

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUK BOYUTUYLA UNUTULMA
HAKKI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi KANÇAL
1404010130

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku
Programı: Kamu Hukuku

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ceren YILDIZ

Haziran 2021

T.C.
İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUK BOYUTUYLA UNUTULMA
HAKKI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ezgi KANÇAL
1404010130

Anabilim Dalı: Kamu Hukuku
Programı: Kamu Hukuku

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Ceren YILDIZ
Jüri Üyeleri: Dr. Öğr. Üyesi Elif ALTINOK ÇALIŞKAN
Dr. Öğr. Üyesi Nagehan GÜRBÜZ ERSOY

Haziran 2021

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	ix
ÖZET.....	xii
ABSTRACT	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK BOYUTLARI İLE UNUTULMA HAKKI

I. UNUTULMA HAKKININ TANIMI, AMACI VE KORUDUĞU DEĞER VE MENFAATLER	5
A. Unutulma Hakkının Tanımı.....	5
B. Unutulma Hakkının Amacı.....	9
1. Kişisel Veriler Üzerindeki Kontrolün Yeniden Kazanılması	10
2. Geçmişe Sünger Çekerek Temiz Bir Sayfa Açma İhtiyacı	11
C. Unutulma Hakkının Koruduğu Değer ve Menfaatler	13
1. İnsan Onuru: Unutulma Hakkının Felsefî Temeli	14
2. Bireysel Özerklik: Bireye Kendisini Geliştirebileceği Özerk Bir Alan Tanınması	19
3. (Kişisel) Bilgilerin Özerkliği: Bilgilerin Geleceğini Belirleyebilme Hakkı. 22	
II. UNUTULMA HAKKININ UNSURLARI	25
A. Bilgi Unsuru	25
1. Gerçek ve Doğru Bilgi.....	26
2. Hukuka Uygun Olarak Edinilen ve Alenileşen Bilgi	27
B. Zaman Unsuru	28

1. Toplumsal Önem ve Değerin Yitirilmesi	29
2. Güncelliğin Yitirilmesi	32
III. UNUTULMA HAKKININ ÖZNESİ VE YÜKÜMLÜSÜ	34
A. Unutulma Hakkının Öznesi	35
1. Gerçek Kişiler	35
2. Tüzel Kişilerin Tartışmalı Durumu: Tüzel Kişiler Unutulma Hakkı'nın Öznesi Olabilir Mi?	37
B. Unutulma Hakkının Yükümlüsü	42
IV. UNUTULMA HAKKININ DİĞER TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERLE İLİŞKİSİ	45
A. Kişinin Maddî ve Manevî Varlığının Korunması ve Geliştirilmesi Hakkı	47
1. Genel Olarak	47
2. Kişinin Maddî ve Manevî Varlığının Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının Unutulma Hakkı ile İlişkisi	48
B. Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkı	49
1. Genel Olarak	49
2. Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkının Unutulma Hakkı ile İlişkisi	52
a. Şeref, Şöhret ve İtibarın Korunması	54
b. Mahremiyet	56
c. Bireyin Kimliği ve Kişiliğinin Şekillendirilmesi	59
C. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı	60
1. Genel Olarak	60
2. Kişisel Verilerin Korunması Hakkının Unutulma Hakkı ile İlişkisi	64
D. İfade Özgürlüğü	70
1. Genel Olarak	70
2. İfade Özgürlüğü ve Özgürlük Kapsamındaki Diğer Haklar	71
a. Düşünce ve Kanaat Özgürlüğü	71
b. Bilgi Alma ve Verme Hakları Kapsamında Basın Özgürlüğü	73
c. Kitle İletişim Özgürlüğü	76
3. İfade Özgürlüğü ve Unutulma Hakkı ile İlişkisi	78
4. İfade Özgürlüğü ve Unutulma Hakkının Dengelenmesi	82

a. Kamu Yararı ve Toplumsal İlgı	88
b. Unutulma Hakkı Talebinde Bulunan Kişinin Durumu	91
c. Demokratik Bir Toplumda Gereklilik ve Ölçülülük	94

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUK ÇERÇEVESİNDE UNUTULMA HAKKININ NORMATİF DAYANAKLARI VE YARGI KARARLARI

I. NORMATİF DAYANAKLAR.....	99
A. OECD Rehber İlkeleri	99
B. Birleşmiş Milletler Bakımından Normatif Dayanaklar	102
1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi	102
2. Bilgisayara Geçirilmiş Kişisel Veri Dosyalarının Düzenlenmesine İlişkin Rehber İlkeler (“BM Rehber İlkeleri”).....	104
C. Avrupa Konseyi Bakımından Normatif Dayanaklar	106
1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	107
2. Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi (“108 sayılı Sözleşme”)	108
D. Avrupa Birliği Bakımından Normatif Dayanaklar	113
1. AB Temel Haklar Şartı	114
2. 95/46/EC sayılı Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bu Verilerin Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Direktifi (“95/46/EC sayılı AB Direktifi”).....	115
a. Genel Olarak	115
b. Unutulma Hakkı ile İlişkilendirilebilecek Hükümler	117
3. Gerçek Kişilerin Kişisel Verilerin İşlenmesine Karşı Korunmasına ve Bu Verilerin Serbest Dolaşımına İlişkin 95/46/EC sayılı AB Direktifi’ni Yürürlükten Kaldıran Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi Tüzüğü (AB Genel Veri Koruma Tüzüğü).....	121
a. Genel Olarak	121
b. AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 17 Kapsamında Unutulma Hakkı .	128

c. AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 17 Kapsamında “Unutulma Hakkı” ve “Silme Hakkı” Kavramı Tartışması	132
--	-----

II. YARGI KARARLARI..... 136

A. Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın Google-İspanya Kararı	136
1. Uyuşmazlığa Konu Olayın Özeti	137
2. Hukukî Problemlerin Tespiti ve Değerlendirilmesi.....	138
a. Arama Motorları ve Kişisel Veri İşleme Faaliyetleri Çerçevesinde Veri Sorumlusu Kimlikleri.....	138
b. Uygulanacak Hukukun Belirlenmesinde 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nin Ülkesel Kapsamı	140
c. Arama Motorlarına Tanınan Sorumluluğun Kapsamı ve Kaldırılması İstenen Verilerin Niteliği	142
3. Karar Sonrasında Tartışma Konusu Olan Hususlar.....	145
a. Unutulma Hakkına İlişkin Kavram Sorunu.....	145
b. Arama Motorlarına Tanınan Sorumluluk ve Yetki.....	147
c. Hakkın Coğrafi Kapsamı.....	151
d. Coğrafi Kapsama İlişkin ABAD’ın Güncel Görüşü: CNIL-Google Kararı	155
B. Google-İspanya Kararı’nın Diğer Yargı Kararlarına Yansıması.....	157
1. Google-İspanya Kararı’nın AB’ye Üye Devletlerin Yargı Kararlarına Yansımasından Örnekler	157
a. Belçika: Belçika Temyiz Mahkemesi’nin O.G. v. Le Soir Kararı	157
b. Birleşik Krallık: İngiltere ve Galler Yüksek Mahkemesi’nin NT1 & NT2 v. Google LLC Kararı	159
c. Almanya: Federal Anayasa Mahkemesi’nin Unutulma Hakkı I. ve II. Kararları	162
2. Google-İspanya Kararı’nın AB’ye Üye Olmayan Devletlerin Yargı Kararlarına Yansımasından Örnekler	167
C. Unutulma Hakkını Konu Alan AIHM Kararları.....	172
1. Fürst-Pfeifer/Avusturya Başvurusu	172
a. Uyuşmazlığa Konu Olayın Özeti	172

b. Taraf Beyanları	173
c. Dengeleme Kriterlerinin Tespiti ve Somut Olaya Uygulanması	173
2. Fuchsmann/Almanya Başvurusu	175
a. Uyuşmazlığa Konu Olayın Özeti	175
b. Taraf Beyanları	176
c. Dengeleme Kriterlerinin Tespiti ve Somut Olaya Uygulanması	176
3. M.L. ve W.W./Almanya Başvurusu	178
a. Uyuşmazlığa Konu Olayın Özeti	179
b. Taraf Beyanları	179
c. Dengeleme Kriterlerinin Tespiti ve Somut Olaya Uygulanması	181

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA UNUTULMA HAKKININ NORMATİF DAYANAKLARI VE YARGI KARARLARI

I. NORMATİF DAYANAKLAR.....	186
A. T.C. Anayasası Kapsamında Unutulma Hakkı.....	186
1. Kişinin Maddî ve Manevî Varlığının Korunması ve Geliştirilmesi Hakkı. 187	
2. Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkı	189
3. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı	191
B. Medeni Hukuk Kapsamında Unutulma Hakkı	194
1. Kişilik Hakkı Olarak Unutulma Hakkı.....	194
2. Kişilik Hakkına Yönelik Bir Saldırının Gerçekleşmesi ve Unutulma Hakkı	197
C. Ceza Hukuku Kapsamında Unutulma Hakkı.....	198
D. 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun (“6698 sayılı Kanun”) Kapsamında Unutulma Hakkı	201
1. Tarihsel Süreç	202
2. Genel Açıklamalar	203
3. İstisnâî Hâller.....	207
4. Unutulma Hakkının Dayanağı Olarak Nitelendirilebilecek Madde Hükümleri	211

a. Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Temel İlkeler	211
b. Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hâle Getirilmesini İsteme Hakkı	214
c. Kişisel Verilerin Korunması Kurulu’nun (“Kurul”) 23.06.2020 Tarih ve 2020/481 Sayılı Kararı	217
E. 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu Kapsamında Unutulma Hakkı	219
F. 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (“5651 sayılı Kanun”) ve Bu Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (“7253 sayılı Kanun”) Kapsamında Unutulma Hakkı	221
1. Türkiye’de İnternet Yasasının Tarihsel Süreci	221
2. 7253 sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklikler ve Unutulma Hakkına Olan Etkileri	224
a. “Sosyal Ağ Sağlayıcı” Kavramının Tanımı ve Kapsamı	225
b. Kişilik Haklarını İhlâl Eden İçeriklerin Çıkarılması ve Erişimin Engellenmesi Hakkındaki m. 9 Hükmünde Yapılan Değişiklikler.....	226
c. Sosyal Ağ Sağlayıcılarına Getirilen Yükümlülükler.....	232
II. YARGI KARARLARI.....	239
A. Yargıtay Kararlarında Unutulma Hakkının Görünümü.....	239
1. YHGK’nun 17.06.2015 Tarihli Unutulma Hakkı Kararı.....	240
a. Olayın Özeti ve Mercî Görüşleri.....	240
b. Taraf Beyanları	241
c. YHGK’nun Değerlendirmesi	242
d. Karara İlişkin Tartışılan Hususlar	243
2. Yargıtay 19. CD.’nin 05.06.2017 Tarihli Unutulma Hakkı Kararı	244
a. Olayın Özeti ve Mercî Görüşleri.....	244
b. Davacı Tarafın Beyanları	245
c. Yargıtay 19. CD.’nin Değerlendirmesi	245
B. AYM’nin Bireysel Başvuru Kararlarında Unutulma Hakkının Görünümü ...	247
1. N.B.B Bireysel Başvuru Kararı	248
a. Olayın Özeti ve Mercî Görüşleri.....	248
b. Taraf Beyanları	249

c. AYM'nin Değerlendirmesi	249
2. Kabul Edilemezlik Kararı Verilen Bireysel Başvurular	253
a. Açıkça Dayanaktan Yoksunluk Kriterine Dayanan Kabul Edilemezlik Kararları	253
b. Başvuru Yollarının Tüketilmemesi Kriterine Dayanan Kabul Edilemezlik Kararı: C.K. Bireysel Başvuru Kararı	255
SONUÇ	258
KAYNAKÇA	268

KISALTMALAR

akt.	: Aktaran
AB	: Avrupa Birliği
ABAD	: Avrupa Birliği Adalet Divanı
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AEPD	: İspanyol Veri Koruma Kurumu
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
AY	: T.C. Anayasası
AYM	: Anayasa Mahkemesi
bkz.	: Bakınız
bkz.: aş.	: Eserin kendi içinde aşağıya atıf
bkz.: yuk.	: Eserin kendi içinde yukarıya atıf
BM	: Birleşmiş Milletler
BUHFD	: Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BVerfG	: Bundesverfassungsgericht (Federal Anayasa Mahkemesi)
BVerfGE	: Sammlung der Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts (Federal Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi)
C.	: Cilt
CD.	: Ceza Dairesi

ev.	: Çeviren
E.	: Esas sayısı
Ed.	: Editör
e.t.	: Erişim tarihi
GÜHFD	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
İKÜHFD	: İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
in	: İçinde
İFÖD	: İfade Özgürlüğü Derneğı
JIPITEC	: Journal of Intellectual Property, Information Technology and E-Commerce Law
K.	: Karar sayısı
KVKK	: Kişisel Verilerin Korunması Kurumu
m.	: Madde
MÜHF-HAD	: Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi
No.	: Numara
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
p.	: Page (Sayfa)
para.	: Paragraf/Paragraph
s.	: Sayfa
S.	: Sayı

TAAD : Türkiye Adalet Akademisi Dergisi

TBB : Türkiye Barolar Birliği

TBK : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TCK : 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu

TMK : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

TÜHAD : Türk Hukuk Araştırmaları Dergisi

vb. : ve benzeri

vd. : ve devamı

Vol. : Volume (Cilt)

YHGK : Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

Üniversite	:	İstanbul Kültür Üniversitesi
Enstitüsü	:	Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Anabilim Dalı	:	Kamu Hukuku
Programı	:	Kamu Hukuku
Tez Danışmanı	:	Dr. Öğr. Üyesi Ceren YILDIZ
Tez Türü ve Tarihi	:	Yüksek Lisans – Haziran 2021

ÖZET

ULUSAL VE ULUSLARARASI HUKUK BOYUTUYLA UNUTULMA HAKKI

Ezgi KANÇAL

Günümüzün teknolojik koşullarında, kişisel verilerin uzun süreler boyunca varlığını korumayı ve ulaşılabilir olmayı sürdürmesi için, yalnızca bir kere işlenmiş olması yeterlidir. Bu anlamda neredeyse sınırsız bir raf ömrüne sahip olarak üçüncü kişilerin erişimine açık olan veriler; zaman içerisinde güncelliği ve bağlamını yitirmeleri neticesinde, bireylerin ömürleri boyunca inşa etmeye çabaladıkları kimlik ve itibarlarına yönelik ciddi zararlara neden olabilmektedir. Dolayısıyla, hem bu olası zararlardan korunmak hem de bireylerin -bilhassa internet ortamındaki- verileri üzerindeki kontrol ve hâkimiyetini geri kazanmasını sağlamak adına; veri koruma hukukunda yeni bir hak alanının yaratılması gerekmiştir. Bu kapsamda ortaya çıkan unutulma hakkı; verilerin sınırsız erişim ve saklanma potansiyeline karşı, bireysel ve toplumsal menfaatlerin dengelenmesi ihtiyacını karşılamaktadır. Bahsi geçen hususların ayrıntılı bir şekilde değerlendirildiği bu çalışmada; ulusal ve uluslararası hukuktaki teorik gelişmeler ile yargı kararlarının sentezlenmesi ışığında ele alınan unutulma hakkının, günümüz itibarıyla temel bir insan hakkı hâline geldiği ifade edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kişisel Veri, Kişisel Veriler Üzerindeki Kontrol Yetkisi, Kimlik ve İtibarın Korunması, Veri Koruma Hukuku, Unutulma Hakkı.

University : **Istanbul Kultur University**

Institute : **Institute of Graduate Studies**

Department : **Public Law**

Programme : **Public Law**

Supervisor : **Asst. Prof. Ceren YILDIZ**

Degree Awarded and Date : **Master's Degree - June 2021**

ABSTRACT

THE RIGHT TO BE FORGOTTEN IN TERMS OF NATIONAL AND INTERNATIONAL LAW

Ezgi KANÇAL

In today's technological conditions, it is sufficient for personal data to be processed only once in order to remain available and accessible for long periods. In this sense, data that is accessible to third parties with an almost unlimited shelf-life; can cause serious damage to the identity and reputation of individuals, which they strive to build throughout their lives, as they lose their currency and context over time. Therefore, both in order to protect from these possible damages and to ensure that individuals regain their control and dominance over their data -especially in the internet environment-; it is deemed necessary to create a new field of rights in data protection law. The right to be forgotten arising in this context; meets the need for balancing individual and social interests against the potential of unlimited access and storage of data. In this study, in which the aforementioned issues are evaluated in detail; it is stated that the right to be forgotten, which is considered in the light of the synthesis of theoretical developments in national and international law and judicial decisions, has become a fundamental human right as of today.

Key Words: Personal Data, The Authority of Control Over Personal Data, Protection of Identity and Reputation, Data Protection Law, The Right to Be Forgotten.

GİRİŞ

Çağın gelişen koşullarıyla şekillenen sosyal hayat ve ihtiyaçlar çerçevesinde, insanlığın sahip olduğu haklara ilişkin tartışmalara her gün bir yenisi eklenmektedir. Teknolojinin, birey ve toplum hayatına olan etkisini yadsınamayacak derecede artırması ve kişisel verilere olan erişim ve depolama gibi işleme faaliyetlerinin günden güne kolaylaşması; unutulma hakkına duyulan ihtiyacı gözler önüne sermiş ve hakkı konu alan çalışmalar yapılmasını haklı kılmıştır¹. Nitekim, bilişim teknolojileri ve bilhassa internetin gelişimi ile gündeme gelen unutulma hakkı, tüm dünyanın tartıştığı bir hak konumuna gelmiştir. Dolayısıyla bu çalışmanın ana amacı, son yıllarda bağımsız ve müstakil bir hak olarak kabul edilen unutulma hakkının, günümüz itibarıyla temel bir insan hakkı hâline geldiğini ifade etmektir.

Unutulma hakkının yakın dönem tarihçesi, dönemin Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı ve Adalet Komiseri Viviane Reding'in 2010, 2011 ve 2012 yıllarında yapmış olduğu komisyon konuşmaları² ile 13.05.2014 tarihinde Avrupa Birliği Adalet Divanı ("ABAD") tarafından verilen *Google-İspanya* kararına³

¹ Benzer görüş için **bkz. Mantelero**, Alessandro; "The EU Proposal for a General Data Protection Regulation and the roots of the 'right to be forgotten'", Computer Law & Security Review, Vol.29, 2013, Issue 3, p.230.

² **Reding**, Viviane; "Building Trust in Europe's Online Single Market", American Chamber of Commerce to the EU, Brussels, 22.06.2010 (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/speech_10_327/SPEECH_10_327_EN.pdf, (e.t. 20.02.2020).; "Your data, your rights: Safeguarding your privacy in an connected world", Privacy Platform "The Review of the EU Data Protection Framework", Brussels, 16.03.2011 (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/speech_11_183/SPEECH_11_183_EN.pdf, (e.t. 17.06.2020).; "The EU Data Protection Reform 2012: Making Europe the Standard Setter for Modern Data Protection Rules in the Digital Age", Innovation Conference Digital, Life, Design, Munich, 22.01.2012 (Çevrimiçi) <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/12/26&format=PDF>, (e.t. 26.02.2020).

³ **ABAD**, *Google Spain SL & Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) & Mario Costeja González*, Case C-131/12, 13.05.2014, (Çevrimiçi) <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=152065&doclang=EN>, (e.t. 26.02.2020).; ("*Google-İspanya*, C-131/12"); Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, Avrupa Birliği Adalet Divanı Kararları, (Çevrimiçi) http://www.abgm.adalet.gov.tr/abadaletdivani/belgeler/karar_13.pdf, (e.t. 26.02.2020).; **Kaya**,

dayanmaktadır. Hakkın kullanımına ilişkin arama motorlarının hukukî sorumluluğuna işaret eden karar, hakkın ilk kez bir yargı organı tarafından tanınması bakımından önem arz etmektedir. Ancak hem karara ilişkin tartışmalı hususların varlığı hem de karar sonrasında yapılan akademik çalışmalardan anlaşıldığı kadarıyla; hakkın teorik ve pratik boyutlarına ilişkin, doktrinde henüz bir fikir birliği sağlanamadığı anlaşılmaktadır⁴. Türk hukukunda ise, unutulma hakkı adı altında bağımsız ve müstakil bir hak düzenlenmediği için, hakkın Türk hukukundaki yeri de tartışmalıdır. Zira, Yargıtay'ın ve Anayasa Mahkemesi'nin unutulma hakkını değerlendirdiği örnek kararlar, hakkın usul ve esaslarının ortaya koyularak etkin ve yeknesak bir uygulamanın sağlanabilmesi için, tek başına yeterli değildir.

Yukarıda işaret edilen hususları dikkate alarak, unutulma hakkına ilişkin mevcut belirsizlikleri ortadan kaldırabilmek ve hakkın gelişimine katkı sağlayabilmek gayesiyle hazırlanan bu çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın ilk bölümünde, unutulma hakkının teorik boyutları ortaya koyularak, hakkın doğabilmesi için gerekli olan koşullar değerlendirilecektir. Hakkın tanımı yapılarak başlanacak olan bu değerlendirmeye; hizmet ettiği amaç, koruduğu değer, menfaatler ve sahip olduğu unsurların açıklanmasıyla devam edilecektir. Böylelikle, bir taraftan unutulma hakkının teorik çerçevesi çizilmeye başlanırken, diğer taraftan hakkın kendisine özgü özellikleri açıklanarak diğer haklardan ayırt edilmesi sağlanacaktır. Ardından, unutulma hakkının öznesi ve yükümlüsü tespit edilerek, tüzel kişilerin hakkın öznesi olup olamayacağına ilişkin tartışmalı durum ayrıntılı bir şekilde değerlendirilecektir. Son olarak, unutulma hakkının bağlantılı olduğu diğer temel hak ve özgürlükler ele alınarak, hakkın uygulanabilirliğine yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır. Rekâbet hâlinde olduğu ifade özgürlüğü kapsamında ise, haklar arasında sağlanması gereken adil ve hassas dengeye işaret edilerek, izlenmesi gereken kriterler tespit edilecektir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, unutulma hakkının uluslararası hukuk çerçevesindeki normatif dayanakları ve yargı kararları irdelenecektir. Bölümün ilk

Mehmet Bedii; “Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın 13 Mayıs 2014 Tarihli Google Unutulma Hakkı Kararı”, Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi, Nisan 2015, S.17, s.23-57. Ayrıntılı açıklamalarımız için **bkz.:** **aş.** İkinci Bölüm, II. A. Başlık vd.

⁴ Benzer görüş için **bkz. Önok**, R. Murat; “Kişisel Verilerin Korunması Bağlamında ‘Unutulma Hakkı’ ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler (‘Das Recht auf Vergessen’ im Rahmen des Schutzes Personenbezogener Daten und die Beurteilung in Bezug auf die Türkei)”, İKÜHFD, C.16, 2017, S.1, s.155.

yarısında; hakkın Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (“OECD”), Birleşmiş Milletler (“BM”), Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği (“AB”) bünyesindeki uygulanabilirliği tartışılarak, sözü edilen sistemlerdeki yeri ve görünümü ortaya koyulacaktır. Bu kapsamda başta OECD Rehber İlkeleri olmak üzere, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, BM Rehber İlkeleri, AİHS, 108 sayılı Sözleşme, AB Temel Haklar Şartı, 95/46/EC sayılı AB Direktifi ve AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’ndeki düzenlemeler ele alınacaktır⁵. Bunlardan AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 17 hükmü, unutulma hakkının ilk kez bağımsız ve müstakil olarak yasal bir zemine kavuşturulması nedeniyle önem arz etmektedir. Dolayısıyla, Tüzük’ün m. 17 hükmü ele alınarak, unutulma hakkının hukukî niteliği ve kapsamı açıklığa kavuşturulacaktır. Ele alınan hükmün, madde başlığındaki ifade tercihi ve bu nedenle ortaya çıkan kavram dilemması nedeniyle, “*unutulma hakkı*” ile “*silme hakkı*” arasındaki farklara değinilecektir.

Normatif dayanakların ardından, unutulma hakkının tüm dünyada gündeme gelmesini sağlayan *Google-İspanya* kararından başlanarak; hakkı konu alan örnek yargı kararları ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (“AİHM”) başvuruları incelenecek ve hakkın uygulanabilirliği tartışılacaktır.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde; Türk hukukunda unutulma hakkının normatif dayanağını oluşturabilecek yasal düzenlemeler ile hakkın açıkça zikredilerek değerlendirildiği Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi (“AYM”) kararları sentezlenerek, hakka olan bakış açısı tartışılacaktır. Başta Türkiye Cumhuriyeti Anayasası olmak üzere, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu, 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu, 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (“6698 sayılı Kanun”), 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (“5651 sayılı Kanun”) ile Bu Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un (“7253 sayılı Kanun”) ilgili hükümleri, bu kapsamda ele alınacaktır.

İkinci bölümde izlemiş olduğumuz metoda benzer şekilde, üçüncü bölümde de normatif dayanakların ardından hakkı konu alan yargı kararları incelenecektir. Bu

⁵ İlgili uluslararası metinler sıralanırken, çalışmamız kapsamında kullanılan kısaltılmış hâlleri tercih edilmiştir. Orijinal başlıkları için **bkz.:** **aş.** İkinci Bölüm, I. Başlık vd.

kapsamda, unutulma hakkının ilk işaretlerini gördüğümüz Yargıtay kararları ve AYM bireysel başvuru kararlarında, hakkın değerlendirilmesine yönelik ön plana çıkan hususlar aktarılacaktır.

Son olarak sonuç ve değerlendirmelerimizin bulunduğu başlıkta ise, ilk üç bölümde açıklamış olduğumuz hususlara ilişkin görüş ve çıkarımlarımıza yer verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK BOYUTLARI İLE UNUTULMA HAKKI

Çalışmamızın ilk bölümü, hakkın teorik çerçevesinin çizilmesi ve yakın temasta olduğu hakların ele alınmasından oluşmaktadır. İlk etapta hakkın tanımı yapılarak hedeflediği amaçlar açıklanacak ve korumakta olduğu değer ve menfaatlere değinilecektir. Bölümün devamında hakkı oluşturan unsurlar doğrultusunda hakkın öznesi ve unsurları üzerinde durularak, söz konusu terimlere açıklık getirilecektir. Bölümün son kısmında ise, anayasal bir hak olarak gündeme gelen unutulma hakkının, etkileşimde olduğu diğer anayasal haklar üzerinde durulacaktır. Bu kapsamda; hem ortak felsefe ve menfaatlere dayandığı hem de doğası gereği sürekli rekâbet hâlinde olduğu diğer temel hak ve özgürlüklerle olan bağlantısı ele alınacaktır.

I. UNUTULMA HAKKININ TANIMI, AMACI VE KORUDUĞU DEĞER VE MENFAATLER

A. Unutulma Hakkının Tanımı

Unutulma hakkının temelinde yer alan *unutmak* ve karşıtı olan *hatırlamak* eylemlerine bakıldığında, her ikisinin de insan hafızasının yüzyıllardır gerçekleştirdiği işlevler olduğu görülmektedir. Aynı şekilde insanın insan olmasından kaynaklanan, insana ait ve insanı belirleyen bilgiler anlamına gelen kişisel veriler de insanlığın başlangıcından bu yana varlığını sürdürmektedir¹. Bu anlamda, unutulma hakkının dijital çağın bir getirisi olduğu iddiası bir anlamda doğru fakat eksik bir yargı olacaktır.

¹ **Dölger**, Murat Volkan; “İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Bağlamında Kişisel Verilerin Korunması (Personel Data Protection in The Context of Human Rights and Fundamental Rights and Freedoms)”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, 2018, S.1, s.71.

Çünkü, kişinin geçmişte yaşadığı talihsiz bir olayın toplum hafızasından silinerek unutulmak istediği ama unutulma hakkı kavramının kullanılmadığı örneklerle analog zamanlarda da rastlamak mümkündür². Fakat şüphesizdir ki, unutulma ihtiyacının günlük hayatta daha sık gündeme gelmeye başlaması ve unutulma hakkına yönelik yasal düzenlemelere gidilmesi, teknolojinin sosyal hayatımız üzerindeki etkisini artırmasının bir sonucudur³. Zira dijital hafızadan önce, suçlayıcı öğeler de dahil olmak üzere çoğu eski bilginin sınırlı bir raf ömrüne sahip olduğu⁴ ve şimdiki koşullarla karşılaştırıldığında çok daha hızlı bir şekilde unutulmuş ve hatırlamak eylemleri arasında devam eden denge bozulmuş ve Viktor Mayer-Schönberger’in ifade ettiği üzere unutmak istisna, hatırlamak ise olağan bir durum hâline gelmiştir⁵.

Değişen bu dengenin yeniden sağlanması amacıyla geliştirilen unutulma hakkı, terminolojik açıdan uluslararası doktrinde “*the right to be forgotten*”, *right to be*

² Hakkın Avrupa ve Latin Amerika ülkesinde analog köklere sahip olduğuna ilişkin görüşler için bkz. **Ambrose**, Meg Leta; “A Digital Dark Age and the Right to Be Forgotten”, *Journal of Internet Law*, 2013, Vol.17, No. 3., p.9.; **Siry**, Lawrence; “Forget Me, Forget Me Not: Reconciling Two Different Paradigms of the Right to Be Forgotten”, *Kentucky Law Journal*, Vol.103, 2014-2015, No.3, p.313. Analog çağdaki unutulma hakkına ilişkin detaylı bilgi için **bkz. Sözüer**, Eren; Unutulma Hakkı: İnsan Hakları Perspektifinden Bir İnceleme, On İki Levha Yayıncılık, Ekim 2017, s.23-29. Hakkın terim olarak yeni olmasının, anlamsal olarak da yeni olduğu anlamına gelmediği görüşü için **bkz. Soysal**, Tamer; “Unutulma Hakkının Avrupa Birliği’nin Genel Veri Koruma Tüzüğü Çerçevesinde İncelenmesi (Examining The Right To Be Forgotten In The Framework Of The European Union’s General Data Protection Regulation)”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Haziran 2019, S.13, s.340.

³ Unutulma hakkı tartışmasının; son on yılların sosyal ve teknolojik evriminin kaçınılmaz bir sonucu olması nedeniyle, hakkın kişisel bilgi yönetimi adına acil bir ihtiyaç olduğu görüşünü **akt. Xanthoulis**, Napoleon; “Conceptualising a Right to Oblivion in the Digital World: A Human Rights-Based Approach”, 22.05.2012, p.3, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=2064503>, (e.t. 26.02.2020).

⁴ **O’Callaghan Patrick/De Mars**, Sylvia; “Narratives about privacy and forgetting in English law”, *International Review of Law, Computers & Technology*, Vol.30, March-July 2016, Issue 1/2, p.51.

⁵ **Mayer-Schönberger**, Viktor; *Delete: The Virtue of the Forgetting in the Digital Age*, Princeton University Press, 2009, p.2. (E-book)

⁶ **Koops**, Bert-Jaap; “Forgetting Footprints, Shunning Shadows: A Critical Analysis of the Right to Be Forgotten in Big Data Partice”, *SCRIPTed: A Journal of Law, Technology and Society*, Vol.8, December 2011, Issue 3, p.229 vd.; **Mantelero**, “The EU Proposal for a General Data Protection Regulation”, p.229 vd.; **Siry**, Forget Me Forget Me Not, p.311 vd.; **Ambrose**, Meg Leta; “It’s About Time: Privacy, Information Life Cycles, and the Right to Be Forgotten”, *Stanford Technology Law Review*, Vol.16, 2013, No.2, p.101 vd.; **Cook**, Lyndsay; “The Right To Be Forgotten: A Step In The Right Direction For Cyberspace Law And Policy”, *Journal of Law, Technology & the Internet* Vol.6, 2015, p.121 vd. (İlgili kavram, hakkın en çok ifade edildiği hâli olduğu için birkaç örnekle yetinilmiştir.)

*oblivion*⁷, *right to delete*⁸/*erasure*⁹, *droit à l'oubli*¹⁰, *diritto all'oblio*¹¹, *das Recht auf Vergessenwerden*¹²” gibi çeşitli kavramlarla ifade edilmiştir. Buna göre; kişilerin, kendisine ait verileri üzerindeki belli bir zaman dilimindeki kişisel verileri üzerinde sahip oldukları yetkiye dayanarak¹³, söz konusu verilere olan erişimin sonlandırılmasını isteme hakkına “*unutulma hakkı*” denilmektedir. Ancak, bu istemin gerçekleşebilmesi için birtakım koşulların gerçekleşmesi gerekmektedir. Nitekim, Avrupa Komisyonu’nun yaptığı hak tanımına göre kişiler, sahibi oldukları kişisel verilerin saklanması *meşru bir nedenin* kalmaması hâlinde, verilerinin artık işlenmemesi ve silinmesini talep edebileceklerdir¹⁴. İlgili tanımdan anlaşılacağı üzere, veriler, başlangıçta meşru bir nedene bağlı olarak işlenmelidir. Bu anlamda, meşru bir veri işleme faaliyetinden söz edebilmek için ilk etapta, verilerin ya kişinin rızası kapsamında işlenmesi ya da rıza aranmasına gerek olmayan istisnâî hâllerin varlığı gerekmektedir¹⁵. Bu şekilde hukuka uygun olarak işlenerek kayıt altına alınmış ve

⁷ **Warner**, Jeremy; “The Right to Oblivion: Data Retention from Canada to Europe in Three Backward Steps”, University of Ottawa Law & Technology Journal, Vol.2, 2005, Issue 1, p.75 vd.; **De Terwangne**, Cécile; “Internet Privacy and the Right to Be Forgotten/Right to Oblivion”, VII International Conference on Internet, Law & Politics, Revista de Internet, Derecho y Política, No.13, February 2012, p.109 vd., (Çevrimiçi) <https://idp.uoc.edu/articles/10.7238/idp.v0i13.1400/galley/1122/download/>, (e.t. 04.02.2020.); **Xanthoulis**, “Conceptualising a Right to Oblivion”, p.2 vd.; **Biasiotti**, Maria Angela/**Faro**, Sebastiano; “The Italian perspective of the right to oblivion”, International Review of Law Computers & Technology, March-July 2016, Vol.30 Issue 1/2, p.5 vd..

⁸ **Bernal**, Paul A.; “A Right to Delete?”, European Journal of Law and Technology, Vol.2, 2011, No.2, p.1 vd.

⁹ **Ambrose**, Meg Leta /**Ausloos**, Jef; “The Right To Be Forgotten Across The Pond”, Journal of Information Policy, The Pennsylvania State University Press, Vol.3, 2013, p.2 vd.

¹⁰ **Hunton Andrews Kurth LLP Law Firm**, “French Government Secures ‘Right to Be Forgotten’ on the Internet,” Privacy & Information Security Law Blog, 21.10.2010, (Çevrimiçi) <https://www.huntonprivacyblog.com/2010/10/articles/french-government-secures-right-to-be-forgotten-on-the-internet/>, (e.t. 09.03.2020).

¹¹ **Biasiotti/Faro**, “The Italian Perspective”, p.5.

¹² **Schiedermair**, Stephanie; “Das Recht Auf Vergessenwerden Im Recht Der Europäischen Union (Avrupa Birliği Hukuku’nda Unutulma Hakkı)”, İKÜHFD, C.16, Ocak 2017, S.1, s.69 vd.

¹³ **Akt. Çelik**, Yeşim, “Özel Hayatın Gizliliğinin Yansıması Olarak Kişisel Verilerin Korunması ve Bu Bağlamda Unutulma Hakkı”, TAAD, Ekim 2017, S.32, s.401.

¹⁴ **Reding**, Viviane; “The upcoming data protection reform for the European Union”, International Data Privacy Law, Vol.1, February 2011, Issue 1, p.4.; **Avrupa Komisyonu**, “Progress on EU data protection reform now irreversible following European Parliament vote”, MEMO, Strasbourg, 12.03.2014, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/MEMO_14_186, (e.t. 09.03.2020).; **Avrupa Komisyonu**, “Factsheet on the ‘Right to be Forgotten’ ruling (C-131/12)”, (Çevrimiçi), https://www.inforights.im/media/1186/cl_eu_commission_factsheet_right_to_be-forgotten.pdf, (e.t. 09.03.2020). (vurgu eklenmiştir)

¹⁵ Veri işleme şartlarının düzenlenmiş olduğu yasal mevzuat hükümleri için bkz. **AB Veri Koruma Tüzüğü**, m. 6 ile **6698 Sayılı Kanun**, m. 5 ve 6.

aleni hâle gelmiş bilgiler; aynı zamanda doğru, gerçek ve güncel olmaları sebebiyle toplumsal bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla, unutulma hakkının konusu, hukuka uygun olarak işlenerek üçüncü kişilerin erişimine sunulmuş doğru bilgilerdir. Zaman içerisinde güncelliğini, bağlamını ve kamu yararını yitirmeye başlaması nedeniyle hukuka uygunluğunu kaybeden verilerin, veri sahibinin kişilik haklarına zarar verme riski bulunmakta ve unutulma hakkı sayesinde, doğabilecek olası zararların önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Bu bahisle unutulma hakkı, bireyin geçmişte hukuka uygun olarak yayılmış ve doğru nitelikteki bilgilerinin, paylaşımın üzerinden belirli bir müddetin geçmesine bağlı olarak kamu yararının yitirilmesi gerekçesiyle erişimden kaldırılması hakkıdır¹⁶. Benzer hususlara işaret eden Yargıtay Hukuk Genel Kurulu (“YHGK”) da unutulma hakkını; *“üstün bir kamu yararı olmadığı sürece, dijital hafızada yer alan geçmişte yaşanan olumsuz olayların bir süre sonra unutulmasını, başkalarının bilmesini istemediği kişisel verilerin silinmesini ve yayılmasının önlenmesini isteme hakkı”*¹⁷ olarak tanımlamıştır.

YHGK kararındaki tanımda, hakkın konusunun geçmişte yaşanan “olumsuz” olaylar olduğunun ifade edilmesiyle benzer şekilde, uluslararası doktrinde de unutulma hakkının geçmiş hatalar ve/veya yanlışlar için bir *affedilme hakkı* anlamına geldiğine ilişkin bir görüş¹⁸ bulunmaktadır. Bu kapsamda, hem YHGK kararında yapılan tanım hem de uluslararası doktrindeki ilgili çıkarım; kişilerin toplum hafızasında yer etmesini istemedikleri bilgilerin, çoğunlukla kendileri hakkında olumsuz bir intiba bırakacağını düşündükleri durumlara ilişkin olmasının bir sonucudur. Hakkın amacını konu alan bir sonraki başlığımızda da açıklayacağımız

İstisnai durumlara sıralanan örnek amaçlar için **bkz. Yavuz**, Can; İnternet’teki Arama Sonuçlarından Kişisel Verilerin Kaldırılması: Unutulma Hakkı, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2020, s.49-50.

¹⁶ Unutulma hakkı teriminin; geçmişte yasal olarak yayılmış fakat artık kamu yararının kalmadığı durumlarda, bireyin kendi özel alanını, gerçeklerin veya haberlerin yayımlanmasından ve yayılmasından korumak anlamına geldiğine ilişkin görüş için **bkz. Tiberi**, Giulia; “The ‘right to be forgotten’ as the right to remove inconvenient journalism? An Italian perspective on the balancing between the right to be forgotten and the freedom of expression.”, E-conférence, droit à l’oubli en Europe et au-delà/E-conference Right To Be Forgotten in Europe and beyond-Part 2 : Material Aspects on the right to be forgotten in Europe, Blog Droit Européen, Mai 2017, p.3, (Çevrimiçi) <https://blogdroiteuropeen.files.wordpress.com/2017/05/article-giulia-26-mai-final.pdf>, (e.t. 11.03.2020). Benzer şekilde, hakkın; halihazırda kamuya açık olan bilgilerin, yalnızca belirli ve kısıtlı bir zaman için erişilebilir olmasını sağlamaya yönelik olduğuna ilişkin doktrin görüşleri için **bkz. akt. Weber**, “Pandora’s Box”, para. 14, p.122.; **Ambrose/Ausloos**, “Across the Pond”, p.14.

¹⁷ **YHGK**, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

¹⁸ **Carbone**, Chelsea E.; “To Be or Not To Be Forgotten: Balancing The Right to Know With The Right To Privacy In The Digital Age”, Virginia Journal of Social Policy & the Law, Vol.22, 2015, Issue 3, p.550, 553.

üzere, kişinin geçmişini kontrol edebilmesini sağlayan unutulma hakkının bir gayesi de geçmişe sünger çekebilmektir. Fakat hakka başvurulmasının tek örneği bu olmayıp, doğruluğunu ve güncelliğini ya da işlenme dayanağını yitiren her bir veri için bu hakka başvurulabilecektir. Dolayısıyla hakkın özü ve konusu yalnızca geçmişte yapılmış yanlış tercihler ve yaşanan olumsuz sonuçlara ilişkin bilgileri değil her türlü kişisel veriyi kapsamaktadır¹⁹.

Yapılan tüm bu açıklamalar ışığında unutulma hakkı; geçmişte hukuka uygun olarak yayılmış, güncel, doğru ve gerçek nitelikteki kişisel verilerin; belli bir süre sonra sahip olduğu hukuka uygunluk nedenlerini yitirmesi ve kişinin, bu verilerin kaldırılmasını talep edebilme hakkı olarak tanımlanabilecektir.

B. Unutulma Hakkının Amacı

Unutulma hakkının tanımına paralel olarak, hakkın hizmet ettiği amaçlar hakkında da yorum ve görüş çeşitliliği olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Genel olarak hakkın temel amaçlarından biri; kişisel verilerin kullanımı üzerindeki mevcut dengesizliği gidermek ve insanların kaybettikleri ve/veya kaybettiklerini hissettikleri hâkimiyetin, en azından bir kısmının, tekrar kazanılmasına yardımcı olabilmektir²⁰. Bu bağlamda hakkın esaslı fonksiyonu; -her ne kadar üçüncü kişilerin erişiminde bulunuyor dahi olsa- kişinin sahibi olduğu verileri üzerinde şartların elverdiği ölçüde kontrol, denetim ve tasarruf imkânı sağlamaktır²¹. Bilhassa dijitalleşen hafızanın sınırları belli olmayan erişim ve saklama kapasitesine karşı olan unutulma hakkı, kişilerin dijital geçmişlerinde yer alan rahatsız edici içeriklerin ve üzerinde hak sahibi oldukları her türden kişisel verinin silinmesi ve/veya daha fazla yayılmalarının önlenmesi amacına hizmet etmektedir²².

Yapılan çeşitli tanımlardan yola çıkmak gerekirse, unutulma hakkı; bireyin ulusal ve uluslararası metinlerle çerçevesi çizilen her türlü kişisel verisinin

¹⁹ Benzer görüş için bkz. **Önok**, “Unutulma Hakkı ve Türkiye”, s.162.

²⁰ **Bernal**, “A Right to Delete?”, p.9.

²¹ **Akkurt**, Sinan Sami; “‘Unutulma Hakkı’nın Kişilik Hakkı Kapsamındaki Kişisel Değerlerle İlişkisi (The Relationship Between ‘The Right to be Forgotten’ and Related Personal Assets Under the Right of Personality)”, KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.3, Ocak 2018, S.1, s.85, 90.

²² **Akkurt**, “Kişilik Hakkı”, s.85, 90.

korunmasını sağlayan²³ ve geçen zamana bağılı olarak giderek bağlamından uzaklaşan verilerin, kişinin itibarını zedeleyecek bir hâle dönüşmesini engelleme amacını güden bir haktır. Konusu itibarıyla birden fazla hak ve menfaat ile yakın ilişkide olduğu için bilhassa bireylerin kişilik hakları ile ifade özgürlüğünün bir nevi “*çatışması*” hâlinde etkinleştirilecek özel bir koruma olarak düşünülmektedir²⁴. Unutulma hakkı, geçmiş olayların silinmesi, bilginin yayınlanmasından kaçınmak veya her türlü konuşmanın önlenmesi gibi “*dramatize*” bir durum yerine, artık gerekli olmayan verilerin silinmesi ile ilgilenmektedir²⁵. Bahsi geçen “*gerekli olma*” kavramı ise, geçmişte kamunun üstün yararı kapsamında yasal olarak yayılmış bilginin, değişen süre ve koşullar sonrasında erişimde kalması için geçerli bir sebebinin kalmaması gerekçesi ile başvurulacak bir koruma metodu olarak karşımıza çıkmaktadır²⁶. Bilgilerin güncel olmadan ve meşru bir amaca hizmet etmeksizin alenî kalmaya devam etmesi, bireylerin kişilik haklarının kısıtlanmasına neden olmakta ve haklar arasındaki menfaatler dengesini ortadan kaldırmaktadır.

Yukarıda genel çerçevesiyle açıklanan olguların ışığında, unutulma hakkına bağımsız ve müstakil bir hak olarak ihtiyaç duyulmasını gerektiren hususlar iki ana başlık altında sınıflandırılabilir. Buna göre, ilk başlıkta kişisel veriler üzerindeki kontrolün yeniden kazanılması ihtiyacına değinilecek ve ikinci başlıkta ise geçmişe sünger çekilerek kişisel itibarın korunması talepleri, hakkın yerine getirmeyi hedeflediği amaçlar ile birlikte ele alınacaktır.

1. Kişisel Veriler Üzerindeki Kontrolün Yeniden Kazanılması

Dijital çağın etkileri neticesinde, bireylerin kişisel bilgileri üzerindeki kontrol yetkisi el değiştirmiştir. Zira, günümüzde bilgiye erişimdeki kolaylık; söz konusu bilginin öznesini oluşturan kişi ve o kişiye ait verilere de aynı kolaylıkla ulaşılmasına yol açmıştır. Ancak bu durum, sahibi oldukları verilerin kullanım sürecine katılmak ve her aşamanın kendi kontrollerinde olmasını talep eden bireyler²⁷ için, çözülmesi

²³ Elmalica, Hasan; “Bilişim Çağının Ortaya Çıkardığı Temel Bir İnsan Hakkı: Unutulma Hakkı (The Right to be Forgotten as a Fundamental Human Right that the Information Age Has Discovered)”, AÜHFD, C.65, Aralık 2016, S.4, s.1611.

²⁴ Biasiotti/Faro, “The Italian Perspective”, p.6. (vurgu eklenmiştir)

²⁵ Bernal, “A Right to Delete?”, p.2. (vurgu eklenmiştir)

²⁶ Biasiotti/Faro, “The Italian Perspective”, p.6, 9. (vurgu eklenmiştir)

²⁷ Weber, Rolf H.; “The Right to Be Forgotten More Than a Pandora’s Box?”, JIPITEC, Vol.2, 2011, Issue 2, para. 32, p.126.

gereken önemli bir veri koruma problemi hâline gelmiştir. Nitekim, bireylerin kişisel verileri üzerindeki kontrol hakkının yeterli ölçüde korunamadığının anlaşılmasının sonucunda, veri koruma hukukuna yeni bir perspektif kazandırılarak unutulma hakkı kavramı geliştirilmiştir²⁸. Kişinin, verileri üzerindeki egemenliğini yeniden kazanmasını sağlayan unutulma hakkı neticesinde; bu verilerini kimlerle, nasıl, hangi amaç, süre ve vasıtalar ile işlenerek kullanacağını tayin edebilmesi ve bu tayinin, bilgilerin üçüncü kişilerin hâkimiyetine geçmesinden sonra dahi etkili bir biçimde sürmesi hedeflenmektedir²⁹. Başka bir deyişle, kişisel verileri üçüncü kişilerin elinde bulunan bireyler, unutulma hakkına başvurarak somut olayın koşulları dâhilinde verileri üzerinde kontrol, denetim ve tasarruf imkânına kavuşabilmektedir³⁰.

Sonuç olarak unutulma hakkı, bireylerin kişisel verileri üzerinde yeniden kontrol sahibi olabilmeleri ve internetin her zaman ulaşılabilir bir arşiv olma niteliğine karşı bir güvenceye sahip olabilmesi³¹ adına geliştirilen veri koruma hakkı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hakkın kullanımı ile bireylerin, bilhassa çevrimiçi ortamda erişilebilir hâldeki rahatsız edici içerikleri ile üzerinde hak sahibi oldukları kişisel verilerin silinmesi ve/veya daha fazla yayılmalarının önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda, kişiye ait verilerin kontrolünün ilgili veri sahibinin kontrolü altına alınmasına yoğunlaşarak, geçmişlerini ve artık erişilmesinde bir kamu yararı bulunmayan hatalarını bir “*pranga gibi*³²” yanlarında taşımamaları noktasına odaklanılmıştır. Sözü edilen durum, hakkın bir diğer amacı olan geçmişe sünger çekerek temiz bir sayfa açma imkânını oluşturmuştur.

2. Geçmişe Sünger Çekerek Temiz Bir Sayfa Açma İhtiyacı

İnternette yer alan herhangi bir içerik kolayca kaydedilip kopyalanarak paylaşılabilmekte, saklanabilmekte ve erişilebilmektedir. Söz konusu içeriklerin

²⁸ Benzer görüş için **bkz. Nalbantoğlu**, Seray; “Bir Temel Hak Olarak Unutulma Hakkı (Right to be Forgotten As a Fundamental Right)”, TAAD, Temmuz 2018, S.35, s.584.

²⁹ **Ausloos**, Jef; “The ‘Right to be Forgotten’- Worth Remembering?”, Computer Law & Security Review, Vol.28, April 2012, Issue 2, p.144-145.

³⁰ **Ausloos**, “Worth Remembering”, p.144.; **Akkurt**, Sinan Sami; “17.06.2015 Tarih, E. 2014/4-56, K. 2015/1679 Sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı ve Mukayeseli Hukuk Çerçevesinde “Unutulma Hakkı”, AÜHFD, C.65, 2016, S.4, s.2626-2627.

³¹ **Reymond**, Michael José; “The Future of the European Union ‘Right to be Forgotten’”, Latin American Law Review, 2019, Issue 2, p.84.

³² “*the shackles of the past (geçmişin prangaları)*” ifadesi için **bkz. Ambrose**, “It’s About Time”, p.101. (vurgu eklenmiştir)

önemli bir bölümünün kişisel veriler olduğu hususu da herkesçe bilinen bir gerçektir. Fakat bu durumu daha önemli kılan ve bir bakıma kişisel verilerin korunması hakkı ile unutulma hakkı arasındaki işlev farklılığını gözler önüne seren nokta, internette yer alan bir veriye zaman ve mekân kısıtlaması olmadan erişilebiliyor olmasının kişinin tüm hayatını etkiliyor olmasıdır. Unutulma hakkının hedeflediği amaç ve barındırdığı işlevlere ilişkin doktrindeki yaklaşımlardan biri olan “geçmişe sünger çekmek (*clean the slate*)”³³, eski tarihli, olumsuz bilgilerin kişilere karşı kullanılmaması gerektiğini savunan ve bilgilerin sınırsız bir ömre sahip olmasına karşı çıkan sosyal perspektifli bir görüşür³⁴. Özellikle hayatlarının bir bölümünde işlemiş oldukları bir suçtan yargılanmış kişilere ait haberlerin artık eski değerini taşıması halinde, toplumun bu kişileri ömürlerinin sonuna dek geçmişlerine ait olumsuzluklarla tanımlamasının önüne geçilmesi için hayatlarında temiz bir sayfa açarak yeni başlangıçlar yapabilmeleri gerektiği ileri sürülmektedir³⁵. Nitekim, unutulma hakkının İsviçre hukukundaki ele alınışına göre hak; kişilerin toplum içerisinde doğrudan ve yalnızca suç geçmişleriyle tanımlanmalarının önüne geçen kişilik hakkının bir parçasıdır³⁶. Konuya ilişkin olarak YHGK’nun yapmış olduğu benzer değerlendirmede de, hakkın kişiye geçmişini kontrol etme, özellikle belirli hususların geçmişinden silinmesini ve hatırlanmamayı isteme hakkı sağladığı³⁷ ifade edilmiştir. Unutulma hakkının bu fonksiyonu ile kişinin kendi iradesi veya başkaca bir hukuka uygunluk sebebiyle kamuya mâl olmuş olumsuz olayı bir kenara bırakarak şimdiki güncel durumlarıyla tanınabilmeleri ve hayatlarına yeni bir yön verebilmeleri adına bir fırsat yaratılması amaçlanmaktadır³⁸.

³³ **Koops**, “Forgetting Footprints”, p.229 vd. Benzer bir ifade için **bkz. Siry**, Forget Me, “Forget Me Not”, p.313.: “(...) kişilerin yasaya uygun bir ‘fırça ile geçmişini süpürmesi’ sonrası yeniden başlaması (...)”. (vurgu eklenmiştir)

³⁴ **Önok**, “Unutulma Hakkı ve Türkiye”, s.160.

³⁵ **Koops**, “Forgetting Footprints”, p.250.; **Laçın**, İrem; “Unutulma Hakkı”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Doç. Dr. Melike Batur Yamaner’in Anısına Armağan), C.13, Ocak 2014, S.1, s.404.

³⁶ **Werro**, Franz; “The Right to Inform v. The Right to be Forgotten: A Transatlantic Clash”, in: Haftungsrecht im dritten Millennium - Liability in the Third Millennium/Liber Amicorum Gert Brüggemeier, (Ed.: Aurelia Colombi Ciacchi, Christine Godt, Peter Rott, Leslie Jane Smith), Nomos Verlagsgesellschaft, 1st Edition, Baden-Baden, 2009, s.291, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=1401357>, (e.t. 01.04.2020).

³⁷ **YHGK**, E. 2014/4-56 , K. 2015/1679, 17.06.2015.

³⁸ **Akkurt**, “Kişilik Hakkı”, s.92-93.; **Salihpaşaoğlu**, Yaşar/**Değirmencioğlu**, Burcu; “Unutulma Hakkının Bir ‘İnsan Hakkı’na Dönüşme Yolculuğu” Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XXIV, 2020, S.2, s.368. Geçmiş bilgilerin izleri silindiğinde, kişiye “yeniden başlama (*start over*)” şansı tanınacağına ilişkin benzer görüş için **bkz. Cook**, “A Step In The Right Direction”, p.122.

Öte yandan belirtmek gerekir ki, geçmişe sünger çekilerek yeni bir sayfa açılması ile kişisel verinin tümden silinmesi ya da kamunun bilgi edinme hakkını zedeleyici bir uygulamaya, başka bir deyişle tarihi yeniden yazma yoluna gidilmesi kastedilmemektedir. Yine benzer şekilde hak ile varılmak istenen, özel bilgilerin kamunun gözünden saklanması değil; kamuya açık olmasında herhangi bir hukuka uygunluğu bulunmayan veri ve bilgilerin daha fazla erişilebilir kalmasına son verilerek, olası kişilik, şeref ve itibar hasarları önlenbilmesidir³⁹. Zira çalışmamızın devamında da ifade edileceği üzere, unutulma hakkına konu olan bilgilerin gerçekliğini, doğruluğunu ve güncelliğini korumaları hâlinde, geçmişe sünger çekmekten bahsedilemeyecektir. Ancak, kişi hakkındaki bilgilerin yanlış, eski ve güncelliğini kaybetmiş ya da alakasız olmaları durumunda ise, bilgilerin kamu yararına hizmet etmedikleri açık olduğundan kişiye “yeniden başlama” imkânı verilmelidir⁴⁰. Böylece, hayatı boyunca geçmişindeki olumsuz eylemler ve sonuçları ile anılma endişesi taşımayan kişi zaman içerisinde kendisini geliştirme fırsatı da bulmuş olacaktır⁴¹.

C. Unutulma Hakkının Koruduğu Değer ve Menfaatler

Geçmişte yasal olarak alenileşmiş ve fakat belli bir süre ve olay döngüsünün ardından, ilk anda barındırdığı doğruluk, gerçeklik, güncellik ve hukuka uygunluğu kaybeden bilgilerin erişilebilir kalmaya devam etmesi önemli tehlikeler taşımaktadır. Haksız şekilde varlığını korumaya devam eden bu bilgiler, bireylerin insan onuru ve karakterlerinin ayırt edilmesine yarayan kişisel özerkliklerinin kısıtlanmasına neden olmaktadır⁴².

Kişinin yaşamını özgür biçimde sürdürme isteğinden doğan “unutulma hakkı”; temelinde onurlu bir yaşam gayesi, bireysel özerklik ile kişiliğin serbestçe

³⁹ **Andrade**, Norberto Nuno Gomes de; “Oblivion: The Right to Be Different ... from Oneself- Reproposing the Right to Be Forgotten”, VII International Conference on Internet, Law & Politics, Revista de Internet, Derecho y Política. No. 13.02.2012, p.127, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=2033155>, (e.t. 02.04.2020).; **Çırak**, Ezgi; “Dijital Çağda Sonsuza Kadar Hatırlamaya Karşı: Unutulma Hakkı (Remembering Forever at the Digital Age Against to Right to be Forgotten)”, Ceza Hukuku Dergisi, C.13, Nisan 2018, S.36, s.163.

⁴⁰ **Cook**, “A Step In The Right Direction”, p.132. (vurgu eklenmiştir)

⁴¹ **Korenhof**, Paulan/**Gorzeman**, Ludo; “Who is Censoring Whom? An Enquiry into the Right to Be Forgotten and Censorship”, 15.07.2015, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=2685105>, (e.t. 02.04.2020).

⁴² **Biasiotti/Faro**, “The Italian Perspective”, p.6.

geliştirilmesi ve kişisel veriler üzerinde özgürce tasarruf edebilme düşüncesini barındırmaktadır⁴³. Çalışmamızın devamında bu hususlar ayrıntıları ile birlikte ele alınacak olup; özel hayatın korunması ve gizliliği ise, unutulma hakkının bağlantılı olduğu diğer temel hak ve özgürlükler başlığı altında değerlendirilecektir⁴⁴.

1. İnsan Onuru: Unutulma Hakkının Felsefî Temeli

İnsan hakları, kişilerin *sırf insan olmaları nedeniyle* kazandıkları haklar bütünü olup; insan olarak dünyaya gelmek, insan haklarına sahip olmak için yeterli bir sebeptir⁴⁵. Bu tanımda yer alan insan hakkı ile aynı zamanda insan onurunun da kastedildiği yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır⁴⁶, çünkü her ne kadar farklı şekillerde tasnif edilmiş olsalar da, bütün bu haklar temelde hep aynı amaca yönelerek insan onurunun korunmasını hedeflemektedir⁴⁷. Başka bir deyişle; insan onuru kavramı, insan hak ve özgürlüklerinde olması gerekene ulaşmada bir kutup yıldızı işlevini yerine getirmektedir⁴⁸. Tıpkı insan hakları gibi insan olmaya hiçbir kısıtlama ya da ayırım olmaksızın bağlı bir kavram olan insan onuru, böylece özgürlüğün temeli ve eşitliğin ölçüsü olarak hem evrensel hem de mutlak bir değeri ifade etmektedir⁴⁹.

⁴³ **Akgül**, Aydın; “Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Bir Hak: ‘Unutulma Hakkı’ ve AB Adalet Divanı’nın ‘Google Kararı’ (New Right for Protection of Personal Data: ‘Right to be Forgotten’ and The ‘Google Decision’ of The EU Court of Justice)”, TBB Dergisi, Ocak-Şubat 2015, S.116, s.14, 34.

⁴⁴ **bkz.:** aş. Birinci Bölüm, IV. B. Başlık vd.

⁴⁵ **Tezcan**, Durmuş/**Erdem**, Mustafa Ruhan/**Sancakdar**, Oğuz/**Önok**, Rifat Murat; İnsan Hakları El Kitabı, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2018, s.31.

⁴⁶ **Doğan**, İlyas; “Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Giriş”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, , C.XIII, 2005, S.2, s.56.; **Özdem** Berk Hasan, “Alman Anayasacılığında İnsan Onuru Kavramı (The Notion of Human Dignity in German Constitutionalism)” Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019, S.1, s.243. Kişinin şeref ve onurunun insanın insan olmasından doğan temel değerlerden biri olduğuna ilişkin olduğu ifadesi için **bkz. Atasoy**, Kemal; “Kişilik Hakkı Kapsamında Sosyal Medyada Kişisel Verilerin Korunması ve Veri Sahibinin Rızası (Protection of Personal Data in Social Media with regard to Personality Right and Consent of the Data Owner)”, MÜHF-HAD (Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan), C.22, 2016, S.3, s.276.

⁴⁷ **Kuru**, Gonca; “Türkiye’de Demokratik Hukuk Devleti Düzeninde İnsan Onurunun Yeri”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012, s.1. Benzer görüş için **bkz. Şimşek**, Oğuz; Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, 1. Baskı, Beta Yayıncılık, Ankara 2008, s.128.

⁴⁸ **Doğan**, “Alman Öğretisinde İnsan Onuru”, s.56. Benzer görüş için **bkz. Şimşek**, Oğuz; “Anayasa Hukukunda İnsan Onuru Kavramı ve Korunması”, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir 1999, s.44.: “...Aynı şekilde, kişinin sırf insan olmasıyla sahip olduğu onuru, özgürlükçü hukuk düzeninin en yüksek amacını taşımaktadır.”

⁴⁹ **Akt. Arslan**, Kahan Onur, “İnsan Onuru Kavramı ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması (The Concept of Human Dignity and The Protection of The Human Dignity As A Basic Principle of Measures of Precaution)”, TBB Dergisi, 2015, S.120,

Unutulma hakkı ile korunmak istenen değerler, esas olarak insan onurunun etrafında şekillenmektedir. Söz konusu argümana açıklık getirmek ve unutulma hakkı özelinde insan onurunun taşıdığı önemi doğru saptayabilmek adına, kavramın hangi temel unsur etrafında şekillendiğinin tespiti gerekmektedir. Eski Yunan'dan beri kavram olarak tanımlanması hususunda birçok düşünce geliştirilmiş ve insan onuru açıklanmaya çalışılmıştır. İnsan onuru söyleminin içini dolduran yaklaşımın, özellikle aydınlanma çağından itibaren, insanın toplum ve devlet dışında bir değere sahip olduğu düşüncesine dayanmaktadır⁵⁰. İnsan onuru kavramına ilişkin yaklaşımların günümüzde en çok desteklenen ve kabul edilen yaklaşımı Immanuel Kant tarafından geliştirilmiştir. Kant, insan onurunu *insan otonomisi* üzerine somutlaştırmış ve bu temellendirmeye göre insan, kendi aklı tarafından yapılandırılan, *özerk (otonom)*⁵¹ bir özne olarak tanımlanmıştır⁵². “*Ahlak Metafiziğinin Temellendirilmesi (Grundlegung zur Metaphysik der Sitten)*” adlı eserinde:

“Her defasında öyle hareket et ki, insanlığa -başta kendi kişiliğinde olmak üzere diğer herkesin kişiliğinde de- sırf araç olarak değil, aynı zamanda amaç olacak biçimde eylemde bulun⁵³.”

ifadelerine yer vermektedir. İlgili ifadeye açıklık getirmek gerekirse, özerk bir varlık olan insanın, kendi varoluşu mutlak bir değere sahiptir ve bazı yasaların nedenini oluşturmaktadır⁵⁴. Bu sebeple yalnızca başkaca iradelerin bir aracı olarak hareket eden bir varlık olarak görülmeyip, başlı başına bir amaç olarak ele alınması gerekmektedir.

Özellikle Alman hukukundaki yeri tartışılmaz olan ve Anayasalarının ilk maddesinde yer alan insan onuru⁵⁵, anayasal düzendeki “*en üstün değer*” olarak kabul

s.159.; **Kaboğlu**, İbrahim Ö.; Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), 15. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2020, s.230.

⁵⁰ **Bulut**, Nihat; “Eski Yunan’dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XII, 2008, S.3–4, s.10.

⁵¹ Çalışmamızın tamamında “*özerk*” kelimesi tercih edilecektir.

⁵² **Bulut**, “Eski Yunan’dan Aydınlanma Çağına”, s.10.

⁵³ **Kant**, Immanuel; *Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi (Grundlegung zur Metaphysik der Sitten)* (çev.: İoanna Kuçuradi), Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara 2002, s.46.; **Bozkurt**, Nejat; *Kant-Fikir Mimarları Dizisi 2, 3. Baskı*, Say Yayınları, İstanbul, 2010, s.219.

⁵⁴ **Kant**, *Ahlâk Metafiziği*, s.45.

⁵⁵ “*Die Würde des Menschen ist unantastbar. Sie zu achten ist Aufgabe aller staatlichen Gewalt (İnsan onuru dokunulmazdır. Onu saymak ve korumak tüm devlet otoritelerinin görevidir).*” **Aldanmaz**, Orhan; “İnsan Onuru Işığında Kişisel Özerklik ve Yerellik İlkesi”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XIV,2010, S.1-2, s.83.

edilerek yüceltilmiştir⁵⁶. İnsan hakları düşüncesinin en temel gereği olan insan onuru, “sınırlamanın sınırı”nı oluşturarak, devlete karşı birey için bir koruma güvencesi ve bu anlamda bir nevi müdahale yasağı sağlamaktadır⁵⁷. Görüldüğü gibi insan onuru, insan haklarının temelini oluşturması⁵⁸ nedeniyle, muhakkak güvence altına alınmalıdır⁵⁹.

Bu hususa yargıda verilen anlama da bakmak gerekirse, Federal Anayasa Mahkemesi’nin insan onuru ihlallerini saptamak amacıyla yaptığı değerlendirmelerde, Mahkeme’nin her somut olaya göre değerlendirme yaptığı ve *nesne olma formülü* (“*Objektsformel*”)⁶⁰ adı verilen sistemi kullandığı anlaşılmaktadır. İzlenen bu formül sonucunda ulaşılan Mahkeme içtihadına göre; “*İnsanın devlet eyleminin salt bir nesnesi haline getirilmesi insan onuruna aykırıdır*⁶¹.” Daha açık bir ifade ile insan onuru, insanın özne niteliğini prensip olarak tartışma konusu yapan devlet organlarının davranışlarının basit bir objesi yapılmasını yasaklamakta⁶² ve buna aykırı davranılması hâlinde insan onuru ihlali olduğuna hükmedilmektedir.

Unutulma hakkı ve insan onuru arasındaki ilişkiyi gözler önüne seren esas kararlardan biri olan Federal Anayasa Mahkemesi’nin *Lebach*⁶³ kararında, eski bir Alman hükümlüyü konu alan bir belgesel yayını ele alınmaktadır. Ulusal bir televizyon kanalı tarafından çekilen belgeselde, kişinin hükümlülük nedenine ve geçmişine yer verilmekle birlikte cinsel yöneliminin üstünde de sıkça durulduğu görülmektedir. Kişinin hükümlü olması gerekçesi ile geçmişi hakkında yayın yapılmasında üstün kamu yararı bulunuyor olsa da, kamuoyu yeterince bilgilendirildikten sonra, suçlunun

⁵⁶ **Vardar**, Çiğdem; “İnsan Onurunun Anayasal Düzeyde Korunması”, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, Haziran 2012, S.1, s.107. (vurgu eklenmiştir)

⁵⁷ **Vardar**, “İnsan Onuru”, s.111. (vurgu eklenmiştir)

⁵⁸ **Aldanmaz**, “Kişisel Özerklik”, s.84.

⁵⁹ **Vardar**, “İnsan Onuru”, s.105.

⁶⁰ İnsanın; bir objeye, araca ya da gözden çıkarılabilir bir unsura indirgenmesi hâlinde onurunun ihlâl edilmiş olacağına ilişkin görüş için ayrıca **bkz. Dürig**, Günter; “Der Grundrechtssatz von der Menschenwürde: Entwurf eines praktikablen Wertsystems der Grundrechte aus Art. 1 Abs. I in Verbindung mit Art. 19 Abs. II des Grundgesetzes”, Archiv des öffentlichen Rechts, Vol.81, 1956, No.2, p.127 vd., (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/44303797>, (e.t. 02.04.2020). Dürig’in bu görüşünü “*Objektsformel*” şeklinde **akt. Vardar**, “İnsan Onuru”, s.109. (vurgu eklenmiştir)

⁶¹ Söz konusu içtihadı örnek nitelikteki kararlar için **bkz. BVerfGE** 9, 89, 95.; 27, 250, 275.

⁶² **Şimşek**, Anayasa Hukuku, s.130.

⁶³ **Neumann-Duesberg**, Horst ; “Dokumentarfernsehsendung ‘Soldatenmord von Lebach’ unter persönlichkeitsrechtlichen und verfassungsrechtlichem Aspekt”, JuristenZeitung, 28. Jahrg., Mai 1973, No.9, p.261-263.; **BVerfG**, *Der Soldatenmord von Lebach*, 05.06.1973 - 1 BvR 536/72., **BVerfGE** 35, 202 (Çevrimiçi) <https://www.servat.unibe.ch/dfr/bv035202.html>, (e.t. 02.04.2020).

kişilik hakkına yönelik aşırıya kaçan ve/veya tekrarlanan müdahaleler haklı görülmemektedir. Nitekim, bu davada da tartışma konusu olan husus; kamuoyu tarafından ilgiyle takip edilen bir ceza davasına ilişkin hazırlanan televizyon belgeselinde, hükümlünün hayatına yer verilirken ve ilgili yayının süresi kararlaştırılırken hedeflenen amaca bağlı kalınıp kalınmadığıdır⁶⁴.

Kararda, toplumun ilgisi giderildikten sonra olayın öznesi olan kişinin tartışma ve hatta eğlence konusu yapılma ihtiyacı üzerinde sınırlamalar getirilmesi gerektiği ifade edilmiştir⁶⁵. Bu anlamda hükümlü bireyin insan onuru ve kişiliğini serbestçe geliştirme hakkı ile basın özgürlüğünün çatışması durumunda, somut olay koşulları dikkate alınarak yapılacak değerlendirme sonucunda, basın özgürlüğünün kısıtlanabileceğini hatırlatılmıştır⁶⁶. Nitekim Mahkeme'ye göre; somut olaydaki gibi bireyin özel yaşam alanına ilişkin bilgilerin tüm açıklığıyla halka sunulduğu ve fakat, ilgili yayın neticesinde bireyin kişiliği üzerinde doğacak muhtemel zararlar ile yayının kamu yararı için önemi arasında, adil ve ölçülü bir denge bulunmadığı görülmektedir⁶⁷. Zira, bir suç ve o suçu işleyen fail hakkında bilgi almanın, toplumun haber alma ihtiyacını karşılamaya yönelik olduğunu kabul eden Mahkeme; o dönemin koşullarında yaklaşık yirmi üç milyon kişinin izlediği bir televizyon programının, hükümlü üzerinde önemli ölçüde bir toplum baskısı yaratacağının da altını çizmiştir⁶⁸. Sözü edilen toplum baskısının infaz süresiyle sınırlı olmayacağını ifade eden Mahkeme, kişinin ömür boyu bu baskıyı hissedeceğini ifade etmiştir. Mahkeme'nin görüşüne göre; toplum önünde cinsel kimliği üzerinden gündeme gelen ve tanınan kişinin, cezasının infazı tamamlandıktan sonra da sosyal izolasyon ile karşılaşma riski yüksek olacak ve dolayısıyla, topluma entegre olma süreci tehlikeye girecektir⁶⁹. Bu sebeple, ceza infazının gerçekleştirildiği süre zarfında hedeflenen esas amacın, *"kişiyi yeniden topluma kazandırma"* gayesi olduğu belirtilmiştir. Kamu ile bireyin sahip oldukları hak ve menfaatlerin yarıştığı olayda Mahkeme'nin dikkate aldığı temel

⁶⁴ Neumann-Duesberg, "Soldatenmord von Lebach", p.261.

⁶⁵ BVerfGE 35, 202 §68.

⁶⁶ BVerfGE 35, 202 §49.

⁶⁷ BVerfGE 35, 202 §53.

⁶⁸ BVerfGE 35, 202 §56, 58, 68.

⁶⁹ BVerfGE 35, 202 §18. Benzer görüş için bkz. Neumann-Duesberg, "Soldatenmord von Lebach", p.262.; Yıldız, Tuba; "Unutulma Hakkının Uygulanışı Açısından Arama Motorlarının Rolü (The Role of Search Engines in Terms of Implementation of the Right to be Forgotten)", Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, Ekim 2019, S.2, s.401.

kriterler; ilgili belgesel yayının, hükümlünün kişiliği üzerinde -işlediği suçun gerektirdiğinden- ağır, orantısız, ölçsüz ve yeni bir zarar doğurup doğurmayacağı olmuştur⁷⁰. Bahsi geçen kriterleri somut olaya uygulayan Mahkeme; bireyin menfaatlerinin ön planda tutulması gerektiğini ileri sürerek, insan onuru ve kişiliğin serbestçe geliştirilmesi hakkının ihlâl edildiğine karar vermiştir⁷¹.

Yukarıda özeti yapılan kararda uygulanan kriterler incelendiğinde, unutulma hakkının tahsisi ile yakından ilişkili oldukları anlaşılmaktadır. Bu tespitten yola çıkılarak, Federal Anayasa Mahkemesi'nin *Lebach* kararının unutulma hakkının uygulanabilirliği adına akla gelen ilk örneklerden olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü hem insan onuru ve kişiliğin serbestçe geliştirmesi hakkı gibi unutulma hakkının koruduğu temel değerler üzerine açıklamalarda bulunulmuş, hem de yarışan hak ve değerlerin olduğu hâllerde, somut olayın hangi ölçüt ve kriterler üzerinden yorumlanacağına ışık tutulmuştur. Mahkemeye göre kişinin kendisini kamu önünde vurgulayan bir etkinliğin sonucunda, kişiliğinin yakın tarih süresince ne kadar etkileneceğini belirlemek için çıkarların dengelenmesi gerektiği⁷² ve somut olayın öznesi her ne kadar ciddi bir suç nedeniyle toplumun bilgisine sunulmuş bir hükümlü olsa da, söz konusu hak ve değerlere sahip olmaya devam edeceği anlaşılmaktadır.

Son olarak, unutulma hakkı ile kişinin onurlu bir yaşam sürdürebilmesi arasındaki ilişkinin Türk yargısındaki örneklerine bakılacak olursa, Yargıtay 19. CD.'nin vermiş olduğu unutulma hakkı kararı ile *N.B.B.* bireysel başvuru kararındaki tespitler ve *C.K.* bireysel başvuru kararında yazılan karşıoy gerekçesi önem arz etmektedir. Sözü edilen kararlarda, unutulma hakkının hayata geçirilmesinde kişinin manevî varlığının geliştirilmesi ve onurlu bir yaşam sürdürebilmesine ilişkin hususların⁷³ dikkate alınması gerektiği vurgulanmıştır. Bu noktada, tekrara düşmekten kaçınmak adına oldukça kısa ve genel bir bilgilendirmeye yetinilerek, kararlar

⁷⁰ BVerfGE 35, 202 §69.

⁷¹ BVerfGE 35, 202 §88, 91.

⁷² Neumann-Duesberg, "Soldatenmord von Lebach", p.261, 262.

⁷³ Yargıtay 19. CD, E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.; AYM, *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2013/5653, 03.03.2016, §47.; *C.K. Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/19685, 15.03.2018, AYM üye hâkimleri Hicabi Dursun ve Muammer Topal'ın karşıoy gerekçesi.

hakkındaki detaylı değerlendirmeler çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde yapılacaktır⁷⁴.

Sıralamış olduğumuz temel açıklamalar ışığında denilmelidir ki; insan onurunun unutulma hakkı özelinde taşımakta olduğu önem, kişinin kendisini geliştirmek suretiyle şekillendireceği ve özerk olduğu bir özel yaşam alanı yaratılmasına imkân tanınmasından kaynaklanmaktadır⁷⁵. Bu doğrultuda insan onuru, kişinin kendi dar yaşam alanında ve yalnızca gerçek kişiler karşısında değil, aynı zamanda kamu gücünü elinde bulunduran siyasi iktidar karşısında da özerk olmasını gerektirmektedir⁷⁶. Ek olarak, bireyin kişisel verileri üzerindeki tasarruf hakkının ortadan kaldırılarak istenildiği zaman ve şekilde ulaşılabilecek basit bir veri objesi haline getirilmesi ve kişinin sahip olduğu öz değerin hiçe sayılması durumunda insan onurunun ihlâli söz konusu olacaktır⁷⁷.

2. Bireysel zerklik: Bireye Kendisini Geliştirebileceği zerk Bir Alan Tanınması

Unutulma hakkı ve insan onuru, daha önce de belirtildiği üzere, kişiye kendisini geliştirmek suretiyle şekillendireceği ve özerk olduğu bir özel yaşam alanı tanınması yönünden oldukça önem arz etmektedir. İnsan onurunun insan hakları kavramının olmazsa olmaz parçası olduğuna dayanan anlayış, bireyin özerk bir varlık oluşu üzerine temellenerek günümüze ulaşmıştır. Bu nedenle mümkün olduğunca birey lehine tanınacak geniş bir özgürlük alanı, insan onuruna saygının da bir gereği olarak deęerlendirilmektedir⁷⁸. İnsanı, onurlu bir yaşama kavuşturan ve böylece kendi hayatının öznesi konumuna yerleştiren şey bireysel özerkliğin ta kendisidir.

Bireysel zerklik, bir şeyi yapmak özgürlüğü kadar yapmamak yönündeki tercihte de zgr olabilmeyi ve kişinin hayatını dış etkenlere göre değil, kendi muhakemesi doğrultusunda şekillendirebilmesini ifade etmektedir⁷⁹. İnsanın doğadaki

⁷⁴ **bkz.:** aş. nc Bölüm, II. A. ve B. Başlıkları.

⁷⁵ **Kommers**, Donald P./**Miller**, Ruessel A.; The Constitutional Jurisprudence of Federal Republic of Germany, 3rd Edition, Durham, Duke University Press, 2012, p.480 **akt. Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.10.

⁷⁶ **Doğan**, “Alman ğretisinde İnsan Onuru”, s.56.

⁷⁷ **Sachs**, Michael; Verfassungsrecht II Grundrechte, Berlin Heidelberg 2000, s.182 **akt. şimşek**, Anayasa Hukuku, s.131-132.

⁷⁸ **Doğan**, “Alman ğretisinde İnsan Onuru”, s.56.

⁷⁹ **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.11.

bütün diğ er varlıklardan ayrılıp tür olarak özgünleşmesi ve bir kişinin de diğ er türdeşlerinden ayrılarak yeni ve farklı bir kişilik kazanması ile yakından ilgili⁸⁰ olan bireysel özerklik kavramı, insan onurunun korunarak itibarlı bir kişiliğ in oluşumu konusunda özgür bir eylem alanı görevi görmektedir⁸¹. Günümüzün iletişim teknolojilerinin bir getirisi olarak eskisine oranla kendini daha fazla ifade etme ve bilgiye ulaşabilme imkânı elde eden kişi, aynı zamanda kendisini geliştirebileceğ i özerk alanın daralması tehlikesiyle karşı karşıyadır⁸². Bu anlamda doktrinde, unutulma hakkının, kişinin özerkliğ ini yansıttığ ı⁸³ ve bu özerkliğ in koruma mekanizmalarından biri olarak değ erlendirilmesi gerektiğ i ifade edilmektedir⁸⁴.

Bireysel özerklik kavramının çeşitli görünümlerine değ inmek gerekirse, ilk olarak Jill Marshall'ın konuya ilişkin görüşünü kısaca aktarmanın isabetli olacağ ı düşünülmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ("AİHM") kararlarından *Cossey/Birleşik Krallık ve Von Hannover/Almanya* kararlarına yorumlayan Marshall'a göre; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ("AİHS") m. 8'de yer alan "*kendi geleceğ ini belirleme hakkı*"nın uygulamadaki karşılığ ı bireysel özerkliğ e dayanmakta ve bu sebeple, bahsi geçen haklar aynı anlama gelmektedir⁸⁵. Marshall'ın bu görüşünden hareketle, kişinin "*kendi geleceğ ini belirleme hakkı (right to self-determination)*"⁸⁶ bağlamında karşımıza çıkan bireysel özerklik; insan kişiliğ inin bağımsızlığ ını, kutsallığ ını ve bütünlüğ ünü garanti etmektedir⁸⁷. Daha geniş anlamda, bireysel özerklik demokratik bir toplumun var olabilmesi adına bir gerekliliktir⁸⁸. Bireyin kendi geleceğ ini belirleyebilmesi için gerekli (sosyal) izolasyon olmadan, kişiler neredeyse tamamen başkalarının huzurunda harcanan bir hayatla bırakılmış olur ve söz konusu

⁸⁰ Aldanmaz, "Kişisel Özerklik", s.81.

⁸¹ Aldanmaz, "Kişisel Özerklik", s.81.

⁸² Dış dünya ve internet kullanıcısının iç dünyasına ait alanların değ işimini ifade eden kavram şemasını çeşitli kaynaklardan akt. Güleler, Serdar; "Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkı", TBB Dergisi, Eylül-Ekim 2012, S.102, s.225-226.

⁸³ "(...) the right 'to be forgotten' reflect the autonomy of the person" görüşü için bkz. Nys, Herman; "Towards a Human Right 'to Be Forgotten Online'?", European Journal of Health Law, Vol.18, 2011, Issue 5, p.472.

⁸⁴ Güleler, "Dijital Hafıza", s.226.

⁸⁵ Marshall, Jill; Personal Freedom Through Human Rights Laws?: Autonomy, Identity and Integrity Under the European Convention on Human Rights, International Studies in Human Rights Series, Martinus Nijhoff Publisher, Leiden, Boston, 2009, p.77. (E-book) (vurgu eklenmiştir)

⁸⁶ Benzer görüş ve yorumlar için bkz. Marshall, Autonomy, Identity and Integrity, p.69-70. Grafanaki, Sofia; "Autonomy Challenges in the Age of Big Data", Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal, Vol.27, Summer 2017, Issue 4, p.811-812. (vurgu eklenmiştir)

⁸⁷ Aldanmaz, "Kişisel Özerklik", s.88.

⁸⁸ Benzer ifade için bkz. Grafanaki, "Age of Big Data", p.855.

hayat giderek daha sığ ve yüzeysel hâle gelme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır⁸⁹. Dolayısıyla, unutulma hakkının reddedildiği veyahut tanınmadığı bir noktada, kişilerin kendi geleceğini belirleme hakkı da geçersiz olacaktır⁹⁰.

Bireysel özerkliğin bir diğer görünümü, özellikle ABD’de unutulma hakkının temelini oluşturan haklardan biri olan⁹¹ ve her bireyin dokunulmaz ve dış dünyadan bağımsız bir kişiliğe sahip olduğu anlamına gelen “*kişinin yalnız bırakılma/kalma hakkı (the right to be let/left alone)*”⁹²’dır. İlgili hakkın Türk hukukundaki görünümünü ise, “*kişiliğin serbestçe geliştirilmesi hakkı*” olarak ifade etmek yanlış olmayacaktır. Çünkü kişiliğin serbestçe geliştirilmesi hakkı, bireye içerisinde gözetlenmeksizin yalnız kalıp kendisini geliştirebileceği dar ve özel bir alanın korunmasını garanti etmektedir⁹³. Bu anlamda hayatının bağımsızlığını sağlayamayarak her dakikasını başkaları adına yaşamaya zorlanan ve her ihtiyacı, düşüncesi, arzusu veya memnuniyeti kamu denetimine tabi olan bir kişi, bireysel özerkliği ve insanlık onurundan yoksun bırakılmasına neden olacaktır⁹⁴. Bireylerin hem birbirleri hem de kamu otoritesiyle aralarındaki ilişkinin sağlıklı olabilmesi, kişiliklerinin gelişimi ve sahip oldukları temel hak ve özgürlüklerin özüne ulaşabilmeleri hususunda, her iki hakkın varlığı da bir hayli gereklidir⁹⁵.

Çalışmamızda sıkça değindiğimiz üzere, unutulma hakkının en önemli amacı geçmişte yaşananlara *sünger çekerek* yeni bir başlangıç yapılmasını mümkün kılabilme. Zira kişinin kendi geleceğini belirleyebilmesi neticesinde, yalnız geçmişte değil gelecekte yaşanacaklar üzerinde de bir kontrol imkânı veren⁹⁶ unutulma

⁸⁹ Akt. Grafanaki, “Age of Big Data”, p.824.

⁹⁰ Szekely, Ivan; “The Right to Forget, the Right to be Forgotten: Personal Reflections on the Fate of Personal Data in the Information Society”, in: European Data Protection: In Good Health?, (Ed.: Serge Gutwirth, Ronald Leenes, Paul De Hert, Yves Poullet), Springer Science + Business Media B.V., 2012, p.359.

⁹¹ Yavuz, İnternet’teki Arama Sonuçları, s.127.

⁹² Hakka ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. Warren, Samuel D./Brandeis, Louis D., “The Right to Privacy”, Harvard Law Review, Vol.4, 1890, Vol. 4, No.5, p.193 vd.

⁹³ Akt. Şimşek, Anayasa Hukuku, s.133.; Kama Işık, Sezen; Avrupa Veri Koruma Hukukuna Anayasal Bir Bakış (2016/679 Sayılı GVKT (GDPR) ile 6698 Sayılı KVKK’nın Detaylı Analiz ve Karşılaştırması ile), 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2020, s.219.

⁹⁴ Manning, Rita C.; “Liberal and Communitarian Defenses of Workplace Privacy”, Journal of Business Ethics, Vol.16, 1997, p.818.

⁹⁵ Feldman, David; “Secrecy, Dignity or Autonomy? Views of Privacy as a Civil Liberty.” Current Legal Problems (C.L.P.), Vol.47, 1994, Issue 2, p.41-71. Metin içeriğini yorumlayarak akt. Marshall, Autonomy, Identity and Integrity, p.52.

⁹⁶ Akt. Ambrose, “It’s About Time”, p.113; Ambrose/Ausloos, “Across The Pond”, p.14.

hakkı; kişinin geçmişinde yaşanan olaylar yüzünden gelecekte tekrar damgalanmaması ve yaşamını özerk bir şekilde geliştirebilmesini sağlamaktadır⁹⁷. Unutulma hakkı sayesinde, bireylerin yeni bir başlangıç yapmalarına imkân tanınmakta ve bu imkân neticesinde, bilginin serbestçe yayılması ve bireyin özerk mekanizması arasında yeni bir denge kurulmaktadır⁹⁸.

3. (Kişisel) Bilgilerin Özerkliği: Bilgilerin Geleceğini Belirleyebilme Hakkı

Unutulma hakkı incelendiğinde, önceki konu başlıklarından da anlaşılabileceği üzere kişisel veriler söz konusu hakkın esaslı konusunu oluşturmaktadır. Genel olarak unutulma hakkı; *“bireyin, belli bir zaman dilimindeki kişisel bilgileri üzerindeki hak sahipliğine ve özerkliğine dayanmaktadır”*⁹⁹. Bu bilgilerin dış dünya ile paylaşılması noktasında *kişisel bilgilerin özerkliği ya da bilgilerin geleceğini belirleme hakkı (informationelle Selbstbestimmung, informational self-determination)* olarak adlandırabileceğimiz bir konu başlığı ortaya çıkmaktadır. Bu anlamda, bireysel özerklik kişisel bilgilerle doğrudan bağlantılıdır. Kişisel bilgiler üzerindeki kontrol; bireylerin kendileri hakkında hangi bilgilerin toplandığı ile kime, hangi amaçlarla ve nasıl aktarılacağına dair kontrol anlamına gelmektedir¹⁰⁰. Böylece özerk kişi, kamuoyu ile paylaşmak istediği kişisel bilgilerin neler olduğu ve bu bilgileri hangi sınırlar içerisinde paylaşacağını belirleme hakkı ile kamuoyuna açıklanmadan önce fikirlerini değiştirebilme fırsatına sahiptir¹⁰¹.

Bireyler her ne kadar kendi benlikleri ile baş başa kalabilecek ve kişiliklerini geliştirebilecek özerk bir alan yaratmaya çalışsalar da, özellikle kişisel bilgilerin çeşitli kullanımları, bireyin yaşamını özerk olarak şekillendirmesine engel olabilmektedir¹⁰².

⁹⁷ Mantelero, “The EU Proposal for a General Data Protection Regulation, p.230. Metin içeriğini yorumlayarak akt. Akyüz Bilge, Canan; “Unutulma Hakkı ve Türk Hukuku’ndaki Görünümü”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019, s.59.

⁹⁸ De Terwangne, “Right to Oblivion”, p.109. Daniel Solove’un da sağlanması gereken dengeye ilişkin yorumu şu şekildedir; “...Hem özgür konuşma hem de mahremiyet özerklik için gereklidir ancak bu iki kavramın dengeye oturtulması gerekmektedir.”; Solove, Daniel J.; The Future of Reputation: Gossip, Rumor and Privacy on the Internet, Yale University Press, New Haven and London, 2007, p.159-160. (E-book)

⁹⁹ Weber, “Pandora’s Box”, para. 3, p.121. (vurgu eklenmiştir)

¹⁰⁰ Weber, “Pandora’s Box”, para. 27, p.125.; De Terwangne, “Right to Oblivion”, p.110.

¹⁰¹ Grafanaki, “Age of Big Data”, p.811.

¹⁰² Sözüer, Unutulma Hakkı, s.11.

Kendine ait ve özgür bir alana ihtiyaç duyduğu kadar türdeşleri ile sosyalleşmeye de bir o kadar ihtiyaç duyan insanlık, gelişen teknoloji ile birlikte kişisel bilgilerini daha etkin şekilde paylaşmaya başlamıştır. Bunun neticesinde kişinin internet ortamında yer almaya başlayan bir dijital ikizi ya da yansıması oluşmuş ve söz konusu durum gerçek hayattaki kişinin sadece bir kopyasından çok daha fazlasına dönüşerek bir nevi dijital kişiliği hâline bürünmüştür¹⁰³. Ancak var olan bu bilgilerin zamanla güncelliğini yitirmesi ve ilgili kişi hakkındaki doğruluğunu sorgulamaya açık hâle gelmesi, giderek artan bir tehlike hâline gelmiştir. Çünkü insan kişiliği dinamiktir ve o anı yansıtan bir bilginin paylaşımı, yaşam sürecinin yalnızca bir parçasından ibarettir¹⁰⁴. İnsanlar yaşamları boyunca yaşadıklarıyla değişip geliştiği için, geçmişlerinden gelen bilgilerin çeşitli paylaşımları onların davranışlarını yeniden düzenleme, ikinci bir şansa sahip olma veya değiştirme yeteneklerini engelleyebilmektedir¹⁰⁵. Dahası, kişisel bilgilerin kamuya türlü yansımaları sonucu, bireyler “*kayıtlı geçmişlerinin mahkûmu*” haline gelerek, geleceklerine istedikleri şekilde yön vermekten alıkonulma tehlikesiyle karşılaşabilmektedir¹⁰⁶. Dolayısıyla, bilgilerin geleceğini belirleme hakkı ile unutulma hakkı arasında kuvvetli bir bağ bulunmaktadır.

Bilgilerin geleceğini belirleme hakkının tanınması ve korunmasına ilişkin bilinen ilk yargı kararı, Federal Anayasa Mahkemesi’nin 1983 yılında verdiği *Nüfus Sayımı Kararı (Volkszählungsurteil)*’dır¹⁰⁷. Verilerin korunması adına öncü kabul edilen kararda, bilgilerin geleceğini belirleme hakkı; “*bireyin, özel yaşamına ilişkin bilgilerin ne zaman ve ne ölçüde başkalarıyla paylaşılacağını kendi başına belirleme yetkisi*” olarak tanımlanmış¹⁰⁸ ve kişisel verilerin korunması hakkının dayanağı olarak

¹⁰³ **Buitelaar**, J. C.; “Privacy and Narrativity in the Internet Era”, The Information Society An Informational Journal, Vol.30, 2014, Issue 4, p.266.

¹⁰⁴ **Solove**, The Future of Reputation, p.73.

¹⁰⁵ **Solove**, Daniel J.; “A Taxonomy of Privacy”, University of Pennsylvania Law Review, Vol.154, January 2006, Issue 3, p.533.

¹⁰⁶ **Solove**, The Future of Reputation, p.73; “A Taxonomy of Privacy”, p.533. (vurgu eklenmiştir)

¹⁰⁷ **BVerfG**, *Volkszählungsurteil*, 15.12.1983 - 1 BvR 209/83, 1 BvR 269/83, 1 BvR 362/83, 1 BvR 420/83, 1 BvR 440/83, 1 BvR 484/83.; **BVerfGE** 65, 1-71 (Çevrimiçi) https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/1983/12/rs19831215_1_bvr020983.html, (e.t. 20.04.2020).; **Simitis**, Spiros; “Das Volkszählungsurteil oder der lange Weg zur Informationsaskese - (BVerfGE 65, 1)”, Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft (KritV), Vol.83, 2000, No.3/4, p.359-375.; **Şimşek**, Anayasa Hukuku, s.114-117.

¹⁰⁸ **Rouvroy**, Antoinette/**Poullet**, Yves; “The Right to Informational Self-Determination and the Value of Self-Development: Reassessing the Importance of Privacy for Democracy”, in: Reinventing Data Protection?, (Ed.: Serge Gutwirth, Yves Poullet, Paul de Hert, Cécile de Terwangne, Sjaak Nouwt), Springer Netherlands, 2009, p.45. (E-book) (vurgu eklenmiştir)

kabul edilmiştir¹⁰⁹. Başka bir deyişle; kişisel verilerinin üçüncü kişilerle olan paylaşımında, uyulması gereken usul ve esasları belirleme hak ve yetkisi kişinin kendisine aittir. Çünkü kendisine ait hangi bilgilerin kimler tarafından bilindiği konusunda hiçbir fikri olmayan kişilerin, karar verme özgürlükleri önemli ölçüde zarar görme riski taşımaktadır¹¹⁰. Bu nedenle kişinin kendi verilerinin kullanımı üzerindeki kontrol hakkı, vatandaşların katılımına dayanan özgür ve demokratik toplumun önkoşullarından birini oluşturmaktadır¹¹¹.

Unutulma hakkının, insan hakkı olarak temellendirilmesinde önemli bir dayanak olan¹¹² bilgilerin geleceğini belirleme hakkı kavramı, AİHM kararlarında da kendisine yer bulmuştur. *Malone/The Birleşik Krallık* kararında hâkim L.-E. Pettiti'nin mutabık görüşünde *Nüfus Sayımı Kararı*'na atıf yapmış ve hakkı; “bireyin özel hayatıyla ilgili verileri hangi sınırlar dahilinde kamuya paylaşmaya karar verme ve kendisini ‘kamu malı veya mülkü’ yapma eğilimine karşı koruma hakkı¹¹³” olarak tanımlamıştır. Benzer şekilde *Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan* kararında da Mahkeme üyesi Angelika Nussberger ve Helen Keller'in kaleme aldıkları mutabık görüşte değerlendirilen hak, “veri korumanın özü” olarak nitelendirilmiştir¹¹⁴.

Bilgilerin geleceğini belirleme hakkı ile bireyler, geçmişlerinin şimdiki zamanlarıyla olan ilişkisini yorumlayarak kişisel bilgilerinin kullanımının her aşaması ve zaman içinde kurdukları kimlikleri üzerinde kontrol sahibi olmayı ummaktadır¹¹⁵. Kişisel bilgileri ve bu bilgilere kimin ne ölçüde erişebileceğini kontrol edebilmek, özerkliğin başlıca maddesidir. Federal Anayasa Mahkemesi'nin hem *Lebach* hem *Nüfus Sayımı* kararlarından hareketle, unutulma hakkı kavramının; insan onuru, özerklik ve bilginin geleceğini belirleme hakkı çerçevesinde geliştirildiği

¹⁰⁹ BVerfGE 65, 1, 42.; Sözüer, Unutulma Hakkı, s.12.

¹¹⁰ Küzeci, Elif; Kişisel Verilerin Korunması, 4. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Mayıs 2020, s.76.

¹¹¹ BVerfGE 65, 1, 42; Hornung, Gerrit/Schnabel, Christoph; “Data protection in Germany I: The population census decision and the right to informational self-determination”, Computer Law & Security Review, Vol.29, 2009, p.85,86.

¹¹² Salihpaşaoğlu/Değirmencioglu, “İnsan Hakkı”, s.370.

¹¹³ AİHM, *Malone/The Birleşik Krallık*, Başvuru No. 8691/79, 02/08/1984, Concurring Opinion of Judge Pettiti. (vurgu eklenmiştir)

¹¹⁴ AİHM, *Magyar Helsinki Bizottság/Macaristan*(Büyük Daire), Başvuru No. 18030/11, 08.11.2016, “Concurring Opinion of Judges Nussberger and Keller”, §7. (vurgu eklenmiştir)

¹¹⁵ Buitelaar, “Privacy and Narrativity”, p.266. Benzer görüşler için bkz. Şimşek, Anayasa Hukuku, s.116.; Mayer-Schönberger, Delete, p.137.; Sözüer, Unutulma Hakkı, s.12-13.

anlaşılmaktadır. Bilgilerin geleceğini belirleme hakkının garanti etmeyi amaçladığı hedef, kişinin kendi verileri üzerindeki kullanım tasarrufunu sağlayabilmektir¹¹⁶ ve bu anlamda unutulma hakkı, amaçlanan tasarruf ve kontrol yetkisinin pratikteki karşılığına bir örnektir¹¹⁷. Hak sayesinde bireyin kişisel bilgilerini kendi iradesiyle yönetebilme inancı pekişmektedir. Bu sebeple bilgilerin geleceğini belirleyebilmek, özellikle kişisel verilerin korunması bağlamında unutulma hakkının hayata geçirilmesinin önemli bir dayanağını oluşturmaktadır¹¹⁸.

II. UNUTULMA HAKKININ UNSURLARI

Çalışmamızın bu kısmına dek unutulma hakkının tanım ve amacına ilişkin yapmış olduğumuz detaylı açıklamalardan sonra hakkın barındırdığı unsurlara ilişkin bir çıkarımda bulunmak gerekirse; unutulma hakkını, unutulması talep edilen bilgi ve bu bilginin ilk aleni hâle geldiği anın üzerinden geçen zaman unsuru olarak ikiye başlıkta ele almak yerinde olacaktır. Bilgi ve zaman unsurlarının nitelikleri üzerinde duracağımız bu başlıkta, unutulma hakkının hayata geçirilebilmesi için sağlanması gereken koşullar ortaya koyulacaktır.

A. Bilgi Unsuru

Dünya üzerindeki birçok kaynaktan biri olan bilgi, diğer kaynakların veya mülklerin sahip olduğu genel prensibin aksine, sonsuz kere paylaşılarak kullanılabilme ve bu kullanım sıklığına rağmen değerini artırabilme özelliğine sahiptir¹¹⁹. Fakat tıpkı diğer kaynaklar gibi bilgi de esas içeriğinden farklılaşabilmekte ve zamanla değer kaybedebilmektedir. Bilgi türlerinin sayıca oldukça fazla ve farklı nitelikte olması, bilgilerin *yaşlanma aşamalarının seyrinde*¹²⁰ ya da daha sade bir ifadeyle güncel

¹¹⁶ BVerfGE 65, 1, 42 vd.; Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.77.

¹¹⁷ Benzer görüş için bkz. Ausloos, “Worth Remembering”, p.143.; “Avrupa Komisyonu tarafından düşünülmekte olan “unutulma hakkı” fikri, “kontrol hakkı”nın önemli bir maddileşmesi olarak ileri sürülmüştür.”

¹¹⁸ Sözüer, Unutulma Hakkı, s.13-14, 62 vd.

¹¹⁹ Ambrose, “It’s About Time”, p.134.

¹²⁰ Orijinal hâli “*stages of information aging*” olan kelime öbeği için bkz. Ambrose, “It’s About Time”, p.130. (vurgu eklenmiştir)

değerlerinin kaybolma süresinde de farklılığa neden olmaktadır. Bu farklılık; toplum tarafından bilgiye atfedilen önem, duyulan ilgi düzeyi, bilginin gerçekliği, doğruluğu ve güncel değerini muhafaza edebilme süresi ile yakından ilgilidir.

Unutulma hakkının konusunun bilgi olduğu şüphesiz olmakla birlikte, bu şekilde yapılacak bir tanımlama eksik bir tanımlama olacaktır. Söz konusu bilginin unutulma hakkının konusunu oluşturabilmesi için, hukuka uygun olarak alenileşmiş gerçek ve doğru bir bilgi olması gerekmektedir. Başlığın devamında, ilgili hususlara açıklık getirilerek, hakka konu olan bilginin taşınması gereken özellikler açıklanacaktır.

1. Gerçek ve Doğru Bilgi

Unutulma hakkının temellendirilmesi tartışmasında; gizlilik hakkı ile kimlik hakkı odaklı olmak üzere iki farklı perspektif ile karşılaşılmaktadır¹²¹. Her iki perspektif arasındaki ayrıma bakıldığında; gizlilik hakkı kişisel ve genellikle de özel bilgilerin kamusal alana açıklanmasının korunmasıyla ilgilenirken, kimlik hakkı bilginin kamusal alana aktarılması ve bu aktarım yapılırken kişi hakkındaki doğru bilgilerin yansıtılarak kişinin doğru temsil edilmesi ile ilgilidir¹²². Unutulma hakkının genel felsefesi ve esas amacı da bilgilerin kamudan gizlenmesini değil, geçmişte kamuya paylaşılmış verilerin, kişi hakkındaki doğruları yansıtmaya devam edip etmediğinin kontrolünü sağlamaktır. Bu sebeple haktan bahsedilebilmesi için, hakka konu olan bilginin ilk kez paylaşılarak alenileştiği anda “doğru” olup, gerçeği yansıtması gerekmektedir. Dolayısıyla unutulma hakkı, kişi hakkında gerçeğe aykırı olan bilgilerin kaldırılması ya da düzeltilmesi hakkından farklıdır¹²³. Sözü edilen anlamda bir ihlâlin olması durumunda; gerek AİHS m. 8 gerekse 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un m. 9/A hükmü uyarınca gerekli hukukî güvenceler düzenlenmiş olup¹²⁴, unutulma hakkı ile karıştırılmamalıdır.

¹²¹ Bkz. Andrade, “Oblivion”, p.125 vd.

¹²² Andrade, “Oblivion”, p.126.

¹²³ Akt. Sözüer, Unutulma Hakkı, s.44.

¹²⁴ Ulusal mevzuatımızda 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun’un m. 9/A hükmü uyarınca - (Ek: 06/02/2014 - 6518/94 m.) kişilik hakkının ihlâlinden farklı olarak; “İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle özel hayatının gizliliğinin ihlâl edildiğini iddia eden kişiler, Kuruma doğrudan başvurarak içeriğe erişimin engellenmesi tedbirinin uygulanmasını isteyebilir.” Benzer

2. Hukuka Uygun Olarak Edinilen ve Alenileşen Bilgi

Gerçek ve doğru bilgiye ilişkin yukarıdaki başlığımızda bahsettiğimiz üzere kimlik hakkı odaklı bir yaklaşımın benimsendiği unutulma hakkında, bilginin alenileştiği ilk anda kişinin özel hayatını konu alan bilginin yayılması hukuka aykırı değildir¹²⁵. Yayılma anındaki bu hukuka uygunluk sebebiyle; hakaret niteliğinde, salt karalayıcı ve/veya itibar zedeleyici bilgilere erişimin durdurulması ya da erişimin kaldırılması talepleri ile unutulma hakkına yönelik talepler birbirine karıştırılmamalıdır. Çünkü hakaret niteliğindeki yayınların kapsamına girmeyen alanlara müdahale eden unutulma hakkı, halihazırda kamuya mâl olması ile birlikte üstünden zaman ve zamanla birlikte başkaca olaylar geçmiş; bu nedenle baştaki doğruluk ve gerçekliğini kaybetmiş fakat hakaret içermeyen bilgileri ele almaktadır¹²⁶. Kişi hakkında güncel doğruları yansıtmayan ifadelerin mutlaka karalayıcı nitelikte olması gerekmediği için, bu şekilde genel bir çerçeve çizilerek tüm bu taleplerin unutulma hakkı başlığı altında değerlendirilmesi doğru olmayacaktır.

Hakkın ilk görünümü olan analog ve teknolojinin etkisiyle gelişen çevrimiçi unutulma hakkının öne sürülebilmesi için hukuka uygun olarak yayılmış bir bilgidен söz edilmesi gerekmektedir. Aksi takdirde somut olayın koşullarına göre kişisel verilerin korunması ve/veya özel hayatın gizliliği hakkının koruması haklarına başvurulması icap etmektedir. Bilginin hukuka uygun olarak yayılma koşulunu karşılayabilmesi için mümkün olan iki seçenek vardır. Bunlardan ilki, bilginin ilgili kişinin rızası ile yayılmasıdır. Uluslararası ve ulusal veri koruma mevzuatlarına bakıldığında, kişisel verilerin işlenebilmesi için kural olarak kişinin rızası gerekmektedir¹²⁷. Kişi kendisine ait bilgi hakkında kendi rızası dahilinde bir alenileştirmede bulunduğu takdirde, hukuka uygun bir yayılmadan bahsedilecektir. Özellikle çevrimiçi unutulma hakkında bahsedilen Web 2.0 teknolojisinde kişinin aynı

şekilde AİHS m. 8’de düzenlenmiş özel yaşama saygı hakkının, ilgili korumayı içerdiğine yönelik AİHM kararları için **bkz.** AİHM, *Leander/İsveç*, Başvuru No. 9248/81, 26.03.1987.; AİHM, *Craxi/İtalya*, Başvuru No. 25337/94, 17.07.2003, §82.; AİHM, *Cemalettin Canlı/Türkiye*, Başvuru No. 22427/04, 18.11.2008, §42.

¹²⁵ Sözüer, Unutulma Hakkı, s.43.

¹²⁶ Andrade, “Oblivion”, p.127.

¹²⁷ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 6 (a) , 6698 sayılı Kanun m. 5/1. Ayrıntılı açıklamalar için **bkz.:** aş. İkinci Bölüm, I. D. 3. a. Başlık ve Üçüncü Bölüm, I. D. 2. Başlık.

anda hem içerik üreticisi hem de içerik tüketici olması bu durumun en yaygın örneğidir.

Bilginin hukuka uygun olarak yayılabileceği ikinci seçenek ise, üstün kamu yararı sebebi ile alenileşmenin meşru hâle gelmesi ve ilgili kişinin rızasının varlığına gerek duyulmaması durumudur. Açıklamak gerekirse; gazetecilik faaliyeti kapsamında kamuyu ilgilendiren haberlerin yapılmasında ve habere konu olan bilgilerin paylaşılmasında ilgili kişinin rızası aranmamaktadır. Zira söz konusu durumdaki hukuka uygunluk, toplumun bilgi ve haber alma hakkından doğan üstün kamu yararından kaynaklanmaktadır. Aynı şekilde kamu yararına arşivleme amacını yerine getirmek adına çevrimiçi haber arşivlerinde yer alan haberler, bir suça ve suçluya ilişkin haberlerin yapılmasında kişinin ilgili suçu işlediğinin kesinleşmiş olduğuna dair mahkeme kararları, bilimsel ya da tarihi araştırma ile istatistiki amaçlar doğrultusunda oluşturulan içerikler de bu durumun başkaca örneklerini oluşturmaktadır.

B. Zaman Unsuru

Unutulma hakkı adına bu zamana dek bahsettiğimiz tanımlamalar ve değinilen noktalarda, bilgi unsurunun yanında yer alan bir diğer esaslı unsur zaman kavramıdır. Bilhassa Rolf H. Weber'in unutulma hakkı için yapmış olduğu tespitlerden bir tanesi, kişinin kendine ait kişisel bilgileri üzerindeki özerklik ve hak sahipliğinin belli bir zaman dilimi ile sınırlı olduğuna ilişkindir¹²⁸. Fakat özellikle internetle birlikte haber arşivlerinin sanal ortama taşınması, bilginin sürekli olarak dolaşımda kalması nedeniyle zaman kavramına ve söz konusu zaman aralığı olgusuna yeni bir anlam kazandırmıştır¹²⁹.

Unutulma hakkı ve zaman kavramı arasındaki ilişkiyi açıklamaya devam eden Weber'e göre, bilginin yayıldığı ilk ânın üzerinden ne kadar uzun bir süre geçerse, kişisel çıkarların kamu çıkarlarına üstün gelme ihtimali de o kadar artacaktır¹³⁰.

¹²⁸ Weber, "Pandora's Box", para.3, p.121.

¹²⁹ Benzer görüş için bkz. Biasiotti/Faro, "The Italian Perspective", p.8.; Akt. Tiberi, "The right to be forgotten and journalism", p.4.

¹³⁰ Weber, "Pandora's Box", para.3, p.121. Benzer şekilde, ifade özgürlüğü ve kişinin özel hayatına ilişkin kıyaslamada, olayın üzerinden geçen zamanla birlikte özel hayata daha fazla önem verilmesi gerektiğine ilişkin bkz. Werro, "The Right to Inform v. The Right to be Forgotten", p.285, 290-291.

Örneğin *Lebach* kararında, toplumun yeterince bilgilenmesi ve kamu yararı amacının sağlanmasından sonraki zaman zarfında kişi hakkındaki aşırıya kaçan veri paylaşımlarının meşru görülmeyeceği ifade edilmiştir. Bu çerçevede, unutulma hakkı ile yarışan menfaatleri bulunan diğer haklar arasındaki dengenin sağlanabilmesi adına, zaman faktörünün belirleyici bir kriter olduğu açıktır¹³¹. Zira, zamanla bilginin orijinal bağlamı kaybolarak doğası değişecek¹³² ve böylece başlangıçta taşımakta olduğu doğru, gerçek ve güncel olma niteliklerini sonsuza dek koruyamayacaktır.

Bu noktada dikkatlerden kaçmaması gereken husus, bilginin ilk yayımı üzerinden yalnızca belli bir sürenin geçmesi değil, geçen süre ile birlikte kişinin durumunda bir değişiklik meydana gelmesi¹³³ ve bu nedenle kişi hakkındaki bir durum, olay veya olguyu temsil etme işlevine sahip olan bilginin, temsil kabiliyetini kaybetmiş olmasıdır¹³⁴. Böylelikle başlangıçta kamu çıkarları doğrultusunda paylaşılmayı gerektiren bilgi, artık toplumsal önem ve değerini yitirmekte ya da ilgili kişiyi doğru ve güncel şekilde temsil edemez hâle gelmektedir. Temsil kabiliyetini yitirmiş bu tür bilgiler ise dolaşımda kalmaya devam ettikleri süre boyunca bireyin kişilik haklarının ihlâl edilmesine sebebiyet vermektedir. Unutulma hakkının kritik öneme sahip olan zaman unsuru sayesinde, temsil kabiliyetini yitirmiş eski bilgilerin doğuracağı zararların doğru bir şekilde yönetilmesi ve bu sayede kişinin kimlik ve itibarına yönelik ihlâllerin önlenmesi sağlanacaktır.

1. Toplumsal Önem ve Değerin Yitirilmesi

Bilginin toplumsal önem ve değerini yitirmesi; bilginin konu olduğu olaya ilişkin herhangi bir değişikliğin yaşanmasından bağımsız olarak, zamanla olayın bilinmesindeki kamu yararının ortadan kalkması ve/veya bilgiye olan ilginin azalmasıdır¹³⁵. Toplumsal önemini ve değerini kaybeden bilgi, gün geçtikçe gündemden düşerek internette daha az aranmaya ve bir müddet sonra da

¹³¹ **Andrade**, “Oblivion”, p.132.; **Ambrose**, “It’s About Time”, p.151.

¹³² **Ambrose**, “It’s About Time”, p.130, 139.; WIRED dergisinin kurucu editörü Kevin Kelly’nin “İnternette var olan herhangi ‘bir şey’, her yere ulaşmayı başarabilir. Fakat yap(a)madığı şey zamanın bozucu etkisinden korunmayı becererek, sonsuza dek kendini saklayabilmektir (On the Internet, it goes everywhere. But what it doesn’t do is it doesn’t go forward in time very well.)” ifadesi için ayrıca **bkz. Ambrose**, “It’s About Time”, p.123.; Benzer görüşü **akt. Biasiotti/Faro**, “The Italian Perspective”, p.7.

¹³³ **Sözür**, Unutulma Hakkı, s.45.

¹³⁴ Benzer görüş için **bkz. Andrade**, “Oblivion”, p.127.

¹³⁵ Benzer görüş için **bkz. Sözür**, Unutulma Hakkı, s.46.

hatırlanmamaya başlayacaktır. Örneğin, UCLA lisans öğrencisi Alexandra Wallace’ın Asyalı meslektaşları hakkında sosyal medyada yapmış olduğu ırkçı söylem gibi tolere edilmesi oldukça güç bir durumda dahi, GoogleTrends sonuçları incelendiğinde Wallace’a olan ilginin yalnızca birkaç hafta sürdüğü görülmüştür¹³⁶.

Bilhassa haber metinlerinde yer alan bilgilerin akıbeti, bilgilerin toplumsal değer ve önemlerinin değişimi hususunda bir hayli önem arz etmektedir. Bilindiği üzere haber, bir gazetecilik faaliyeti sonrası okuyucular ile buluşan ve kısa bir süre önce gerçekleşmiş somut bir olayın aktarımıdır. Fakat gerçeğe uygun olarak yansıtılan her olay haber olmamakla birlikte, ilgili içeriğin “haber” niteliği kazanabilmesi için bir “haber değeri” taşıması gerekmektedir¹³⁷. Haber değerinin sağlanabilmesi ile paralel olarak, somut olayın kamusal menfaat bulundurarak toplumsal bir tartışma konusu yaratması ve hedef kitlenin ilgisini çekecek şekilde merak duygusunu harekete geçirmesi beklenmektedir. Özetle, zaman dediğimiz kavram kamusal yarar ve ilginin derecesi tespit edilerek gazetecilik faaliyeti ile veri koruma arasındaki sınırın daha net bir şekilde çizilmesine yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda unutulma hakkı, bilginin yayımlanmasına zaman sınırı koymaktadır. Hakkın koymuş olduğu bu sınır sayesinde, hem analog hem de çevrimiçi basın artık paylaşılmasında herhangi bir kamu yararı kalmayan konuları topluma açıklamaya devam etmemekte ve bireyin kişilik hakkı korunmaktadır¹³⁸. Konuya ilişkin olarak Slovenya Bilgi Komiseri tarafından verilen bir kararda¹³⁹, dokuz yıl önce bir gazete röportajına katılan kişinin, röportajın ilgili internet sitesinden kaldırılmasını talep edebileceğine hükmedilmiştir. Komiser, röportajda yer alan bilgilerin geçen zaman nedeniyle toplum nezdindeki ilgisini kaybederek önemli olmaktan çıktığı gerekçesine dayanmış ve kişisel verilerin

¹³⁶ Akt. Ambrose, “It’s About Time”, p.130, 145.

¹³⁷ Haber değeri kriterlerinin örneklendirildiği temel AİHM kararları için bkz. AİHM, *De Haes ve Gijssels/Belçika*, Başvuru No. 19983/92, 24.02.1997, §37, “kamu yararını ilgilendiren her bilgi ve düşünce”; *Bladet Tromsø ve Stensaas/Norveç*, Başvuru No. 21980/93, 20.05.1999, §65 ve *Colombani ve diğerleri/Fransa*, Başvuru No. 51279/99, 25.06.2002, §65, “bilgilerin doğru olgusal temellere dayanması ve gazetecilik etiğine uygun biçimde güvenilir ve kesin olması”; *Thoma/Lüksemburg*, Başvuru No. 38432/97, 29/03/2001, §64, “basının güncel olaylar, görüşler ve fikirler hususunda bilgi verme rolü olması”.

“Haber değeri” kavramının doktrinindeki yansıması için bkz. Solove, *The Future of Reputation*, p.132. (vurgu eklenmiştir)

¹³⁸ Mantelero, “The EU Proposal for a General Data Protection Regulation”, p.230.

¹³⁹ Milosavljević, Marko/Poler, Melita/Čeferin, Rok; “In the Name of the Right to be Forgotten: New Legal and Policy Issues and Practices regarding Unpublishing Requests in Slovenian Online News Media”, *Digital Journalism*, 15 April 2020, p.5, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1747942> (e.t.16.07.2020).

toplanma veya işlenme amacına bağlı olarak artık çevrimiçi ortamda erişilebilir kalmasının gerekli olmadığını ifade etmiştir.

Her bilginin kamuoyunda yaratacağı etki ve toplumun ilgi düzeyi birbirinden farklı olabileceği için, hangi bilginin mevcut önem, yarar, ilgi ve değerini ne kadar süre daha muhafaza edebileceğine dair genel bir yargıya varmak oldukça zordur¹⁴⁰. İlgili zorluğa ek olarak, geçmişte dikkate değer veya önemli görünmeyen fakat gelecekte kamunun nezdinde yeni bir değer kazanabilme potansiyeli olan bilgiler de başka bir risk unsurudur. Somut bir örnekle açıklamak gerekirse, Hugo Guidotti adlı bir plastik cerrahın kendisine açılan bir malpraktis davasını kazanmasının ardından, kendisine yöneltilen iddiaların yer aldığı 1991 tarihli gazete haberlerini kaldırtmak istemiştir¹⁴¹. Doktorun itibarını temizleme talebi kapsamında gazete haberleri kaldırılmış olmakla birlikte, somut olaydan bağımsız olarak, kullanılan cerrahi tekniklerin gelecekte bir hastaya onarılamaz şekilde zarar verdiği bir ihtimalde, bilginin değer ve öneminin yeniden canlandığı söylenebilecek midir? Bu örnekte olduğu gibi bilginin toplumsal önem ve değerinin kesin bir süre ile belirlenemiyor oluşu, veri korumanın özünü oluşturan temel çıkmazlardan bir tanesi olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁴².

Unutulma hakkı taleplerinin değerlendirilmesi esnasında genel geçer bir süre belirlenemeyerek somut olayın özelliklerine göre hareket edilmesi gerektiği için, haberin ilk yayın tarihinin iki sene ya da on iki sene önceye dayanıyor olması, bu iki talebe birbirinden farklı yanıtlar verileceği anlamına gelmemektedir. 2015 yılında İtalya Temyiz Mahkemesi tarafından “*PrimaDaNoi*”¹⁴³ isimli davada verilen karar, bahsi geçen duruma örnek olarak gösterilebilecektir. Karara konu bilgilerin yayımlanmasının üzerinden yalnızca iki sene geçmiş olmasına rağmen, çevrimiçi haber arşivinde yer alan bir makalenin erişilebilir kalma süresinin dolduğu görüşündeki yerel mahkeme kararı onanmıştır. Makalenin başlangıçta yasal bir

¹⁴⁰ Benzer bir görüş olarak Mayer-Schönberger’in “*Gelecekte hangi bilgilerin faydalı olabileceğini kimse bilemez.*” cümlesini **akt. Ausloos**, “Worth Remembering”, p.146.

¹⁴¹ İspanya’da yargıya konu olan “*The Risk of Wanting to be Slim*” isimli olayı ve tartışılan hususları **akt. Sanchez Abril Patricia/Lipton**, Jacqueline D.; “The Right to Be Forgotten: Who Decides What the World Forgets?”, Kentucky Law Journal, Vol.103, 2014-2015, No.3, p.374, 383.

¹⁴² **Ambrose**, “It’s About Time”, p.142.

¹⁴³ İtalya Temyiz Mahkemesi’nin Plaintiff X/PrimaDaNoi isim ve 04.11.2015 tarihli kararını İtalyanca aslından çevirerek **akt. Milosavljević/Poler/Čeferin**, “Slovenian Online News Media”, p.4.

gerekçeye ve kamu yararına dayanılarak yayımlanmış olmasına rağmen, karar tarihinde ilgili içeriğe erişimin sağlanmaya devam etmesi halinde kişinin mahremiyet hakkının toplumun bilgi edinme hakkına kıyasla orantısız bir şekilde etkileneceğine karar verilmiştir.

2. Güncelliğin Yitirilmesi

Zaman unsurunu açıklarken bahsetmiş olduğumuz üzere bilgi, kişi hakkındaki bir durum, olay veya olgunun doğru bir temsilidir ve ortaya çıkış esnasında sahip olduğu bağlam sayesinde bir anlam bulmaktadır. Bilginin kaynağından çıkarak üçüncü kişilerle paylaşıldığı ilk hâli, doğru ve güncelliği sebebiyle temsil kabiliyetinin en yüksek olduğu hâldir¹⁴⁴. Fakat zaman geçtikçe bağlamından bağımsız ve kopuk konuma gelen bilginin¹⁴⁵ güncelliğini yitirerek, başka bir deyişle eskimeye başladığı bu süreç, Meg Leta Ambrose tarafından “*bilginin yaşam döngüsü*” olarak adlandırılmaktadır¹⁴⁶. Buna göre bilgiler döngünün son aşamasına geldiklerinde, kamuya karşı kişinin kimliğine dair yanlış ve/veya alakasız bir temsil sunacakları için, hem alıcı taraf hem de bilginin öznesi için potansiyel tehlike arz etmektedirler. Var olan potansiyel tehlikeye ek olarak, güncelliklerini kaybetmiş bu eski verilerin ulaşılabilir durumda kalmaya devam etmesi, gelecekte bir noktada bireye zarar verebilme ihtimalini de barındırmaktadır¹⁴⁷. Bahsi geçen zararların olabildiğince azaltılması ve bilhassa önceki başlıklarda da değinmiş olduğumuz kimlik hakkı odaklı yaklaşım bağlamında; kişinin mevcut durumuyla ilgisiz fakat yine de geçmişiyle ilişkilendirilmesi mümkün bu tür eski bilgilerin, unutulma hakkı kapsamında değerlendirilmesi kaçınılmazdır¹⁴⁸. Zira unutulma hakkı ile hedeflenen, üzerinden oldukça zaman geçmesi nedeniyle güncelliğini yitirmiş kişisel bilgilerin başkaları tarafından kolayca keşfedilmesinin önüne geçebilmektir¹⁴⁹.

¹⁴⁴ Benzer görüş için bkz. Ambrose, “It’s About Time”, p.138.

¹⁴⁵ Mayer-Schönberger’in konuya dair kullandığı ifade “*the decontextualization of information*” şeklinde iken, Andrade’nin tercihi “*de-contextualized informations*” olmuştur. Bkz. Mayer-Schönberger, Delete, p.142.; Andrade, “Oblivion”, p.127.

¹⁴⁶ Bilginin güncelliği ve bağlamı üzerinde zamanla meydana gelen değişimi ifade etmek adına kullanılan “*the information life cycle*” ibaresi için bkz. Ambrose, “It’s About Time”, p.106. (vurgu eklenmiştir)

¹⁴⁷ Koops, “Forgetting Footprints”, p.240.

¹⁴⁸ Bahsi geçen kimlik hakkı perspektifi için bkz.: yuk. Birinci Bölüm, II. A. 1. Başlık.; Andrade, “Oblivion”, p.127.

¹⁴⁹ Jones, Meg Leta; Ctrl+Z: The Right to Be Forgotten, New York University Press, New York and London, 2016, p.93-94. (E-Book)

Şüphesiz hemen her konuda güncel olması arzu edilen bilgi, özellikle gazetecilik faaliyetinin doğası gereği çok daha ciddi bir anlam kazanmaktadır. Geleneksel olarak kamuya açık bir kayıt işlevi gören gazetecilik faaliyeti için, haber arşivlerinde zaman içinde olacak herhangi bir değişikliğin önem ve neticeleri tüm toplum adına sonuç doğuracaktır¹⁵⁰. Bu noktada ifade etmek gerekir ki, bir önceki başlıkta da açıklamaya çalıştığımız üzere, yanıtlanması en zor sorulardan bir tanesi gelecekte hangi bilgilerin güncelliklerini korumaya devam edeceğinin günümüz şartlarında belirlenmeye çalışılmasıdır. Her somut olay ve olaya konu bilginin birbirinden farklılığı ile hayatın olağan akışı içerisinde oluşabilecek gelişmelerin tahmin edilemez oluşu, güncelliğin belli bir kalıba bağlanmasını ve sınırlarının çizilerek bilginin raf ömrüne dair net bir yargıya varılmasını zorlaştırmaktadır. Kimi bilgiler uzun yıllar boyu güncelliklerini koruyabilmekte, kimi bilgiler ise oldukça kısa sürede güncelliğini yitirebilmektedir. Aynı şekilde artık güncel olmadığı düşünülen bilgiler, ilerideki bir zamanda yaşanan toplumsal gelişmeler sonucu yeniden güncel hâle gelebilmektedir.

Konuya ilişkin olarak İtalyan Temyiz Mahkemesi'nin 09.04.1998 tarihli kararında¹⁵¹, geçmişte yayımlanan bir haberin uzun bir süre sonra tekrar yayılmasının hukuka uygun olup olmadığı tartışılmıştır. Mahkeme bahsi geçen uyuşmazlık konusunda hukuka uygunluğun sağlanabilmesi için, ilerleyen günlerde meydana gelen yeni olay ve gelişmeler sonucunda haber içeriğinin tekrar güncel duruma gelmesi ve yeni bir toplumsal ilginin doğması koşullarını şart koşmuştur. Benzer şekilde, çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde detaylı bir şekilde ele alacağımız *Google-İspanya* kararında¹⁵², gazete haberine konu olan haciz olayının üzerinden on altı yıl geçmesi ve bu süre içerisinde avukatın maddi durumunun düzelmesi sonucunda ilgili haberlerin; “geçersiz, eksik, tamamen ilgisiz veya sonradan ilgisiz hâle gelmiş,

¹⁵⁰ Oghia, Michael J.; “The right to be forgotten risks becoming a tool to curb free press”, 09.07.2018, (Çevrimiçi) <https://www.opendemocracy.net/en/right-to-be-forgotten-risks-becoming-tool-to-curb-free-press/>, (e.t. 31.07.2020).

¹⁵¹ İtalyan Temyiz Mahkemesi'nin (“*Corte di Cassazione*”) 09.04.1998 tarihli kararını **akt.** Biasiotti/Faro, “The Italian Perspective”, p.7.; Tiberi, “The right to be forgotten and journalism”, p.4.

¹⁵² **bkz.:** aș. İkinci Bölüm, II. A. Başlık vd.

güncellenmemiş ve verilerin toplandığı veya ayrıca işlendiği amaçlar için gereken süreyi aşacak biçimde¹⁵³” olduğuna hükmedilmiştir.

Sonuç olarak bilgiler eskidikçe, toplumun ihtiyaçları ve kişinin hakları arasındaki denge, kişinin lehine doğru bir değişim göstermeye başlamaktadır. Başlangıçta hukuka uygun olarak işlenen, kaydedilen ve yayılan doğru veriler; zaman içerisinde toplandıkları veya işlendikleri amaçlar ışığında artık gerekli ve erişilebilir olma dayanaklarını kaybedebilmektedir. Kişi menfaati ve haklarının ağır basmaya başladığı bu noktada, bireylerin güncel olmayan olumsuz bilgilerin kendilerine karşı kullanılmadığı iddiasını vurgulayan bir görüşün etkisi olarak, karşımıza unutulma hakkı çıkmaktadır¹⁵⁴. İlk etapta kişilerin maruz kalabileceği olası hak ihlallerinin önüne geçecek olan bu hak, aynı zamanda kamunun doğru bilgi ve düşünceleri edinmesini sağlayarak sosyal yaşamın gereklerine de katkı sunacaktır. Güncelliğini kaybetmiş ve ne kişiye ne de topluma herhangi bir yararı bulunan bilgilerin tedavülden kalkarak; yerine kişi ve olaylar hakkındaki güncel, doğru ve bağlamını kaybetmemiş yeni bilgilerin kullanılmasının, toplumun her bir ferdi adına en sağlıklı seçenek olduğu düşünülmektedir.

III. UNUTULMA HAKKININ ÖZNESİ VE YÜKÜMLÜSÜ

Unutulma hakkına ilişkin yukarıda sıralamış olduğumuz unsurların ve hakka yönelik taleplerin her birinde somut olayın koşullarına göre değerlendirilmesi gerektiği için, hakkın içtihadî yönü oldukça gelişmiştir. Söz konusu durum yargı kararlarının çeşitliliği bakımından olumlu olmakla birlikte, diğer yandan hakkın normatif dayanağı açısından üretilecek fikir ve görüşlerin kısıtlı kalmasına neden olmuştur. Bu kısıtlılığın bir diğer nedeni ise, ülkelerin birbirlerinden farklı dinamikler barındırmaları sebebiyle unutulmanın bir hak olarak kabulünün yanı sıra; etik veya

¹⁵³ *Google-İspanya*, C-131/12, §72, 92, 98.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.48, 53, 55.; **Siry**, “Forget Me, Forget Me Not”, p.324-325.; **Korkmazer**, Gülsüm; “Unutulma Hakkına Dair Avrupa Birliği Adalet Divanı Google Kararının Değerlendirilmesi (An Evaluation of Google Decision by the Court of Justice of the European Union on the Right to be Forgotten)”, TÜHAD, C.1, Temmuz 2016, S.2, s.126.; **Reymond**, “Right to be Forgotten”, p.86.

¹⁵⁴ **Koops**, “Forgetting Footprints”, p.250-251.

sosyal bir değer¹⁵⁵, savunulması gereken meşru bir menfaat¹⁵⁶ ya da bir erdem¹⁵⁷ olduğu görüşlerinin dile getirilmiş olmasıdır. Çalışmamızın bu başlığında hakkın öznesi ve yükümlüsü konularına değinilerek, unutulma hakkının normatif dayanağı adına önemli bir nokta olan hakkın kim tarafından ve kime karşı ileri sürülebileceğinin açıklanması amaçlanmıştır.

A. Unutulma Hakkının Öznesi

1. Gerçek Kişiler

Unutulma hakkının öznesi denildiğinde, hakkın konusu verinin de öznesi ya da diğer bir deyişle sahibi olarak, kişisel verilerinin kontrolü kendisine ait kişi kastedilmektedir. “Kişi” kavramını açmak gerekirse, unutulma hakkının güncel görünümü ve uygulaması ışığında hakkı yalnızca gerçek kişiler talep edebilmekte ve bu sebeple de hakkın öznesi sadece gerçek kişiler olabilmektedir¹⁵⁸. Söz konusu durumun sebebi, Avrupa hukuku kökenli olan bu hakka yönelik bakış açısının yine Avrupa kökenli yargı makamlarınca verilmiş içtihatlar etrafında şekillenmiş olmasıdır. Detaylarına ileriki konu başlıklarımızda yer vereceğimiz içtihatlarda benimsenen genel tutum şu şekildedir: Özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması hakları ile benzer menfaatleri korumayı amaçlaması dolayısıyla, unutulma hakkının kaynağını, sıralanan bu iki hakta bulduğu ve hatta bu hakların ortak ürünü olarak ortaya çıktığı kabul edilmiştir¹⁵⁹. Unutulma hakkı her ne kadar bağımsız bir insan hakkı olma anlamında gün geçtikçe gelişmekte ve adını duyurmakta olsa dahi, bahsi geçen bu iki hak ile ortak bir felsefe taşıması ve unutulma hakkı talebine ilişkin

¹⁵⁵ Toplumsal unutmanın önemli bir sosyal değer olduğu yönündeki görüş için **bkz. Blanchette**, Jean-François/**Johnson**, Deborah G.; “Data Retention and the Panoptic Society: The Social Benefits of Forgetfulness”, The Information Society, Vol.18, January 2002, Issue 1, p.39.; “*An ethics of forgetting (unutma etiği)*” kavramı için **bkz. Dodge**, Martin/**Kitchin**, Rob; “‘Outlines of a world coming into existence’: pervasive computing and the ethics of forgetting”, Environment and Planning B: Planning and Design, Vol.34, 2007, p.441.

¹⁵⁶ **Çev. Akt. Koops**, “Forgetting Footprints”, p.231.

¹⁵⁷ **Mayer-Schönberger**, Delete, p.1 vd.

¹⁵⁸ **Çırak**, “Dijital Çağ”, s.164. ; **Yavuz**, İnternet’teki Arama Sonuçları, s.51.

¹⁵⁹ Benzer görüş için **bkz. Yavuz**, İnternet’teki Arama Sonuçları, s.51-52.

mahkeme hükümlerinin de büyük ölçüde bu haklar çerçevesinde verilmesi¹⁶⁰ nedeniyle, unutulma hakkının öznesi kapsamına yalnızca gerçek kişiler alınmıştır.

Hem özel hayatın korunması ve gizliliği hem de kişisel verilerin korunması hakkına baktığımızda, başta uluslararası mevzuatta yer alan düzenlemeler uyarınca, hakların korunmasından yalnızca gerçek kişiler yararlanabilmektedir. 95/46/EC sayılı AB Direktifi, AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, AB üyesi ülkelerin çoğunun¹⁶¹ mevzuatı ve 6698 sayılı Kanun hükümleri incelendiğinde, yapılan tanımların birbiriyle paralellik taşıyarak “veri öznesi” (“*data subject*”) ya da “ilgili kişi” olarak ele alınan kavramın, işlenen verisi nedeniyle kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişi olarak saptandığı anlaşılmaktadır¹⁶². Hükümlerin lafzından açıkça anlaşılan bu düzenleme yoruma mahal vermeyecek derecede kesin ve nettir.

AİHM’in özel hayatın korunması ve gizliliği hakkında vermiş olduğu *Church of Scientology of Paris/Fransa* kararında¹⁶³, haktan ancak gerçek kişilerin yararlanabileceği ifade edilmiştir. Kişisel verilerin korunmasını, özel hayatın korunması ve gizliliği hakkının kullanılabilmesi bakımından hayati önemde gören Mahkeme¹⁶⁴, bu vesile ile kişisel verilerin korunması hakkının da öznesini gerçek kişiler olarak belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi’nin kişisel verilerin korunması

¹⁶⁰ Unutulma hakkı terimine yer verilerek hükme esas alındığı AİHM kararları şunlardır: *Fürst-Pfefer/Avusturya*, Başvuru No. 33677/10 ve 52340/10, 17.05.2016.; *Fuchsmann/Almanya*, Başvuru No. 71233/13, 19.10.2017.; *M.L. ve W.W./Almanya*, Başvuru No. 60798/10 ve 65599/10, 28.06.2018.; *G.I.E.M. S.R.L. ve Diğerleri/İtalya*, Başvuru No. 1828/06, 34163/07 ve 19029/11, 28.06.2018.

¹⁶¹ Fransa, İtalya, Polonya, Estonya, Almanya, Finlandiya ve İngiltere’nin kişisel verilerin korunmasına yönelik kanunlarının, veri öznesi olarak yalnızca gerçek kişileri tanımladığını **akt. Yavuz**, İnternet’teki Arama Sonuçları, s.52.

¹⁶² **95/46/EC sayılı AB Direktifi m.2 (a) bendi:** “Kişisel veri kavramı ile; fiziksel, fizyolojik, zihinsel, ekonomik, kültürel veya sosyal kimliğine özel bir veya daha fazla faktöre veya bir kimlik numarasına atıf başta olmak üzere doğrudan veya dolaylı olarak tespit edilebilen bir tespit edilebilir kişi; tespit edilmiş veya tespit edilebilir gerçek kişiye (“veri öznesi”) ilişkin herhangi bir bilgiyi kastedilecektir.”

AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m.4/1: “Kişisel veri, tanımlanmış veya tanımlanabilir bir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgidir (“veri sahibi”); tanımlanmış bir gerçek kişi özellikle bir isim, kimlik numarası, konum verileri, çevrim içi tanımlayıcı ya da söz konusu gerçek kişinin fiziksel, fizyolojik, genetik, ruhsal, ekonomik, kültürel veya toplumsal kimliğine özgü bir ya da daha fazla sayıda faktöre atıfta bulunularak doğrudan veya dolaylı olarak tanımlanabilen bir kişidir.”

6698 sayılı Kanun m.3 (d) bendi: “Kişisel veri, kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi ifade eder.” (vurgu eklenmiştir)

¹⁶³ Hakkın öznesinin yalnızca gerçek kişiler olabileceği görüşünün özel hayatın gizliliği hakkı bağlamında incelendiği AİHM kararı için **bkz. AİHM, Church of Scientology of Paris/Fransa**, Başvuru No. 19509/92, 09.01.1995.

¹⁶⁴ Konuya ilişkin Mahkeme kararı için **bkz. AİHM, Z./Finlandiya**, Başvuru No. 22009/93, 25/02/1997, §95.

konusundaki yaklaşımı AIHM ile uyumlu olmakla birlikte, birazdan inceleyeceğimiz başlık olan tüzel kişilerin hakkın öznesi olup olamayacağı noktasında AIHM ile ciddi bir fikir ayrılığı yaşadığı görülecektir.

İlerleyen bölümlerimizde detaylı olarak ele alacağımız *Google-İspanya* kararının, Avrupa Birliği'nin mevzuatlarındaki bakış açısına denk bir şekilde hakkın öznesi olarak yalnızca gerçek kişileri kabul ettiği ve ilgili durumun birçok paragrafta altını çizdiği görülmektedir¹⁶⁵. Çalışmamız boyunca sık sık ifade edeceğimiz üzere unutulma hakkı adına mihenk taşı niteliğindeki karar, unutulma hakkını özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması hakları çerçevesinde ele alarak hakkın öznesinin yalnızca gerçek kişiler olması gerektiği fikrini savunmuş ve zamanla baskın görüş olarak kabul görmesini sağlamıştır¹⁶⁶.

Sonuç olarak unutulma hakkının öznesi hakkında doktrindeki yaygın kanaat, talepte bulunma hakkının gerçek kişiler ile sınırlanması gerektiği yönündedir. Ancak son dönemde, tüzel kişilerin de bu hakkın öznesi olup olamayacağı tartışma konusu olmuştur.

2. Tüzel Kişilerin Tartışmalı Durumu: Tüzel Kişiler Unutulma Hakkı'nın Öznesi Olabilir Mi?

Pozitif hukuk bakımından, kişisel veriler bağlamında unutulma hakkının öznesinin gerçek kişilerle sınırlı olduğu konusunun tartışmaya kapalı olduğu hem Avrupa hem de Türk hukuku mevzuatlarının lafzı bakımından oldukça açıktır. Ancak tarihsel gelişime bakıldığında, gerçek ve tüzel kişilere ilişkin bu kadar kesin bir ayrıma bir çırpıda ulaşılmadığı görülmektedir. Örneğin Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi'nde ("108 sayılı Avrupa Konseyi Sözleşmesi"), tüzel kişilerin de kişisel verilerinin korunması ve hakkın öznesi olarak değerlendirilmeleri için taraf devletlere seçimlik bir yetki tanınmıştır¹⁶⁷. 6698 sayılı Kanun'un 2008 yılındaki tasarı metninde, ilgili kişi tanımı yapılırken tüzel

¹⁶⁵ *Google-İspanya*, C-131/12, §27, 32, 53, 58, 66.; **Kaya**, "Google Unutulma Hakkı Kararı", s.37-38, 43-44, 46.

¹⁶⁶ **Yavuz**, İnternet'teki Arama Sonuçları, s.53.

¹⁶⁷ **108 sayılı Avrupa Konseyi Sözleşmesi m.3 (b) bendi**: "Taraflar işbu Sözleşmeyi, topluluklar, demekler, vakıflar, şirketler, kurumlar ve tüzel kişiliğe sahip olsun veya olmasın, doğrudan veya dolaylı olarak gerçek kişilerin bir araya gelmesiyle oluşmuş her çeşit diğer kuruluş hakkında da uygulayacağını bildirebilir."

kişiler de hakkın kapsamına alınmış¹⁶⁸ fakat Kanun'un son hâlini aldığı 2014 yılındaki tasarı metninde tüzel kişiler ilgili kişi tanımından çıkarılarak, tasarı yasalaşırken ilgili kişinin tanımı yalnızca gerçek kişileri kapsayacak şekilde düzenlenmiştir¹⁶⁹. Böylece yıllar içerisinde hakkın öznesinin gerçek kişilerle sınırlı olduğuna ilişkin baskın bir görüş ve uygulama yerleşmiş olsa da, diğer bir yandan doğal hukuk etkisi ile tüzel kişilerin de hakkın öznesi olarak özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarından yararlanabilmesi gerektiği yönünde bir karşı görüş ortaya çıkmıştır¹⁷⁰. Doktrindeki bu karşı görüşün uygulamadaki bir yansıması olarak, hem ulusal hem uluslararası yargı makamlarına tüzel kişiler tarafından da başvuruların yapıldığı görülmüştür.

Unutulma hakkının yakın ilişkide olduğu özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması hakları incelenecek olursa, gerek Avrupa gerekse Türk yargısı tarafından konuya farklı perspektiflerden bakıldığı ve bir fikir birliğinin bulunmadığı anlaşılmaktadır. *Volker und Markus Schecke GbR/Land Hessen* ve *Harmut Eifert/Land Hessen* başvurularının birleştirildiği ABAD kararında, tüzel kişilerin de unutulma hakkının öznesi olabileceği yönünde bir hükme varılmıştır. Divan'a göre; - somut uyuşmazlıkta olduğu gibi- tüzel kişi ortaklığın resmî unvanının, ortağı olan gerçek kişileri belirlenebilir kıldığı durumlarda, tüzel kişiler de hak kapsamında değerlendirilmelidir¹⁷¹.

Bu anlamda AİHM'in benimsediği genel tutuma değinmek gerekirse, çalışmamız süresince yapmış olduğumuz araştırmada henüz bu yönde bir uyuşmazlığa rastlanmamıştır. Ancak, Mahkeme'nin somut olayın koşulları ışığında özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının alt başlıkları kapsamında yapmış olduğu değerlendirmeler bulunmaktadır. Buna göre AİHM; şeref ve şöhretin korunması, aile konutunun korunması ve haberleşmenin gizliliği hakları başta olmak üzere ilgili alt başlıklar kapsamında, tüzel kişilerin özel hayatın gizliliği ve korunması haklarının

¹⁶⁸ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı (2008) m. 3 (c) bendi:** “İlgili kişi, hakkında kişisel veri işlenen gerçek ve tüzel kişileri ifade eder.”

¹⁶⁹ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı (2014) m. 3 (c) bendi:** “İlgili kişi, kişisel verisi işlenen gerçek kişiyi ifade eder.”

¹⁷⁰ Karşı görüş temsilcilerinden örnekler için bkz. **Çırak**, “Dijital Çağ”, s.165-166.; **Yavuz**, İnternet'teki Arama Sonuçları, s.55-57.

¹⁷¹ **ABAD**, *Volker und Markus Schecke GbR ve Harmut Eifert/Land Hessen*, Cases C-92/09 ve C-93/09, 09.11.2010, §53-54.

ihlâline karar verildiği görülmektedir¹⁷². Fakat kişisel verilerin korunması hakkında ise, gerçek kişilerin yanında tüzel kişileri de hakkın yararlanıcısı olarak kabul eden bir içtihat geliştirmedeği gözlemlenmiştir¹⁷³.

Bu noktada AİHM'den ayrı bir yaklaşım sergileyen AYM, Anayasa ("AY") m. 20/3 hükmünde kişisel verilerin öznesi hakkında "herkes" tabirine yer verildiği ve maddenin gerekçesinde de buna ilişkin herhangi bir değerlendirmenin yapılmadığını ifade etmiştir. Hakkın öznesinin yalnızca gerçek ya da tüzel kişi veyahut her ikisi birden olup olmadığı noktasında bir açıklık bulunmadığında dikkat çeken AYM, bu gerekçeye dayanarak tüzel kişilerin de m. 20/3'te güvence altına alınan kişisel verilerin korunması hakkının öznesi olduğuna karar vermiştir¹⁷⁴.

Konuya ilişkin son dönemde verilen yargı kararlarından biri olarak, bir tüzel kişiliğin Kişisel Verilerin Korunması Kurulu'na yaptığı başvurudan kısaca bahsetmek yerinde olacaktır. İlgili tüzel kişiliğe ait elektronik ortamda yer alan verilerin aktarımı talebini konu alan başvuruda; gerçek kişilere ait verilerin 6698 sayılı Kanun kapsamında bulunurken, tüzel kişilere ait verilerin ise koruma kapsamı dışında olduğu belirtilmiş ve talebin değerlendirilemeyeceğine karar verilmiştir¹⁷⁵.

Unutulma hakkı cephesine geldiğimizde, tüzel kişilerin unutulma talebinde bulunduğu İtalyan Temyiz Mahkemesi'nin 1984 tarihli bir kararı, hem iki emlak şirketinin sermayesini konu alan on yıl önceki gazete haberinin davacı şirketlere ticari zarar verdiği iddiasının ele alınmış olması hem de unutulma hakkı ile ifade özgürlüğünün dengelenmesi için birtakım kriterlerin belirlenmesi sebebiyle önemlidir¹⁷⁶. Benzer şekilde ve daha güncel bir örnek olarak, İspanya'da davacının bir tüzel kişi olduğu ve unutulma hakkı talebinde bulunduğu bir uyuşmazlıkta da;

¹⁷² AİHM, Özdep/Türkiye, Başvuru No. 23885/94, 08.12.1999.; *Comingersoll S. A./Portekiz*, Başvuru No. 35382/97, 06.04.2000.; *Big Brother Watch ve Diğerleri/Birleşik Krallık*, Başvuru No. 58170/13, 62322/14 ve 24960/15, 13.09.2018 (04.02.2019 tarihinde Büyük Daire'ye gönderilmiş olduğu için henüz kesinleşmemiştir.). Örnekteki kararlar çerçevesinde tüzel kişilerin haktan sınırlı olarak yararlanmasına dair görüş için bkz. **Yavuz**, İnternet'teki Arama Sonuçları, s.55-57.

¹⁷³ **Arslan Öncü**, Gülay; Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi – 8, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Ankara, Ocak 2019, s.89.

¹⁷⁴ AYM, E. 2013/84, K. 2014/183, 04.12.2014.

¹⁷⁵ **Kişisel Verileri Koruma Kurulu**, Karar No. 2018/131, 19.11.2018, (Çevrimiçi) <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5423/2018-131>, (e.t. 20.09.2020).

¹⁷⁶ İtalyan Temyiz Mahkemesi'nin ("*Corte di Cassazione*") 5259 Esas Numaralı ve 18.10.1984 tarihli kararından **akt. Jones**, Ctrl+Z, s.38-39.

güncelliğini ve bağlamını kaybetmiş içeriklerin yalnızca gerçek kişilere değil, tüzel kişilere de zarar vererek ticari itibarlarının zedelenmesine yol açabileceği anlaşılmıştır¹⁷⁷.

Yukarıdaki açıklamalarımız ve aktardıklarımız neticesinde, gerek teoride gerekse uygulamada önemli bir yol ayrımı karşımıza çıkmaktadır. Şöyle ki, uluslararası ve ulusal mevzuatların her birinde hakkın öznesi olarak gerçek kişi olunması gerektiği açıkça ifade edilmiş olmakla birlikte, yargı kararlarına konu somut olaylardan görüldüğü üzere tüzel kişilerin de uğrayabileceği olası zararlar bulunmaktadır. Bu zararların doğacak olma ihtimali nedeniyle tüzel kişileri de hakkın koruması kapsamına almak mı, kâr amacı gütmeyerek ticari kaygıları bulunmayan tüzel kişiler için sınırlı bir yararlanma alanı tanımak mı, yoksa kaynağını insan onuru ve özerklik gibi kişisel değer ve menfaatlerden alan hakkın korumasının yalnızca gerçek kişilere ait olduğunu söylemek mi gerecektir?

Hakkın öznesinin gerçek kişilerle sınırlı olması gerektiğini savunan baskın görüş ve uygulamaya göre; hakkın koruma kapsamına tüzel kişilerin de alınması, hakkın temel felsefe ve prensiplerine aykırı olmanın yanında hakkın sunmuş olduğu koruma etkisinin zayıflama tehlikesini de beraberinde getirecektir¹⁷⁸. Çünkü unutulma hakkının korunmasına yönelik tüm hukuksal düzenlemelerin amacının, kişilerin sırf insan olmaları nedeniyle doğuştan kazandıkları temel hak ve özgürlüklerin korunması olduğu bir kez daha hatırlanmalıdır¹⁷⁹. Ayrıca ticari tüzel kişilerin uğrayacağı zararlarda, ticaret hukukundan doğan hukukî güvenceler devreye girecektir.

Öte yandan, tüzel kişilerin, ekonomik güç ve sosyal özellikler bakımından birbirinden farklı özellikler arz etmesi sebebiyle; birtakım tüzel kişilerin korunma ihtiyacı olduğunu savunan bir doktrin görüşü de bulunmaktadır¹⁸⁰. Örneğin bir sivil toplum kuruluşu ya da kamu yararı maksadıyla kurulan bir dernek ile kâr etme amacı

¹⁷⁷ Karar hakkında detaylı açıklamalar için **bkz. Yavuz**, İnternet’teki Arama Sonuçları, s.53.

¹⁷⁸ **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.363.

¹⁷⁹ Benzer görüş için **bkz. Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.363.; **Dülger**, Murat Volkan; Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, 3. Baskı, Hukuk Akademisi Eğitim ve Yayıncılık, İstanbul, Haziran 2020, §5, para. 49, s.171.

¹⁸⁰ **Korff**, Douwe; “Study on the protection of the rights and interests of legal persons with regard to the processing of personal data relating to such persons”, Commission of The European Communities (Study Contract ETD/97/B5-9500/78), Final Report, p.57, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=1288583> (e.t. 01.10.2020).

güden şirketlerin korunma ihtiyaçları ve alternatiflerinin aynı olması beklenemeyecektir.

Tüzel kişiler arasında bu tür bir ayırım yapmaksızın, hakkın tüzel kişilerin bütününe uygulanması taraftarı olan görüşün argümanı ise; tüzel kişilerin de kişilik hakkının koruduğu değerlere sahip olduğu ve bu değerlere bir saldırı olması durumunda, gerekli hukukî korumadan yararlanabilmeleri gerektiği olgusuna dayanmaktadır¹⁸¹. Bu çerçevede; tüzel kişiliğin sahip olduğu şerefi, onuru, itibarı, adı, fikrî ve ekonomik bütünlüğüne yönelik saldırıların önlenmesi ve ortadan kaldırılması kapsamında, tüzel kişilerin de unutulma hakkının öznesi olabileceği öne sürülmüştür¹⁸². Nitekim, toplum nezdinde kazanılan sosyal itibar ile ticari yükümlülükleri yerine getirebilme kabiliyetini ifade eden ticari itibarın korunması; tüzel kişiliğin varlığını sürdürebilmesi bakımından bir hayli önem arz etmektedir¹⁸³. Zira, sosyal ve/veya ticari itibara yönelik gerçekleştirilecek olası saldırılar; başta kişilik hakkının ihlâli olmak üzere, tüzel kişiliğin kuruluş faaliyeti ve amacının sona ermesine dahi sebep olma tehlikesi taşımaktadır.

Bu noktada, yanlış anlaşılmaya mahal vermemek adına küçük bir parantez açmak gerekirse; tüzel kişilere ilişkin veriler içerisinde bir gerçek kişiyi belirlenebilir kılacak bilginin yer alması durumunda, -somut olayın koşulları uyarınca- veri sahibi gerçek kişinin unutulma hakkına başvurulabileceği hususu tartışmasıdır.

Sonuç olarak, yukarıda sözü edilen tüm görüşlerden hareketle nihai bir yorumda bulunmak gerekirse; tıpkı gerçek kişiler gibi kişilik hakkının sağlamış olduğu hukukî güvencelerden yararlanabilen tüzel kişilerin, unutulma hakkının sunduğu

¹⁸¹ Çeşitli kaynaktan ve yargı kararlarından **akt. Oğuzman**, Kemal/**Seliçi**, Özer/**Oktay-Özdemir**, Saibe; *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*, 14. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014, s.155, 183, 267.

¹⁸² **Yargıtay 4. Hukuk Dairesi**, E. 2001/4164, K. 2001/8421, 24.09.2001: “*Kişisel niteliği itibarıyla gerçek kişilerin kişiliklerine özgü olanların dışında kalan kişilik haklarına saldırı halinde, tüzel kişilerin dahi manevi tazminat istemeleri mümkündür. (...) Bir tüzel kişinin kişisel haklarından olan (adı, şerefi, onuru ve itibarı gibi) varlıklarına yapılan saldırının; bu manevi değerlerinde bir eksilmeye (manevi zarara) neden olacağı bir gerçektir.*” Özellikle, internete yüklenen kişisel verilerin çevrimiçi ortamda kaldığı müddetçe ulaşılabilir olmasının kişilik haklarına yönelik saldırının devam edeceği anlamına geldiği ve bu nedenle unutulma hakkı uygulaması için de benzer bir değerlendirme yapılması gerektiğine ilişkin görüş için **bkz. Yavuz**, İnternet’teki Arama Sonuçları, s.56.

¹⁸³ **Demirbaş**, Harun; “Sosyal ve Ticari İtibarına Yönelik Saldırıların Karşı Tüzel Kişilerin Kişilik Hakkının Korunması”, BUHFD, C.9, Temmuz-Ağustos 2014, S.119-120, s.133, 137.

hukukî güvencelerden de aynı şekilde yararlanabileceği kanaatindeyiz. Zira, tüzel kişilerin de; sahip oldukları sosyal ve/veya ticari itibarlarına yönelik gerçekleştirebilecek her türlü saldırı karşısında, unutulma hakkının sunduğu korumadan yararlanabilmek için haklı bir menfaati bulunmaktadır¹⁸⁴. Nitekim, kâr amacı güdüp gütmeyişi fark etmeksizin tüm tüzel kişiler için, mevcut itibarın zedelenmesi ya da tümüyle kaybedilmesi; tüzel kişiliğin kuruluş amaçlarını gerçekleştirebilmesi ve devamlılığı adına başlı başına bir tehdit unsurudur¹⁸⁵. Açıklamak gerekirse, dernek ve vakıflar gibi toplum ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan tüzel kişilerin; kuruluş amaçlarını gerçekleştirebilecek güce ve desteğe ulaşabilmeleri için, toplumun takdirini kazanmaları ve kazandıkları bu sosyal itibarı koruyabilmeleri gerekmektedir¹⁸⁶. Benzer şekilde, ticari şirketler gibi kâr elde etme amacıyla kurulan tüzel kişilerin de; saygın bir tacir olarak ticari itibarlarını korumaları, hedefledikleri şirket amaçları ve dolayısıyla ekonomik varlıkları adına oldukça önemlidir. İşaret edilen tüm bu hususlar ile birlikte; çevrimiçi ortamda yer alan kişisel verilerin neredeyse sınırsız bir raf ömrüne sahip olduğu ve bu nedenle itibara yönelik tehditlerin kolayca ortadan kaldırılamadığı dikkate alındığında, tüzel kişilerin de unutulma hakkının öznesi olabileceği düşünülmektedir.

B. Unutulma Hakkının Yükümlüsü

Unutulma hakkının uygulamasından kimleri yararlanabileceğini ifade eden hakkın öznesinin yanında, unutulma hakkı talebinin kime yöneltileceği hususu da açıklığa kavuşturulmalıdır. Bu anlamda hakkın yükümlüsü, veri öznesinin talepte bulunması ile birlikte unutulma hakkını yerine getirmekle görevli taraftır. Yapılan bu tanımdan hareketle, hakkın ihlâl edildiği iddiasına karşılık gereğini yapma ödevinin kim ve/veya kimlere ait olduğu yanıtlanmalıdır. Konuya ilişkin uzun süren tartışmaya ilk olarak *Google-İspanya* kararında bir cevap bulunmuştur. İlerideki bölümlerde karara dair eleştirilen noktaları değerlendirirken de aktaracağımız üzere¹⁸⁷, kararda Google gibi arama motorlarının kişisel verilerin işlenmesi kapsamında veri sorumluları olduklarına hükmedilmiş ve bu sayede ilgili verilerin unutulma hakkından

¹⁸⁴ Benzer bir ifade için bkz. **Demirbaş**, “Tüzel Kişilerin Kişilik Hakkı”, s.163.

¹⁸⁵ **Demirbaş**, “Tüzel Kişilerin Kişilik Hakkı”, s.138-139.

¹⁸⁶ **Demirbaş**, “Tüzel Kişilerin Kişilik Hakkı”, s.138.

¹⁸⁷ **bkz.:** aş. İkinci Bölüm, II. A. 2. Başlık.

yararlanıp yararlanmayacağına ilişkin karar verme yetkisi de öncelikli ve birincil olarak arama motoru şirketlerine verilmiştir. Diğer bir deyişle unutulma hakkı başvurularının, hakkın öznesi gerçek kişiler tarafından birer ticari şirket olan arama motorlarına yapılması öngörülmüştür.

Diğer insan haklarından farklı bir şekilde¹⁸⁸ hakkın korunmasına ilişkin yükümlülüğün ticari bir tüzel kişiye verildiği bahsi geçen karar hükmü, doktrinde eleştiri konusu olmuştur¹⁸⁹. Bu anlamda alınan karara yöneltlen eleştirilerden ilki, Google Danışma Kurulu üyesi Frank La Rue'dan gelmiştir. La Rue, bir insan hakkının korunması ve bu korunma esnasında diğer hakların ihlâl edilmemesine ilişkin gayret ve yükümlülüğün devlete ait olduğunu belirterek, bu görevin özel bir ticari işletmeye verilmemesi gerektiğini ifade etmiştir¹⁹⁰. Karara yöneltlen eleştirilerden ikincisi ise; unutulma hakkı başvurularında hangi bilginin doğruluğunu, güncelliğini, toplumsal önemini ve değerini yitirerek unutulmaya değer olduğuna karar verme yetkisinin, Google gibi kâr amacı güden şirketler için muazzam bir güce yol açabilme tehlikesini konu almıştır¹⁹¹.

Veri sorumlusu kavramının, karara konu mevzuat olan 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin kabul edildiği yıllarda uygulanması nispeten kolay olmasına rağmen, günümüzün hibrit teknolojisinde veri işleme araçlarını tam olarak belirleyip sınıflandırmak gittikçe zorlaşmaktadır¹⁹². Bu nedenle kişisel verilerin hangi amaç ve araçlar doğrultusunda işleneceğini belirleme yetkisine sahip olan veri sorumlusu yalnızca arama motoru şirketleriyle sınırlı değildir. Web 2.0 teknolojisinin bir getirisi olan sosyal ağlar ile bu ağlardaki içeriğin hem üreticisi hem de tüketicisi konumundaki internet kullanıcısı kişiler de veri sorumlusu olabilmektedir. Sosyal ağların hayatımıza girmesi ve gün geçtikçe oldukça önemli bir yer edinmesi, bu ortamlarda

¹⁸⁸ Yavuz, İnternet'teki Arama Sonuçları, s.57.

¹⁸⁹ Sanchez Abril/Lipton, "Who Decides What the World Forgets", p.363.

¹⁹⁰ The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten, s.29.

¹⁹¹ Garcia-Murillo, Martha/MacInnes, Ian, "The Right to Be Forgotten: Its Weaknesses and Alternatives", International Telecommunications Society Biennial Conference in Rio de Janeiro, 2014, p.9, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=2529396>, (e.t. 26.05.2020).; Ticari bir işletme olan arama motorlarının; yerindelik, uygunluk ve hukukilik denetimi yaparak yargı erki gibi davrandığını ifade eden görüşler için bkz. O'Hara, Kieron; "The Right to Be Forgotten: The Good, the Bad, and the Ugly", IEEE Internet Computing, Vol.19, July-Aug. 2015, Issue 4, p.77.; Yıldız, "Arama Motorları", s.416, 424. Arama motorlarına verilen bu takdir yetkisini eleştirdiğimiz bkz.: aş. İkinci Bölüm, II. A. 3. b. Başlık.

¹⁹² Koops, "Forgetting Footprints", p.237.

karşılaşılabilecek unutulma hakkı talepleri adına değerlendirme yapılması gereğini de beraberinde getirmiştir. 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin yorumlanması ve kişisel verilerin korunmasına ilişkin çeşitli konularda görüş belirtmek amacıyla oluşturulan 29. Madde Verilerin Korunması Grubu'nun¹⁹³ veri sorumlusu kavramı hakkındaki görüşlerine göre, sosyal ağ sağlayıcıları sitelerindeki bilgilerin işlenmesinin amaç ve işleme araçlarını belirledikleri için veri sorumlularıdır. Aynı zamanda, Web 2.0 teknolojisi kapsamında bu tür ağların kullanıcıları da kural olarak, üçüncü kişilerin kişisel verilerini çevrimiçi ortama yükleme faaliyetleri uyarınca veri sorumlusu sıfatını kazanacaklardır¹⁹⁴. İnternet kullanıcısının yüklemiş olduğu kendisine ait kişisel verileri kaldırmak istediği olasılıkta; birincil veri sorumlusu sosyal ağ sağlayıcı, ikincil veri sorumluluğu ise kural olarak kişinin kendisidir¹⁹⁵. Kullanıcı içeriği kendisi kaldırabileceği gibi sosyal ağ sağlayıcısından da verileri kaldırmasını talep edebilecektir. İkinci olasılık olarak üçüncü bir kişiye ait fotoğrafın kaldırılmasında, hem sosyal ağ sağlayıcı hem de fotoğrafı yüklemiş olan kullanıcının aynı anda veri sorumlusu olabileceği oldukça komplike bir durum yaşanacaktır¹⁹⁶. Örneğin sosyal medyada kendi fotoğrafları gibi başkalarının fotoğraflarını da etiketleyen kullanıcılar bu kapsamdadır. Başka bir deyişle, internet kullanıcısı kadar veri sorumlusu ve hakkın yükümlüsü olacaktır.

Yukarıda açıklandığı üzere hakkın yükümlüsünün veri sorumlusu kavramı üzerinden belirlenmesi ve somut olaylar ışığında veri sorumlusunun daha fazla gerçek ve/veya tüzel kişiyle çeşitlenme ihtimali, özellikle unutulma hakkı uygulaması

¹⁹³ 95/46/EC sayılı AB Direktifi m.29 ve 30'da oluşumu ve görevleri açıklanan; AB üyesi ülkelerin veri koruma otoriteleri, Avrupa Veri Koruma Denetçiliği (European Data Protection Supervisor) ve Avrupa Komisyonu (European Commission) temsilcilerinden oluşan çalışma grubunu ifade etmektedir. Danışma kurulu niteliğinde olan Çalışma Grubu, çalışmalarında bağımsızdır ve Direktif kapsamında veri koruma alanında ortaya çıkan sorunların çözümü, Topluluk ve üçüncü ülkelerdeki koruma düzeyi hakkında görüş bildirmek gibi yönlendirici bir etkiye sahiptir. AB Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün yürürlüğe girmesiyle birlikte 29. Madde Veri Koruma Grubu sona ermiş ve yerine Avrupa Veri Koruma Kurulu (The European Data Protection Board-EDPB) kurulmuştur. **Sanchez Abril/Lipton**, "Who Decides What the World Forgets?", p.380.; **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.177.

¹⁹⁴ **29. Madde Veri Koruma Grubu**, "Opinion 1/2010 on the concepts of 'controller' and 'processor'", 16.02.2010, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2010/wp169_en.pdf, (e.t. 04.10.2020)

¹⁹⁵ **Koops**, "Forgetting Footprints", p.237. Sözü edilen genel kuralın istisnası, "*hane halkı muafiyeti/ev içi faaliyet muafiyeti (household activity)*" olarak adlandırılan durumdur. Muafiyetin uluslararası ve ulusal metinlerdeki karşılığı için **bkz. 95/46/EC sayılı AB Direktifi**, m.3/2, **AB Genel Veri Koruma Tüzüğü**, Başlangıç Hükümleri §18 ile m. 2/2 (c) ve **6698 sayılı Kanun**, m. 28/1 (a).

¹⁹⁶ **Koops**, "Forgetting Footprints", p.237-238. Konuya ilişkin örnekler için aynı eserde **bkz. p.238**.

esnasında diğer haklar ile arasındaki adil dengenin sağlanması gibi hassas ve zahmetli sorumlulukların yerine getirilmesinde sorun teşkil edecektir¹⁹⁷. İnternet ortamında dahi hakkın tek yükümlüsü arama motorları olmadığı gibi, unutulma hakkı sadece internette işlenen verileri kapsayan bir hak da değildir. Her ne kadar şirketlere yapılacak unutulma hakkı başvurularının reddedilmesi halinde ulusal veri koruma kurumu ve mahkemelere başvurabilme imkânı bulunuyor olsa da, kamu denetimini elinde bulunduran karar mercilerine başvuru olasılığı da arama motorlarına yapılacak başvurunun akıbetine bırakılmıştır. Bu ikincil rol durumunun tek istisnası, Avrupa Birliği merkezli bir mahkeme veya düzenleyici makamın ilgili verilerin kaldırılması gerektiğine kesin ve mutlak olarak karar vermesi ve unutulma hakkı taleplerinde nihai karar organının ilgili makam olmasıdır¹⁹⁸.

Sonuç olarak, gerek bir insan hakkı olmanın getirisi olarak gerekse unutulma hakkı ile diğer haklar arasındaki adil ve hassas dengenin sağlanabilmesi kapsamında, öncelikli hak yükümlüsü olarak devletler tanınmalı ve idarî organlar ile mahkemeler halkın neleri “*unutabileceği*” konusunda başvurulacak yargı mekanizması işlevi görmelidir. Hakkın yerine getirilmesi ödevi için özel bir arama motoru şirketi veya internet kullanıcısı olan kişinin, kaldırılması talep edilen veriler hakkında karar merci olması, objektif ve bağımsız kararlar için endişe verici olmakta ve unutulma hakkına karşı olarak yöneltilen argümanların başında gelmektedir. Bu nedenle, unutulma hakkının bir insan hakkı olarak gelişmesi yolunda verilecek kararların daha doğru ve meşru hâle gelmesi ile hakkın doktrindeki destekçilerinin artması adına, kamu gücüne sahip bir hak yükümlüsünün belirlenmesinde fayda bulunmaktadır.

IV. UNUTULMA HAKKININ DİĞER TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLERLE İLİŞKİSİ

İnsanın sadece insan olması sebebiyle sahip olduğu temel hak ve özgürlükler, toplumların içinde bulunduğu dönem ve o dönemin ihtiyaçlarına göre şekillenerek

¹⁹⁷ Benzer görüş için bkz. O’Hara, “The Good, the Bad, and the Ugly”, p.78.

¹⁹⁸ Avrupa Komisyonu, “Factsheet on the ‘Right to be Forgotten’ ruling (C-131/12)”, p.3.

gelişen kavramlardır. İnternetin sosyal hayatımızdaki etkisinin iyiden iyiye artması, bazı yeni hak alanlarının doğmasını veya mevcut hakların yeniden yorumlanmasını gerektirmiştir. Kişinin maddî ve manevî varlığını koruması ve geliştirmesi, özel hayatın gizliliği ve korunması, kişisel verilerin korunması ve ifade özgürlüğü bağlamında bilgi edinme, haberleşme ve basın hürriyeti gibi yarışan menfaatler barındıran hakların kapsamı, internetin etkin kullanımı ile birlikte yeniden şekillenmiştir. Unutulma hakkı da, mevcut hakların yeniden yorumlanması sonucunda geliştirilmiş yeni nesil bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır.

Doktrinde unutulma hakkının bir insan hakkı mı yoksa özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı bünyesinde gözetilmesi gereken bir değer veya menfaat mi olduğu konusunda geçmişten bugüne birçok farklı yorum bulunmaktadır. Hakkın öznesi ve yükümlüsünü açıklarken de değindiğimiz üzere; toplum dinamiklerinin birbirinden farklılık göstermesi nedeniyle, unutulmanın, bir hak olarak tanımlanmasına gelene dek birden fazla ve farklı kavramlar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir¹⁹⁹. Uyuşmazlıklar neticesinde içtihatlarla konu olan bu hakka²⁰⁰ ilişkin tartışmalar, - kanaatimizce- hakkın uygulamasında var olan eksiklikleri tamamlamaya herhangi bir katkı sunmaktan uzaktır. Nitekim unutulma hakkı, ahlâkî bir değer olmasının ötesinde hukukî olarak korunan bir çıkar ve dolayısıyla bir haktır²⁰¹.

Koruduğu menfaatler ile felsefesi ve doğası gereği birçok insan hakkı ile yakın ilişkide olduğu görülen unutulma hakkı, bağımsız bir insan hakkı olma yolunda ilerlemektedir. Fakat içtihatlarla konu olarak ortaya çıkması sebebiyle hukuk terminolojisinde, uluslararası düzenlemelerde ve yargı kararlarında hakkın hukukî niteliği hakkındaki tartışmalar sürmektedir²⁰². Uluslararası ve ulusal yargı organları, somut uyuşmazlığın koşulları doğrultusunda, bilhassa özel hayatın gizliliği olmak üzere unutulma hakkı ile yakın ilişkide olan haklar üzerinden unutulma hakkını

¹⁹⁹ **bkz.:** yuk. Birinci Bölüm, III. Başlık vd.

²⁰⁰ **Ausloos**, Jef; “EU Internet Regulation After Google Spain”, University of Cambridge, 27.03.2015, p.15, (Çevrimiçi) https://www.cels.law.cam.ac.uk/sites/www.law.cam.ac.uk/files/images/www.cels.law.cam.ac.uk/documents/google_spain_conference_report_-_16.12.2015.pdf, (e.t. 20.02.2020).; **Sanchez Abril/Lipton**, “Who Decides What the World Forgets”, p.367.; **Yılmaz**, Sabire Sanem; “Kişisel Verilerin Korunması Regülasyonu ve Unutulma Hakkı (The Regulation of Personal Data and the Right to be Forgotten)”, Terazi Hukuk Dergisi, C.13, Haziran 2018, S.142, s.120.

²⁰¹ Unutulma hakkını açıklarken *insan haklarının dijital ortamdaki etkisini* açıklamaya başlayarak dolaylı bir bağ kuran ifade için **bkz. O’Hara**, “The Good, The Bad and The Ugly”, p.73.; **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.49.

²⁰² Benzer görüş için ayrıca **bkz. Salihpaşaoğlu/Değirmencioğlu**, “İnsan Hakkı”, s.363.

tanımışlardır. Unutulma hakkına yer veren yargı kararları sonrasında, hakkın; kökeni, tarihsel gelişimi ve hukukî niteliği hakkında birçok yorum ve bakış açısı ortaya koyulmuştur. Şimdiki başlığımızda da unutulma hakkının yasal dayanağını oluşturan ilgili haklara ilişkin açıklamalarımızla birlikte, hakkın doğası gereği yarıştığı haklar incelenerek hakkın teorik çerçevesine ilişkin temel hususlar aktarılacaktır. Unutulma hakkının yakın ilişkide olduğu ve beslendiği haklara ilişkin açıklamalarımız; kişinin maddî ve manevî varlığının korunması ve geliştirmesi hakkından başlayacak, özel hayatın gizliliği ve korunması ile kişisel verilerin korunması haklarıyla devam edecektir. İlgili hakların konusu, korudukları menfaatler ile hedefledikleri amaçlar çerçevesinde unutulma hakkı ile kesişen yönleri irdelenecektir. Başlığın devamında, doğası gereği unutulma hakkı ile çatışma hâlinde bulunan ifade özgürlüğü irdelenerek, aralarındaki adil ve hassas dengenin nasıl sağlanacağı hususu ele alınacaktır.

A. Kişinin Maddî ve Manevî Varlığının Korunması ve Geliştirilmesi Hakkı

1. Genel Olarak

Anayasamızda kişinin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkı olarak adlandırılmış bu hak, doktrinde; “*kişiliğin serbestçe geliştirilmesi hakkı*”, “*kişinin maddî ve manevî varlığını geliştirme hakkı*”, “*genel davranış özgürlüğü*”, “*isimsiz hürriyet*” ve “*adı konmamış özgürlük hakkı*” gibi oldukça çeşitli tanımlamalara sahiptir²⁰³. Anayasanın Başlangıç metni²⁰⁴ ve m. 17/1 hükmü²⁰⁵ ile koruma altına alınan hak, ayrıca AY m. 5’te “*insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak*” ifadesiyle Devletin amaç ve görevleri arasında da yer almaktadır.

Herkes; doğası gereği sahip olduğu beden bütünlüğü ve dokunulmazlığını koruyup, temel geçim ve güvenlik ihtiyaçlarını sağlayarak maddî varlığını; insan

²⁰³ Tırnak içerisinde yer alan nitelemeleri **akt. Gümüş**, Ali Tarık; “Türk Anayasasında Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkı”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.13, 2005, S.2, s.135-136. (vurgu eklenmiştir)

²⁰⁴ AY, Başlangıç metni, 6. paragraf: “*Her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal adalet gereklerince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine sahip olduğu (...) emanet ve tevdi olunur.*”

²⁰⁵ AY, m. 17/1: “*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*”

onuru ve ahlaki değerleri ile de manevî varlık alanlarını korumayı hedeflemektedir²⁰⁶. Her insan onurlu ve yaşanmaya değer bir hayat sürmeyi hak etmekte ve bu anlamda hür iradesiyle geleceğini şekillendirmeyi istemektedir. Çalışmamızın unutulma hakkının koruduğu değer ve menfaatleri açıkladığımız başlığında da ifade ettiğimiz üzere²⁰⁷, soyut bir kavram olan insan onuru özerklik kavramı üzerinden somutlaştırılmıştır. Buna göre; kişinin onurlu bir yaşam sürdürebilmesi, maddî ve manevî varlıklarını dilediği şekilde geliştirebilmesi ve kaderine kendi iradesiyle yön verebilmesi için, yalnızca kendisine ait bir özel yaşam alanı oluşturması gerekmektedir. Kişinin hür iradesinin egemen olduğu bu alanı oluşturmak, temel hak ve özgürlüklerin korunabilmesi yükümlülüğü bulunan demokratik hukuk devletinin bir gereğidir²⁰⁸.

2. Kişinin Maddî ve Manevî Varlığının Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının Unutulma Hakkı ile İlişkisi

Unutulma hakkının kişinin özerk olduğu bir yaşam alanı yaratılmasına imkân tanınması, “kişinin maddî ve manevî varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı” ile oldukça yakın bir ilişkide olduğunu göstermektedir. Zira hak, tıpkı kişinin maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkı gibi kişinin onur, şeref ve haysiyetinin zedelendiği, toplum tarafından hatırlanmasını istemediği olayların yer aldığı içerikler bakımından kişiye bir koruma sağlamaktadır²⁰⁹. Özellikle kişilerin geçmişte işlemiş oldukları bir kabahat ve/veya suçun etkilerinin, yıllar sonra da sürme ihtimali yüksektir. Somut olayın üzerinden geçen zamanla bilgilerin güncelliğini ve öğrenilmesinde beklenen kamu yararının ortadan kalkması ya da kişiye gerekli cezai yaptırımın uygulanarak ıslah olması hâllerinde; ilgili kabahat ve/veya suça ilişkin bilgilerin halen ulaşılabilir durumda olması ve kişinin bu sebepten dolayı iş başvurularında sürekli zorluklarla karşılaşarak çalışamaz hale gelmesi, unutulma hakkının gerekliliği konusunda sıkça verilen örneklerden bir tanesidir²¹⁰. Unutulma hakkının gerek geçmişe sünger çekerek temiz bir sayfa açma amacı, gerekse

²⁰⁶ **Gümüş**, “Kişinin Maddi ve Manevi Varlığı”, s.136.

²⁰⁷ İnsan onuru ve unutulma hakkı arasındaki ilişki hakkında ayrıntılı bilgi için **bkz.:** yuk. Birinci Bölüm, I. C. 1. Başlık.

²⁰⁸ **Akt. Çelik**, Yeşim; “Unutulma Hakkı”, s.393.; **Nalbantoğlu**, “Temel Hak”, s.585.

²⁰⁹ **Nalbantoğlu**, “Temel Hak”, s.585.

²¹⁰ Unutulma hakkının taşımakta olduğu bu özelliğin “iktisadî hürriyet ve varlık” ile ilişkisini de ortaya koyduğunu ifade eden görüş için **bkz. Akkurt**, “Kişilik Hakkı”, s.92-93.

korumakta olduğu insan onuru ve bireysel özerklik kavramları, maddî ve manevî varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı ile ortak paydada buluşmalarına neden olmuştur. Bu anlamda unutulma hakkı açısından ülkemizde emsal olarak nitelendirilen *N.B.B.* bireysel başvuru kararında; devletin bireye “*yeni bir sayfa açma*” olanağı verme hususunda sorumlu olduğuna ve unutulma hakkının, kişilerin manevî varlıklarını geliştirmelerine bir fırsat vermek açısından devletin pozitif yükümlülüğünün bir sonucu olduğuna hükmedilmiştir²¹¹. Benzer şekilde doktrinde de, kişinin maddî ve manevî varlığının korunup geliştirilmesi adına, unutulma hakkının tanınarak güvence altına alınması gerektiği ifade edilmiştir²¹².

AY m. 17 hükmüne ayrıca bir parantez açmak gerekirse, yukarıda açıklamış olduğumuz gibi ilgili maddede kişinin maddî ve manevî varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı düzenlenmiştir. Bu hak ile birlikte, bireyin kişiliğini geliştirebileceği ve diğer kişilerle en mahrem ilişkilere girebileceği kavramsal ve fiziksel bir alana işaret edilmekte ve özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının kapsamının belirlenmesinde temel alındığı anlaşılmaktadır²¹³. Dolayısıyla, kişilik ve kişiliğe ilişkin kimlik verilerinin korunması noktasında, sözü edilen iki hakkın örtüştüğü düşünülmektedir.

B. Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkı

1. Genel Olarak

İnsan, hem sosyal bir varlık olarak toplum içerisinde yaşamakta hem de kontrolü kendisine ait olan özerk ve mahrem bir giz alanı barındırmaktadır. Kişinin herkes tarafından öğrenilmesini istemeyip saygı gösterilmesi ve korunmasını talep ettiği bu giz alanına, kişinin özel hayatı denilmektedir. Toplumun her kesimiyle paylaşmaktan kaçındığımız özel hayatımızın korunabilmesi amacıyla yasal tedbirlere ihtiyaç duyulması, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkını gerekli kılmıştır. Özel

²¹¹ *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §47, 49.

²¹² **Yılmaz**, “Kişisel Verilerin Korunması Regülasyonu”, s.120.

²¹³ **AYM**, *Serap Tortuk Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2013/9660, 21.01.2015, §32, 35. Özel hayatın; bireyin fiziksel ve sosyal kimliğini, kişisel özerklik, kişisel gelişim ve diğer insanlarla birlikte dış dünya ile ilişki kurma ve geliştirme hakkını kapsayan geniş bir terim olduğu hakkındaki örnek AİHM kararları için ayrıca **bkz.** **AİHM**, *Pretty/Birleşik Krallık*, Başvuru No. 2346/02, 29.04.2002, §61.; *Tysiac/Polonya*, Başvuru No. 5410/03, 20.03.2007, §107. (vurgu eklenmiştir)

hayatın gizliliği; başta İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi²¹⁴ olmak üzere, AİHS m. 8 ve AY m. 17, 20 vd. hükümleriyle koruma altına alınmıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ndeki düzenleme ile paralellik gösteren AİHS m.8/1 uyarınca: “*Herkes özel ve aile hayatına, konutuna ve yazışmasına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir.*” Hem İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi hem de AİHS m. 8/1 hükümlerine göre, kişinin özel ve aile hayatı ile birlikte konut hayatı ve yazışmasına da saygı gösterilerek gizliliği korunmalıdır. Konuya ilişkin Anayasamızdaki sistematığe bakıldığında ise, Avrupa hukuku metinlerindeki şekilde ilgili hususlar tek bir madde içerisinde hükme alınmamıştır. Özel hayatın gizliliği ve korunması ana başlığı altında üç ayrı maddede düzenlenen bu hususlar sırasıyla; özel ve aile hayatın korunması, konut dokunulmazlığı ve haberleşme hürriyetidir²¹⁵.

Her ne kadar yukarıda özel hayat kavramına kısa bir açıklık getirmiş olsak da hakkın düzenlendiği madde hükümlerinin hiçbirinde özel hayatın kapsamlı bir tanımının yapılmadığı görülmektedir. Bu yaklaşım, yargı kararlarında da karşılığını bulmuş ve yargı makamlarınca hakkın kapsayıcı bir tanımının yapılmasının mümkün veya gerekli olmadığı vurgulanmıştır²¹⁶. Özel hayat kavramının kısıtlayıcı bir şekilde yorumlanmaması gerektiğini ifade ederek “*dinamik ve evrimsel*” bir yaklaşımla hareket eden AİHM²¹⁷, dönemin ve somut uyumsuzluğun koşullarını dikkate alarak

²¹⁴ **İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi**, m. 12: “*Hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine, evine ya da yazışmasına keyfi olarak karışamaz, onuruna ve adına saldıramaz. Herkesin, bu gibi müdahale ya da saldırılara karşı yasa tarafından korunma hakkı vardır.*”

Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, 17: “*(1) Hiç kimsenin özel ve aile yaşamına, konutuna veya haberleşmesine keyfi veya hukuka aykırı olarak müdahale edilemez; onuru veya itibarı hukuka aykırı saldırılara maruz bırakılamaz.*

²¹⁵ **AY**, m. 20: “*Herkes özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz.*”

AY, m. 21: “*Kimsenin konutuna dokunulamaz.*”

AY, m. 22: “*Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır.*”

²¹⁶ **AİHM**, Niemietz/Almanya, Başvuru No. 13710/88, 16.12.1992, §29.; Pretty/Birleşik Krallık, Başvuru No. 2346/02, 29.04.2002, §61.; Peck/Birleşik Krallık, Başvuru No. , 28.01.2003, §57.; **AYM**, Serap Tortuk Bireysel Başvuru Kararı, §31. Nurbani Fikri Bireysel Başvuru Kararı, Başvuru No. 2014/2502, 11.10.2018, §44.; Bülent Polat Bireysel Başvuru Kararı, Başvuru No. 2013/7666, 10.12.2015, §61.; Ayşegül Çengel Kömür ve Diğerleri Bireysel Başvuru Kararı, Başvuru No. 2016/56228, 23.06.2020, §43.

²¹⁷ **AİHM**, Amann/İsviçre, Başvuru No. 27798/95, 16.02.2000, §65.; Christine Goodwin/Birleşik Krallık, Başvuru No. 28957/95, 11.07.2002, §74. Mahkeme'nin söz konusu dinamik yaklaşımının “canlı enstrüman doktrini” olarak adlandırıldığını **akt. Kulk Stefan/Zuiderveen Borgesius**, Frederik; “Privacy, Freedom of Expression, and the Right to Be Forgotten in Europe”, in: The Cambridge Handbook of Consumer Privacy, (Ed.: Evan Selinger, Jules Polonetsky, Omer Tene), Cambridge University Press, April 2018, p.303.

dinamik bir yorumda bulunma taraftarı olmuştur. Kişilerin restoran veya sokak gibi halka açık yerlerde de özel hayatlarının gizliliği hakkına sahip olduklarının kabul edildiği kararlar²¹⁸, bu kapsayıcı tutum kapsamında oldukça önemlidir.

Devletin hak kapsamındaki yükümlülüğü yalnızca kişiye ait özel bir alanın tanınması ile sınırlı değildir. Bahsi geçen negatif yükümlülüğün yanında, hem hakka yönelik müdahalelerin önlenmesi için yeterli tedbirleri alınması hem de hakkın ihlâl edildiği durumlarda gerekli cezai yaptırımların öngörülmesi kapsamında pozitif yükümlülüğü de bulunmaktadır²¹⁹. Söz konusu pozitif yükümlülüğün dayanağı AİHS m.8 ve AY m. 20’de yer alan “saygı gösterme” ifadesi olup²²⁰, yargı makamlarının bu zamana dek vermiş oldukları kararların gerekçesi de kişilerin özel hayatına duyulması gereken saygının sağlanabilmesidir²²¹.

AİHS m. 8 ve AY m. 17 ile m. 20 vd. hükümler, kural olarak özel hayatın gizliliğine müdahaleyi yasaklamaktadır. Söz konusu düzenlemeler ışığında yargı organlarının da dönemin ve somut olayın koşullarını dikkate alarak kapsayıcı bir içtihat geliştirmiş olduğu görülmektedir. Fakat hem AİHS hem de Anayasa’nın ilgili maddelerinde yer alan hakkı sınırlayıcı durumlar²²², özel hayatın gizliliği ve korunmasının sert çekirdekli ve mutlak bir hak olmadığını göstermektedir. Buna göre hakkın; kamu güvenliği, suç işlenmesinin önlenmesi ile genel sağlık ve ahlâkın korunması gibi menfaatler veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması gerekçesiyle sınırlandırabileceği anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin olarak içtihatlar üzerinden yapılacak ayrıntılı değerlendirme, tekrara düşmemek ve unutulma hakkı

²¹⁸ AİHM, *Peck/Birleşik Krallık*, Başvuru No. , 28.01.2003.; *Von Hannover/Almanya*, Başvuru No. 59320/00, 24/06/2004.

²¹⁹ Tezcan/Ertem/Sancakdar/Önok, İnsan Hakları, s.363.

²²⁰ Akt. Çelik, “Unutulma Hakkı”, s.394.; Arslan Öncü, Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı, s.8.

²²¹ Akt. Arslan Öncü, Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı, s.8. Konu hakkında örnek mahkeme kararları için bkz. AİHM, *X ve Y/Hollanda*, Başvuru No. 8978/80, 26.03.1985, §23-25.; *Von Hannover/Almanya (No. 2)*, Başvuru No. 40660/08 ve 60641/08, 07.02.2012, §98.; AYM, *Mehmet Arif Kılıç Başvurusu*, Başvuru No. 2013/1656, 16.07.2014, §27.; *S.K. Başvurusu*, Başvuru No. 2013/1778, 15/12/2015, §37.

²²² AİHS, m.8/2: “Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.” AY, m. 20/2, m. 21, ve m. 22/2: “Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça hakka müdahale edilemez.”

çerçevesinde bir yorum yapabilmek adına, haklar arasındaki adil dengenin ele alınacağı başlıkta yapılacaktır.

2. Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkının Unutulma Hakkı ile İlişkisi

Unutulma hakkı, kişinin özel hayatına yönelik müdahalelerin oldukça ciddi ve kontrol edilmesi güç boyutlara ulaştığı bir çağın ürünü olup, gizlilik korumasına kendine özgü bir yaklaşım getirmektedir. Bilhassa teknolojinin gelişmesi ile kişinin mahremiyetini zedeleyici durumlar çok daha kolay ortaya çıkmakta ve aynı kolaylıkla yayılmaya devam etmektedir. Dolayısıyla bireylerin, kendilerine ait olumsuz bilgilerin yayılmasını önleyebilmek gayesiyle unutulma hakkına başvurmak istemeleri; anlaşılabilir olduğu kadar, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı ile de uyumludur²²³. Çalışmamızın çeşitli başlıklarında bahsetmiş olduğumuz üzere, unutulma hakkının ortaya çıkmasına sebep olan kaygılar, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı ile temelde ortak bir felsefeye dayanmaktadır. Özellikle unutulma hakkının unsurlarından olan bilgiyi açıklarken bahsetmiş olduğumuz “*bilginin yaşam döngüsü*” ve “*bağlam*” kavramları unutulma hakkı ve özel hayatın gizliliği arasındaki yakın ilişkiyi göstermektedir. Özel hayatın gizliliği ve korunmasının ihlâline ilişkin olarak Helen Nissenbaums’un bağlamsal bütünlük teorisi, her bilginin bir yaşam döngüsü ve ömrü olduğu gerçeğinden hareketle bir gizlilik çerçevesi sunmaktadır²²⁴. Yaşam döngüsü içerisindeki bilgi, bağlamını koruduğu ve bilginin doğası gereği sahip olduğu belirli süreyi aşmayacak şekilde erişilebilir kaldığı müddetçe, herhangi bir ihlâl tehlikesi ile karşılaşmayacaktır. Fakat bilginin bağlamsal bütünlüğünü kaybetmesi durumunda, yaşam döngüsünde belirlenen süreyle kısıtlı olarak erişilebilir haldeki bilgi bu kısıtlılık halini aşarak özel hayatın gizliliği noktasında bir müdahaleye neden olacaktır²²⁵.

²²³ **Oghia**, “A tool to curb free press”. Unutulma hakkının, çok boyutlu bir kavram olan özel hayat ve özel hayatın gizliliği hakkı çerçevesinde geliştiğini destekleyen görüş için **bkz. Xanthoulis**, “Conceptualising a Right to Oblivion”, p.1 vd. Benzer şekilde, unutulma hakkının, özel hayata saygı hakkının gerçek bir parçası olduğunu ileri süren Belçika Temyiz Mahkemesi’nin 2016 tarihli *Le Soir* kararı ve bu karardan **akt. Milosavljević/Poler/Čeferin**, “Slovenian Online News Media”, p.4.

²²⁴ Helen Nissenbaum’un teorisini **akt. Ambrose**, “It’s About Time”, p.111

²²⁵ Ayrıntılı bilgi için **bkz. akt. Ambrose**, “It’s About Time”, p.111-112.

Unutulma hakkı ile özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı arasındaki ilişkinin yargı kararlarındaki görünümü incelendiğinde, karşımıza çıkacak en önemli karar yine *Google-İspanya* kararı olacaktır. Kararda, arama motorlarında kişilerin adlarıyla yapılan arama sonrasında çıkan sonuçların, kişiyle alakalı anahtar kelimeleri ve kavramları içeren bilgilere ilişkin bir “yapısal bakış” (*structured overview*)²²⁶ sunduğu ve bu durumun potansiyel olarak kişinin özel hayatının pek çok yönünü ilgilendirebilecek bilgileri içerebildiği ifade edilmiştir²²⁷. Bu kararın ardından başvuru konusu olmaya başlayan unutulma hakkı, kavramsal olarak kendine yer bulabildiği AİHM kararlarında AİHS m. 8 çerçevesinde değerlendirilmiştir²²⁸. Benzer olarak YHGK kararında da unutulma hakkı ile özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı arasındaki ilişki “*Kişiyi unutulma hakkının sağlanması ile birlikte özel hayatının gizliliği korunmuş olacaktır.*” şeklinde ifade edilmiştir²²⁹. Bu yönüyle unutulma hakkının, “özel hayatın gizliliği” kavramı ile yakından ilişkili olup aslî fonksiyonunun özel hayatın gizliliğinin sağlanması olduğuna dair görüşler ortaya çıkmıştır²³⁰.

Tüm bu hususlar neticesinde, ilgili hakların arasındaki yakın ilişki oldukça açıktır. Söz konusu yakın ilişkiyi daha detaylı ele alabilmek adına her iki hakkın da taşımakta olduğu ortak menfaatler ışığında yapılacak bir karşılaştırmanın isabetli olacağı kanaatindeyiz. Bu anlamda haklar arasındaki uyuma ilişkin yapılacak değerlendirmeler; şeref, şöhret ve itibarın korunması, mahremiyet ve son olarak bireyin kimliği ve kişiliğinin şekillendirilmesi başlıkları çerçevesinde şekillendirilecektir.

²²⁶ *Google İspanya*, C-131/12, §37, 80.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.38, 49-50. Kelime öbeğinin karşılığını **akt. Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.132.

²²⁷ *Google İspanya*, C-131/12, §80.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.49-50.; **Yavuz**, Can; “Bilişim Çağında Yeni Bir İnsan Hakkı: Unutulma Hakkı”, İstanbul Barosu Dergisi, C.89, Mart-Nisan 2015, S.2, s.271.

²²⁸ Unutulma hakkına yer verilen ve hakkın AİHS m. 8 çerçevesinde değerlendirildiği kararlar için **bkz. AİHM**, *Fürst-Pfefer/Avusturya*, Başvuru No. 33677/10 ve 52340/10, 17.05.2016 (Yargıç Wojtyczek ve Küris’in ortak karşı oy metni ile Yargıç Motoc’un karşı oy metni); *Fuchsmann/Almanya*, Başvuru No. 71233/13, 19.10.2017.; *M.L. ve W.W./Almanya*, Başvuru No. 60798/10 ve 65599/10, 28.06.2018.

²²⁹ **YHGK**, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²³⁰ Çeşitli kaynaklardan yorumlayarak **akt. Akkurt**, “Kişilik Hakkı”, s.91.

a. Şeref, Şöhret ve İtibarın Korunması

Kişinin onur, haysiyet, şeref, şan, şöhret ve itibarının hukuka aykırı eylemlere karşı korunacağı, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin özel hayata ilişkin hükmün yer aldığı m. 12'de “*onura saygı*” ifadesiyle düzenlenmiştir. AİHS m. 8 hükmünde bu anlamda bir düzenleme olmamakla birlikte, AİHM'in vermiş olduğu kararlardan²³¹ şeref ve itibara saygı hakkının özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı kapsamında ele alındığı anlaşılmaktadır. AYM içtihatları incelendiğinde ise, bireyin kişisel şeref ve itibarının AY m.17'de güvence altına alınan “*manevî varlık*” kapsamında olduğu görülmektedir²³². Devlet, bireyin manevî varlığının bir parçası olan kişisel şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmeme ve aynı zamanda üçüncü kişilerden gelebilecek saldırıları önleyerek tedbir alma yükümlülükleri altındadır²³³.

Her insanın kendisine olan öz saygısı yanında toplumun önünde sahip olduğu bir saygınlığı, başka bir deyişle toplum gözünde bir itibarı vardır²³⁴. Kişinin toplum gözündeki değerinin bir yansıması olan şeref, şöhret ve itibarı, somut uyumsuzluğun koşullarına göre gerek unutulma hakkı gerekse özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı kapsamında korunma olanağı bulmaktadır. William L. Prosser, yazmış olduğu “*Privacy*” isimli makalesinde; kişinin özel hayatına ilişkin utanç verici detayların topluma açıklanmasının şeref ve onurunu, topluma yanlış tanıtılmasının ise şöhret ve itibarını zedeleyeceğini belirtmiştir²³⁵. Benzer şekilde, kişinin sürekli olarak geçmişinde istemli ya da istemsiz olarak yaşamış olduğu fakat artık hatırlanmasını istemediği olaylarla anılması ve söz konusu olayların toplumun ona verdiği değeri belirliyor olması, kişinin şöhret ve itibarının zarar görmesine neden olacaktır²³⁶. Unutulma hakkı sayesinde kişinin temiz bir sayfa açarak manevî varlığını koruyup

²³¹ Konuya ilişkin örnek kararlar için **bkz.** AİHM, *Chauvy ve Diğerleri/Fransa*, Başvuru No. 64915/01, 29.06.2004, §70.; *Pfeifer/Avusturya*, Başvuru No. 12556/03, 15.11.2007, §35.; *Axel Springer AG/Almanya (Büyük Daire)*, Başvuru No. 39954/08, 07.02.2012 §83.

²³² AYM, *İlhan Cihaner Bireysel Başvuru Kararı (2)*, Başvuru No. 2013/5574, 30.06.2014, §42.; *Kadir Sağdıç Bireysel Başvuru Kararı (Büyük Daire)*, Başvuru No. 2013/6617, 08.04.2015, §36.

²³³ AYM, *Abdullah Doğtaş Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2013/1123, 02.10.2013, §33.

²³⁴ Çeşitli kaynaklardan **akt.** Turhan, Ayşe Melek; “Kişiliğin Korunması ve Veri Koruma Hukuku Kapsamında Unutulma Hakkı”, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018, s.69.

²³⁵ Prosser, William L. “Privacy”, California Law Review, Vol.48, August 1960, No.3, p.383-423.; Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.86.

²³⁶ Benzer bir ifade için **bkz.** Akkurt, “Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı”, s.2616.

geliştirmesi sağlanarak, temel hak ve özgürlüklerin korunması anlayışı ile bağdaşmayan bu durumun önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.

Uygulamada özellikle medya organları tarafından yapılan yayınlar vesilesiyle; şöhret ve itibarın korunması hakkının, ifade ve basın özgürlüğü ile çatışmakta olduğu görülmektedir. Bilindiği üzere şöhret ve itibarın korunması hakkı, ifade özgürlüğünü düzenleyen AİHS m. 10 ve AY m. 26'daki sınırlama ölçütlerinden biri olan *"başkalarının şöhret ve/veya haklarının korunması"* kapsamında yer alarak, yargı organlarının kararlarına konu olmaktadır²³⁷. Konuyu internet üzerinden uzun süredir devam eden yayınlar açısından ele alan AYM'ye göre: *"İnternet ortamının sağladığı ulaşılabilirlik, yaygınlık, haber ve fikirlerin depolanmasındaki ve muhafazasındaki kolaylık dikkate alındığında yayımlandığı tarihte belirli ağırlık eşiğini aşmayan veya kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanan haberlerin internet ortamında uzun süre erişilebilir kalması kişilerin şeref ve itibarını zedeleyebilir"*²³⁸.

Öte yandan bu korumanın gündeme gelebilmesi için, kişinin şeref ve itibarına yönelik saldırının belirli bir ağırlık düzeyine ulaşması ve kişinin bu haktan şahsen yararlanabilmesini engelleyici seviyede olması gerekmektedir²³⁹. Nitekim, gerek AİHM'e gerek Anayasa Mahkemesi'ne göre; öngörülebilir şekilde ve kişinin kendi eylemleri sonucunda ortaya çıkacak itibar kayıplarında, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının sunduğu güvencelere başvurulamayacaktır²⁴⁰. Bu noktada unutulma hakkı ile bir karşılaştırma yapmak gerekirse; doktrinde, unutulma hakkının ileri sürülebilmesi için başlangıçta hukuka uygun bir yayılmanın gerçekleştiği belirtilmiş ve dolayısıyla, klasik anlamda bir saldırı ya da müdahaleden bahsedilmeyeceği ifade edilmiştir²⁴¹. Doktrindeki karşı bir görüşe göre ise, unutulma

²³⁷ AİHS, m. 10/2: *"Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, (...) başkalarının şöhret ve haklarının korunması (...) için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir."*

Anayasa, m. 26/2: *"Bu hürriyetlerin kullanılması, (...) başkalarının şöhret veya haklarının (...) korunması amaçlarıyla sınırlandırılabilir."*

Sözüer, Unutulma Hakkı, s.58.; Arslan Öncü, Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı, s.93.

²³⁸ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §37.

²³⁹ AİHM, A./Norveç, Başvuru No. 28070/06, 09.04.2009, §64.; Axel Springer AG/Almanya (Büyük Daire), §83.; Bédat/İsviçre (Büyük Daire), Başvuru No. 56925/08, 29.03.2016, §72.; AYM, Kadir Sağdıç Bireysel Başvuru Kararı (Büyük Daire), §39.

²⁴⁰ AİHM, Sidabras ve Džiautas/Litvanya, Başvuru No. 55480/00 ve 59330/00, 27.07.2004, §49.; Mater/Türkiye, Başvuru No. 54997/08, 16.07.2013, §52.; AYM, İlhan Cihaner Bireysel Başvuru Kararı (2), §45, 56.; Kadir Sağdıç Bireysel Başvuru Kararı (Büyük Daire), §39.

²⁴¹ Sözüer, Unutulma Hakkı, s.59.

hakkına konu olayların çoğu kişi üzerinde *itibar iflasi*²⁴² tehlikesi yaratmakta ve yapılan müdahalede belli bir ağırlık eşiğine ulaşılmaktadır. Ancak bu noktada özel hayatın gizliliği ve korunması hakkından farklı olarak, unutulma hakkının tesisi için zararın mutlaka doğmasına gerek olmayıp, yalnızca “*meydana gelme riskinin bulunması*” yeterlidir. Nitekim, *Google-İspanya* kararında da hakkın gündeme gelebilmesi için, arama sonuçlarında listelenen bilgilerin veri öznesi kişide bir zarara yol açmasına gerek olmadığının altı çizilmiştir²⁴³.

Sonuç olarak, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı ile unutulma hakkı ortak felsefeye dayanmakta ve her iki hak da şeref, şöhret ve itibarının korunmasını amaçlamaktadır²⁴⁴. Bu anlamda özel hayata saygı hakkını düzenleyen AİHS m. 8 ve AY m. 20, unutulma hakkının yasal dayanaklarını oluşturmaktadır. Fakat kişinin kendi fiil ve davranışları neticesinde gerçekleşen itibar kayıpları ve bu kayıpların önlenmesi adına yasal güvencelerden yararlanabilme koşulları, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı ile unutulma hakkı arasındaki perspektif farkını ortaya koyan oldukça önemli bir husustur. Bilhassa, kişinin üretici olarak içeriği bizzat kendisinin oluşturduğu çevrimiçi ortamlarda, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının tek başına yeterli bir koruma sağlamayacağı anlaşılmaktadır.

b. Mahremiyet

Şeref, şöhret ve itibarı sonrasında özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı kapsamında korunan hukuksal çıkarlardan bir diğeri, kişinin mahremiyet ihtiyacıdır. Çağların değişen koşulları, internet ve özellikle Web 2.0’ın başlangıcından bu yana çevrimiçi iletişimin geldiği nokta ile birlikte kişilerin mahremiyet anlayışı ve ihtiyacı da değişim göstermiştir. Gelişen imkânlarla bir yandan özgürleşen kişi; diğer yandan ise hayatının kendisine ait parçası ile toplumun diğer fertleriyle paylaştığı parçası

²⁴² Geçmiş yaşamlarımızın yarattığı kişisel çıkmaz ve olumsuzlukların yaratacağı tehlikeyi, *itibar iflasi* (*reputation bankruptcy*) olarak adlandıran Jonathan Zittrain’in ifadesini **akt. Ausloos**, “Worth Remembering”, p.144. (vurgu eklenmiştir)

²⁴³ *Google-İspanya*, C-131/12, §96.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.54.

²⁴⁴ Unutulma hakkı ile korunmak istenen kişisel değerlerin, özde şeref ve haysiyetin korunmasına dayandığını ifade eden doktrin görüşü için **bkz. Akkurt**, “Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı”, s.2627.

arasındaki sınırların ortadan kalkmaya başlaması ile birlikte, mahremiyet alanının daralması tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır²⁴⁵.

Mahremiyet hakkı, tıpkı bir madalyonun iki ayrı yüze sahip olması gibi, iki ayrı menfaati korumaktadır. Bir taraftan bireyin giz alanına çekilerek yalnız bırakılmayı talep edebilmesini sağlayan²⁴⁶ hak; diğer taraftan kişinin kendisi hakkındaki bilgileri kontrol edebilme menfaatini kapsamakta²⁴⁷ ve tıpkı bilgilerin geleceğini belirleyebilme hakkında olduğu gibi, insan onuru ve özerklik kavramlarına dayanmaktadır²⁴⁸. Kişinin kendisine ait herhangi bir bilginin, rızası dışında ve/veya hukuka aykırı bir şekilde topluma açıklanmasını kontrol edebilme ve bu kontrol hakkı kapsamında bilgilerin mahremiyetini talep edebilme yetkisi bulunmaktadır.

Klasik anlamda mahremiyet hakkı, kişinin özel nitelikli bilgilerinin hukuka aykırı bir müdahale ya da saldırı yoluyla kamuya paylaşılmasını önleme amacına yöneliktir ve müdahalenin hukuka uygun olması durumunda bu anlamda bir talepte bulunmak mümkün olmayacaktır²⁴⁹. Unutulma hakkında ise, hakka konu olan bilgiler hukuka uygun olarak yayılmış ve halihazırda kamuya açık bilgilerdir. Kişinin saklı kalmasında haklı bir menfaati bulunan bilgilerinin kamuya açık hâle gelmesi, mahremiyet hakkının ihlâlüne neden olacak²⁵⁰ iken; güncelliği ve/veya toplumsal önem ve değerini yitiren bilgilerin, kişinin toplum nezdinde yanlış bir temsile neden olmasına neden olacak şekilde erişilebilir kalması ise unutulma hakkının ihlâli anlamına gelmektedir.

²⁴⁵ **Serdar Güleler**, “Dijital Hafıza”, s.220.

²⁴⁶ Klasik anlamda bir mahremiyetin, kişinin yalnız bırakılma hakkı anlamına geliyor olduğuna ilişkin **bkz. Andrade**, “Oblivion”, p.126.

²⁴⁷ Mahremiyet hakkının bir yönünün “yalnız bırakılma hakkı” olup, diğer yönünün “bireyin kendisi hakkındaki bilgileri kontrol edebilme hakkı” olduğuna ilişkin ayrıca **bkz. Arslan Öncü**, Gülay; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Yaşamın Korunması Hakkı, 1. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2011, s.181-182.; *Serap Tortuk Bireysel Başvuru Kararı*, §32.

²⁴⁸ **AYM**, E. 1986/24, K. 1987/7, 31.03.1987.; E. 2009/1, K. 2011/82, 18.05.2011.; **Akt. Manning**, “Liberal and Communitarian Defenses”, p.819.; **Buitelaar**, J. C.; “Privacy: Back to the Roots”, German Law Journal, Vol.13, March 2012, Issue 3, p.185-186.; Mahremiyet kaygısının özerk bir benliğin ideolojisini yansıttığı görüşü için **bkz. Wu**, Philip Fei; “The Privacy Paradox in the Context of Online Social Networking: A Self-Identity Perspective”, Journal of the Association for Information Science and Technology (JASIST), Vol.70, March 2019, Issue 3, p.207 vd.

²⁴⁹ **Andrade**, “Oblivion”, p.126-127.; Çeşitli kaynaklardan **akt. Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.60.

²⁵⁰ **Akt. Pino**, Giorgio; “The Right to Personal Identity in Italian Private Law: Constitutional Interpretation and Judge-Made Rights”, in: The Harmonization of Private Law in Europe, (Ed.: Mark Van Hoecke, François Ost), Hart Publishing, Oxford, 2000, p.235.; **Weber**, “Pandora’s Box”, para. 14, p.122.

Mahremiyet hakkının klasik anlamı haricindeki görünümü ise, kişinin kendisi hakkındaki bilgileri kontrol edebilmesi hususunda kendisini göstermekte ve bireyin kimliği ve kişiliğinin geliştirilerek korunması anlayışına hizmet etmektedir. Mahremiyet hakkının bu görünümü bakımından unutulma hakkı; kişinin geçmişindeki olumsuzlukların, kişinin gelişimi ve kendini gerçekleştirebilmesinin önündeki bir engel hâline gelme riskine karşı bir koruma mekanizması konumundadır²⁵¹. Zira bir kişinin mahremiyeti, kişi hakkındaki yeni ve güncel bilgilerin açıklanmasıyla ihlâl edilebildiği gibi; eski bilgilerin ve anıların canlandırılmasıyla da bir o kadar etkili şekilde ihlâl edilebilmektedir²⁵². Unutulma hakkının mahremiyet ihtiyacı ile bağdaştığı görüşünde olanların “*internet gizliliği*” olarak da ifade ettiği bireysel özerklik; bilinçli kararlar alarak seçimler yapabilme ve diğer bir deyişle hayatının farklı yönlerini kontrol altında tutabilme kapasitesi anlamına gelmektedir²⁵³. Bu kapsamda doktrinde, kişisel verilerin dijital dünyadaki serbest dolaşımı ile mahremiyet arasındaki dengenin, unutulma hakkı ile sağlanacağı düşünülmektedir²⁵⁴.

Dolayısıyla, unutulma hakkının kişinin mahremiyet ihtiyacıyla hem ayrılan hem de benzeşen yönleri bulunmaktadır. Modern çağa uygun bir mahremiyet koruması sunan unutulma hakkı, toplumla daha önce paylaşılmış ve bu nedenle de “*hassas*” görünmeyen bilgilere ve yine ilk etapta saldırı olarak değerlendirilmesi güç olan kişinin kendi paylaşımlarına yönelik bir koruma oluşturarak, kendine özgü bir yaklaşım sergilemektedir. Daniel Solove’un da dediği gibi, “*Tüm mahremiyet ihlalleri aynı değildir ve yeni ihlalleri eski kavramlara uyarlamaya çalışmak yerine, ilgili sorunun özel koşullarını anlamak adına çaba sarf edilmelidir*”²⁵⁵.” Ancak şüphesizdir ki, halihazırda özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı ile kişisel verilerin korunması hakkı bünyesinde korunan mahremiyete getirilecek ilâve bir korumadan bahsedilirken, ifade özgürlüğü ile sağlanmaya çalışılan adil ve hassas dengenin dikkatle gözetilmesi gerekmektedir.

²⁵¹ De Terwangne, “Right to Oblivion”, p.111.; Unutulma hakkının, mahremiyetin kontrole dayalı tanımını temsil ettiğine ilişkin görüşü akt. Ambrose/Ausloos, “Across the Pond”, p.14.

²⁵² Rose v. Dep’t of the Air Force, 495 F. 2d 261, 267 (2d Cir. 1974) kararında mahkemenin “*a person’s privacy may be as effectively infringed by reviving dormant memories as by imparting new information.*” ifadesini akt. Ambrose, “It’s About Time”, p.151.

²⁵³ De Terwangne, “Right to Oblivion”, p.110.; Ausloos, “Worth Remembering”, p.144. (vurgu eklenmiştir)

²⁵⁴ Cook, “A Step In The Right Direction”, s.123.

²⁵⁵ Solove, Daniel J.; “Conceptualizing Privacy”, California Law Review, Vol.90, 2002, No.4, p.1147.

c. Bireyin Kimliği ve Kişiliğinin Şekillendirilmesi

Kişiyi belirlenebilir kılarak herkes tarafından ona özgü olduğu bilinen dış görünüşü, ismi, karakteri, cinsiyeti, sesi ve yaşam hikayesi gibi unsurlar kişinin kimliği kapsamında koruma altındadır²⁵⁶. Kişinin sahip olduğu kimlik ve kişilik, toplumda yansıtmak istediği doğru imaj ve elde etmek istediği kişisel itibarı ile benzer esaslara dayanarak birbirlerini beslemektedir. Kamuya açıklanan bilgilerin doğru ve güncel nitelikte olarak kişinin doğru temsili ile ilgilenen kimlik hakkı, bu noktada mahremiyet hakkından ayrılmaktadır. Kimlik hakkında bilginin kamusal alana aktarılmasındaki tek çekince o bilginin niteliği hakkındadır. Kişiyi doğru ifade eden bir bilginin paylaşarak aleni hâle gelmesi kimlik hakkı açısından bir endişe yaratmazken, mahremiyet hakkının içerisinde biraz daha giz unsuru bulundurduğu ve kamunun erişimin önüne geçme odaklı bir koruma sağladığı düşünülmektedir²⁵⁷.

Bireyin kimliği ve kişiliğini şekillendirebilmesinde önemli bir yeri olan sosyal ilişkiler, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının da korunması kapsamındadır²⁵⁸. Bireyin kendisi hakkında belirlediği giz alanı ve başkalarıyla etkileşimde olduğu toplumsal alan, insanın doğası gereği iç içe bulunmakta ve birbirini etkilemektedir. Bu sebeple bireyin kimliği ve kişiliğinin oluşması, gelişmesi ve korunması için her iki alanın da korunması gerekmektedir²⁵⁹. Fakat unutulma hakkı kapsamındaki koruma, mahremiyet ile karalayıcı ve hakaret içeren söylemler haricindeki alanlara da müdahale etmesi nedeniyle özel hayatın gizliliği ve korunması hakkından ayrılmaktadır. Kişiliğe ve kimliğe yönelik tehditleri engelleme hedefinde olan unutulma hakkının²⁶⁰ yalnızca gelecekte oluşturulacak kimlikle değil, geçmişte oluşturulmuş ve halihazırda varlığını sürdüren kimliği de kapsayan daha geniş bir koruma sağladığı ifade edilmektedir²⁶¹. Zira benliğimiz, geçmişimiz tarafından şekilleniyor olsa da hiç kimse yalnızca geçmişinden ibaret değildir²⁶². Unutulma hakkı sayesinde de, geçmişte kendi iradesi sonucu meydana gelen ya da üçüncü kişinin

²⁵⁶ **Arslan Öncü**, Özel Yaşamın Korunması Hakkı, s.206-246.; **Andrade**, “Oblivion”, p.125.

²⁵⁷ **Andrade**, “Oblivion”, p.126.

²⁵⁸ **AIHM**, *X./İzlanda*, Başvuru No. 6825/74, 18.05.1976.; *Mikulić/Hrvatistan*, Başvuru No. 53176/99, 07.02.2002, §53.; *Pretty/Birleşik Krallık*, §61.

²⁵⁹ **Akt. Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.62.

²⁶⁰ **Ambrose/Ausloos**, “Across the Pond”, p.14.

²⁶¹ **Andrade**, “Oblivion”, p.127, 129.

²⁶² **Korenhof/Gorzeman**, “Who is Censoring Whom?”, p.8.

neden olduğu bir olay nedeniyle geleceğinin de geçmişindeki olumsuzlukların yükü altında kalmasının önüne geçilmektedir²⁶³. İlâve olarak, kişinin şimdiki ve gelecekteki kimliğini özgürce şekillendirebilmesi kişisel bir çıkar olduğu gibi, aynı zamanda demokratik ve gelişmiş bir toplumun göstergesi olması nedeniyle kamu menfaatine yöneliktir. Dolayısıyla, kimlik hakkı odaklı bir unutulma hakkı ile hem kişisel hem de toplumsal menfaatlerin aynı anda korunabilmesi sebebiyle, hakkın kabul edilebilirliği ve uygulanabilirliğinin artacağını söylemek yanlış olmayacaktır²⁶⁴.

Sonuç olarak unutulma hakkı sayesinde kişinin geçmişte yaşamış olduğu ve artık hukuka uygunluğunu kaybederek bireyi toplum önünde doğru temsil etmeyen bilgilerin, bireyin kişisel gelişimi ile kendini gerçekleştirebilmesinin önünde bir engel teşkil etmemesi sağlanmaktadır²⁶⁵. Unutmak istediği olumsuz olaylarla birlikte eski kimliğini de geçmişte bırakan kişi, kendini yeniden keşfedebilme ve oluşturacağı güncel kimliğiyle temiz bir sayfa açabilme imkânına sahip olacaktır.

C. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı

1. Genel Olarak

Kişisel verilerin korunması hakkı, özel hayatın gizliliği ile kişinin maddî ve manevî varlığını geliştirmesi ve korunması haklarından ayrı düşünülemez bir haktır. Zira hakkın korunması başta kişinin özel hayatını gizli tutabilmesi olmak üzere; kendisini sosyal hayatta tanımlanabilir kılan ve belli bir ölçüde de mahremiyetini ilgilendirerek giz alanına ait bilgilerini kontrol edebilmesi, kişinin bütünlüğü ve özerkliği için son derece önemlidir. Veri koruması sayesinde hayatına ilişkin bilgileri iradesi kapsamında yönlendiren birey, kimliği ve kişiliğini serbestçe geliştirme imkânına sahip olacaktır. Kişisel verilerin toplanılarak işlenmesi ve kaydedilmesini

²⁶³ “*the burden of the past (geçmişin yükü)*” ifadesi ve geçmişin her zaman geleceği belirleyecek bir boyutunun olduğuna ilişkin olarak **bkz. Pagallo**, Ugo/**Durante**, Massimo; “Legal Memories and the Right to Be Forgotten”, in: Protection of Information and the Right to Privacy-A New Equilibrium?, (Ed.: Luciano Floridi), Law, Governance and Technology Series, Vol.17, Springer International Publishing, Switzerland 2014, p.22.

²⁶⁴ **Andrade**, “Oblivion”, p.127.

²⁶⁵ Unutulma hakkının, kişilerin imaj ve kişiliklerinin topluma doğru şekilde yansıtılmasındaki rolüne ilişkin benzer bir görüş için **bkz. Andrade**, “Oblivion”, p.131.

gerektiren koşulların yanı sıra, kişilerin maddî ve manevî çıkarları ile özel hayatlarına duyulması gereken saygının da gözetilmesi gerekmektedir²⁶⁶.

Her geçen yıl gelişen teknolojiyle birlikte kişisel verilerin toplanması ve paylaşılmasının ciddi boyutlara ulaşması; bir taraftan kişilerin mahremiyet ve verileri üzerindeki kontrolü kaybettikleri endişesini yaratmış, diğer yandan da toplumların bilgiye verdiği değerin daha da önem kazanmasına sebep olmuştur. Sözü edilen hususlara ek olarak, kolayca ulaşılabilen verilerin kötüye kullanıma oldukça açık hâle gelmesi, kişisel verilerin yeterli şekilde korunabilmesine ilişkin yasal sınırlar getirilmesini zorunlu kılmıştır. Ayrıca veri koruma konusunda gerekli önlemlerin eksikliği nedeniyle, bireylerin kişiliklerini özgürce geliştirme ve karar alabilmeleri ile katılımcı demokratik toplum düşüncesinin de tehlike altında olduğu tartışılmaya başlanmıştır²⁶⁷.

Gerek kişilerin kendi menfaatleri gerekse toplum çıkarlarının korunması hakkında 1960'lı yılların sonunda başlayan bu tartışmalar, meyvesini 1970'te vermeye başlamış ve veri korumasına ilişkin birçok Avrupa ülkesi ile Amerika ve Kanada'da ilk mevzuatlar ortaya çıkmıştır²⁶⁸. Ülkesel düzenlemelerin ardından özellikle Avrupa hukuku kaynaklı uluslararası çaptaki normatif kaynaklara, unutulma hakkı ile birlikte değerlendirmek üzere çalışmamızın ilerleyen bölümlerinde yer verilecektir²⁶⁹. Söz konusu metinler, kişisel verilerin korunması hakkının kapsamının yasal sınırlarını belirlemiş ve hakkın bir insan hakkı olarak kabul görmesini sağlamıştır²⁷⁰.

²⁶⁶ Benzer görüş için bkz. **Yılmaz**, “Kişisel Verilerin Korunması Regülasyonu”, s.116.; **Nalbantoğlu**, “Temel Hak”, s.588.

²⁶⁷ Veri korumasının, hem kişilerin haysiyetinin korunması hem de demokratik bir toplumda yaşayabilmenin temel koşulu olduğuna ilişkin **BVerfGE** 65, 1 §146. **Akt. Şimşek**, Anayasa Hukuku, s.10.; **akt. Hornung/Schnabel**, “Data protection in Germany”, p.85.

²⁶⁸ 1970'lerde kişisel veriler üzerindeki kontrol endişesine dair “Databanks in a Free Society” yazarlarının ifadelerini **akt. Carbone**, “To Be or Not To Be Forgotten”, p.546. Yine kişisel verilerin korunmasına yönelik çalışmaların 1970'li yıllara dayandığını akt. **Öztürk**, Bahri/**Çalışkan**, Elif Altınok; “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Genel Değerlendirmeler ve Anayasaya Aykırılık Sorunu (General Assessments on the Personal data Protection Code and Unconstitutionality Problem)”, *Fasikül Aylık Hukuk Dergisi*, Mart 2018, S.100, s.278. **Yılmaz**, “Kişisel Verilerin Korunması Regülasyonu”, s.117.; **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.19-20. İlk yasal düzenleme örnekleri için bkz. **Şimşek**, Anayasa Hukuku, s.10.; **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.117 vd.

²⁶⁹ **bkz.: a.ş.** İkinci Bölüm, I. B. 2. Başlık ve C.

²⁷⁰ **Akt. Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.62.

Veri korumasının kişinin mahremiyeti, benliği, bütünlüğü ve özerkliğini koruma amacını taşıyor olması kapsamında hak, doktrinde genel olarak özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının bir alt kategorisi kapsamında değerlendirilmiştir²⁷¹. Kişisel verilerin korunması hakkı, kişisel bilgilerin gizliliğini güvence altına alması ile özel yaşamın mahremiyet yönü ya da diğer bir deyişle kişinin giz alanına dokunulmamasını güvence altına almaktadır²⁷². Bununla birlikte bireyin kimliği ve kişiliğini oluşturan her bilgi aynı zamanda kişisel veridir. Bireyin kimliği ve kişiliğinin oluşturulmasında kurucu unsur olan bu verilerin korunması, doğaldır ki, özel hayata saygı kapsamında bulunan kimliğin ve kişiliğin korunmasını da sağlamış olacaktır. Kimliği ve kişiliği ile bireyin özerkliğini koruyan bu hak, hukuka aykırı şekilde işlenen veriler nedeniyle kişinin basit bir veri objesi haline gelmesinin önüne geçmekte ve insan onurunun zedelenmesini önlemektedir²⁷³. Her ne kadar AİHS'e bakıldığında kişisel verilerin korunmasına dair spesifik bir düzenlemeye gidilmediği görülüyor olsa da ilerleyen bölümlerimizde detaylarına yer vereceğimiz uluslararası normlarda yer alan düzenlemeler bu boşluğu doldurmakta ve AİHM tarafından verilen kararlar da hakkın m. 8 kapsamında olduğuna işaret etmektedir²⁷⁴. Zira kişisel verilerin korunması ile hedeflenen nihai amaç ve verilerin ait oldukları kişilerin korunmasıdır²⁷⁵. Doktrinde de kişisel verilerin korunmasının özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı içerisinde kendine özgü bir koruma alanı barındıran bağımsız bir hak olduğu ifade edilmiştir²⁷⁶.

Ülkemizde 2010 yılında gerçekleştirilen Anayasa değişikliği sonucu özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının düzenlendiği m. 20'ye eklenen üçüncü fıkra²⁷⁷ ile hakkın temel hak ve özgürlükler kapsamına dahil edildiği görülmektedir. Anayasa Mahkemesi'nin bu anlamdaki kararları incelendiğinde ise, kişisel verilerin korunması hakkının açık bir Anayasal dayanağa kavuşturulmadan önce de hakkın m. 20

²⁷¹ Akt. Şimşek, Anayasa Hukuku, s.31.; Sözüer, Unutulma Hakkı, s.63.; Akt. Çelik, "Unutulma Hakkı", s.406.; Arslan Öncü, Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı, s.78.

²⁷² Akt. Sözüer, Unutulma Hakkı, 64.

²⁷³ Akt. Şimşek, Anayasa Hukuku, s.132.

²⁷⁴ AİHM, Rotaru/Romanya (Büyük Daire), Başvuru No. 28341/95, 04.05.2000, §43-44.; P.G. ve J.H./Birleşik Krallık, Başvuru No. 44787/98, 25/09/2001, §57-60.; S ve Marper/Birleşik Krallık, Başvuru No. 30562/04 ve 30566/04, 04.12.2008, §50.

²⁷⁵ Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.14.

²⁷⁶ Akt. Şimşek, Anayasa Hukuku, s.31.; Akt. Çelik, "Unutulma Hakkı", s.406.

²⁷⁷ AY, m. 20/3: "Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir."

kapsamında kabul edildiğine ilişkin örnek hükümler görmek mümkündür²⁷⁸. Anayasa Mahkemesi, kişisel veri kavramını, “*belirli veya kimliği belirlenebilir olmak şartıyla, bir kişiye ilişkin bütün bilgiler*” olarak tanımlamakta ve bu anlamda kişiyi belirlenebilir kılacak tüm hususları kişisel veri kapsamında saymaktadır²⁷⁹.

AY m. 20/3’te “*Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.*” denilmek suretiyle, bu husustaki esas ve usuller çıkarılacak kanuna bırakılmıştır. Bu sebeple, 07.04.2016 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan “6698 sayılı *Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (6698 sayılı Kanun)*” yürürlüğe girmiştir. Kanun’daki kişisel veri kavramı, Anayasa’da belirlenen tanımla örtüşmüş ve “*kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ait her türlü veri kişisel veri*” olarak hükme alınmıştır²⁸⁰. İlgili tanımlar ışığında kişinin adı, soyadı, adresi, iletişim bilgileri, fotoğrafı, parmak izi, medeni durumu, kimlik ve pasaport gibi kimliğini gösterir belgeler, araç plakası, sosyal güvenlik numarası, mesleği, eğitim bilgileri, sağlık verileri, sosyal medya hesapları, banka hesap bilgileri gibi birçok veri kişisel veri kapsamında kabul edilmektedir²⁸¹. Bu anlamda bir verinin kişisel veri olup olmadığı değerlendirilirken esas alınacak kriter, söz konusu verinin kişinin kimliğini belirlenebilir kılarak kimliğin tespit edilmesini ve bu sayede diğer kişilerden ayırt edilmesini sağlayacak nitelikte olup olmadığıdır.

Kişisel verilerin korunması hakkı, doğası gereği özel hayatın korunması menfaatine hizmet etmekle birlikte; özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının çok daha geniş bir koruma kapsamına sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Zira

²⁷⁸ AYM, E. 2006/167, K. 2008/86, 20.03.2008. 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu’nun “istatistiki birimlerin kendilerinden istenen veri veya bilgileri, Başkanlığın belirleyeceği şekil, süre ve standartlarda eksiksiz, doğru ve ücretsiz olarak vermekle yükümlü” olduklarına ilişkin madde düzenlemesinin Anayasa m. 20 ve 25’e aykırı bulunarak iptaline karar verildiği kararda, kişisel verilerin korunmasına ilk kez göndermede bulunulmuştur. Mahkemeye göre, kişisel verilerin istenmesiyle alakalı madde hükmünün açıklayıcı olmaması, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkına aykırılık teşkil etmektedir.

²⁷⁹ AYM, E. 2013/122, K. 2014/74, 09.04.2014.

²⁸⁰ Anayasa’daki düzenlemede hakkın öznesi olarak herhangi bir ayrıma gidilmemişken, 6698 sayılı Kanun’daki madde hükmünde yer alan “*gerçek kişi*” kavramı dikkat çekmektedir. Mevzuatlar arasındaki anlayış farkına dikkat çektiğimiz başlık için bkz.: yuk. Birinci Bölüm, III. A. Başlık.

²⁸¹ Benzer şekilde AİHM içtihatlarına göre de; cinsiyet, medeni hal, doğum yeri, diğer kişisel veriler ile ilgili bilgileri içeren uygulamalar, parmak izi, fotoğraf ve diğer kişisel bilgilerin kaydedilmesi; tıbbi verilerin toplanması ve tıbbi kayıtların tutulması, sağlık, sosyal hizmetler ve vergi gibi idari ve sivil konuları ele alan bireysel kimlik belirleme sistemi kişisel veriler kapsamında değerlendirilmiştir. Akt. Kılınç, Doğan; “Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması”, AÜHFD, C.61, 2012, S.3, s.1101.

kişinin özel hayatı ve gizliliği olarak adlandırılan kavramlar, somut olayın koşullarına göre değişebilen ve net bir tanımı olmayan kavramlardır. Örnekleme gerekirse, kişinin mahremiyeti ihlâl edilirken genellikle özel hayatının gizliliği de ihlâl edilmiş olmaktadır. Fakat kişinin mahremiyetine gerçekleştirilen müdahalede mağdurun kişisel verileri toplanmamış ve işlenmemiş ise kişisel verilerin korunması hakkına başvurulmayacaktır. Bu anlamda kişisel verilerin korunması hakkının kendine özgü bir uygulama alanı ve gözetilmesi gereken ilkeleri bulunmaktadır. Veri koruması, kimliği belirlenebilir bir kişiye ait herhangi bir veri işlendiği durumlarda ihtiyaç konusu olmaktadır ve örneğin işlenen verilerin veri sahibi ile ilgili olarak başta yasal, adil ve şeffaf bir şekilde işlenmesi olmak üzere veri kalitesine dair birçok ilkeye sahiptir²⁸².

Nitekim, bilgiye özgürce erişebilme imkânı ile bireysel özerkliğin korunarak kişiye ait verileri üzerindeki kontrol hakkı, sosyal ve demokratik toplumun doğası gereği sürekli çatışmaktadır. Bu noktada çalışmamızda defaatle bahsettiğimiz ve açıklığa kavuşturacağımız üzere önemli olan haklar arasındaki adil ve hassas dengenin sağlanabilmesidir. Tıpkı özel hayatın gizliliği ve korunması hakkında olduğu gibi, kişisel verilerin korunması hakkını sınırlayan hâllere ilişkin yapacağımız değerlendirme, çatışan hakların dengelenmesini inceleyeceğimiz konu başlığında yapmak üzere çalışmamızın devamına bırakılmıştır.

2. Kişisel Verilerin Korunması Hakkının Unutulma Hakkı ile İlişkisi

Unutulma hakkı, kişisel veriler şemsiyesinin altında bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır²⁸³. Her iki hakkın da temelinde; veri işleme faaliyeti karşısında kişinin onurlu bir hayat sürmesi, kişiliğini serbestçe geliştirebilmesi, verilerin kişinin aleyhine kullanılmasının önlenerek itibarını koruyabilmesi ile kişisel verileri üzerinde özgürce tasarruf edebilmesi talepleri yatmaktadır²⁸⁴. Nitekim hakların konusu da aynı olup, işlenme amacını yitirmiş olan kişisel veriler ele alınmaktadır.

²⁸² Akt. Sözüer, Unutulma Hakkı, s.66.; Akt. Kulk/Zuiderveen Borgesius, “Privacy”, p.310.

²⁸³ Yılmaz, “Kişisel Verilerin Korunması Regülasyonu”, s.116. Benzer bir ifade için ayrıca bkz. Ausloos, “EU Internet Regulation”, p.15.

²⁸⁴ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.; Akgül, “Unutulma Hakkı”, s.14, 16, 34.

Özel hayat ve gizliliği gibi kişisel veri ve kişisel verilerin korunması kavramları da durağan olmayıp her yeni olayda yeniden anlam kazanan kavramlardır. Gelişen toplum ihtiyaçları ve bilişim teknolojisinin getirdiği yenilikler doğrultusunda, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı içerisinden yeni bir hak alanı olarak kişisel verilerin korunması hakkı doğmuştur. Şimdiki koşullar uyarınca da, her iki hakkın köklerini taşıyan fakat aynı zamanda *sui generis* bir hak olan unutulma hakkının varlığı tartışma konusudur.

Unutulma hakkının amaçlarında açıklamış olduğumuz üzere hak en yalın hâliyle kişinin verileri üzerindeki hak sahipliği ve kontrolüne odaklanmaktadır. Söz konusu kontrol yetkisinin kapsam ve sınırlarının belirlenebilmesi için, unutulma hakkı tarafından hak sahiplerinin özerkliği kabul edilmekte ve gelen başvurular değerlendirilirken hakla ilişki olan veri koruma hukuku ilkelerinden yararlanılmaktadır. Verilerin korunabilmesi için öncelikle kişisel verilerin işlenmesi başta olmak üzere, kişisel verilerin konu olduğu her türlü faaliyete ilişkin genel esasların belirlenmesi gerektiği anlaşılmış²⁸⁵ ve asgari ölçüde bir yeknesaklık sağlayabilmek amacıyla veri korumasına dair temel ilkeler belirlenmiştir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin temel ilkelerin en önemli özelliği ve işlevi, tüm ilkelerin kural olarak, veri işleme faaliyetinin her anı ve aşamasında geçerli olmasıdır²⁸⁶. Unutulma hakkı da veri işleme faaliyetinin bir parçası olduğu için, ilgili başvuruların değerlendirilme süreci ve akıbeti, somut olayda temel ilkelere uyulup uyulmadığına bağlıdır. Buna göre unutulma hakkı başvurularının dayandırıldığı veri koruma ilkeleri; verilerin hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olması²⁸⁷, doğru ve gerektiğinde güncel olması²⁸⁸, belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenerek belirlenen amaçla

²⁸⁵ **Dülger**, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, §6, para. 1, s.260.

²⁸⁶ **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.384.; **Dülger**, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, §6, para. 2-3, s.260.

²⁸⁷ **108 sayılı Sözleşme**, m. 5/1 (a), **95/46/EC sayılı AB Direktifi**, m.6/1 (a), **AB Genel Veri Koruma Tüzüğü**, m. 5/1 (a) ve **6698 sayılı Kanun**, m. 4/2 (a).

²⁸⁸ **108 sayılı Sözleşme**, m. 5/1 (d), **95/46/EC sayılı AB Direktifi**, m.6/1 (d), **AB Genel Veri Koruma Tüzüğü**, m. 5/1 (d) ve **6698 sayılı Kanun**, m. 4/2 (b).

bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olması²⁸⁹, amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilmesi²⁹⁰ ve veri öznesi olan ilgilinin katılımıdır²⁹¹.

Yukarıda değinilen ilkelerden ilk dördü, işlenen verinin doğası ve kalitesiyle ilgili olup, kelimenin tam anlamıyla bir zincirin halkaları gibi bir anlam ifade edebilmeleri için hepsinin bir arada olması gerekir. Bununla birlikte her bir ilke ayrı ayrı öneme sahiptir ve unutulma hakkının unsurlarının daha net anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. İlk olarak hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma ilkesini ele alacak olursak, bu ilke veri işlemenin meşru dayanağını oluşturmaktadır. Hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olmaktan anlaşılması gereken, kişisel verilerin yürürlükte olan mevzuatlarda belirlenen durumlarla sınırlı olarak kayıt altına alınabileceğidir. Dolayısıyla hukuka uygun bir veri işleme faaliyetinden söz edebilmek için, ilgili kişinin rızası ya da mevzuatlarda açıkça izin verilen hâllerin bulunması gerekmektedir. Açıklayacağımız diğer ilkelerin her birinin temeli olan ilke bu yönüyle, unutulma hakkı açısından bilginin hukuka uygun olarak elde edilmesi ve alenileşmesi özelliğiyle tam olarak örtüşmektedir.

Benzer şekilde verilerin doğru ve gerektiğinde güncel olması ilkesi de hakkın bilgi ve zaman unsurlarına kaynaklık ederek, kişisel verilerin düzeltilmesinin talep edildiği unutulma hakkı ile uyum içerisindedir²⁹². Özellikle çevrimiçi ortamda üstünden belli bir zaman geçen bilgiler, başlangıçta sahip oldukları doğruluk, güncellik, bağlam ve veri sahibi kişiyi temsil kuvvetini kaybetmektedir. İlgilinin katılımı ilkesiyle birlikte değerlendirilmesi gereken bu ilke sayesinde kişi, kendisine ait verinin veri işleme ilke ve koşullarına ne kadar uyum sağladığını kontrol edebilmekte ve aksi bir durum karşısında verilerinin doğru ve güncel hâle getirilmesini talep edebilmektedir. İtalya Temyiz Mahkemesi, bu ilke ışığında vermiş olduğu bir kararda dijital çağda unutulma hakkını ele alarak, haber metninin yayınlandığı ilk tarih ile şimdiki zaman kıyaslandığında, yazılı bilgilerin güncel durumdan uzak olduğu için

²⁸⁹ 108 sayılı Sözleşme, m. 5/1 (b) ile (c), 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m.6/1 (b) ile (c), AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 5/1 (b) ile (c) ve 6698 sayılı Kanun, m. 4/2 (c) ile (ç).

²⁹⁰ 108 sayılı Sözleşme, m. 5/1 (e), 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m.6/1 (e), AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 5/1 (e) ile 6698 sayılı Kanun, m. 4/2 (d).

²⁹¹ 108 sayılı Sözleşme, m. 8, 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m.12 ve 14, AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 13-20 ve 6698 sayılı Kanun, m. 7, 11, 13-14.

²⁹² KVKK, Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Temel İlkeler, s.5, (Çevrimiçi) <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4189/Kisisel-Verilerin-Islenmesine-Iliskin-Temel-Ilkeler>, (e.t. 03.11.2020).

mevcut gerçeğe uymadığını ve bu sebeple çevrimiçi haber arşivlerinin yeni gelişmelere göre güncellenmesi gerektiğini belirtmiştir²⁹³.

Bir diğer temel ilke olan verilerin belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenmesi, daha kısa ve öz bir şekilde amaca bağlı kalma ilkesi olarak adlandırılabilir. Bu ilkede hedeflenen, veri işleme amacını sürecin ilk etabında ortaya koymak suretiyle amaçla bağdaşmayan ve amacı aşan fazladan veri toplanmasının önüne geçebilmektir. Burada altı çizilmesi gereken, bir veya birden fazla amacın belirlenmesinden kastedilenin herhangi bir amaçla dilenildiği şekilde veri işlenmesi olmadığı²⁹⁴ gibi, sırf veri toplamak ve depolamak amacıyla da veri işlenmesinin imkânsız olduğudur²⁹⁵. Verilerin hangi amaçla işleneceğinin önceden biliniyor olması kapsamında bilgilerin geleceğini belirleme hakkının bir gereği olduğu anlaşılan ilkenin²⁹⁶, bu yönüyle unutulma hakkına da hizmet ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu ilkenin devamı niteliğindeki ilke, veri işlemenin belirlenen amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olmasıdır. Doktrindeki diğer bir adı gereklilik ilkesi olan bu ilke kapsamında; asgari ve minimize miktarda veri işlenmesi sağlanarak, yalnızca belirlenmiş olan amacın gerçekleştirilmesine yetecek ölçüde veri toplanması hedeflenmektedir²⁹⁷. Verilerin yalnızca belirlenmiş amaçlar doğrultusunda sınırlı şekilde işlenmesi, unutulma hakkının birincil faydası olan kişinin kendisine ait verileri üzerindeki kontrol yetkisini destekleyici konumdadır²⁹⁸. Söz konusu ilkenin çevrimiçi unutulma hakkı bakımından en bilindik ve önemli örneği Google İspanya kararıdır. İlkeye atıfta bulunulan paragrafta zaman içerisinde verilerin toplandıkları ve işlendikleri amaçlar doğrultusunda artık gerekli olmaması durumunda; verilerin yetersiz, uygunsuz veya bundan sonra uygun olmayan ya da aşırıya kaçan bir duruma geleceği gerekçesiyle unutulma hakkı talebi olumlu karşılanmıştır²⁹⁹.

²⁹³ İtalya Temyiz Mahkemesi'nin 5525 Numaralı ve 05.04.2012 tarihli kararından **akt. Pagallo/Durante**, "Legal Memories", p.18.; **Biasiotti/Faro**, "The Italian Perspective", p.10.

²⁹⁴ **Kama Işık**, Avrupa Veri Koruma Hukuku, s.251.

²⁹⁵ **Çekin**, Mesut Serdar, Avrupa Birliği Hukukuyla Mukayeseli Olarak 6698 sayılı Kanun Çerçevesinde Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2019, s.65.

²⁹⁶ **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.386.

²⁹⁷ **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.69.; **Çekin**, 6698 sayılı Kanun, s.72, **Kama Işık**, Avrupa Veri Koruma Hukuku, s.252.

²⁹⁸ **Akt. Ausloos**, "Worth Remembering", p.146.

²⁹⁹ *Google İspanya*, C-131/12, §93.; **Kaya**, "Google Unutulma Hakkı Kararı", s.53.

Verinin işleme amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olmasının yanında, işleme amacını aşmayacak bir sürede saklanması da benzer önemi taşımaktadır. Verinin işlendiği amaca uygun süreyi aşmayacak şekilde saklanmasını kararlaştıran ilke, zaman unsurunun unutulma hakkı için ifade etmiş olduğu anlam ve önemi göstermektedir. Zira zaman unsurunda da bahsetmiş olduğumuz üzere unutulma hakkı, kişiye ait bilgilere erişim konusunda bir raf ömrü görevi üstlenerek sınırsız erişim sonucu kişinin itibarı üzerinde meydana gelebilecek muhtemel zararlardan korumaktadır. Kişisel verilerin “*günün birinde gerekli olabilir*” düşüncesiyle kayıt altında tutulması, başta bireysel özerklik olmak üzere itibarın korunması ve kişiliğin serbestçe geliştirilebilmesi gibi unutulma hakkının korumakta olduğu menfaatlere zarar verecektir³⁰⁰. Zaman unsurunda da bahsettiğimiz üzere, verilerin ilk defa alenileştiği anın üzerinden belli bir sürenin geçmesiyle birlikte, toplumun ihtiyaçları ve kişinin hakları arasındaki denge kişinin lehine olmaya başlayacaktır. Başlangıçta hukuka uygun olarak işlenen ve aleni hâle gelen veri, zaman içerisinde işlendiği amaç veya amaçlar ışığında artık gerekli ve erişilebilir olma dayanağını yitirecektir. Bu anlamda unutulma hakkı, söz konusu ilkenin uygulamadaki karşılığını oluşturan bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Hatta doktrinde; amaca bağlı kalma, gereklilik ve verilerin belirlenen amacı aşmayacak sürede saklanması ilkeleri “*veri minimizasyonu*” ifadesiyle tek bir çatı altında toplanmış ve unutulma hakkının söz konusu ilkelerden türetilmiş bir hak olduğu ifade edilmiştir³⁰¹.

Son ilke olarak ilgili kişi olan veri öznesi ya da sahibi kişinin katılımı ilkesini irdeleyecek olursak; unutulma hakkının veri koruma hukuku içerisinde bir hak alanı yaratabilmesinde, kişinin kayıt altına alınmış verisinin daha fazla erişilebilir kalmasını istemeyerek veri işleme sürecine müdahil olabilmesidir. İlgilinin katılımı şeklinde bir başlık altında toplanan bu ilke, aslında içerisinde hakkın öznesinin başvuracağı imkânları içermektedir. Buna göre; işlenen verileri hakkında bilgi alarak verilerin eksik veya yanlış işlenmiş olması hâlinde bunların düzeltilmesini isteme, erişim engellenmesi, silinmesini, yok edilmesi ya da anonim hâle getirilmesi şeklindeki talep haklarını kapsamaktadır. Yukarıda açıklamış olduğumuz ilkeler unutulma hakkının yasal dayanağını teşkil ederek taşımakta olduğu amaçları desteklemekteyken, ilgilinin

³⁰⁰ **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.387. (vurgu eklenmiştir)

³⁰¹ **Bernal**, “A Right to Delete?”, p.2, 8. (vurgu eklenmiştir)

katılımı ilkesi hakkı kapsamında kişinin sahip olduğu seçenekler unutulma hakkının uygulamaya geçirilmiş yönünü oluşturmaktadır³⁰². *Google-İspanya* örneğinde de temel ilkelerle uyuşmamakta olan bilgilerin çevrimiçi ortamda daha fazla erişilebilir kalmasında kamunun bilgiye erişmesinde ağır basan bir menfaat bulunmadığı için, veri öznesinin arama sonuçları listesinden ilgili haber bağlantılarının kaldırılmasını talep edebileceğine hükmedilmiştir³⁰³.

Sonuç olarak unutulma hakkı ile kişisel verilerin korunması hakkının korumayı arzuladığı amaçlar başta olmak üzere aynı düşünceyi paylaşımları dolayısıyla doktrinde, hakkın, veri koruma ilkelerini internet ve modern teknolojilere uygulama girişimi olduğuna yönelik görüşler doğmuştur³⁰⁴. Söz konusu durumun sebebi, veri koruma hukuku kapsamındaki kişisel verilerin korunması hakkı gibi unutulma hakkının da usulî bir hak olmasıdır³⁰⁵. Usule ilişkin haklar aslî haklardan farklı olarak, kişinin temel hak ve özgürlüklerinin etkili bir şekilde korunması ve ilgili korumanın uygulamaya geçirilebilmesine hizmet etmektedir³⁰⁶. Unutulma hakkı da gerek özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının gerekse kendisi gibi usule ilişkin bir hak olan kişisel verilerin korunması hakkının uygulamaya geçirilebilmesi işlevini görmekte olan bir haktır. Hakkın niteliğine dair taşıdığı bu özellik, hakkın kendine özgü özellikler barındırarak *sui generis* bir hak olmasına engel değildir. Unutulma hakkı, bireysel ve toplumsal hakların terazinin iki ayrı ucunda bulunduğu ve ilgili haklar arasındaki adil ve hassas dengeyi sağlamanın oldukça güç olduğu koşullar altında, kişisel verilerin korunması hakkından sonra bu dengenin sağlanabilmesi için üretilen çözümlerden -şimdilik- sonuncusudur.

³⁰² Benzer görüş için **bkz. Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.71.

³⁰³ *Google-İspanya*, C-131/12, §98.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.55.

³⁰⁴ Güncel veri koruma kurallarının internet kullanıcılarını korumaya yetmemesi nedeniyle unutulma hakkının düzenlenmesine yönelik kamuoyu talebine ilişkin **bkz. Reding**, Viviane; “Building Trust in Europe’s Online Single Market”, American Chamber of Commerce to the EU, Brussels, 22.06.2010, p.4, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/speech_10_327/SPEECH_10_327_EN.pdf, (e.t. 03.11.2020).; **Fleischer**, Peter; “The Right To Be Forgotten, or How To Edit Your History”, 29.01.2012, (Çevrimiçi) <http://peterfleischer.blogspot.com/2012/01/right-to-be-forgotten-or-how-to-edit.html>, (e.t. 03.11.2020).

³⁰⁵ Kişisel verilerin korunması hakkının usulî bir hak olmasına ilişkin olarak **bkz. Andrade**, “Oblivion”, p.125.

³⁰⁶ **Xanthoulis**, “Conceptualising a Right to Oblivion”, p.29.; **Andrade**, “Oblivion”, p.125.

D. İfade Özgürlüğü

Sıradaki başlığımızda, unutulma hakkı ve ifade özgürlüğü arasındaki çatışma ilişkisi irdelenecektir. Unutulma hakkının en çok eleştiri aldığı hususlar; bireylerin ifade özgürlüğü kapsamında yer alan bilgiye erişim haklarının kısıtlayarak, özellikle basın üzerinde sansüre neden olması ve gerçekleri değiştirerek yeni bir gerçeklik yaratması ihtimalidir. Bu anlamda, ifade özgürlüğünün uluslararası ve ulusal mevzuatlardaki görünümü ve bu özgürlük kapsamındaki diğer haklar hakkında bilgi verilerek, unutulma hakkı ile olan ilişkileri ortaya koyulacaktır. Ardından, unutulma hakkı ile ifade özgürlüğü arasındaki adil ve hassas dengenin kurulabilmesi için hangi hususların gözetilmesi gerektiği açıklanacaktır.

1. Genel Olarak

İfade özgürlüğü; kişinin serbestçe düşünce ve bilgiye ulaşabilme, edindiği düşünce ve kanaatlerden dolayı kınanmama ve bunları çeşitli iletişim araçlarını kullanarak başkalarına aktarmak amacıyla açıklayabilme serbestisidir³⁰⁷. Bu anlamda, ifade özgürlüğünden yoksun ülkelerde, diğer temel hak ve özgürlüklerin de etkin bir şekilde sağlanamayacağı düşünülmektedir³⁰⁸. Zira ifade özgürlüğüne sahip bireylerin, serbest düşünce ortamında oluşturdukları fikir ve kanaatlerini yine aynı serbestlikle toplumun geri kalanıyla paylaşabilmesi; hayatlarını kendi muhakemeleri doğrultusunda şekillendirebilmelerini sağlayarak bireysel özerkliğin korunmasına hizmet etmektedir³⁰⁹. Ayrıca, toplum önünde dile getirilen düşüncelerin, başkalarının öğrenme ve bilgi alma haklarının kaynağını oluşturduğu³¹⁰ düşünüldüğünde; ifade özgürlüğünün, demokratik bir toplumdaki önem ve işlevi daha iyi anlaşılmaktadır.

³⁰⁷ **Akt. Akkurt**, “Kişilik Hakkı”, s.94. Benzer bir tanım için **bkz. Korkmaz**, Ömer; Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü ve Sınırları, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014, s.37.; **Tanör**, Bülent/ **Yüzbaşıoğlu**, Necmi; 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, Beta Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2013, s.186.

³⁰⁸ Benzer bir görüşü **akt. Öncel**, Osman Hakan; “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Kapsamında Türk Hukukunda Fikir ve İletişim Özgürlüğü”, İKÜHFD, C.16, 2017, S.2, s.465.

³⁰⁹ **Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok**, İnsan Hakları, s.450. Bireysel özerkliğin tanımı için **bkz.: yuk.** Birinci Bölüm, I. C. 2. Başlık.

³¹⁰ **Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok**, İnsan Hakları, s.450.

Birçok temel insan hakları belgesinde koruma altına alınan ifade özgürlüğünün kapsamı, İnsan Hakları Evren Beyannamesi m. 19³¹¹, AİHS m. 10/1³¹² ve AY m. 26/1³¹³ hükümlerinin her birinde benzer şekilde belirlenmiştir. Buna göre, herkes fikirlerini açıklamakta özgürdür ve bu özgürlük; başta düşünce özgürlüğü olmak üzere, herhangi bir kamu müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya bilgi almak ve vermek özgürlüğünü içermektedir. Fakat AİHS'ten farklı olarak Anayasa'da m. 25'te düşünce ve kanaat özgürlüğüne, m. 27'de bilim ve sanat hürriyeti ile m. 28 vd. hükümlerinde ise basın özgürlüğüne yönelik ayrıca düzenlemelere gidilmiş olduğu görülmektedir.

2. İfade Özgürlüğü ve Özgürlük Kapsamındaki Diğer Haklar

Düşüncenin oluşumundan ifade edilişine kadar geçen süreçte, öncelikle düşüncenin serbest bir biçimde oluşabilmesi için düşüncüyü oluşturan kaynaklar üzerinde bir baskı, sansür ve yönlendirme bulunmamalıdır. Kişi, kolayca erişebileceği objektif bütün kaynaklarla düşüncesini serbest bir ortamda oluşturabilmeli ve yaratılan bu düşünce suç teşkil edici veya suça/şiddete özendirici olmamak kaydıyla özgürce açıklanabilmelidir. Dolayısıyla ifade özgürlüğünün kapsamı, bir fikrin yaratılabilmesi için gerekli olan bilgilerin çeşitli yollardan serbestçe elde edilebilmesi ve üretilen fikrin aynı çeşitlilik ve serbestlik doğrultusunda üçüncü kişilerle paylaşılabilmesidir.

a. Düşünce ve Kanaat Özgürlüğü

İnsanı diğer canlılardan ayıran özelliklerin en önemlisi, içgüdüleri yerine düşünerek hareket eden bir varlık olmasıdır. Kişiler serbestçe düşünmelerine imkân tanınacak ortamlarda, objektif olarak kendilerine sunulan kaynaklardan edinecekleri haber ve bilgilerle düşünme fiili sonucunda bir fikir ve kanaat sahibi olmaktadır³¹⁴. AY m. 25 hükmünde herkesin düşünce ve kanaat hürriyetine sahip olduğu

³¹¹ İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, m. 19: “Her ferdin fikir ve fikirlerini açıklamak hürriyetine hakkı vardır. Bu hak fikirlerinden ötürü rahatsız edilmemek, memleket sınırları mevzu bahis olmaksızın malûmat ve fikirleri her vasıta ile aramak, elde etmek veya yaymak hakkını içerir.”

³¹² AİHS, m. 10/1: “Herkes görüşlerini açıklama ve anlatım özgürlüğüne sahiptir. Bu hak, kanaat özgürlüğü ile kamu otoritelerinin müdahalesi ve ülke sınırları söz konusu olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek özgürlüğünü de içerir. (...)”

³¹³ AY, m. 26/1: “Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet Resmî makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ve vermek serbestliğini de kapsar. (...)”

³¹⁴ Korkmaz, Düşüncüyü Açıklama Özgürlüğü, s.37, 48 vd.

düzenlenerek; her ne sebeple ve her ne olursa olsun kimsenin düşüncelerini açıklamaya zorlanamayacağı, söz konusu düşünceleri sebebiyle kınanamayacağı ve suçlanamayacağı güvence altına alınmıştır. Kişinin benimsediği bir düşünce sebebiyle kınanmayacağı ve suçlanmayacağını bilmesi, ifade özgürlüğünün en kritik noktasıdır. Zira düşünce ve fikirler ilk etapta yalnızca onları üreten kişinin bildiği bir olgu olup, henüz dış dünyaya aktarılmamıştır. Kişinin yarattığı bu düşünceyi dış dünya ile buluşturması, bu düşüncesini açıklaması yani ifade etmesiyle mümkün olacaktır. Paylaşılmayan düşünce, yalnızca onu üreten kişi tarafından bilinen bir gerçeklik olur ki bu da düşünme eyleminin hedeflediği bireyin yaşadığı çevrede var olabilmesini sağlama amacı ile bağdaşan bir durum değildir. Zira sosyal bir varlık olan insan, doğası gereği fikir ve kanaatlerini diğer insanlara aktararak yaşamını sürdürmektedir.

Düşünce ve ifade özgürlükleri birbirleriyle sıkı sıkıya bağlı ve bir döngü içerisindeki haklardır, çünkü ifade özgürlüğünün varlığından bahsedebilmek için öncelikle serbest düşünce ortamında oluşmuş fikirlerden bahsedilmelidir. Bu bağlamda ifade özgürlüğü; yalnızca kişinin düşüncelerini başkalarına iletme özgürlüğü değil, daha temelde kendisine özgü düşünceleri geliştirebilme özgürlüğü olarak karşımıza çıkmaktadır³¹⁵. Sözü edilen serbest düşünce ortamında edinilecek fikir ve kanaatlerin hem oluşumu hem de üçüncü kişilerle olan paylaşımı için ise, çeşitli kitle iletişim araçları vesilesiyle sansürsüz bir biçimde doğru, gerçek ve güncel bilgilerin sunulması gerekmektedir. Söz konusu durumla paralel olarak gerek AIHS sisteminde gerekse Alman doktrininde, düşünce özgürlüğü teriminin; düşünceyi açıklama özgürlüğü ile basın özgürlüğünün her ikisini de kapsamına alan üst bir kavram olarak kullanıldığı görülmektedir³¹⁶.

Dolayısıyla unutulma hakkı ile ifade özgürlüğü arasındaki çatışma, henüz düşüncelerin oluşum aşamasında başlamaktadır. Özellikle kamuoyunu ilgilendiren konu ve olaylarda, unutulma hakkının kullanılarak erişimi engellenmiş bilgi ve haberlere ulaşılamadığında, halkın düşünce özgürlüğü sekteye uğrayacaktır. Şüphesizdir ki, toplumun genel yararı ile ilgisine açık olan ve özellikle siyasetçiler gibi

³¹⁵ Akt. Marshall, Autonomy, Identity and Integrity, p.66.

³¹⁶ Akt. Korkmaz, Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü, s.37, 103-104.

halka hesap verme yükümlülüğü bulunan kişilerin konu olduğu unutulma hakkı taleplerinde, oldukça hassas ve adil kararlar verilmelidir.

b. Bilgi Alma ve Verme Hakları Kapsamında Basın Özgürlüğü

İfade özgürlüğünün tanımlandığı ulusal ve uluslararası metinlere bakıldığında, bilgi ve haber almak ve/veya vermek serbestisinin sağlanabilmesi ilgili hakkın kapsamı içerisindedir. Kişinin mümkün olduğunca fazla kaynaktan faydalanarak bilgi düzeyini ve gelişimini artırma ihtiyacını gideren bilgi alma hakkı, özgür ve bilgi sahibi kişiler yaratarak demokratik bir toplumun var olmasını sağlamaktadır. Düşünce özgürlüğünün tamamlayıcı adımı olan kişilerin bilgi alma hakkı ile medyanın bilgi verme görev ve hakkını en verimli şekilde kullanabilmeleri, AY m. 28/1 hükmünde düzenlendiği üzere basın *“hür ve sansürlenemez”* olduğu bir ortamda mümkün olacaktır. Yasama, yürütme ve yargıdan sonra dördüncü güç³¹⁷ olarak nitelendirilen basın, *“kamunun bekçi köpeği (public watchdog)”*³¹⁸ sıfatıyla birlikte bilgi alma ve verme hakları çerçevesinde düşünce ve düşüncüyü açıklama özgürlüklerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Basın kavramı, her ne kadar kitle iletişiminin kapsamında yer alıyor olsa da görsel ve/veya işitsel bütün kitle iletişim araçlarını kapsayan bir kavram olmaktan daha çok; bir olay, duygu ve düşüncelerin yazı, resim gibi teknik araçlar ile analog ve çevrimiçi gazete, dergi, kitap gibi yalnızca yazılı ve basılı eserlerle kamuya iletilmesini ifade etmektedir³¹⁹. Bu çerçevede basın özgürlüğü ve kitle iletişim özgürlüğü, kendilerine özgü nitelikleri nedeniyle ayrı ayrı incelenecektir.

İfade özgürlüğü yalnızca düşüncelerini açıklama ve aktarmayı değil, aynı zamanda bilgi alma hakkını da korumaktadır³²⁰. Toplumun her bir ferdinin, halkın

³¹⁷ Demokratik bir sistemde, Hükümetin eylemleri veya ihmâllerinin sadece yasama ve yargının denetiminde değil, aynı zamanda basın ve kamuoyunun da denetimi altında olduğuna ilişkin **bkz.** **AIHM**, *Castells/İspanya*, Başvuru No. 11798/85, 23.04.1992, §46.; *Incal/Türkiye (Büyük Daire)*, Başvuru No. 22678/93, 09.06.1998, §54.; *Şık/Türkiye*, Başvuru No. 53413/11, 08.07.2014, §103.; **Ulutürk**, G. Hande; “Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Haber Verme ve Haber Alma Hakları (The Rights to Announce and Receive News Within the Frame of Freedom of Press)”, BUHFD, C.13, Temmuz-Ağustos 2018, S.167-168, s.78.

³¹⁸ **AIHM**, *Lingens/Avusturya*, Başvuru No. , 08.07.1986, §44.; *Bladet Tromsø ve Stensaas/Norveç*, Başvuru No. 21980/93, 20.05.1999, §59, 62.; *Pedersen ve Baadsgaard/Danimarka (Büyük Daire)*, Başvuru No. 49017/99, 17.12.2004, §71, 91.; **AYM**, *İlhan Cihaner Bireysel Başvuru Kararı (2)*, §58, 69.; *Kadir Sağdıç Bireysel Başvuru Kararı (Büyük Daire)*, §51, 62. ; *Erdem Gül ve Can Dündar Bireysel Başvuru Kararı (Genel Kurul)*, Başvuru No.2015/18657, 25.02.2016, §87.

³¹⁹ **Akkurt**, “Kişilik Hakkı”, s.97.; **Ulutürk**, “Basın Özgürlüğü”, s.70.

³²⁰ **Kulk/Zuiderveen Borgesius**, “Privacy”, p.303.

genel çıkarını alakadar eden konularda hür, sansüre ve herhangi bir kamu gücü müdahalesine uğramayan özgür bir basın tarafından bilgi alma hakkı bulunmaktadır³²¹. Bu anlamda basının görevi, toplumun genelini ilgilendiren olaylar hakkında objektif ve gerçekleri aktaracak şekilde toplumu aydınlatmak, çeşitli konularda toplumu düşünmeye ve tartışmaya sevk etmek, yöneticileri eleştirmek ve uyarmak, bireyleri bilinçlendirmektir³²². Herkes, kamu çıkarlarını ilgilendiren ve haber değeri bulunan bilgilere ulaşma hakkına sahip olduğu gibi; kamuoyunun ihtiyaç duyduğu bu bilgileri yaymak basının hem görevi hem de hakkıdır³²³. Dolayısıyla bilgi verme hakkı kapsamında üretilen bilginin kaynaklarından biri olan basın organlarının da ifade özgürlüğü korunmaktadır. İlgili görüş, AİHM tarafından şu şekilde ifade edilmiştir;

“İfade özgürlüğü yalnızca bilgi içeriğine değil, aynı zamanda bilginin aktarımı veya alımına yarayan araçlara da uygulanmaktadır. Çünkü bu araçlara getirilen herhangi bir kısıtlama, bilgi alma ve verme haklarına müdahale anlamına gelmektedir³²⁴.”

Sözü edilen hususlar ışığında, ifadelerin özgürce dile getirilmesinin temel yollarından biri olduğu anlaşılan basın özgürlüğünün, doğası gereği unutulma hakkı ile bir rekâbet ilişkisi içerisinde olduğu ifade edilmelidir. Özellikle haber metinlerinde yer alan kişisel bilgilerin gazetenin çevrimiçi haber arşivinde uzun süreler boyu ve kolaylıkla ulaşılabilir durumda kalacak olması, unutulma hakkı ve basın özgürlüğü arasındaki olası çatışma için akla gelen ilk örnektir. Toplumun, doğru ve gerçek bilgiye ulaşabilmesi adına olmazsa olmaz bir role sahip olan basın özgürlüğünün, unutulma hakkının uygulanması sonrasında bağımsız ve tarafsız olma niteliklerini kaybedeceği yönünde çekinceler öne sürülmüştür. Zira, üstün kamu yararı gerekçesiyle ve hukuka uygun olarak alenî hâle gelmiş doğru ve gerçek bilgilerin, basın organlarının arşivlerinden kaldırılarak erişilebilir olmaktan çıkarılması; sansürsüz bir basın ideali ile örtüşmemektedir.

³²¹ Halkın genel ilgi alanlarına ilişkin bilgi alma hakkı olduğuna ilişkin bkz. AİHM, *Társaság a Szabadságjogokért/Macaristan*, Başvuru No. 37374/05, 14.04.2009, §26.

³²² Akt. Ulutürk, “Basın Özgürlüğü”, s.77.

³²³ AİHM, *Lingens/Avusturya*, §41.; *Observer ve Guardian/Birleşik Krallık*, Başvuru No. 13585/88, 26.11.1991, §59.; *Times Newspapers Ltd./Birleşik Krallık (no.1 ve 2)*, Başvuru No. 3002/03 ve 23676/03, 10.03.2009, §40.; Korkmaz, *Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü*, s.121.

³²⁴ AİHM, *Autronic AG/İsviçre*, Başvuru No. 12726/87, 22.05.1990, §47.

Fakat çalışmamızın genelinde sıkça üzerinde durduğumuz üzere; unutulma hakkı, kişilerin keyfi olarak kullanabildikleri ve diledikleri içeriklere olan erişimleri engelleyebildikleri bir hak değildir. Hak ile hedeflenen bilginin yayınlanmasını önlemek ve basın özgürlüğünü kısıtlamak değil, geçmişte hukuka uygun olarak yayılmış olan ancak belirli bir zaman sonrasında daha fazla dolaşımda kalmasındaki hukukî yararı kaybeden bir bilginin haksız yayınına son vermektir³²⁵. Başka bir deyişle, unutulma hakkı; ifade ve basın özgürlükleri ile kişilerin manevî varlığının geliştirilmesi hakkı arasındaki hassas dengenin korunmasına hizmet etmektedir³²⁶. Unutulma hakkının uygulanabilmesi için; başta hukuka uygun olarak işlenerek kayıt altına alınmış ve aleni hâle gelmiş bilgilerin sahip oldukları doğruluğu, güncelliği, toplumsal önem ile değeri yitirmesi suretiyle, kişisel menfaatlerin toplumun bilgi alma menfaatine ağır basıyor olması gerekmektedir. Basının bilgi verme hakkı ve görevi de meydana gelen olaylar hakkında doğru ve güncel bilgilerle kamuyu aydınlatmaktır. Dolayısıyla haber değeri bulunan ve kamuyu ilgilendiren hususların gerçekleri yansıtır şekilde, hukuka aykırı bir unsur barındırmaksızın ve habercilik ilkelerine uygun olarak haber yapılması hâlinde, unutulma hakkı kapsamında haberin kaldırılması ve basının sansürlenmesi mümkün görünmemektedir³²⁷. Basın özgürlüğünün siyasi liderlerin fikirlerini ve tutumlarını aktararak bir kanaat oluşturma en iyi yollarından biri olduğu³²⁸ düşünüldüğünde, devlet yönetimindeki isimlerin unutulma hakkından yararlanma talepleri incelenirken demokratik toplum anlayışına oldukça dikkat edilmelidir. Somut olayın koşulları uyarınca yapılacak değerlendirmeler neticesinde; dijital veya fiziksel ortamlar aracılığıyla kamuoyunu bilgilendirme hakkı olan basın özgürlüğü ile kişinin eski tarihlere dayanmasına rağmen hâlâ geniş kitlelere ulaşarak potansiyel tehlike unsuru olan verilerinin korunması yönündeki talepler, adil ve makul bir şekilde dengelenmelidir³²⁹.

³²⁵ **Avrupa Komisyonu**, “Progress on EU data protection now irreversible following European Parliament vote”.; **Tiberi**, “The right to be forgotten and journalism”, p.3.

³²⁶ *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §70.

³²⁷ **Nalbantoğlu**, “Temel Hak”, s.587.

³²⁸ *Lingens/Avusturya*, §42.

³²⁹ **Dülger**, *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku*, §9, para. 300, s.499.

c. Kitle İletişim Özgürlüğü

Herkesin ifade özgürlüğü kapsamında düşüncelerini ve kanaatlerini serbestçe dile getirmek için sahip olduğu bilgi alma ve verme hakları için basının yanı sıra; radyo, televizyon, sinema, tiyatro ve internetin özgürce kullanımı da oldukça önemlidir. Kitle iletişim, herhangi bir ileti olarak haber, bilgi, kanaat, tavır ve davranışın birden çok tekil alıcıya veya topluluğa yasal olan iletişim kanalları vasıtasıyla iletilmesi ve bu sayede düşüncelerin ifade edilerek haber alışverişinin sağlanması olarak tanımlanmaktadır³³⁰. Kitle iletişiminin günümüzdeki en yaygın aracı olan internet ise; büyük miktardaki verileri saklama, yayınlama ve erişim kapasitesi ile halkın gündemdeki olaylara erişimini sağlayarak kitleler arası bilgi alışverişini kolaylaştırması sayesinde, ifade özgürlüğünün tamamlayıcı bir unsuru olarak kabul görmektedir³³¹. Bu sebeple bir kişinin kendisi hakkındaki içeriklere müdahale edip kaldırılmalarını talep etmesi ve bu talebin olumlu karşılanabilmesi için güçlü hukukî dayanaklara ihtiyaç vardır. Bu bağlamda unutulma hakkı; kişisel veriler üzerindeki kontrol dengesini veri sahiplerinin aleyhine olacak şekilde bozduğu düşünülen internet karşısında, kişilik haklarının güçlendirilmesi ve ifade özgürlüğü ile dengeli bir hâle getirilmesi gayesiyle getirilen yasal çözümlerin en güncel örneği olarak karşımıza çıkmaktadır³³².

Dolayısıyla, unutulma hakkı ile çatışan bir diğer hak kitle iletişim özgürlüğüdür. Sosyal hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olan internet, başka bir deyişle, diğer kitle iletişim araçlarıyla arasındaki işlevsellik yarışındaki ipi göğüsleyerek günümüzün en etkili kitle iletişim aracı hâline gelmiştir. Bu anlamda kitle iletişim özgürlüğü ve unutulma hakkının karşı karşıya geldiği en önemli örnek *Google-İspanya* kararı ile birlikte ortaya çıkmış, *sosyal medya*³³³ kavramının gelişimiyle de hız kazanmıştır. Sosyal medyanın klasik medyaya nazaran en önemli

³³⁰ Kavramın tanımına ilişkin bilgileri **Akt. Öncel**, “Fikir ve İletişim Özgürlüğü”, s. 464.; **Akkurt**, “Kişilik Hakkı”, s.96.

³³¹ *Times Newspapers Ltd./Birleşik Krallık (no.1 ve 2)*, §27.; *Ahmet Yıldırım/Türkiye, Başvuru No. 3111/10, 18.12.2012*, §54-55.; *Neij ve Sunde Kolmisoppi/İsveç*, Başvuru No. 40397/12, 19.02.2013. İnternet özgürlüğünün, ifade özgürlüğünün sanal ortamdaki kullanımı olduğu ve genel özgürlük rejiminden yararlanacağı görüşü için **bkz. Kaboğlu**, Anayasa Hukuku Dersleri, s.272.

³³² **Ocak**, “Hakları Dengelemek”, s.532.; **Kulk/ Zuiderveen Borgesius**, “Privacy”, p.320.

³³³ Sosyal medyanın; çevrimiçi sosyal ağlar ile anlık mesajlaşma, e-posta, fotoğraf ve video paylaşımı gibi çeşitli araçlar vasıtasıyla, bireylerin birbirleriyle iletişime geçtikleri ve sosyalleşerek bilgi ve veri alışverişinde bulundukları geniş bir platform olarak tanımlandığı görüş için **bkz. Gülenler**, “Dijital Hafıza”, s.222. (vurgu eklenmiştir)

özelliği, herkesin bilgi akışına direkt olarak müdahil olması ve bilgi almanın yanı sıra yapılan paylaşımlar vesilesi ile bilgiyi oluşturup yayan taraf olabilmesidir. Dolayısıyla, kişilerin düşünceleri hem üretip hem de tükettikleri bir ortam olan sosyal medyanın, bilgi alma ve verme hakkı için değeri bir hayli fazladır. Unutulma hakkını ilgilendiren husus ise, sosyal medyada bulunan kişisel veri içeren paylaşımlarının kaldırılmasının talebi noktasında karşımıza çıkmaktadır³³⁴. Sosyal medyanın çalışma prensibi gereği kişiyi belirlenebilir kılan birçok bilgi tek bir tuşla dünyanın tamamıyla paylaşılabilir. Bu sebeple tutulmalarında herhangi bir kamu yararı bulunmayan bilgilerin kişilerden gelecek talep uyarınca kaldırılması isabetli bir tutum olacaktır.

Bu kapsamda, özellikle toplumca tanınır bir kişi ve/veya bir politikacı gibi sarf edeceği ifadeler tüm toplumu ilgilendirecek konumda bulunan bir kişinin unutulma hakkı talepleri hakkında karar vermek çok daha zordur. Zira bu kişilerin unutulma hakkı talepleri değerlendirilirken, toplumun geri kalanının kitle iletişim özgürlüğünün ihlâl edilmemesine özen gösterilmelidir. Sözü edilen iki hak ve özgürlüğün çatıştığı bu ve benzerindeki örnek olaylarda, yarışan haklar arasındaki adil dengenin hassasiyetle gözetilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yukarıda ele aldığımız hususların ardından, unutulma hakkı ile bağlantılı olarak açıklık getirmek istediğimiz son husus, günümüzün kitle iletişim araçlarından biri olan arama motoru şirketlerinin ifade özgürlüğünün öznesi olup olamayacağının tespitine ilişkindir. Bir arama sonucunun arama motoru operatörü tarafından sonuç listesinden çıkarılması durumunda, ifade özgürlüğü üç farklı şekilde ihlâl edilmektedir³³⁵: İlk olarak, aranan sonucun listeden çıkarılmış olması sebebiyle arama motoru kullanıcılarının bilgi alma hakları engellenmekte ve dolayısıyla, ifade özgürlükleri ihlâl edilmektedir. İkinci olarak, bir arama sonucunun listeden çıkarılması ilgili içerik ve/veya yayını bulmayı tamamen engellemese de eskiye nazaran zorlaştıracığı için, bilgi verme hakkına müdahale edilmektedir. Üçüncü ve son olarak ise, arama motoru operatörlerinin sahip oldukları ifade özgürlüğüne müdahale edildiği anlaşılmaktadır. Zira her bir kullanıcının internet kullanım amacına organize edilmiş olarak listelenen arama sonuçlarının; bir ifade biçimi olarak değerlendirilmesi ve

³³⁴ Akkurt, “Kişilik Hakkı”, s.96.

³³⁵ Akt. Kulk/Zuiderveen Borgesius, “Privacy”, p.312.

bilgiye olan erişimi önemli derecede kolaylaştırmaları kapsamında³³⁶, arama motoru faaliyetlerinin de kitle iletişim araçlarının her biri gibi bilgi yayma amacına hizmet ettiği kabul edilmelidir³³⁷. Konuya ilişkin henüz yargı makamlarına taşınan bir uyuşmazlığa rastlanmamış olmakla birlikte, bahsi geçen hususlar ışığında, arama motoru şirketlerinin kendilerine yönelen unutulma hakkı taleplerine karşı kitle iletişim özgürlüğü kapsamında ifade özgürlüğü haklarını ileri sürmelerinin mümkün olduğu öngörülmektedir.

3. İfade Özgürlüğü ve Unutulma Hakkı ile İlişkisi

Unutulma hakkı ve ifade özgürlüğü arasındaki ilişkiyi en genel şekilde ifade etmek gerekirse, kişinin verileri üzerindeki hakimiyetini koruma menfaati ile kamunun bilgiye erişim talebinin karşı karşıya gelmesi durumudur. Haklar terazisinin bir ucunda kişinin manevî varlığının geliştirilmesi, özel hayatına saygı, şeref, haysiyet ve itibarı ile kişisel verilerinin korunmasını barındıran unutulma hakkı³³⁸; diğerinde ise demokratik bir toplumun ve her bireyin kendini gerçekleştirmesinin vazgeçilmez unsuru olarak düşüncelerin serbestçe oluşturulması ve nihayetinde de ifade edilebilmesini kapsayan³³⁹ ifade özgürlüğü bulunmaktadır. Bu anlamda, kişi unutulmak istediği müddetçe toplumun ifade özgürlüğü; halk bilgi ve haber almak istediği müddetçe de kişinin unutulma hakkı zedelenmektedir³⁴⁰.

Unutulma hakkı, bireye, kendi hakkındaki verilerin kaldırılmasını talep etme ve bu sayede üçüncü kişilerin, ilgili veriler ile veri öznesi arasında bir bağ kuramaması

³³⁶ *Google-İspanya*, C-131/12, §80, 87.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.50, 52.

³³⁷ **Eijk**, Nico Van; “Search Engines: Seek and Ye Shall Find? The Position of Search Engines in Law”, IRIS Plus, Legal Observations of the European Audiovisual Observatory, 2006, Issue 2, p.5, (Çevrimiçi) <https://www.ivir.nl/publicaties/download/569.pdf>, (e.t. 20.11.2020).; **Kulk**, Stefan/**Zuiderveen Borgesius**, Frederik; “Google Spain v. González: Did the Court Forget about Freedom of Expression?”, European Journal of Risk Regulation (EJRR), Vol.5, 2014, No.3, p.393.; **Akt. Kulk/Zuiderveen Borgesius**, “Privacy”, p.312.

³³⁸ Unutulma hakkının uygulanmasında; ifade özgürlüğü ile manevi varlığın geliştirilmesi hakkı, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı, şeref ve haysiyetin korunması ve kişisel verilerin korunması hakları karşı karşıya olduğu görüşü için **bkz. Dülger**, Kişisel Verilerin Korunması, §9, para. 299, s.499.

³³⁹ **AİHM**, *Handyside/Birleşik Krallık*, Başvuru No. 5493/72, 07.12.1976, §49.; *Lingens/Avusturya*, Başvuru No. 9815/82, 08.07.1986, §41.; *Şener/Türkiye*, Başvuru No. 26680/95, 18.07.2000, §39.; *Marónek/Slovakya*, Başvuru No. 32686/96, 19.04.2001, §52.; *Dichand ve diğerleri/Avusturya*, Başvuru No. 29271/95, 26.02.2002, §37.; **Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok**, İnsan Hakları, s.448.

³⁴⁰ Benzer görüşler için **bkz. Weber**, “Pandora’s Box”, para. 20, p.123.; **Akt. Milosavljević/Poler/Čeferin**, “Slovenian Online News Media”, p.2.

olanağını tanımaktadır³⁴¹. Söz konusu durumun getireceği en doğal sonuç ise, toplumun bilgiye erişim ihtiyacının tehlikeye düşeceğine dair endişelerin doğması olacaktır. Özellikle *Google-İspanya* kararıyla birlikte internet ve arama motorlarının bilginin kolayca paylaşılarak herkes tarafından erişilebilir hâle gelmesi adına taşıdıkları önem ortaya koyulmuş³⁴² ve bu anlamda unutulma hakkının *sansüre*³⁴³ ya da *tarihin yeniden yazılmasına*³⁴⁴ ön ayak olarak, ifade özgürlüğüne müdahale ettiğine dair görüşler bir kez daha gündeme gelmiştir. Her ne kadar kararda, bilgilerin kişiyi tanımlaması bakımından eksik, ilgisiz, yetersiz ve işleme amacını aşacak derecede uyumsuz duruma gelmesi takdirinde unutulma hakkının haklı bir talep olacağı³⁴⁵ ifade edilmiş olsa da, hakkın ifade özgürlüğünü anlamsız ve etkisiz kılacağına dair yorumlar yapılmasını³⁴⁶ önlemeye yetmemiştir. Tüm eleştirilerin temelindeki husus, hukuka uygun olarak elde edilerek işlenmiş ve alenileşmiş bilgilerin yalnızca veri sahibi kişinin talebiyle arama sonuçlarından kaldırılabilmesi imkânı ve bu durumun ifade özgürlüğünü zedeleyici bir etkiye sahip olmasıdır.

Söz konusu eleştirilere karşı belirtilmelidir ki; kişileri internetin sınırsız hafızasının yaratacağı haksız itibar kayıplarına karşı koruyarak ikinci bir şans elde edebilmelerini sağlayan unutulma hakkı, başta ifade özgürlüğü olmak üzere diğer temel hakları gölgede bırakan ve kişilerin içeriğini beğenmedikleri haber metinlerini

³⁴¹ Weber, “Pandora’s Box”, para. 3, p.121.

³⁴² *Google-İspanya*, C-131/12, §80, 87.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.50, 52.

³⁴³ *Google-İspanya* kararı ile gündeme gelen unutulma hakkının sansüre yol açacağı görüşüne ilişkin bkz. Solon, Olivia; “EU ‘right to be forgotten’ ruling paves way for censorship”, WIRED.CO.UK, 13.05.2014, (Çevrimiçi) <http://www.wired.co.uk/news/archive/2014-05/13/right-to-be-forgotten-blog>, (e.t. 10.11.2020).; Lee, Edward; “The Right to Be Forgotten v. Free Speech”, I/S: A Journal of Law and Policy for the Information Society, Vol.12, 2015, Issue 1, p.91.; Oghia, “A tool to curb free press”. (vurgu eklenmiştir)

³⁴⁴ Bernal, “A Right to Delete?”, p.1 vd.; Fleischer, “The Right to Oblivion”.; Garcia-Murillo/MacInnes, “Its Weaknesses and Alternatives”, p.8.; herkesin tarihi istediği gibi yeniden yazacağı görüşünü akt. Carbone, “To Be or Not To Be Forgotten”, p.529. Karşı görüş olarak unutulma hakkının “*tarihin tamamen silinmesi*” veya “*ifade özgürlüğü veya medya özgürlüğünden öncelikli*” olması gereken mutlak bir hak olmadığı açıklaması için bkz. Reding, “The EU Data Protection Reform 2012”, p.5.; Lordlar Kamarası AB İşleri, Sağlık ve Eğitim Alt Komitesi Eski Başkanı Usha Prashar’ın, geçerli ve hukukî içeriklerin sırf beğenilmedikleri gerekçesiyle silinemeyeceğine yönelik ifadelerini akt. Nalbantoğlu, “Temel Hak”, s.586-587. (vurgu eklenmiştir)

³⁴⁵ *Google-İspanya*, C-131/12, §94.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.54.

³⁴⁶ Siry, “Forget Me Forget Me Not”, p.311 vd.; Lee, “Free Speech”, p.91.; O’Callaghan/De Mars, “English Law”, p.50.; Akkurt, “Kişilik Hakkı”, s.94.; Ocak, Ayşenur; “Hakları Dengelemek: Unutulma Hakkı İfade Özgürlüğüne Karşı (Balancing Rights: The Right To Be Forgotten v. Freedom of Expression)”, TAAD, Ocak 2018, S. 33, s.509.

çevrimiçi haber arşivinden keyfî şekilde kaldırabildikleri bir “*süper hak*” değildir³⁴⁷. Nitekim *Google-İspanya* kararında da söz konusu bilgiler yalnızca arama motorundaki sonuç listesinden kaldırılmıştır. Bilgiler esas kaynağında saklanmaya devam ettiği müddetçe, diğer arama motorları kullanılarak erişilmek istenen bilgiyi bulmak imkânsız değildir³⁴⁸. Kaldı ki unutulma hakkının mevcut uygulamasında, ilgili arama sonuçlarının kaldırılması küresel bir etki taşımadığı için, aynı arama motorunun başka ülke sunucuları kullanılarak aranan bilgiye ulaşabilmek mümkündür.

Aralarındaki rekâbete rağmen hem veri koruma hakkı, hem de ifade özgürlüğü vatandaşların demokratik anayasal devletin siyasi süreçlerine tarafsız katılımı için birer ön koşuldur³⁴⁹. İlk bakışta sansür tehlikesine neden olacağı düşünülen unutulma hakkı, aslında kişinin kendi düşüncelerini baskılaması anlamına gelen *oto sansür*³⁵⁰ kavramının önüne geçilmesi adına oldukça önem arz etmektedir. Özellikle toplumda herkes tarafından desteklenmeyen düşüncelerin rahatça dile getirilebilmesi için unutulma hakkının varlığı oldukça önemlidir. Çünkü her sözü kayıt altına alınarak muhafaza edildiğinin bilincinde olan kişiler, halkın çoğunluğu ile karşı görüşte oldukları konular hakkında konuşmakta çekince duymaya ve ister istemez oto sansüre başvurmaya başlayacaktır. Günün birinde bizler için potansiyel bir tehlike yaratabileceği kaygısı ile asıl düşüncelerimizi gizleyerek kendimizi hür bir biçimde ifade edemediğimizde, alışılmışın dışında ve eleştirel fikirlerin var olduğu demokratik bir toplumdan bahsetmek mümkün olmayacaktır.

Bu anlamda, doktrinde unutulma hakkı destekçilerinin dile getirmiş olduğu üzere; ifadelerimizin uzun süreler boyunca erişilebilirliği, bu ifadelerle ilgili olarak “*caydırıcı etki (chilling effect)*” olarak tanımlanan bir etkiye neden olabilme riskini

³⁴⁷ Reicherts, Martine; EU Justice Commissioner, “The Right to be Forgotten and the EU Data Protection Reform: Why We Must See Through a Distorted Debate and Adopt Strong New Rules Soon”, IFLA World Library and Information Congress, Lyon, France 18.08.2014, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_14_568, (e.t. 10.11.2020). Benzer görüş için bkz. Avrupa Komisyonu, “Factsheet on the ‘Right to be Forgotten’ ruling (C-131/12)”, p.4. (vurgu eklenmiştir)

³⁴⁸ Akt. Carbone, “To Be or Not To Be Forgotten”, p.549.; Korenhof/Gorzeman, “Who is Censoring Whom?”, p.10-12.

³⁴⁹ Solove, The Future of Reputation, p.132, 159-160. İfade özgürlüğünün demokratik toplumun temeli olduğuna ilişkin bkz. Tezcan/Erdem/Sancakdar/Önok, İnsan Hakları, s.448.

³⁵⁰ Sansür ve oto sansür kavramlarının gelişimi için ayrıca bkz. Korenhof/Gorzeman, “Who is Censoring Whom?”, p.5, 10. (vurgu eklenmiştir)

taşımaktadır³⁵¹. Kişi unutulma hakkı ile birlikte, şimdi savunduğu düşüncelerin gelecekte kendisine olumsuz bir geri dönüşü olacağı kaygısı taşımadan özgürce hareket edebilecek ve böylece oto sansürün önüne geçilebilecektir³⁵². Dolayısıyla ilk bakışta ifade özgürlüğüne zarar vereceği düşünülen hak, bunun yerine, dijital çağımızda fırsat eşitliğini korurken ifade özgürlüğü için gerekli ön koşulları sağlamaktadır³⁵³.

Unutulma hakkı ve ifade özgürlüğüne dair ekleyeceğimiz son husus; haklar arasında hiyerarşik bir üstünlük bulunmayıp her iki hakkın da eşit değere sahip oldukları ve mutlak birer hak olmamaları nedeniyle somut olayın koşulları uyarınca dengelenmeleri gerektiğidir³⁵⁴. AİHM'in de konuya ilişkin zengin içtihadında ifade ettiği gibi; prensip olarak bu haklar eşit saygıyı hak eder, zira her iki hak da mutlak değildir ve somut olayın koşulların dikkate alınarak hakların dengelenmesi sağlanmalıdır³⁵⁵. İfade özgürlüğü ile birlikte düşünce özgürlüğü, bilgiye erişim hakkı, bilgilerin ifadesine yarayan basın ve kitle iletişim özgürlükleri de unutulma hakkı ile çatışma hâlinde oldukları için; dengelenme hususuna geçilmeden evvel ilgili haklara yer verilecektir.

³⁵¹ Duruma ilişkin örnek olayları ile birlikte **bkz. Mayer-Schönberger**, Delete, s.10-12.; **Korenhof/Gorzeman**, "Who is Censoring Whom?", p.6, 11. (vurgu eklenmiştir)

³⁵² **Çev. Akt. Koops**, "Forgetting Footprints", p.233.; **Korenhof/Gorzeman**, "Who is Censoring Whom?", p.11.

³⁵³ Benzer görüşü **akt. Cook**, "A Step In The Right Direction", p.129.

³⁵⁴ Unutulma hakkının mutlak bir hak olmadığına dair görüşler için **bkz. Reding**, "The EU Data Protection Reform 2012", p.5.; **De Terwangne**, "Right to Oblivion", p.118.; **Andrade**, "Oblivion", p.130,134.; **Laçin**, "Unutulma Hakkı", s.410.

Her iki hakkın da mutlak birer hak olmayıp aralarında hiyerarşik bir üstünlüğün bulunmadığı ve eşit öneme sahip olduklarına ilişkin görüş için **bkz. Reicherts**, "The Right to be Forgotten and the EU Data Protection Reform"; **akt. Carbone**, "To Be or Not To Be Forgotten", p.549.; **Ocak**, "Hakları Dengelemek", s.309. **Kulk/Zuiderveen Borgesius**, "Privacy", p.306, 320. Ayrıca *Google-İspanya* kararının genelinde; her iki hakkın da mutlak birer hak olmayıp eşit öneme sahip oldukları ve arama motoru kullanıcılarının meşru menfaatleri kapsamında ifade özgürlüğü ile veri sahibinin mahremiyeti ve veri koruma hakları uyarınca unutulma hakkı arasında adil bir kurulması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Hakların dengelenmesi gerektiğine ilişkin **Andrade**, "Oblivion", p.130.; *Google-İspanya*, C-131/12, §74.; **Kaya**, "Google Unutulma Hakkı Kararı", s.48.; **Reicherts**, "The Right to be Forgotten and the EU Data Protection Reform"; **Siry**, "Forget Me Forget Me Not", p.343.; **Elmalica**, "Bilişim Çağı", s.1630-1631; **Akgül**, "Unutulma Hakkı", s.23.; **Akkurt**, "Kişilik Hakkı", s.89.

³⁵⁵ **AİHM**, *Hachette Filipacchi Associés ("Ici Paris")/Fransa*, Başvuru No. 12268/03, 23.07. 2009, §41.; *Von Hannover/Almanya (No.2)*, Başvuru No. 40660/08 ve 60641/08, 07.02.2012, §100.; *Axel Springer AG/Almanya*, Başvuru No. 39954/08, 07.02.2012, §87.; *Wegrzynowski ve Smolczewski/Polonya*, Başvuru No. 33846/07, 16.07.2013, §56.

4. İfade Özgürlüğü ve Unutulma Hakkının Dengelenmesi

Korumayı hedefledikleri menfaatler gereği birbirleriyle rekâbet hâlinde olan ifade özgürlüğü ve unutulma hakkı, daha önce bahsetmiş olduğumuz üzere mutlak birer hak olmayıp prensip olarak eşit saygı ve korumayı hak etmektedir. Genel olarak temel hak ve özgürlükler arasında meydana gelen çatışmaların çözümünde, ilgili haklar arasında *a priori* bir hiyerarşinin bulunmadığı ve bir haktan diğerine sistematik bir öncelik vermek yerine dengeleme testine başvurulduğu görülmektedir³⁵⁶. Nitekim unutulma hakkı ve ifade özgürlüğü özelinde bakılacak olursa; demokratik bir toplum için kamunun yararına olan bilgilerin keyfiyetle kaldırılması ve/veya erişiminin engellenmesi ne kadar kabul edilemez bir durum ise, zamanla hukuka aykırı hâle gelmiş kişisel verilerin analog ve çevrimiçi birden fazla ortamda uzun süreler boyunca kolaylıkla erişilebilir durumda kalması da bir o kadar kabul edilemezdir.

Yapılacak denge testinde, somut uyuşmazlığın koşulları değerlendirilerek mevcut çatışmanın adil ve hassas bir şekilde nihayete erdirilmesi amaçlanmaktadır. Somut olayın koşulları dikkate alınarak yapılan denge testinin sonucunda haklardan bir tanesi tercih edilerek korunacaktır. Fakat her halükarda, korunan hak ve menfaatin elde ettiği fayda ile diğer hakkın maruz kaldığı ihlâl belli bir oran ve tutarlılık içerisinde olmalı ve hakların hem kötüye kullanılmasının hem de gereğinden fazla sınırlandırılarak özlerine dokunulmasının önüne geçilmelidir³⁵⁷. Aksi takdirde, dengelenmeye çalışılan haklardan birinin kullanımı; haksız, tutarsız ve demokratik toplum anlayışı ile bağdaşmayacak bir ölçüde kısıtlanmış bir diğerinki ise aynı şekilde kontrolsüz bir hâle gelmiş olacaktır. Açıklamak gerekirse, unutulma hakkının sınırsızca kullanımı; kamu yararı, toplumun geri kalanının ifade, basın ve kitle iletişim özgürlüğü ile internetin doğal yapısının korunması gibi kişilerin diğer birçok hakkını anlamlı kılan değerlerin ihlâli anlamına gelecektir³⁵⁸. İfade özgürlüğü gerekçesiyle unutulma hakkı kullanımının gereğinden fazla sınırlandırılması ise; maddî ve manevî varlık başta olmak üzere özel hayatın gizliliğinin, şöhret ve itibarın, bireyin kimliği ve

³⁵⁶ **De Terwangne**, “Right to Oblivion”, p.112.; **Ocak**, “Hakları Dengelemek”, s.509. İnsan hakları arasındaki üstünlük iddiasının farklı görüş ve şemalar etrafındaki çözümü adına ayrıntılı açıklamalar için ayrıca **bkz. Esen**, Egemen; İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları Işığında Takdir Marjı Doktrini, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Şubat 2020, s.72 vd.

³⁵⁷ **De Terwangne**, “Right to Oblivion”, p.113.; **Akkurt**, “Kişilik Hakkı”, s.89.

³⁵⁸ Benzer görüş için **bkz. Nalbantoğlu**, “Temel Hak”, s.596.

kişiliği ile kişisel verilerin korunması ve geliştirilmesi gibi pek çok kişisel menfaatin zedelenmesine yol açacaktır³⁵⁹. Dolayısıyla, haklar arasındaki çatışmanın çözümlenebilmesi için *pratik uyuşum ilkesi* çerçevesinde hareket edilerek³⁶⁰, her iki hakkın da varlık ve etkisinin optimal düzeyde korunmasına gayret edilmelidir³⁶¹.

Haklar arasındaki dengenin sağlanabilmesi için, öncelikle hakların sınırlandırılabilmesi istisnâî hâllerin ortaya koyulması gerekmektedir. Her iki hakkın da hangi kriterler doğrultusunda sınırlandırılacağı uluslararası ve ulusal insan hakları hukuku metinlerinde belirlenmiştir. İfade özgürlüğünün kısıtlanacağı temel hâller, AİHS m. 10/2 ve AY m. 26/2 hükümlerinde³⁶² düzenlenmiştir. Bilhassa “*başkalarının şöhret ve/veya haklarının korunması*” ile “*özel ve aile hayatlarının korunması*” hâlleri gerekçe gösterilerek; ifade özgürlüğünün, unutulma hakkı karşısında sınırlandırılacağı öngörülmüştür. Unutulma hakkının sınırlandırılacağı hâller ise; hakkın güvence altına alındığı AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 17/3 (a) bendi uyarınca hükme bağlanmıştır. Buna göre unutulma hakkının, ifade ve bilgi edinme hakkının kullanılması amacı kapsamında ve somut olayın gerektirdiği ölçüde sınırlandırılacağı belirtilmiştir³⁶³. Benzer şekilde, Tüzük’ün özel işleme durumlarını açıkladığı m. 85 hükmüne göre; gazetecilik amaçları veya akademik, sanatsal veya edebi anlatım amacıyla gerçekleştirilen veri işleme faaliyetlerinde, kişisel verilerin korunması hakkı ile ifade ve bilgi edinme özgürlüğü hakları arasındaki dengenin sağlanabilmesi için hakların kullanımında gerekli muafiyetlere başvurulabileceği ifade edilmiştir³⁶⁴.

³⁵⁹ Benzer görüş için bkz. Akkurt, “Kişilik Hakkı”, s.88.

³⁶⁰ Küçük, Tevfik Sönmez; “Unutulma Hakkı Video Eğitimi”, Hukuk Eğitim, (Çevrimiçi) <https://www.hukukegitim.com/paketler.aspx?data=video>, (e.t. 06.12.2020).

³⁶¹ İlkenin tanımını akt. Sağlam, Mehmet; “Ekim 2001 Tarihinde Yapılan Anayasa Değişiklikleri Sonrasında Düzenledikleri Maddede Hiçbir Sınırlama Nedenine Yer Verilmemiş Olan Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırı Sorunu”, Anayasa Yargısı Dergisi, C.19, 2002, s.256.

³⁶² AİHS, m. 10/2: “Görev ve sorumluluklar da yükleyen bu özgürlüklerin kullanılması, yasayla öngörülen ve demokratik bir toplumda ulusal güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya kamu güvenliğinin korunması, kamu düzeninin sağlanması ve suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlakın, başkalarının şöhret ve haklarının korunması, gizli bilgilerin yayılmasının önlenmesi veya yargı erkinin yetki ve tarafsızlığının güvence altına alınması için gerekli olan bazı formaliteler, koşullar, sınırlamalar veya yaptırımlara tabi tutulabilir.”

AY, m. 26/2: “Bu hürriyetlerin kullanılması, millî güvenlik, kamu düzeni, kamu güvenliği, Cumhuriyetin temel nitelikleri ve Devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğünün korunması, suçların önlenmesi, suçluların cezalandırılması, Devlet sırrı olarak usulünce belirtilmiş bilgilerin açıklanmaması, başkalarının şöhret veya haklarının, özel ve aile hayatlarının yahut kanunun öngördüğü meslek sırlarının korunması veya yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi amaçlarıyla sınırlandırılabilir.”

³⁶³ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 17/3 (a).

³⁶⁴ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 85.

Unutulma hakkının sınırlanabileceği hâllerin tespiti için ayrıca, özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarına getirilen istisnâî hâllerinin yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkını sınırlayıcı durumların düzenlendiği AİHS m. 8/2 ve AY m. 20/2 hükümleri³⁶⁵ de bu kapsamda dikkate alınabilmektedir. AY m. 20/3 düzenlemesinde ise kişisel verilerin korunması hakkının sınırlanmasına ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Fakat temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılmasının düzenlendiği maddede, hakların yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve kanunla sınırlandırılabilmesine yer verilmiştir. Bu durumda mevcut yasal boşluk; 6698 sayılı Kanun öncesindeki uyuşmazlıklarda tarafı olduğumuz uluslararası sözleşmelerde hakkın sınırlanacağı durumların düzenlendiği maddelere atıf yapılmak suretiyle, Kanun'un kabulü sonrasında ise m. 28 hükmü ile doldurulmuştur³⁶⁶.

Özetle, her iki hak da birbirlerinin istisnasını oluşturmaktadır. İfade özgürlüğü kullanılırken başkalarının şöhret ve haklarının korunmasına; unutulma hakkının uygulanmasında da kamu menfaatini güvence altına alan ifade ve bilgi özgürlüğünü zedeleyici uygulamalardan kaçınmaya özen gösterilmelidir. İlgili hakların sınırlanabileceği koşulların düzenlendiği maddelerden yola çıkılarak korunan menfaatlerin dengelenebilmesi için; öncelikle açıklık, belirlilik, öngörülebilirlik ve ölçülülük kriterleri dikkate alınmalıdır. Bu anlamda unutulma hakkı özelindeki ilk adım *Google-İspanya* kararı ile birlikte ABAD'dan gelmiştir. Kararda ifade özgürlüğü ile özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması hakları birlikte ele alınmış ve

³⁶⁵ AİHS, m. 8/2: “Bu hakkın kullanılmasına bir kamu makamının müdahalesi, ancak müdahalenin yasayla öngörülmüş ve demokratik bir toplumda ulusal güvenlik, kamu güvenliği, ülkenin ekonomik refahı, düzenin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, sağlığın veya ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması için gerekli bir tedbir olması durumunda söz konusu olabilir.”

AY, m. 20/2: “Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.”

³⁶⁶ 6698 sayılı Kanun, m. 28: “(...) c) Kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini, ekonomik güvenliği, özel hayatın gizliliğini veya kişilik haklarını ihlal etmemek ya da suç teşkil etmemek kaydıyla, sanat, tarih, edebiyat veya bilimsel amaçlarla ya da ifade özgürlüğü kapsamında işlenmesi, ç) Kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini veya ekonomik güvenliği sağlamaya yönelik olarak kanunla görev ve yetki verilmiş kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen önleyici, koruyucu ve istihbarî faaliyetler kapsamında işlenmesi hâllerinde bu Kanun hükümleri uygulanmaz.”

somut olayın koşulları çerçevesinde haklar arasında bir denge kurulmaya çalışılmıştır. Divan’ın dengeyi sağlama amacına yönelik değerlendirmelerine göre; veri öznesinin kamusal yaşamda oynadığı rol, kamunun bu bilgiye sahip olmasındaki menfaat, üstün kamu yararının varlığı, bilginin niteliği ve ilgili verinin veri öznesinin özel hayatı açısından hassasiyetine bağlı olarak farklı sonuçlar doğacaktır³⁶⁷.

Google-İspanya kararında verilen hükümleri açıklamak ve bu doğrultuda haklar arasındaki adil ve hassas dengenin sağlanması konusunda yol gösterici olmak adına, 29. Madde Verilerin Korunması Grubu tarafından *Google-İspanya* kararına ilişkin ortak kılavuz kriterler listesi yayımlanmıştır. Söz konusu kılavuz kriterlere göre unutulma hakkı başvurularına verilecek yanıtlar; kişinin kamusal yaşamdaki rolü, bilgilerin doğruluğu, gerçekliği ve güncelliği, ilgili verinin veri öznesinin özel hayatı açısından hassasiyeti, halkın söz konusu verilere erişmeye olan ilgisi ile gazetecilik faaliyeti gibi herhangi bir kamu yararının varlığı ve veri sahibinin özel hayatına orantısız bir müdahalenin bulunup bulunmadığı gibi kriterlere göre değişiklik gösterecektir³⁶⁸. Google Danışma Konseyi de, AB’nin 29. Madde Verilerin Korunması Grubu’nun yapmış olduğu liste ile benzer şekilde, arama sonuçlarının kaldırılması taleplerini değerlendirme kriterleri önermiştir³⁶⁹. Veri sahibinin kamusal yaşamdaki rolü, bilginin niteliği, kamu çıkarları ve zamanın bilgi üzerindeki etkisi gibi faktörlerin göz önüne alınması, ABAD ve 29. Madde Verilerin Korunması Grubu’nun yaklaşımı ile paralellik içermektedir.

³⁶⁷ *Google-İspanya*, C-131/12, §81.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.50. ; **LoCascio**, Steven M.; “Forcing Surope to Wear the Rose Colored Google Glass: The Right to Be Forgotten and the Struggle to Manage Copmpliance Post Google Spain”, Columbia Journal of Transnational Law, Vol.54, 2015, Issue 1, p.298.; **Reymond**, “Right to be Forgotten”, p.86.

³⁶⁸ **29. Madde Veri Koruma Grubu**, “Guidelines On The Implementation of The Court of Justice of The European Union Judgment on ‘Google Spain and Google Inc v. Agencia Española De Protección De Datos (AEPD) and Mario Costeja González’ C-131/12”, 26.11.2014, p.13-20, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/newsroom/article29/document.cfm?action=display&doc_id=64437, (e.t. 21.05.2020).

³⁶⁹ **The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten**, p.7-14. Ayrıca yine Google tarafından yapılan açıklamalardan birinde, gelen talebi değerlendirirken göz önüne aldıkları bazı kriterlerden bahsedilmiş ve özellikle bilgi sahibinin bir siyasetçi, ünlü şahıs veya kamusal bir figüre ilişkin mi, bilginin kaynağının güncelliği, kamuoyunun ilgi yoğunluğu, mahkûmiyet varsa tümüyle infaz edilip edilmediği ve bilginin hükümet tarafından yayımlanması durumunun olup olmadığı gibi bazı örnek durumların değerlendirmeye alındığından bahsedilmiştir. **Akt. Önok**, “Unutulma Hakkı ve Türkiye”, s.172.

AİHM ve AYM'nin konuya ilişkin yaklaşımına bakılacak olursa; her iki mahkeme de özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı ile ifade özgürlüğünün eşit saygıyı hak ettiğini belirterek aralarındaki çatışmanın dengelenmesi adına belirledikleri bir dizi benzer kriter ile kapsamlı bir içtihat geliştirmiştir. Dolayısıyla, ilgili içtihatlarda değerlendirilen kriterlerin, unutulma hakkı ile sağlanmaya çalışılan denge için rehber teşkil edebileceği düşünülmektedir³⁷⁰. AİHM'in haklar arasında yapılacak dengeleme testinde dikkate aldığı kriterler genel olarak; içeriğin kamu yararını ilgilendiren bir tartışmaya yaptığı katkı, ilgili kişinin kamusal yaşamdaki tanınırlık derecesi, haber içeriklerinin konusu, ilgili kişinin geçmişteki davranışları, bilginin elde edilme yöntemi ve doğruluğu, yayının içeriği, şekli ve sonuçları ile ifade özgürlüğünü talep eden tarafa uygulanan yaptırımın ağırlığı unsurları etrafında şekillenmektedir³⁷¹. Unutulma hakkının uygulanabilmesi için kaldırılması talep edilen verilerin kamu yararı ve toplumsal önemleri ile doğruluk ve güncelliklerini kaybetmeleri gerekeceği için, söz konusu kriterlerin unutulma hakkına ilişkin yapılacak başvurularda da kullanmaya elverişli olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim *M.L. ve W.W./Almanya* kararında, unutulma hakkı ve ifade özgürlüğü arasındaki dengenin sağlanması sırasında basının demokratik bir toplumda oynadığı rolü, kamunun bu tür bilgiye erişmesindeki menfaatlerinin dikkate alınması gerektiğine değinilmiştir. Yarışan hakların nasıl dengelenmesi gerektiğine ilişkin genel kurallarına atıf yapan mahkeme, geliştirdiği kriterleri bu uyuşmazlıkta da tekrarlamıştır³⁷².

Çıkarların dengelenmesine ilişkin değerlendirmede bulunurken başlarda yalnızca AİHM kararlarına atıfta bulunmakla yetinen Anayasa Mahkemesi, *İlhan Cihaner* ve *Kadir Sağdıç* bireysel başvuru kararlarından itibaren uygulanacak dengeleme kriterlerini daha ayrıntılı şekilde açıklamaya başlamıştır. AİHM'in belirlediği kriterlerle benzer olan bu hususlar; a) ifadenin kamu yararına yönelik bir tartışmaya katkısı, b) hedef alınan kişinin ünlülük derecesi ve haber veya makalenin konusu, c) ilgili kişinin daha önceki davranışları ya da ihtilaflı bilgilerin daha önce yayımlanmış olması, ç) yayının şekli, içeriği ve sonuçları ile yayım genişliği ve d) içeriğin yayınlanması esnasında ülkenin içinde bulunduğu şartlar ile haberin

³⁷⁰ **Kulk/Zuiderveen Borgesius**, "Privacy", p.320.; **Ocak**, "Hakları Dengelemek", s. 527-528, 530.

³⁷¹ *Von Hannover (No.2)*, §108-113.; *Axel Springer AG v. Germany*, § 89-95.; *Satakunnan Markkinapörssi Oy ve Satamedia Oy/Finlandiya*, Başvuru No. 931/13, 21.07.2015, §62.

³⁷² *M.L. ve W.W./Almanya*, §89, 92-95.

yayımlanmasının etkilerinin niteliği ya da ağırlığıdır³⁷³. Unutulma hakkının Anayasa Mahkemesi'nce tanındığı ilk karar olma niteliğini taşıyan *N.B.B* bireysel başvuru kararı; haberlerin internetten kaldırılmasına ilişkin uyuşmazlıklarda şeref ve itibar hakkı ile ifade ve basın özgürlükleri arasında adil bir denge kurulması gerektiği ve amaçlanan bu adil dengenin de unutulma hakkı kavramı ile sağlanabileceği kanaatine varılması³⁷⁴ bakımından büyük öneme sahiptir. Kararda; ilgili yayının içeriği, erişilebilir kaldığı süre ve bu anlamda güncelliği, tarihsel bir veri olup olmadığı, kamu yararına katkısı, habere konu kişinin toplumsal rolü ve haber veya makalenin konusu dikkate alınmış ve her bir kriter demokratik toplumda gereklilik ve ölçülülük ilkeleri ışığında değerlendirilmiştir³⁷⁵.

Birçok hukukî metinde yer verilen ve genelde ortak başlıklar hâlinde sınıflandırılan dengeleme kriterlerinin her biri, vaka bazında yapılacak analizler sonucu bir anlam ifade edecektir. Zira, belirlenen ölçütler yol gösterici olup doğuracakları sonuçlar somut vakanın koşulları kapsamında farklılık gösterecektir. Haklar arasında adil, makul ve hassas dengenin sağlanabilmesi her zaman için tartışmalı ve zor olmakla birlikte; söz konusu durum, internet ve çevrimiçi ortam söz konusu olduğunda daha da zahmetli bir hâl almaktadır. Nitekim hangi bilginin ne zaman için unutulmasının yerinde olduğu veyahut uyuşmazlığın barındırdığı koşulların ifade özgürlüğünü kısıtlamaya yeterli olup olmadığının kararı özenle ve titizlikle verilmelidir. Bu sebeple her biri eşit öneme sahip bu kriterlerin, somut olayın özellikleri uyarınca neredeyse her zaman birlikte ele alınması gerekmektedir. Nitekim tespit edilen kriter ve ilkelerin her biri, somut uyuşmazlığın koşullarına göre değerlendirilerek o uyuşmazlık için hangi hakkın öncelikli olacağı belirlenecektir.

Sonuç olarak unutulma hakkı ve hakkın beslendiği diğer kişisel haklar ile ifade özgürlüğü arasında adil ve hassas bir dengenin sağlanabilmesi, birçok hususun bir arada değerlendirilmesine bağlı olduğu için oldukça çetrefillidir. Nitekim hem kişiler hem de toplum nezdinde hassas bir niteliğe sahip olan bu hakların daima dengede kalabilmesi için; açıklık, belirlilik, öngörülebilirlik ve ölçülülük kriterleri her somut

³⁷³ *İlhan Cihaner Bireysel Başvuru Kararı* (2), §65-73.; *Kadir Sağdıç Bireysel Başvuru Kararı* (Büyük Daire), §58-66.; *Ali Kılık Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/5552, 26.10.2017, §52, 68 vd.

³⁷⁴ *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §69.

³⁷⁵ *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §50, 70-75.

olayın koşullarına uygun olacak şekilde uygulanmalıdır. Hakların sınırlarının belirlendiği AİHS ve Anayasa'nın ilgili hükümleri uyarınca ve yargı makamlarının oldukça benzer başlıklar altında sıraladığı ek kriterler doğrultusunda yapılan dengelemenin amacı, herhangi bir hakka öncelik vererek avantajlı bir konuma getirmek değil, haklar arasındaki güç dengesini eşitleyerek haklardan birinin kullanımının gereğinden fazla sınırlanmasının önüne geçebilmektir. Dengeleme testinin hangi hakkın üstünlüğü ile sonuçlanacağı somut uyuşmazlığın koşullarıyla bağlantılı olarak değişiklik gösterecek olup, kimi zaman unutulma hakkına kimi zaman ise ifade özgürlüğüne öncelik tanınacaktır. Şimdiki başlığımızda, geliştirilen mahkeme içtihatlarında en sık başvurulmuş üç hususa değinilecektir.

a. Kamu Yararı ve Toplumsal İlgi

Genel olarak kamu yararı; basın, toplumun öğrenme hakkını kullanmasındaki önemli yerinin yanı sıra halkı eğitmek, yönetimi denetlemek ve kamuoyu oluşturmak gibi önemli görevlerinden doğan bir kavramdır³⁷⁶. Unutulma hakkının unsurlarını açıklarken değinmiş olduğumuz üzere, aradan geçen zamanla birlikte güncelliğini ve bağlamını yitiren haber ve bilgiler, hem kamuoyundaki bir toplumsal tartışmaya katkı sunmaktan uzak olma niteliğini hem de bireylerin kişisel değerlerine zarar verme riskini taşımaktadır. Bu anlamda, kamu yararı kriteri bir taraftan unutulma hakkını karakterize ederken, diğer taraftan da ifade özgürlüğü ile var olan rekâbetin dengeli bir şekilde sonuçlanabilmesine hizmet etmektedir³⁷⁷. Belirlenen diğer kriterlerde olduğu gibi kamu yararı ve toplumsal ilginin varlığı ya da yokluğuna dair yapılacak değerlendirme, her vakanın taşıdığı özelliklere göre değişiklik gösterecektir. Bu noktada, bir hususa dikkat çekmekte fayda vardır: Her ne kadar kriterlerin vaka özelinde değerlendirilecek olması istenilen adil denge için olumlu olsa da kriterlerin somut olay bakımından yorumlandığı durumlarda başka sorunlar gündeme gelebilmektedir. Özellikle kamu yararı, kamunun üstün menfaati ya da toplumsal ilgi gibi kavramların kapsam ve sınırları; somut olayın koşulları ve bu koşulların yorumlanmasına bağlı olarak şekillenmektedir. Dolayısıyla söz konusu kriter nezdinde olabildiğince olay özelinde kalınarak, amaca yönelik yorum

³⁷⁶ Tanımlamayı **akt. Uluçürk**, “Basın Özgürlüğü”, s.135.

³⁷⁷ Benzer görüş için **bkz. Mantelero**, “The EU Proposal for a General Data Protection Regulation”, p.231.

yapılmalıdır. Zira, kamu yararı kavramının gereğinden dar yorumlanması ifade özgürlüğünün; gereğinden geniş yorumlanması ise bireyin kişilik hakkının özüne dokunarak ölçsüz bir kısıtlamaya yol açacaktır.

Taşıdığı haber değeri ile kamu yararı bulundurarak toplumun ilgisini çeken haberlerin ifade özgürlüğünün güvencesinden yararlanabilmeleri için; güncel olup kamuyu ilgilendiren bir tartışmaya katkı sunmaları ya da tarihi, istatistiksel veya bilimsel amaca hizmet ediyor olmaları gerekmektedir³⁷⁸. Başlangıçta güncel olarak toplumun ilgisine haiz olmaları sebebiyle kamuoyunun erişimine açık olmalarında hukukî yarar bulunan bilgiler, belli bir zaman sonra kamunun yararına hizmet etmeyi bırakarak tarihsel amaçlar için toplanan olay ile alakasız hâle gelebilmektedir³⁷⁹.

Henüz dengeleme kriterlerinin yerleşmeye başlamasından çok önce, konuya ilişkin İsviçre Federal Mahkemesi'nin emsal niteliğinde bir kararı bulunmaktadır. 1983 yılına ait bu kararı önemli kılan, sadece yargılamanın üzerinden kayda değer bir süre geçtiğinin belirlenmesi değil; aynı zamanda hükümlülerin ilelebet kamunun ilgisine mazhar olmadığı ifade edilmesi ve haber konusu hakkında güncel bir gelişmenin meydana gelip gelmediğinin dikkate alınmış olmasıdır³⁸⁰. Mahkemenin hükmüne göre, ilgili haber hakkında güncel bir gelişme olmadığı ve bilginin haber olarak toplumla paylaşılmaya devam etmesinde ikna edici bir gerekçenin bulunmadığı hâllerde, bilgi verme ve alma hakları ile unutulma hakkı arasındaki denge, unutulma hakkı lehine kurulmalıdır³⁸¹. Benzer bir hüküm, İtalya Temyiz Mahkemesi'nin 1998 tarihli bir kararında da verilmiştir. Haberlerin toplumsal önem ve değerine odaklanan Mahkeme'ye göre, geçmişte hukuka uygun olarak yayımlanmış bir haberin uzun bir süre sonra yeniden yayılabilmesi için, ilgili olayların tekrar güncel hâle gelmiş olması

³⁷⁸ **AIHM**, *Von Hannover* (No.2), §109.; *Axel Springer AG/Almanya*, §90.; *M.L. ve W.W./Almanya*, §98.; **AYM**, *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §73. Ayrıca **bkz. Andrade**, “Oblivion”, p.132.; **De Terwangne**, “Right to Oblivion”, p.111, 113.; **Biasiotti/Faro**, “The Italian Perspective”, p.6-7. Doktrin görüşü ve yargı kararlarından **akt. Ulutürk**, “Basın Özgürlüğü”, s.136.

³⁷⁹ **Ambrose**, “It’s About Time”, p.147.

³⁸⁰ İsviçre Federal Mahkemesi'nin 1983 tarihli *X/Société Suisse de Radio et de Télévision* kararından **akt. Önok**, “Unutulma Hakkı ve Türkiye”, s.162.; **Yavuz**, “Bilişim Çağı”, s.257.

³⁸¹ İsviçre Federal Mahkemesi'nin 1983 tarihli *X/Société Suisse de Radio et de Télévision* kararından **akt. Önok**, “Unutulma Hakkı ve Türkiye”, s.162.; **Yavuz**, “Bilişim Çağı”, s.257.

ve/veya bu tür bilgilere erişim konusunda kamuoyunda yeni bir ilgi doğması gerekmektedir³⁸².

M.L. ve W.W./Almanya kararında da bu konuya dikkat çeken AİHM, somut uyuşmazlıktaki hukukî problemin; karara konu içeriklerin erişilebilir olmaya devam ederek, kamu menfaatini ilgilendiren bir tartışmaya katkı sunup sunmadıklarının tespiti olduğunu ifade etmiştir³⁸³. Mahkeme, uyuşmazlığa konu içeriklerin toplumda yakın bir zamanda meydana gelen ve bilhassa ceza yargılamalarına ilişkin bir tartışmaya katkı sunduğu belirlendiği takdirde, kişilerin bilgi alma hakkı ve bu kapsamda ifade özgürlüğü daha ağır basacağını kararlaştırmıştır³⁸⁴. Bu anlamda halkın bilgi alma hakkına dikkat çekmiş olmakla birlikte, kamuoyuyla paylaşılmasının ardından uzun bir süre geçen ve bu süreyle birlikte toplumsal ilginin kalmadığı olaylarda ise dengenin unutulma hakkından yana olacağını da vurgulamıştır. Zira, suçun işlenmesi ve yargılamanın gerçekleşmesinin üzerinden geçen süre ile birlikte rehabilite olmuş eski hükümlülerin, topluma olan entegrasyonun sağlanabilmesi gerektiğini dikkate almış ve bu kapsamda önceki eylemleriyle sürekli yüzleşmek istenmemelerine yönelik taleplerinin haklılığı olduğuna hükmetmiştir³⁸⁵. Dolayısıyla, haklar arasındaki dengeleme; kişinin suç geçmişine dair bilgilerin yayılmasını önlemeye yönelik kişisel menfaati, ilgili içeriğin haber değeri ve bunun neticesinde de kamu yararı taşıyıp taşıyamamasına göre şekillenmiştir³⁸⁶.

Anayasa Mahkemesi'nin kişinin suç geçmişine ilişkin kamu yararı ve toplumsal ilginin henüz yitirilmediğine karar verdiği *Asli Alp ve Şükrü Alp* bireysel başvurusunda, başvuruçuların evinde bir öğretmenın ölü bulunması sebebiyle haklarında yürütölen ceza yargılaması basına yansımıştır. Geçmişte yaşanan olayların izlerini silerek yeni bir hayata başlamak istediklerini söyleyerek unutulma hakkına başvuran eski hükümlüler, haberlerin kişilik haklarının zedelendiğini ileri sürmüştür³⁸⁷. Haberlerin içeriğı ve yayın tarihi üzerinden geçen süre ile haklarında haber yapılan başvuruçuların kimliklerini dikkate alan AYM, haberin güncelliğini ve

³⁸² İtalya Temyiz Mahkemesi'nin 1998 tarih ve 3679/1998 numaralı kararından akt. **Biasiotti/Faro**, "The Italian Perspective", p.7.

³⁸³ *M.L. ve W.W./Almanya*, §99.

³⁸⁴ *M.L. ve W.W./Almanya*, §98.

³⁸⁵ *M.L. ve W.W./Almanya*, §100.

³⁸⁶ **Ambrose/Ausloos**, "Across the Pond", p.2.

³⁸⁷ **AYM**, *Asli Alp ve Şükrü Alp Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/18260, 04.10.2017, §10.

kamuoyu ilgisini yitirmedigini ifade ederek unutulma hakkını oluşturan koşulların doğmadığına karar vermiştir³⁸⁸. Dolayısıyla, adli suçu bulunan eski hükümlülerin yeni bir hayata başlama hakları, geçmiş suçlarının şiddetine bağlı olarak toplumun bilgilendirilmesi ihtiyacı ile sınırlandırılabilir³⁸⁹.

Adli suçluların unutulma hakkı taleplerine ilişkin yargı kararlarında yer alan farklı bir bakış açısını sunmak gerekirse, unutulma hakkının uygulanması içeriğe konu davadan bahsedilmesine tamamen engel değildir. Tarafların adları ve/veya konunun bazı ayrıntıları gizlenerek ilgili yayın kamuya açık olmaya devam edebilecektir. Bu anlamda Belçika Temyiz Mahkemesi'nin 2016 yılında vermiş olduğu *O.G. v. Le Soir* kararında³⁹⁰, alkollü araç kullanmak suretiyle ölümcül bir trafik kazasına yol açan ve mahkum olan başvuru hakkındaki bir haberin anonim hale getirmesine karar verilmiştir. Yapılan dengeleme testi sonucunda; mahkumiyetin sona ermesi üzerinden geçen yirmi yılın ardından ilgili suça ilişkin haberlerin anonimleştirilmeden yayında kalmaya devam etmesinin, ifade özgürlüğünün korunmasından ziyade kişilik haklarının özüne dokunarak orantısız olduğu ifade edilmiştir. Bu anlamda hem ilgili kazaya ilişkin içeriğin genel anlamda korunması sağlanmış hem de bireyin kişilik haklarında meydana gelebilecek zararların önüne geçilmiştir.

Sonuç olarak, haberin ilk yayımlandığı tarihte var olan kamu yararının başvuru anında da bulunmaya devam edip etmediğinin tespiti uyumsuzluğun en mühim, zorlayıcı ve kilit kısmıdır. Diğer birçok dengeleme kriterinin geliştirilmesindeki ana hedef de kamu yararı ikilemine daha kolay çözüm bulabilmektir. Unutulma hakkı taleplerine verilecek yanıtlarda, olaydaki tüm parametrelerin dikkatlice ele alınması ve hem birey hem de toplum menfaatlerinin korunması gerekmektedir.

b. Unutulma Hakkı Talebinde Bulunan Kişinin Durumu

Kamu yararı kriteri ile birlikte unutulma hakkı ve ifade özgürlüğünün dengelenmesinde dikkate alınan diğer önemli husus, unutulma hakkını ileri süren kişinin durumudur. Haberlerde yer alan kişilerin kamuya mâl olmuş olması ve haber

³⁸⁸ *Asli Alp ve Şükrü Alp Bireysel Başvuru Kararı*, §28.

³⁸⁹ **Reymond**, "Right to be Forgotten", p.84.

³⁹⁰ Belçika Temyiz Mahkemesi'nin 2016 tarihli *O.G. v. Le Soir* kararından **akt.** **Milosavljević/Poler/Čeferin**, "Slovenian Online News Media", p.4.

konusunun toplumsal bir tartışmaya katkı sunması birbirlerini destekleyen ölçütlerdir³⁹¹. Kamuya mâl olmuş kişilerin eylemleriyle ilişkili bilgiler ve haber içerikleri, neredeyse her daim bir kamuoyu yaratmakta ve öğreniminde kamunun menfaatini barındırır bir nitelik taşımaktadır³⁹². Dolayısıyla bu kişilerin toplumsal rolü, kamusal yararın tespitinde önemli bir faktördür³⁹³.

AİHM, sade vatandaşlar ve kamusal figürler arasında bir ayrım yapılması gerektiği gibi, kamuya açık figürlerin durumu konusunda politikacı ve siyasetçi kimliği taşıyan kişiler ile başka faaliyetler nedeniyle tanınmış kişiler arasında da bir ayrıma gidilmesi gerektiğini ifade etmiştir³⁹⁴. Özellikle toplumu yönetmek konusunda yetki sahibi olan hükümet yetkilileri, yapmış oldukları eylemlerinden dolayı halka karşı sorumludur ve diğer vatandaşlara nazaran kişisel mahremiyetlerine yapılacak müdahalelerde daha hoşgörülü davranmaları beklenmektedir³⁹⁵. Elbette ki bu kişilerin özel hayatlarına saygı gösterilmesi konusunda gerekli özen ve dikkatin gösterilmesi gerekmektedir. Fakat kamu gücünü elinde bulunduran kimselerin, geçmişte yapmış oldukları eylemleri unutulma hakkı uyarınca geride bırakarak hayatlarında yeni bir sayfa açma konusunda sade vatandaşlarla eşit seviyede değerlendirilemeyeceği de bir gerçektir. Görevleri gereği yapmış oldukları her faaliyetin halkı doğrudan ve/veya dolaylı olarak etkileyen kamusal figürlerin, ilgili eylemlerinin sonuçlarından sorumlu tutulmadıkları bir devlet düzeninde demokratik bir toplum için gerekli olan sorumluluk duygusu gelişmeyecektir³⁹⁶.

AYM de AİHM kararlarına atıfta bulunarak kamusal role sahip kişiler ve sade vatandaşlar arasındaki farkı vurgulamıştır. *Nilgün Halloran* bireysel başvuru kararında; siyasetçiler ve kamuoyunca tanınan kişilerin gördükleri işlev nedeniyle daha fazla eleştiriye katlanmak durumunda oldukları ve bu sebeple kamusal yetki kullanan görevli ve siyasetçilerin sade vatandaşlara göre eleştiriye daha açık

³⁹¹ Benzer görüş için bkz. **Milosavljević/Poler/Čeferin**, “Slovenian Online News Media”, p.6.

³⁹² İlgili hususun altını çizerek, kamusal figürlerin unutulma hakkından yararlanma taleplerinin sıklıkla reddedileceğini ifade eden görüş için bkz. **29. Madde Veri Koruma Grubu**, “Guidelines On The Implementation of The Court of Justice of The European Union Judgment on ‘Google Spain and Google Inc v. Agencia Española De Protección De Datos (AEPD) and Mario Costeja González’ C-131/12”, 26.11.2014, p.13-14.; **The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten**, p.7-8.

³⁹³ **Akt. Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.82.

³⁹⁴ *Von Hannover (No.2)*, §110.; *Axel Springer AG/Almanya*, §91.

³⁹⁵ *Castells/İspanya*, §46.

³⁹⁶ Benzer bir ifade için bkz. **Blanchette/Johnson**, “Data Retention and the Panoptic Society”, p.36.

olmalarının kaçınılmaz olduğu ifade edilmiştir³⁹⁷. Ankara'nın içme suyuna ilişkin bir raporda belediye başkanı hakkında kullanılan ifadelerin konu olduğu *Ali Rıza Üçer* bireysel başvuru kararında ise AYM, kamu gücünü kullanan organlara ve siyasetçilere yöneltilen eleştiri sınırının toplumun geri kalanından daha fazla olduğunu belirtmiştir. Buna göre siyasetçiler, diğer kişilerden farklı olarak her sözünü ve eylemini halkın ve aynı zamanda diğer siyasetçilerin denetimine açtıkları için kendilerine yöneltilen eleştirilere daha geniş hoşgörü göstermek zorundadır³⁹⁸. Benzer şekilde, eski Esenyurt Belediye Başkanı hakkında belediye başkanlığı dönemindeki yolsuzluk iddiaları kapsamında yürütülen ceza yargılamasına ilişkin haberlerin, hakkında haber yapılan kişinin kimlikleri dikkate alındığında güncelliklerini ve kamuoyu ilgisini yitirdiğinin söylenemeyeceğine karar verilmiştir³⁹⁹.

Konuya ilişkin olarak, haber bağlantılarının arama motoru sonuçlarından kaldırılması taleplerinde de kişinin kamusal rolünün etkili olduğu görülmektedir. Google'ın kendisine yöneltilen başvurulara yer verdiği Şeffaflık Raporu'ndaki örneklerden biri, başvuru sahibinin siyasi parti şehir konseyi eski üyesi olduğu bir başvurudur⁴⁰⁰. Belçika'dan gelen bu başvuruda, kişinin bir cinayet ve iki cinayete teşebbüsle yargılandığı mahkeme kararı ve aldığı cezaya ilişkin 8 URL'nin Google Araması'ndan kaldırılması talep edilmiştir. Google, başvurusunun geçmişteki siyasi rolü ve suçların ciddiyeti nedeniyle URL'leri listeden kaldırmamıştır. Benzer şekilde Alman bir rahip, kendisine yönelik birkaç cinsel taciz iddiasını konu eden iki haberin Google Araması'ndan kaldırılmasına yönelik bir talepte bulunmuştur⁴⁰¹. Başvurucunun rahip olarak kamusal bir role sahip olduğunun belirlenmesi ve kilisenin yürüttüğü soruşturmanın hâlâ devam etmesi nedeniyle, başvuruya konu haberlerin Google arama sonuçlarından kaldırılmasına ilişkin talep reddedilmiştir.

³⁹⁷ AYM, *Nilgün Halloran Bireysel Başvurusu*, Başvuru No. 2012/1184, 16.07.2014, §45

³⁹⁸ AYM, *Ali Rıza Üçer Bireysel Başvurusu (2)*, Başvuru No. 2013/8598, 02.07.2015, §56.

³⁹⁹ AYM, *G.D. Bireysel Başvurusu (2)*, Başvuru No. 2014/1808, 04.10.2017, §34.

⁴⁰⁰ **Google Şeffaflık Raporu**, Avrupa gizlilik yasası kapsamında 2018 yılında Belçika'dan gelen içerik kaldırma başvurusu, (Çevrimiçi) https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview?hl=tr&privacy_requests=country:BE;year:2018;decision:not%20delisted&lu=privacy_requests, (e.t. 27.10.2020).

⁴⁰¹ **Google Şeffaflık Raporu**, Avrupa gizlilik yasası kapsamında 2017 yılında Almanya'dan gelen içerik kaldırma başvurusu, (Çevrimiçi) https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview?hl=tr&privacy_requests=country:DE;year:2017;decision:not%20delisted&lu=privacy_requests, (e.t. 27.10.2020).

İlgili kişinin kamusal rolü haricinde değinilmesi gereken bir diğer konu ise suçtan zarar gören kişinin durumudur. Doktrinde, aile içi şiddet, cinsel saldırı ve/veya istismar, adam kaçırma, seks ticareti ve kişide ağır travmalar bırakan benzer suçların mağdurları için sınırlı bir unutulma hakkının benimsenmesi gerektiği yorumu yapılmıştır⁴⁰². Buna göre, ilgili suçu işleyenler hakkında toplumun bilgi edinme hakkının varlığı şüphesiz olmakla birlikte, özellikle internette suç konusu olaya ilişkin oluşturulmuş her bir içerikte, suçun mağduru kişilerin isimlerinin anonimleştirilmesini talep edebilme hakları olmalıdır. Toplumun işlenen suça ilişkin bilgi edinme hakkı ile mağdur kişilerin yaşadıkları travmanın olumsuz etkilerinin hafifletilmesi arasında ölçülü bir dengenin sağlanması önem arz etmektedir. Benzer şekilde, verilerin kişinin çocukluk dönemine ait olduğu ya da veri öznesinin çocuk olduğu durumların değerlendirilmesinde de çocuğun üstün yararının ön planda tutulması gerekmektedir.

c. Demokratik Bir Toplumda Gereklik ve Ölçülülük

Kamu yararı ve kişinin durumu kriterlerinden sonra, haklar arasındaki dengenin sağlanması için dikkate alınması gereken son önemli husus ise, haklardan birine uygulanan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmasıdır. Unutulma hakkının tanınması esnasında ifade özgürlüğüne uygulanacak tedbir, somut uyuşmazlığın özellikleri doğrultusunda mümkün olan en minimum ve özgürlüğün kullanımını imkânsız hâle getirmeyecek seviyede olmalıdır. Yapılan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli olduğunun söylenebilmesi için; zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacı karşılamaya yönelik ve hakkın özüne dokunmayarak, hedeflenen meşru amaçla ölçülü ve öngörülebilir olması gerekmektedir⁴⁰³. İlgili tanımdan anlaşılacağı üzere, temel hak ve hürriyetlere ilişkin sınırlamaların dengelenmesi için yapılacak müdahalelerin yerinde olup olmadığı, demokratik toplumda gereklik ve ölçülülük kriteri ile sonuca ulaşacaktır⁴⁰⁴. Zira somut uyuşmazlığın koşulları kapsamında değerlendirilecek kriterler ile hangi hakkın üstün geleceği belirlenecek ve bu belirleme sonrasında, müdahalenin demokratik toplumda gerekli ve hedeflenen meşru amaçla ölçülü olup olmadığının tespiti yapılacaktır.

⁴⁰² Lee, “Free Speech”, p.108.

⁴⁰³ AİHM, *Handyside/Birleşik Krallık*, §48-49.; *Olsson/İsveç (No.1)*, Başvuru No. 10465/83, 24.03.1998, §67.

⁴⁰⁴ Akt. Ocak, “Hakları Dengelemek”, s.524.

Bahsetmiş olduğumuz üzere, ifade özgürlüğü “başkalarının şöhret ve haklarının korunması” sebebine bağlı olarak; unutulma hakkı ise “ifade özgürlüğünün kullanımı” kapsamında sınırlanmaktadır. Belirlenen dengeleme kriterlerinin somut olaya uyarlanması ile birlikte, kişisel ve toplumsal menfaatler değerlendirilmekte ve hangi hakkın ön planda tutulacağına dair bir sonuca varılmaktadır. Fakat yargılamanın bu kısmı yalnızca ağır basacak hakkın tespitine yöneliktir. Uyuşmazlıkta çözümlenmesi gereken bir sonraki kısım ise, haklara yapılan müdahale ve kısıtlamaların hangi ölçüde olması gerektiğidir.

Demokratik toplumda gereklilik kriterinde yer alan “gerekli olma” kavramına açıklık getiren AİHM’e göre:

“(…) ‘Gerekli olma’ kavramı, ‘zorunlu’ kelimesi ile eşanlamlı olmadığı gibi ‘mutlak suretle ve/veya kesinlikle gerekli’ ifadeleri ve ‘durumun katı bir biçimde gerektirdiği ölçüde’ kalıbıyla aynı anlama gelmediği gibi; ‘kabul edilebilir’, ‘olağan’, ‘faydalı’, ‘makul’ veya ‘arzu edilen’ sıfatlarının esnekliğine de sahip değildir. Bununla beraber, bu bağlamda ‘gereklilik’ kavramının ima ettiği zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın varlığını, ilk aşamada ulusal makamlar değerlendirecektir (...)”⁴⁰⁵

Bu anlamda demokratik toplumda gerekliliğin değerlendirilebilmesi için, üye devletlere bir takdir yetkisi tanındığı anlaşılmaktadır⁴⁰⁶. Fakat söz konusu takdir yetkisi mutlak ve sınırsız değildir; nitekim kamusal ihtiyaca yönelik ilk değerlendirmeyi yerel yargı makamları yapacak olsa da Mahkeme, söz konusu kararlar hakkında nihai hükmü verme yetkisine sahiptir⁴⁰⁷.

Mahkemenin dengeleme testinde izlenecek ölçütlere ışık tutabilecek nitelikteki *Times Newspapers/Birleşik Krallık* kararı, kamuya açık çevrimiçi haber arşivlerinin varlığı ve bu düzlem üzerinde çatışmakta olan ifade ve basın özgürlüğü ile unutulma hakkına yönelik bir bakış açısı sunmuştur⁴⁰⁸. Kararda, internet arşivlerinin haber ve

⁴⁰⁵ *Handyside/Birleşik Krallık*, §48.; *Sunday Times/Birleşik Krallık (No.1)*, Başvuru No. 6538/74, 26/04/1979, §59.; *Dudgeon/Birleşik Krallık*, Başvuru No. 7525/76, 22.10.1981, §51.

⁴⁰⁶ *Handyside/Birleşik Krallık*, §48.; *Sunday Times/Birleşik Krallık (No.1)*, §59.; *Dudgeon/Birleşik Krallık*, §52.

⁴⁰⁷ *Handyside/Birleşik Krallık*, §49.; *Sunday Times/Birleşik Krallık (No.1)*, §59.; *Dudgeon/Birleşik Krallık*, §52.

⁴⁰⁸ **De Terwangne**, “Right to Oblivion”, p.113.

bilgilerin korunması neticesinde eğitim ve tarihi araştırmaların yapılabilmesi için değerli bir kaynak olduğu dile getirilmiş ise de hemen ardından arşivcilik faaliyetinin basının ikinci rolü olduğunu ve *kamunun bekçi köpeği* olma işlevine nazaran terazi dengesinde daha az ağırlığa sahip olduğu ifade edilmiştir⁴⁰⁹. Paragrafın devamında, rekâbet halindeki haklar arasındaki dengeyi kurma konusunda devletlere tanınan takdir yetkisinin, geçmiş olayların haber arşivleri söz konusu olduğunda, güncel olaylara ilişkin haberlere nazaran daha büyük olacağı vurgulanmıştır.

İnternet erişimi ve internet yayıncılığı bakımından önemli bir diğer karar olan *Ahmet Yıldırım/Türkiye* kararında, hakların çatıştığı ve ifade özgürlüğünü sınırlandırılacağı durumlara ilişkin olarak; çıkarlar arasındaki denge ve uzlaşmanın sağlanabilmesi adına kapsamı ve sınırları belirlenerek öngörülebilir bir yasal güvencenin oluşturulması gerektiğine karar verilmiştir⁴¹⁰. Atatürk'ün hatırasına hakaret içeren yayınların bulunması sebebiyle “*Google Sites*” kapsamında bulunan tüm sitelere erişim engeli getirildiği somut olayda, söz konusu tedbir kararının keyfi sonuçlar doğurmaya yönelik olduğu, dolayısıyla adil ve makul bir dengeyi varlığından bahsedilemeyeceği için müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olma kriterini sağlayamadığı ifade edilmiştir⁴¹¹. Atatürk'ün hatırasına hakaret içeren yayınların bir başka çevrimiçi platformda yer aldığı *Cengiz ve Diğerleri/Türkiye*⁴¹² kararında da ilgili hukuka aykırı videolar sebebiyle Youtube isimli sosyal medya sitesine erişim engeli getirilmesi incelenmiştir.

Yukarıdaki kararlarla benzer tedbir kararının konu alındığı ve Anayasa Mahkemesi tarafından ifade özgürlüğünün kısıtlanması hakkında önemli tespitlerin yapıldığı *Yaman Akdeniz ve Diğerleri* kararında, “twitter.com” isimli internet adresine erişimin engellenmesi müdahalesi incelenmiştir. Müdahalenin haklı sebeplere dayanıp dayanmadığını değerlendiren mahkeme, daha sonra da demokratik toplum düzeni için gereklilik ve ölçülülük hususlarını ele almıştır. Buna göre; getirilen erişim engelinin URL bazında değil de tüm siteye yönelik olarak uygulandığı ve bu uygulama neticesinde milyonlarca kullanıcının ilgili siteden yararlanması imkânsız hâle

⁴⁰⁹ *Times Newspapers Ltd./Birleşik Krallık (no.1 ve 2)*, §45.

⁴¹⁰ *Ahmet Yıldırım/Türkiye*, §64.

⁴¹¹ *Ahmet Yıldırım/Türkiye*, §68.

⁴¹² **AİHM**, *Cengiz ve Diğerleri/Türkiye*, Başvuru No. 48226/10 ve 14027/11, 01.12.2015.

gelmesinden dolayı, ifade özgürlüğüne yönelik ağır ve ölçüsüz bir müdahalede bulunulduğu ifade edilmiştir⁴¹³.

Uygulanacak müdahalenin, demokratik toplumda gereklilik ve ölçülülük kriterini sağlayabildiği yargı kararlarından örnek vermek gerekirse; kamu yararını ele aldığımız başlıkta da değindiğimiz *O.G. v. Le Soir* kararında olduğu gibi, anonimleştirme yöntemine başvurma isabetli olduğu düşünülmektedir. Benzer şekilde, ilgili haber içeriğine olan erişimin tamamen engellenmesi gibi geniş çaplı bir müdahale yerine, haber metninin bir kopyası saklanarak çevrimiçi arşivden çıkarılması yöntemi de yine ölçülü bir müdahale örneğini oluşturmaktadır. İlgili yönteme ilişkin Milano Mahkemesi'nin vermiş olduğu bir kararda da; haberde yer alan bilginin tam olarak gerçeği yansıtmadığı ve geçen zamana bağlı olarak ilgili konunun önemli bir kamusal rolünün bulunmamasının ışığında, haberin arşivden çıkarılması ve yalnızca tarihi belge olma amacına hizmet etmek üzere bir kopyasının saklanmasına karar verildiği görülmektedir⁴¹⁴.

Unutulma hakkı ve ifade özgürlüğünün dengelenmesi adına bahsetmiş olduğumuz tüm hususların sonucunda, ilgili hakların dengelenmesi oldukça hassas ve titiz bir değerlendirme gerektirmektedir. Yapılacak değerlendirmede kamu yararının tespiti oldukça önem arz etmekte ve tüm sürecin ana merkezinde bulunmaktadır. Verilecek kararların, kişinin kamusal rolü göz önünde tutularak demokratik bir toplumda gereklilik ve ölçülülük ilkesi temeli ışığında verilmesi ile hem kamusal hem de kişisel değerlerin eşit derecede korunacağı anlaşılmaktadır.

⁴¹³ **AYM**, *Yaman Akdeniz ve Diğerleri Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No: 2014/3986, 02.04.2014, §46-49.

⁴¹⁴ Milano Mahkemesi'nin 26.04.2013 tarihli kararından **akt. Biasiotti/Faro**, "The Italian Perspective", p.11-12.

İKİNCİ BÖLÜM

ULUSLARARASI HUKUK ÇERÇEVESİNDE UNUTULMA HAKKININ NORMATİF DAYANAKLARI VE YARGI KARARLARI

Çalışmamızın bu bölümünde, ilk bölümde ana hatlarıyla açıklamaya çalıştığımız unutulma hakkının; Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (“OECD”) başta olmak üzere, Birleşmiş Milletler (“BM”), Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği (“AB”) bünyesindeki normatif dayanakları ile ABAD’ın *Google-İspanya* kararı itibarıyla oluşan içtihatları incelenecektir. BM ve Avrupa Konseyi tarafından getirilen düzenlemeleri açıklamaya başladığımızda görülecektir ki, ilgili metinlerde unutulma hakkı adı altında bir hak başlığı yer almamaktadır. Fakat bu durum, söz konusu metinler uyarınca unutulma hakkının ileri sürülmesi ve bu anlamda hakkın normatif dayanağının bir parçası olmalarına engel teşkil etmemektedir¹. Bu kapsamda gerek sözleşme metinlerinde yer alan hükümler gerekse yargı içtihatları doğrultusunda unutulma hakkının uygulanabilirliği ele alınacaktır.

Unutulma hakkının AB sistemindeki yerini incelemeye geçtiğimizde ise, Üye Devletler bakımından hakkın kavramsal olarak açıkça ve spesifik bir biçimde hüküm altına alınmaya başlandığı görülecektir. Normatif dayanakların yanı sıra, unutulma hakkının AB üye devletleri tarafından tanınması ve diğer ülkeler açısından da bilinirliğe ulaşarak önemli bir tartışma konusu olmasına katkıda bulunan ve dolayısıyla hakkı konu alan en önemli yargı kararı olarak kabul edilen² *Google-İspanya* kararı detaylıca ele alınacaktır. Kararın yalnızca Avrupa’da değil neredeyse tüm dünyada ses getirmesi sonucunda birçok ülke unutulma hakkının kendi ulusal hukukları içerisinde nasıl bir uygulama alanı bulacağı tartışılacaktır. Örnek kararların aktarımında sonra, unutulma hakkının açıkça ifade edildiği AİHM kararlarına yer

¹ Benzer görüş için bkz. Sözüer, Unutulma Hakkı, s.85.

² Benzer ifadeler için bkz. LoCascio, “Wear the Rose Colored Google Glass”, p.301.; Yavuz, “Bilişim Çağı”, s.261.; Sözüer, Geçmişe Sünger Çekmek.; Yavuz, İnternet’teki Arama Sonuçları, s.89.; Yıldız, “Arama Motorlarının Rolü”, s.406.

verilecek ve böylelikle, Mahkeme'nin hakka olan bakış açısı açıklanmaya çalışılacaktır.

I. NORMATİF DAYANAKLAR

A. OECD Rehber İlkeleri

Bilişim teknolojilerinin sunduğu kolaylıklar çerçevesinde kişisel verilerin ülkeler arasında dolaşıma açılmasıyla bilgi, ekonomik değerini zaman içerisinde artırmış ve en değerli kaynaklardan biri olma potansiyeline kavuşmuştur³. Bu sebeple, OECD⁴ tarafından 23.09.1980 tarihinde kabul edilen *Özel Yaşamın Gizliliğinin ve Sınır Ötesi Kişisel Veri Dolaşımının Korunmasına İlişkin Rehber İlkeler* ("OECD Rehber İlkeleri") ile kişisel verilerin uluslararası anlamda korunmasına dair ilk adım atılmıştır⁵. Veri korumasını daha çok ekonomik çerçevede ele alan bu ilkeler, hukukî nitelikleri açısından tavsiye kararı hükmünde olup bağlayıcı değildir⁶. Dolayısıyla OECD'ye üye her bir devlet, söz konusu ilkeleri iç hukuklarının bir parçası yapıp yapmamak konusunda serbesttir.

OECD Rehber İlkeleri ile üye ülkelere; kabul edilen ilkelere bağlılık göstererek kendi iç hukuklarında uygulamaları tavsiye edilmiş ve sınır ötesi bir uygulama alanı yaratılabilmesi adına, örgüt üyesi diğer ülkelerle iş birliği yapma çağrısında bulunulmuştur⁷. Veri koruma hukuku için bir başlangıç niteliği taşıyan bu ilkelerin, asgarî anlamda bir güvencenin sağlanabilmesi bakımından üye devletlerce dikkate

³ Benzer ifadeler için **bkz.** Ausloos, "Worth Remembering", p.143.; **Yılmaz**, "Kişisel Verilerin Korunması Regülasyonu", s.117.

⁴ 1961 yılında kurulan OECD; ülkelerin sahip olduğu bir dizi sosyal, ekonomik ve çevresel zorluklara çözüm sunabilecek politikalar ve uluslararası standartlar geliştirerek tavsiye kararlar vermek için çalışan uluslararası bir organizasyondur. Daha fazla bilgi için **bkz.** (Çevrimiçi) <https://www.oecd.org/>, (e.t. 06.12.2020).

⁵ **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.129.; **Dülger**, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, s.86-87. (vurgu eklenmiştir)

⁶ **Şimşek**, Anayasa Hukuku, s.13.; **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.130.; **Dülger**, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, s.87.

⁷ **OECD**, "OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data", 23.09.1980, <http://www.oecd.org/digital/ieconomy/oecdguidelinesontheprivacyandtransborderflowsofpersonaldata.htm>, (e.t. 06.12.2020).

alınarak benimsenmesi istenmiştir. Rehber ilkeler, yalnızca tavsiye niteliğinde olmasına karşın, yarattığı etki bakımından örgütün üye devletleri ile sınırlı kalmamış ve birçok veri koruma belgesi için kılavuz olmuştur⁸.

OECD Rehber İlkeleri'nin, kişisel verilerin korunabilmesi için geliştirilecek veri koruma politikalarına yönelik sekiz temel ilkesi; a) veri toplamanın sınırlı olması ilkesi, b) veri kalitesi ilkesi, c) amacın belirli olması gerektiği ilkesi, ç) kullanımın sınırlı olması ilkesi, d) veri güvenliği ilkesi, e) açıklık ilkesi, f) bireyin katılımı ilkesi, g) hesap verme zorunluluğu ilkesi olarak sıralanmaktadır⁹.

Rehber ilkelerden ilki olan veri toplamanın sınırlı olması, kişisel verilerin işleme ve kaydedilme faaliyetinin belirli sınırlamalara tabi olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda kişisel veriler; yalnızca yasal, adil yollarla ve gerektiğinde veri sahibinin rıza verdiği ölçüde işlenebilecektir¹⁰. İkinci ilke olarak, işlenen kişisel verilerin taşınması gerektiği özellikleri açıklayan veri kalitesi ilkesine göre kişisel veriler; kullanılacakları amaçlarla ilgili olmalı ve bu amaçlar için gerekli olduğu ölçüde doğru, eksiksiz ve güncel tutulması gerekmektedir¹¹. Söz konusu ilkenin lafzından anlaşılacağı üzere, verilerin işlenebilmesi için öncelikle bir işleme amacının belirlenmesi gerekmektedir. OECD Rehber İlkeleri'nin üçüncüsü olan amacın belirli olması ilkesine göre; kişisel verilerin toplanma amaçları en geç veri toplama anında kararlaştırılmalı ve belirlenen bu amaç, ancak baştaki esas amaca uygun olduğu ve ilgili değişikliğe ilişkin bildirimde bulunulduğu zaman değiştirilebilmelidir¹². Rehber ilkelerin dördüncüsü olan veri kullanımının sınırlı olması ilkesi, amacın belirliliğini anlatan ilkelerle uyumlu bir şekilde veri toplamanın sınırlılığına işaret etmektedir. Kural olarak, kişisel verilerin üçüncü kişilere açıklanamayacağı ve ifşa edilerek erişime uygun hâle getirilemeyeceğini ifade eden ilkeye göre, kişinin rızası veya kanundan doğan bir zorunluluğun varlığı, bu kuralın istisnasını oluşturacaktır¹³.

⁸ Çalışmamızın ileriki alt başlıklarında değineceğimiz AB Genel Veri Koruma Tüzüğü ve 6698 sayılı Kanun'un, bahsi geçen ilkelerden yola çıkılarak hazırlanmış olduğu görülmektedir. Konuya ilişkin ulusal ve uluslararası metinlerden örnekli açıklamalar için ayrıca **bkz. Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.131-132.

⁹ **OECD Rehber İlkeleri**, m. 7-14.

¹⁰ **OECD Rehber İlkeleri**, m. 7.

¹¹ **OECD Rehber İlkeleri**, m. 8.

¹² **OECD Rehber İlkeleri**, m. 9.

¹³ **OECD Rehber İlkeleri**, m. 10.

Beşinci ilke olan ve verilerin güvenliğini konu alan veri güvenliği ilkesine göre kişisel veriler; kaybolma, yetkisi olmayan kişiler tarafından erişilme, imha edilme, kullanılma, değiştirilme veya ifşa edilme gibi risklere karşı makul güvenlik önlemleri ile korunmalıdır¹⁴. Güvenliğin sağlanması ile paralel olarak hangi adımların atılması gerektiği ise altıncı ilke olan açıklık ilkesi kapsamında ele alınmıştır. Kişisel verilerin işlenmesi ve güvenliğine uygulanacak politikaların oluşturulmasında, genel bir açıklık prensibi dikkate alınmalıdır. Bu anlamda kişisel verilerin varlığı, niteliği, temel kullanım amaçları, veri sorumlusunun kimliği ve olağan ikâmeti gibi unsurlar belirlenebilir olmalıdır¹⁵. Kişisel verilerin işlenmesi ve kullanımına yönelik alınacak güvenlik tedbirlerinin açık olmasının yanı sıra, veri öznesi kişilerin de bu sürece katılımının sağlanması önemlidir. Bu önemin farkında olarak sıralanan ilkelere aykırı bir veri işleme faaliyeti durumunda veri öznesine bazı haklar tanınmıştır. Bireysel katılımın sağlanması için tanınan hakların sıralandığı yedinci ilke uyarınca kişiler; herhangi bir veri sorumlusunda kendilerine ait kişisel veri bulunup bulunmadığını, eğer varsa makul bir süre ve ücret karşılığında ilgili verilerine ilişkin bilgi edinme hakkına sahiptir¹⁶. Kişilerin, bu çerçevede yaptıkları bir talebin reddedilmesi durumunda ise; itiraz ederek ilgili hukuksal yollara başvurabilme ve itirazın kabulü hâlinde de verilerin silinmesi, düzeltilmesi, tamamlanması veya değiştirilme hakkı bulunmaktadır¹⁷. Sekizinci ve son ilke olan ve hatta yıllar sonra AB Veri Koruma Tüzüğü'nde de karşılığını bulan hesap verilebilirlik ilkesi ise, veri sorumlusunun yukarıda belirtilen ilkelerin uygulanması için yürürlüğe konacak yasal düzenlemelere uymaktan sorumlu olduğunu hükme bağlamıştır¹⁸.

Sayılan ilkelerin her biri unutulma hakkının tanınması ile yakından ilişkilidir. Zira verilerin, yasal yollarla elde edilerek doğruluğu ve güncelliğini kaybetmeden toplandığı amaca uygun şekilde tutulmaya devam edilmesi ve aksi durumda sahip olduğu haklar ile kişinin veri işleme sürecine katılımının sağlanması, unutulma hakkının uygulama alanı bulmasında değerlendirilecek kriterlerdendir.

¹⁴ OECD Rehber İlkeleri, m. 11.

¹⁵ OECD Rehber İlkeleri, m. 12.

¹⁶ OECD Rehber İlkeleri, m. 13.

¹⁷ OECD Rehber İlkeleri, m. 13.

¹⁸ OECD Rehber İlkeleri, m. 14.

OECD Rehber İlkeleri, veri koruma hukuku kapsamında alınması gereken temel önlemleri sıralamış olması sebebiyle önemli bir yere sahiptir. Fakat esas düzenlenme amacının üye devletlerin ekonomik gelişimi olması ve kişisel verilerin korunması kavramını insan hakkı temelinde bir yaklaşımla değerlendirmemesi, tavsiye ilkelerinin tam anlamıyla bir güvence sunmasının önüne geçmiştir. Gelişen teknoloji ve artan internet kullanımına bağlı olarak, 2013 yılında revize edilen metinde¹⁹ bahsi geçen ilkeler korunmuştur. Kişisel verilerin korunması ve gizlilik haklarına saygıyı teşvik etmeye devam eden güncel metinde, hakların daha etkin bir biçimde korunabilmesine ve küresel olarak uygulanabilirliğine odaklanılmıştır²⁰.

B. Birleşmiş Milletler Bakımından Normatif Dayanaklar

BM bakımından hakkın normatif dayanaklarını inceleyeceğimiz bu başlıkta, daha önce özel hayatın gizliliği ve korunması hakkına ilişkin konu başlığında yalnızca ismini ve madde numarasını geçirmiş olduğumuz metinler daha detaylı şekilde ele alınacaktır. Bu anlamda İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi m. 12., Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nin "Mahremiyet Hakkı" başlıklı m. 17 hükmü ve Bilgisayara Geçirilmiş Kişisel Veri Dosyalarının Düzenlenmesine İlişkin Rehber İlkeler ("BM Rehber İlkeleri") doğrultusunda, unutulma hakkının BM hukuk düzeni içerisindeki konumu açıklanmaya çalışılacaktır.

1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi

10.12.1948 tarihinde kabul edilen *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi*, Örgüt'ün insan haklarının korunması adına tüm dünyada uygulanacak bir standart belirleme sürecinin ilk adımını oluşturmaktadır²¹. Temel hak ve özgürlüklerin temini bakımından en köklü uluslararası kaynaktan biri olan bu metnin 12. maddesinde, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı düzenlenmiştir. İlgili madde hükmü uyarınca: *"Hiç kimsenin özel yaşamına, ailesine, evine ya da yazışmasına keyfi olarak*

¹⁹ OECD, "The OECD Privacy Framework", 11.07.2013, (Çevrimiçi) http://www.oecd.org/sti/ieconomy/oecd_privacy_framework.pdf, (e.t. 06.12.2020).

²⁰ OECD, "The OECD Privacy Framework", p.4.

²¹ Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.134. (vurgu eklenmiştir)

karışılmaz, onuruna ve adına saldırılamaz. Herkesin, bu gibi müdahale ya da saldırılara karşı yasa tarafından korunma hakkı vardır.”

Benzer ve neredeyse birebir ifadelerin yer aldığı Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi m.17 hükmü ise, BM İnsan Hakları Komitesi tarafından yapılan yorum nedeniyle oldukça önemlidir. Kişisel verilerin korunması hakkının, ilgili madde düzenlemesi kapsamında olduğunu belirten BM İnsan Hakları Komitesi 16. Genel Yorumu’na göre:

“Kişisel bilgilerin; -ister kamu otoriteleri ister özel şahıslar veya kuruluşlar tarafından olsun- bilgisayarlar, veri bankaları ve benzeri şekilde diğer cihazlarda toplanması ve saklanması kanunla düzenlenmelidir. Devletler; bir kişinin özel hayatına ilişkin bilgilerin, yasal olarak bu bilgileri edinerek işleme ve kullanma yetkisi olmayan kişilerin eline ulaşmamasını ve söz konusu bilgilerin Sözleşme ile bağdaşmayan amaçlar için kullanılmamasını sağlamak için etkili tedbirleri almalıdır. Özel hayatının gizliliğinin en etkili şekilde korunabilmesi için her birey, kendisine ait hangi kişisel verinin veri tabanlarında yer alan otomatik veri dosyalarında saklanıp saklanmadığını ve eğer saklanıyorsa da hangi amaçlarla saklandığını net ve anlaşılır bir biçimde öğrenme hakkına sahip olmalıdır. Her birey; hangi kamu makamı, özel şahıs veya kurumun, bahsi geçen dosyaları kontrol ettiğini veya kontrol edebileceğini de öğrenebilmelidir. Aynı şekilde her birey; ilgili dosyaların, yanlış kişisel veriler içermesi ya da kanuna aykırı olarak toplanması veya işlenmesi durumunda, düzeltme veya bilgilerin ortadan kaldırılmasını talep etme hakkına sahip olmalıdır²².”

Komite’nin yapmış olduğu bu yorum çerçevesinde, kişisel verilerin korunması özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı kapsamında ele alınmıştır. Yapılan yorumun unutulma hakkına olan yansımaları incelemek gerekirse; veri koruma ilkelerinden hukuka uygunluk, sınırlı amaç ve ilgilinin katılımı ilkelerinin korunuyor olduğu anlaşılmaktadır. Zira; ilk etapta, kişiler hakkındaki verilerin depolanma faaliyetinin kanunla belirlenmesi ve toplanan bu verilerin Sözleşme ile bağdaşmayacak amaçlara

²² **BM İnsan Hakları Komitesi**, “CCPR General Comment No.16: The Right to Respect of Privacy, Family, Home and Correspondence, and Protection of Honour and Reputation”, 08.04.1988, p.2, §10, (Çevrimiçi) http://ccprcentre.org/page/view/general_comments/27798, (e.t. 08.12.2020).

hizmet etmemesi gerektiği ifade edilmiştir. Kişiyi, kendisi hakkında hangi verilerin tutulduğunu öğrenerek, yanlış ya da kanuna aykırı yollarla toplanması durumunda verilerin ortadan kaldırılmasını talep edebilme imkânı tanınmıştır. Unutulma hakkının tanımını yaparken doğru ve hukuka uygun şekilde alenileşmiş verilerden bahsediyor olmakla birlikte; bilhassa veri koruma ilkelerinden bir kaçına yapılan atıflar, BM İnsan Hakları Komitesi tarafından yapılan yorumu değerli kılmaktadır. Ayrıca özel kişi ve kurumlar tarafından tutulan verilerin de koruma kapsamında değerlendirilmesi, unutulma hakkının hayata geçirilebilmesi adına kuvvetli bir dayanak oluşturmaktadır²³.

2. Bilgisayara Geçirilmiş Kişisel Veri Dosyalarının Düzenlenmesine İlişkin Rehber İlkeler (“BM Rehber İlkeleri”)

14.12.1990 tarihinde BM Genel Kurul’unda kabul edilen *Bilgisayara Geçirilmiş Kişisel Veri Dosyalarının Düzenlenmesine İlişkin Rehber İlkeler* (“BM Rehber İlkeleri”), BM bünyesinde bağımsız ve doğrudan şekilde kişisel verilerin korunması ve bireylerin de bu anlamdaki endişelerinin ortadan kaldırılması amacını taşıyan spesifik bir düzenleme olması nedeniyle önemlidir²⁴. Söz konusu önemine ek olarak, belirlenen ilkeler hem üye devletlerin kendi iç hukuklarında kişisel verilerin korunmasına yönelik yasaları çıkarmaları konusunda teşvik edici bir rol üstlenmiş hem de uluslararası kuruluşları kapsayıcı bir uygulanabilirlik çerçevesi çizmiştir²⁵. Metnin unutulma hakkı ile ilişkili olduğu ilkeler; hukuka uygunluk ve dürüstlük, verilerin doğruluğu, amacın belirliliği ve ilgili kişinin erişimi ilkeleridir²⁶.

Hukuka uygunluk ve dürüstlük ilkesi gereği; kişiler hakkındaki bilgilerin, haksız veya hukuka aykırı yollarla toplanıp işlenmemesi ve BM Şartı’nın amaç ve ilkelerine aykırı amaçlar için kullanılmaması gerekmektedir²⁷. Bir sonraki ilke olan verilerin doğruluğu ilkesi ise; verilerin derlenmesinden veya saklanmasından sorumlu kişilerin, kaydedilen verilerin doğruluğu ve alaka düzeyine ilişkin düzenli kontroller yapmalarına, işlendikleri süre boyunca eksiksiz ve güncel tutma yükümlülüklerine

²³ Benzer görüş için bkz. Sözüer, Unutulma Hakkı, s.88.

²⁴ Şimşek, Anayasa Hukuku, s.16.; Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.136.; Dülger, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, §3, para. 85, s.90. (vurgu eklenmiştir)

²⁵ Akt. Sözüer, Unutulma Hakkı, s.88.; Akt. Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.136.

²⁶ BM Rehber İlkeleri, m. 1-4.

²⁷ BM Rehber İlkeleri, m. 1.

işaret etmektedir²⁸. Bu anlamda gerek hukuka uygunluk ve dürüstlük gerekse verilerin doğruluğu ilkesi, unutulma hakkının uygulanabileceği verilerin sahip olması gereken niteliklerle birebir örtüşmektedir.

Amacın belirliliği ilkesi kapsamında, öncelikle belirli bir veri toplama amacının kararlaştırılması öngörülmüş ve söz konusu verilerin kişinin rızası olmadığı müddetçe belirlenen amaçla bağdaşmayacak şekilde kullanılmasının önüne geçilmiştir²⁹. Bu anlamda, bir taraftan verilerin belirlenen amaca uygun kalmaya devam etmesi; diğer taraftan da belirtilen amaca ulaşılmasını sağlayacak süreyi aşan bir veri muhafazasının söz konusu olmaması gerekmektedir³⁰. İlkenin güvence altına aldığı hususlardan anlaşılmakta olduğu üzere, bu ilke ve çevrimiçi ortamda talep edilecek unutulma hakkı arasında açık bir ilişki bulunmaktadır³¹.

Son ilke olarak ilgili kişinin erişimi ilkesi kapsamında, toplanma amacı ile alakalı olmayan ve gereksiz verilerin düzeltilmesi ya da silinmesi mümkün kılınmaktadır. Bu ilke uyarınca herkes, kendisiyle ilgili bilgilerin işlenip işlenmediğini bilme ve işlenen verilerin yasadışı, gereksiz veya yanlış olması durumunda bu verilerin düzeltilmesi veya silinmesini talep etme hakkına sahiptir³². Böylece, veri sahibi kişi kendisi hakkındaki verilerin işlenerek toplanma ve kaydedilme sürecine müdahil olmaktadır. Kişinin verileri üzerindeki kontrolünü güçlendirme amacını taşıyan unutulma hakkının, bu ilke kapsamında da uygulanabilir olduğu söylenebilecektir.

BM çerçevesindeki açıklamalarımızı tamamlarken bahsetmek istediğimiz son husus ise; internet ve özel hayat arasındaki ilişkinin ele alınması açısından oldukça kıymetli olan, BM bünyesinde özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı üzerinde çalışmak üzere 2015 yılında üç yıl süre ile görevlendirilen Özel Raportör Prof. Joseph A. Cannataci'nin sunduğu ilk rapordur³³. BM İnsan Hakları Konseyi tarafından atanan Raportör'ün genel görevi; uluslararası insan hakları hukuku temelinde dijital çağda

²⁸ **BM Rehber İlkeleri**, m. 2.

²⁹ **BM Rehber İlkeleri**, m. 3 (b).

³⁰ **BM Rehber İlkeleri**, m. 3 (a) ve (c).

³¹ Benzer görüş için bkz. **Sözüler**, Unutulma Hakkı, s.89.

³² **BM Rehber İlkeleri**, m. 4.

³³ **Cannataci**, Joseph A.; "Report of the Special Rapporteur on the right to privacy, (Advance Unedited Version)", Human Rights Council, Thirty-first session, A/HRC/31/64, 08.03.2016, (Çevrimiçi) <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session31/Documents/A-HRC-31-64.doc>, (e.t. 08.12.2020).

mahremiyet hakkının geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin araştırma ve analizlerde bulunmak ve özel hayatın etkili bir şekilde korunabilmesi amacıyla etkili bir güvence prosedürü oluşturmak için gerekli adımları tespit etmektir³⁴. Hazırlamış olduğu ilk raporunda bu kapsamda değerlendirmelerde bulunan Cannataci, analizlerini birden fazla başlık altında detaylandırmıştır. İlgili başlıklardan “Gizlilik, insan onuru ve itibar” hususlarını ele alan paragraf kapsamında yapılan değerlendirmeler, unutulma hakkı bakımından önemli tespitler içermektedir. Buna göre;

“(...) Bireylerin, internet ve özellikle sosyal medyanın yaygın kullanımıyla birlikte, özel hayatlarının korunması hakkı ve kişilik haklarının istismar edildiği konusunda duydukları endişe giderek artmaktadır. (...) Yıllar içerisinde yapılan araştırmalar uyarınca, kişilerin bu endişelerinin giderilmesi adına bu zamana dek getirilen yasal çözümlerin yeterli gelmediği ve ifade özgürlüğü ile bir denge sağlanarak; gizlilik, insan onuru ve itibar gibi kişisel değerlerin internet ortamında da gereği gibi korunabilmesi için daha somut önlem ve çözümlere ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır³⁵.”

İlave olarak, verilerin belirli bir amaç uyarınca saklanması gerektiğini ifade eden Raportör, kararlaştırılan amacı gerçekleştirmek için gereken süre sona erdiğinde verilerin kalıcı olarak silinmesi gerektiğini de vurgulamıştır³⁶. Kanaatimizce, gerek kişisel değerlerin internet ortamında daha etkili korunması gerekse verilerin belli bir raf ömrüne sahip olması hususları hakkındaki Raportör görüşleri, unutulma hakkının BM sistematigi içindeki uygulanabilirliğine dair önemli bir dayanak teşkil etmektedir.

C. Avrupa Konseyi Bakımından Normatif Dayanaklar

Çalışmamızın bu başlığı kapsamında, veri koruma alanına ilişkin Avrupa Konseyi’nin *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi* (“AİHS”) ile *Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi* (“108 sayılı Sözleşme”) ele alınacaktır. İlgili insan hakları hukuku metinlerinde yer alan hükümler

³⁴ **BM İnsan Hakları Konseyi**, “The right to privacy in the digital age”, Resolution adopted by the Human Rights Council, Twenty-eighth session, A/HRC/RES/28/16, 01.04.2015, (Çevrimiçi) <https://undocs.org/A/HRC/RES/28/16>, (e.t. 08.12.2020).

³⁵ **Cannataci**, “Report of the Special Rapporteur on the right to privacy”, §14, p.7.

³⁶ **Cannataci**, “Report of the Special Rapporteur on the right to privacy”, Annex II. A more in-depth look at Open Data & Big Data, §3, p.24.

kapsamında, unutulma hakkının Avrupa Konseyi bünyesindeki yeri ve uygulanabilirliği değerlendirilecektir.

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

Avrupa’da özel hayatın gizliliği ve veri korumasına ilişkin süregelen tartışma ve yapılan düzenlemeler, yaklaşık yetmiş senelik bir geçmişe dayanmaktadır. 04.11.1950 tarihinde Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi*, esas itibarıyla İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi’nde bulunan temel hakları güvence altına almayı hedeflemektedir³⁷. Beyanname’den farklı olarak yalnızca bir bildiri olmaktan öte hukukî bağlayıcılığa sahip olan AİHS³⁸, Avrupa hukukuna en çok etki eden insan hakları belgesi olması³⁹ sebebiyle diğer uluslararası metinlerden ayrılmaktadır.

Sözleşme’nin tarihi dikkate alındığında, unutulma hakkına bağımsız ve müstakil bir hak alanı tanınması imkânsızdır. Zaman içerisinde ve ihtiyaçlar kapsamında gelişen haklara ilişkin izlenen genel yaklaşıma bakıldığında, ek protokoller aracılığıyla bir düzenleme getirilmesi ya da hakkın AİHM içtihatlarıyla geliştirilmesi yöntemlerinden birinin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Söz konusu durumda, AİHM içtihatlarıyla geliştirilen unutulma hakkının; ele alındığı Mahkeme kararlarında AİHS m. 8 hükmü çerçevesinde değerlendirildiği⁴⁰ ve bu sebeple, AİHS kapsamında bir uygulama alanı bulduğu ifade edilmelidir⁴¹. AİHS m. 8 ile unutulma hakkı arasındaki bağlantıya dair tekrara düşmemek adına, çalışmamızın unutulma hakkının bağlantılı olduğu haklardan özel hayatın gizliliği ve korunması hakkını konu alan başlığımızda yaptığımız açıklamalarımızı yinelemekteyiz⁴². Bu anlamda AİHS m.8’in kişinin özel hayatının gizliliği ve korunmasına ilişkin sunduğu güvence; başta kişinin şeref ve şöhretinin korunması olmak üzere, mahremiyet hakkı ile kişinin kimliği ve kişiliğini geliştirme hakları bakımından unutulma hakkıyla örtüşen menfaatleri kapsamaktadır. İlgili menfaatlerin korunması dolayısıyla AİHM’in unutulma hakkını işlediği oldukça az sayıdaki kararın, AİHS m. 8 hükmü kapsamında

³⁷ **Akt. Kama Işık**, Avrupa Veri Koruma Hukuku, s.82. (vurgu eklenmiştir)

³⁸ **Kama Işık**, Avrupa Veri Koruma Hukuku, s.82.

³⁹ **Akt. Şimşek**, Anayasa Hukuku, s.19.

⁴⁰ **bkz.: aş.** İkinci Bölüm, II. C. Başlık vd.

⁴¹ Benzer görüşler için **bkz. Sıry**, “Forget Me Forget Me Not”, p.328.; **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.92.

⁴² **bkz.: yuk.** Birinci Bölüm, IV. B. 2. Başlık.

verildiği görülmektedir. Daha önce ifade ettiğimiz üzere internetin sosyal hayatımıza olan etkisinin bir sonucu olarak yürürlükteki hukukî düzenlemeler, özel hayatlarımıza duyulması gereken saygının ve verilerimizin korunmasının teminatı olmakta yetersiz hâle gelmiş ve bu durum, unutulma hakkının kapsam ve sınırlarının belirlenerek insan hakları hukukuna kazandırılmasına sebep olmuştur.

Özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının yanında kişisel verilerin korunması hakkı da unutulma hakkını oluşturan çatı haklardan biridir⁴³. Dolayısıyla unutulma hakkının normatif dayanakları incelenirken kişisel verilerin korunması hakkı da sayılmalıdır. Her ne kadar AİHS m. 8 hükmüne bakıldığında kişisel verilerin korunmasına dair bağımsız bir düzenlemenin yer almadığı görülmekte ise de kişisel verilerin korunması ve unutulma hakkı arasındaki ilişkiyi açıklarken örneklerini verdiğimiz üzere, AİHM'in birçok kararında kişisel verilerin korunmasını Sözleşme'nin sağladığı güvenceler kapsamına aldığı anlaşılmaktadır⁴⁴.

Bu anlamda AİHM'in Sözleşme hükümlerini gerek somut olayın gerekse dönemin koşullarını dikkate alacak biçimde yorumladığı görülmektedir. Söz konusu dinamik yorumlamanın sonucu olarak günümüzde oldukça sık kullanılan modern iletişim araçları ile işlenen kişisel verilerin de Mahkeme tarafından AİHS m. 8 kapsamında kabul edilmesi⁴⁵, ilerleyen zamanlarda ve özellikle çevrimiçi bir unutulma hakkının tanınabilmesini mümkün kılmaktadır.

2. Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi ("108 sayılı Sözleşme")

Çalışmamızda sıklıkla ifade ettiğimiz üzere, bilgi teknolojilerinin gelişimiyle kişisel verilerin otomatik olarak işlenmeye başlamış ve bu gelişmenin veri koruma hukuku üzerinde yaratacağı olumsuz etkiler bir hayli tartışma konusu olmuştur. Sözü edilen tartışmalara çözüm sunabilmek amacıyla çeşitli çalışmalar yürüten Avrupa Konseyi, kişisel verilerin daha etkili şekilde korunabilmesi adına *bağlayıcı* kuralların yürürlüğe konması gerektiğini kararlaştırmıştır⁴⁶. Bu düşüncenin sonucu olarak,

⁴³ Konuya ilişkin ayrıntılı açıklamalarımız için **bkz.: yuk.** Birinci Bölüm, IV. C. 2. Başlık.

⁴⁴ AİHM'in ilgili kararları için **bkz.: yuk.** Birinci Bölüm, IV. C. 1. Başlık.

⁴⁵ Mahkeme'nin internet ve mail hesaplarını konu aldığı örnek karar için **bkz. AİHM, Copland/Birleşik Krallık**, Başvuru No. 62617/00, 03.07.2007.

⁴⁶ **Akt. Siry**, "Forget Me Forget Me Not", p.317. (vurgu eklenmiştir)

28.01.1981 tarihinde imzaya açılan *Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmesi* (“108 sayılı Sözleşme”); kişisel verilerin korunmasına özgülenen ve bu anlamda uluslararası bağlayıcılığı olan ilk ve tek belge niteliğindedir⁴⁷. Hak temelli bir perspektif gözetilerek düzenlendiği görülen⁴⁸ Sözleşme’nin ilk maddesine göre: “*İşbu Sözleşme’nin amacı, her bir Taraf’ın ülkesinde uyruğu veya ikametgahı ne olursa olsun her gerçek kişinin temel hak ve özgürlüklerini ve özellikle kendisiyle ilgili kişisel verilerin otomatik işleme tabi tutulması karşısında özel hayata saygı hakkını güvence altına almaktır.*”

Önceki başlığımızda da ifade ettiğimiz üzere kişisel verilerin korunması hakkı AİHS kapsamında bağımsız bir hak olarak düzenlenmemiş olması nedeniyle, söz konusu boşluk 108 sayılı Sözleşme’nin kabulü ile doldurulmak istenmiştir⁴⁹. Nitekim 108 sayılı Sözleşme’nin, hazırlanma ve tasarı sürecinden itibaren geniş bir etki alanına sahip olması hedeflenmiş⁵⁰ ve bu anlamda Sözleşme, Avrupa Konseyi üyesi olmayan devletlerin de imzasına açılarak; Avrupa Konseyi üyesi olmasa dahi Sözleşme’nin tarafı olan devletlerin tamamı için bir güvence hâline getirilmiştir⁵¹. Fikrimizce, söz konusu hedefin ardındaki etken, teknolojinin gelişimi ile bilgi aktarımlarının coğrafi sınır tanımadığı gerçeğidir. Sözleşme ile hem sınır ötesi veri dolaşımının genel esasları belirlenmeye hem de bu veri dolaşımı esnasında kişisel verilerin korunması hakkından taviz verilmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır.

Sözü edilen kapsamda, kişisel veri ve hakkın öznesi gibi tanımlar bakımından 108 sayılı Sözleşme’deki madde hükümlerinin esas alındığı AİHM kararları bulunmaktadır⁵². 108 sayılı Sözleşme’ye göre; “*kişisel veri*”, kimliği belirli veya belirlenebilir bir kişi hakkındaki tüm bilgileri ve söz konusu kişi de “*ilgili kişi*” olarak

⁴⁷ **Akt. Şimşek**, Anayasa Hukuku, s.22.; **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.112.; **Akt. Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.144.; **Akt. Kama Işık**, Avrupa Veri Koruma Hukuku, s.76. (vurgu eklenmiştir)

⁴⁸ **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.112.

⁴⁹ **Akt. Şimşek**, Anayasa Hukuku, s.21.

⁵⁰ **Şimşek**, Anayasa Hukuku, s.22.

⁵¹ **108 sayılı Sözleşme**, m. 23: “*İşbu Sözleşme’nin yürürlüğe girmesinden sonra, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Avrupa Konseyi Statüsü’nün 20. Maddesinin (d) fıkrasında öngörülen çoğunlukla ve komiteye katılma hakkına sahip Taraf Devlet temsilcilerinin oybirliğiyle Avrupa Konseyine üye olmayan herhangi bir Devleti, İşbu Sözleşme’ye katılmaya davet edebilir.*”

⁵² Kişisel veri kavramı için **bkz.** *Amann/İsviçre (Büyük Daire)*, §65.; Tüzel kişilerin, kişisel verilerin kullanılması hakkının ihlâline yönelik iddialarını, AİHS m. 8/1 altında değerlendirmede ve tüzel kişileri kişisel veriler bakımından hakkın öznesi kabul etmediği örnek karar için **bkz.** *Bernh Larsern Holding A.Ş. ve Diğerleri/Norveç*, §105, 107.

adlandırılarak hakkın öznesini ifade etmektedir⁵³. Bu anlamda, 108 sayılı Sözleşme'nin hazırlanma amacı ve gerekçesi gibi dikkat geçici özelliklerinden bir tanesi de veri öznesinin kapsamına gerçek kişilerin yanı sıra; vakıf, dernek, şirket gibi tüzel kişileri ve tüzel kişi sıfatı bulunmaksızın gerçek kişilerin bir araya gelmesi ile oluşmuş her çeşit kuruluşları almış olmasıdır⁵⁴. İlgili toplulukların Sözleşme'de yer alan güvencelerden yararlanabilmesi, taraf devletlerin kararına bırakılmıştır. Benzer şekilde Taraf Devletlerin takdirine bırakılan bir başka husus da otomatik olarak işlenmeyen verilerin sözleşme kapsamına alınıp alınmaması kararıdır⁵⁵. Dolayısıyla, Sözleşme'nin hazırlanmasındaki temel gerekçe otomatik veri işlenmesi hakkındaki usullerin belirlenmesi ihtiyacı olsa da, Taraf Devletlere tanınan imkân doğrultusunda Sözleşme'nin yetki ve kapsam alanının genişleyebileceği anlaşılmaktadır.

Sözleşme hakkında sıralamış olduğumuz temel bilgilerin ardından unutulma hakkı ile doğrudan ilişkilendirebileceğimiz maddeleri incelemek gerekirse; verilerin belirli bir nitelikte olmasının kararlaştırıldığı m. 5 hükmü ve ilgili kişiye ek güvenceler verilerek veri işleme sürecine katılımının sağlandığı m. 8 hükmünün önemli olduğu ifade edilmelidir.

108 sayılı Sözleşme'ye göre otomatik işleme konu olan veriler; adil biçimde ve yasal yollarla elde edilerek işlenmeli, belli ve meşru amaca uygun olarak kaydedilmeli, belirlenen amaca aykırı, uygunsuz ve aşırı biçimde kullanılmamalı, doğru bilgileri yansıtarak gerektiğinde güncellenmeli ve son olarak da kaydedilme amaçları için gerekli olan süreyi aşmayacak biçimde saklanmalıdır⁵⁶. Unutulma hakkı bakımından bilhassa önem arz eden “*amacın gerçekleşmesine yetecek asgarî süre ile saklama ilkesi*” uyarınca; işlenen kişisel verilerin, ilgili kişilerin kimliklerini belirlemeye imkân veren bir biçimde saklanmaya devam edebilmesi için, kaydedilme amaçlarını gerçekleştirmek için gerekli olan sürenin aşılması gerekmektedir⁵⁷. Doktrinde söz konusu düzenlemeyi verilerin silinmesi olarak yorumlayan bir

⁵³ 108 sayılı Sözleşme, m. 2 (a) bendi. (vurgu eklenmiştir)

⁵⁴ 108 sayılı Sözleşme, m. 3/2 (b): “Her Devlet (...) İşbu Sözleşmeyi, topluluklar, dernekler, vakıflar, şirketler, kurumlar ve tüzel kişiliğe sahip olsun veya olmasın, doğrudan veya dolaylı olarak gerçek kişilerin bir araya gelmesi ile oluşmuş her çeşit diğer kuruluş hakkında da uygulayacağı bildirebilir.”

⁵⁵ 108 sayılı Sözleşme, m. 3/2 (c): “Her Devlet (...) İşbu Sözleşmeyi, otomatik bilgi işleme konu olmayan kişisel veri dosyaları hakkında da uygulayacağı bildirebilir.”

⁵⁶ 108 sayılı Sözleşme, m. 5.

⁵⁷ 108 sayılı Sözleşme, m. 5 (e).

görüşün⁵⁸ aksine, Sözleşme hükümlerini açıklamak maksadıyla yayınlanan raporda ilgili düzenlenmenin ne anlam ifade ettiği netleştirilmiştir. Rapora göre m. 5 (e) bendinde yer alan düzenleme verilerin ilişkili oldukları kişiden geri dönülmez bir şekilde ayrılması anlamına gelmemekte, yalnızca veri konusu ile veri öznesi kişiyi kolayca ilişkilendirilebilir olmaktan çıkarmaktadır⁵⁹. Bu anlamda, unutulma hakkının gerçekleştirilmesinde başvuru verilerin anonimleştirilmesi yöntemi, 108 sayılı Sözleşme kapsamında bir uygulama alanı bulmaktadır.

Sözleşme'nin 8. maddesinde, BM İnsan Hakları Komitesi 16. Genel Yorumu ile oldukça benzer bir şekilde kişiye; otomatik veri dosyalarında hangi verilerinin bulunduğunu öğrenme ve gerekiyorsa bu verileri düzelttirme ya da Sözleşme'de belirlenen temel ilkelere uyulmaksızın işlenmiş verilerinin silinmesini isteme imkânı getirilmiştir⁶⁰. Ayrıca bu güvencelerden yararlanmak isteyen kişilerin yönelttikleri taleplerinin yerine getirilmemesi durumunda, bir başvuru yolundan yararlanma hakları saklıdır⁶¹. Dolayısıyla, 108 sayılı Sözleşme'nin tanıdığı koruma kapsamında, kişilerin veri işleme sürecine etkili bir biçimde katılarak kişisel verileri üzerindeki hakimiyetlerini korudukları görülmektedir. Unutulma hakkının da veri koruma hukuku anlamındaki esas amacının, kişinin sahibi olduğu veriler üzerindeki kontrolünün güçlendirilmesi olduğu dikkate alındığında, m. 8 düzenlemesinin unutulma hakkına dayanak teşkil ettiği ifade edilmelidir.

108 sayılı Sözleşme'ye ilişkin aktaracaklarımızı tamamlamadan önce, Sözleşme metninin yenilenmesine ilişkin süreçten de bahsetmek isabetli olacaktır. 1981 yılında kabul edilmesinin üzerinden geçen zaman ve verilerin otomatik olarak işlenebilmesi anlamında gelişen imkânlar neticesinde, kişisel verilerin korunması için yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaya başlanmıştır. Güncel bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımından kaynaklanan zorluklarla başa çıkabilmek ve 108 sayılı

⁵⁸ Voss, W. Gregory/Castets-Renard, Celine; "Proposal for an International Taxonomy on the Various Forms of the Right to Be Forgotten: A Study on the Convergence of Norms", 14 Colorado Technology Law Journal, Vol.XIV, 2016, No.2, p.308.

⁵⁹ Avrupa Konseyi, "Explanatory Report to the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data", Strasbourg, 28.01.1981, (Çevrimiçi) <https://rm.coe.int/16800ca434>, (e.t. 10.12.2020), §42, p.9.

⁶⁰ 108 sayılı Sözleşme, m. 8 (b) ve (c) bentleri.

⁶¹ 108 sayılı Sözleşme, m. 8 (d) bendi.

Sözleşme'nin daha etkili bir biçimde uygulanmasını sağlayabilmek amacıyla⁶² çalışmalara başlayan Avrupa Konseyi, 18.05.2018 tarihinde metnin yenilenmiş hükümlerini içeren *Kişisel Verilerin Otomatik İşleme Tabi Tutulması Karşısında Bireylerin Korunması Sözleşmeyi Değiştiren Protokol-CETS No. 223* ("Sözleşme 108+") kabul etmiştir. Henüz yürürlüğe girmemiş olan Sözleşme 108+; 108 sayılı Sözleşme'ye Taraf Devletlerin tümünün onayı sonrasında veya her halükarda 11.10.2023 tarihinde otuz sekiz Taraf Devletin onaylaması hâlinde yürürlüğe girecektir⁶³.

Sözleşme 108+'nın getirdiği yeniliklerin, ilerleyen bölümlerde bahsedeceğimiz 95/45/EC sayılı AB Direktifi'nin yenilenmiş hâli olan AB Genel Veri Koruma Tüzüğü ile birlikte değerlendirilmesinin, tekrara düşmemek adına daha uygun olacağı düşünülmüştür. Zira yakın zamanlarda kabul edilen bu metinler, kendilerinden önceki sözleşmeleri günümüzün güncel ihtiyaçlarına adapte ederek veri koruma hukukuna yeni yaklaşımlar sunabilmek adına birçok ortak hassasiyet ve düzenleme barındırmaktadır⁶⁴. Söz konusu ortak hususlara örnek olarak; veri öznesinin haklarını güçlendiren yaklaşımlar getirilmesi, ilk metinlere oranla veri işleme ilkelerinin kapsamlarının ve hassas veri kategorilerinin genişletilmesi, şeffaflığın artırılmasına yönelik ve teknoloji ile hukuku bir araya getiren kuralların getirilmesi, kişisel verilerin korunması hakkının istisna ve sınırlama alanlarının daraltılması ve son olarak kişisel veri koruma otoritelerinin güçlendirilmesi şeklindeki konu başlıkları sıralanabilecektir⁶⁵.

Tüm bunların yanı sıra, Sözleşme 108+'nın başlangıç hükümlerinde; temel hak ve özgürlüklerin, insan onurunun ve bireysel özerkliğin korunması hususlarına

⁶² **Avrupa Konseyi**, "Modernisation of Convention 108", (Çevrimiçi) <https://www.coe.int/en/web/data-protection/convention108/modernised>, (e.t. 10.12.2020).

⁶³ **Avrupa Konseyi**, "Chart of signatures and ratifications of Protocol amending the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (Treaty 223)", (Çevrimiçi) https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/223/signatures?p_auth=onrKuNzN, (e.t. 10.12.2020).

⁶⁴ **Küzeci**, Elif; "Avrupa Konseyi'nin 108 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Sözleşmesi Yenilendi! Sözleşme 108+, Carpenter kararı ve diğer bazı gelişmelere ilişkin bir değerlendirme", Medium.com, 05.07.2018, (Çevrimiçi) <https://medium.com/@elfkzc/avrupa-konseyinin-108-sayili-kisisel-verilerin-korunmasi-sozlesmesi-yenilendi-bc8daad9decc>, (e.t. 10.12.2020).; **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.150.

⁶⁵ **Küzeci**, "Avrupa Konseyi'nin 108 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Sözleşmesi Yenilendi! Sözleşme 108+, Carpenter kararı ve diğer bazı gelişmelere ilişkin bir değerlendirme".

değnilmesinin, unutulma hakkı için oldukça önemli olduğu kabul edilmelidir. Veri korumasına ilişkin 108 sayılı Sözleşme'nin sağladığı asgarî koşulları koruyup, teknolojik gelişmeler karşısında kişinin haklarını güçlendirmeyi hedefleyen Sözleşme 108+'nın, yürürlüğe gireceği tarihten itibaren, kendisi gibi dönemin gereksinimlerine çözüm olarak düşünülen unutulma hakkının yasal dayanaklarından biri hâline geleceği söylenebilecektir.

D. Avrupa Birliği Bakımından Normatif Dayanaklar

Avrupa Birliği'nde unutulma hakkının kavramsal olarak tartışılmaya başlaması, dönemin Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı ve Adalet Komiseri Viviane Reding'in 2010 ve 2011 yıllarında yapmış olduğu komisyon konuşmalarına dayanmaktadır⁶⁶. Avrupa Birliği içerisinde unutulma hakkı teriminin anılmaya başlandığı bu tarihlerde, hakka ilişkin ilk yasal düzenlemenin Fransa'da hazırlanmış olduğu görülmektedir. Kişilerin, internette yayınlanan verileri üzerindeki kontrol hakkını güçlendirmeyi amaçlayan “*İnternet Siteleri ve Arama Motorlarında Unutulma Hakkı Şartı*” ile, dijital ortamdaki verilerin düzeltilmesi veya kaldırılmasını kolaylaştırmayı amaçlayan bir dizi ilke ortaya koyulmuş ve çevrimiçi unutulma hakkı öngörülmüştür⁶⁷.

Unutulma hakkına ilişkin uluslararası anlamda somut adımların atılması ise, 2012 yılında Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan reform paketi çerçevesinde hakkın esaslı unsurlarının açıklanması ve kişisel bir hak olarak tanınması gerektiğinin vurgulanması ile olmuştur⁶⁸. 95/46/EC sayılı AB Veri Koruması Direktifi'nin, üye devletlerin iç hukuklarında doğrudan uygulama bulacak şekilde revize edilmesine ilişkin çalışmalara başlanmış ve Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi'nin görüşmeleri sonucunda oluşturulan yeni metnin taslağı yayınlanmıştır⁶⁹. 14.04.2016 tarihinde onaylanarak kabul edilen AB Genel Veri Koruma Tüzüğü ile

⁶⁶ AB Komisyonu bünyesinde unutulma hakkının tanımı için bkz. Reding, “Building Trust”; Reding, “Your data, your rights”.

⁶⁷ Champeau, Guillaume; “Une charte sur le droit à l’oubli numérique sans Google ni Facebook”, Numerama, 13.10.2010, (Çevrimiçi) <https://www.numerama.com/magazine/17044-une-charte-sur-le-droit-a-l-oubli-numerique-sans-google-ni-facebook.html>, (e.t. 11.12.2020).

⁶⁸ Reding, “The EU Data Protection Reform 2012”, p.5.

⁶⁹ Çelik, “Unutulma Hakkı”, s.401-402.

birlikte unutulma hakkı ilk kez müstakil ve bağımsız bir yasal düzenlemeye kavuşmuştur.

Başlığımızda, AB bünyesindeki kapsamlı düzenlemeleri ve bir anlamda da unutulma hakkına olan bakış açısının zaman içerisindeki değişimi ve hakka dayanak teşkil edebilecek düzenlemeler değerlendirilecektir. Bu kapsamda, öncelikle AB Temel Haklar Şartı'na yer verilecek olup; ardından, Birlik içerisinde kişisel verilerin korunmasına yönelik yeknesak bir uygulama olma amacıyla hazırlanan 95/46/EC sayılı AB Direktifi incelenecektir. Son olarak, getirmiş olduğu ek güvenceler sebebiyle veri korumasında yeni bir dönem başlattığı kabul edilen⁷⁰ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

1. AB Temel Haklar Şartı

07.12.2000 tarihinde Nice'te imzalanan ve 01.12.2009 tarihli Lizbon Antlaşması'nın kabulü neticesinde bağlayıcılık kazanan AB Temel Haklar Şartı; Avrupa vatandaşları ve AB'de yaşayan tüm insanların bireysel, siyasal ve ekonomik haklarını bir bütün olarak içermesi sebebiyle, Birlik tarihinde bir ilk olma özelliğine sahiptir⁷¹. ABAD içtihatlarında ve AİHS'te yer alan haklar ile birlikte, AB ülkelerinin ortak anayasal geleneklerini ve diğer uluslararası belgelerde bulunan hak ve ilkeleri kapsayan Şart⁷², söz konusu hakları; “onur”, “özgürlükler”, “eşitlik”, “dayanışma”, “vatandaşlık hakları” ve “adalet” başlıkları ile sınıflandırmıştır.

AB Temel Haklar Şartı; insan onurunun ihlâl edilemez olduğunun ifade edildiği m. 1 hükmü başta olmak üzere⁷³, özel ve aile hayatının korunduğu m. 7 ve kişisel verilerin korunması hakkının düzenlendiği m. 8 hükümleri kapsamında, unutulma hakkına dayanak niteliğindeki metinlerden bir tanesidir⁷⁴. Zira unutulma hakkının felsefesini yansıtan m. 1 hükmü, insan onuruna saygı gösterilmesini güvence

⁷⁰ Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.223.

⁷¹ Akt. Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.178.

⁷² Avrupa Birliği, “Why do we need the Charter?”, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights/why-do-we-need-charter_en, (e.t. 11.12.2020).

⁷³ Benzer görüş için bkz. Sanchez Abril/Lipton, “Who Decides What the World Forgets?”, p.368.

⁷⁴ Benzer görüşler için bkz. Ambrose/Ausloos, “Across the Pond”, p.6.; Siry, “Forget Me Forget Me Not”, p.328.; Sanchez Abril/Lipton, “Who Decides What the World Forgets?”, p.368.; Sözüer, Unutulma Hakkı, s.116.

altına almakta ve dokunulmaz olduğunu ifade etmektedir⁷⁵. AİHS m. 8 ile oldukça benzer düzenlemeleri içeren AB Temel Haklar Şartı m. 7’ye göre: “Herkes, özel ve aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir.”

Fakat Sözleşme’den farklı olarak, Şart’ın 8. maddesinde kişisel verilerin korunması ayrıca ve açıkça hüküm altına alınmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre:

“1. Herkes, kendisine ilişkin kişisel bilgilerinin korunmasını isteme hakkına sahiptir.

2. Bu tür bilgiler, belirtilen amaçlar için ve ilgili kişinin muvafakatine veya yasa da öngörülen başka meşru temele dayalı olarak adil şekilde kullanılmalıdır. Herkes, kendisi hakkında toplanmış olan bilgilere erişme ve bunlarda düzeltme yaptırma hakkına sahiptir.

3. Bu kurallara uyulması, bağımsız bir makam tarafından denetlenecektir.”

Maddenin ikinci fıkrasına bakıldığında; verilerin hukuka uygun yollarla elde edilmesi ile belirli ve sınırlı amaçlar çerçevesinde kullanılmasının güvence altına alındığı ve veri sahibi kişiye kendisi hakkındaki bilgileri düzeltme hakkının tanındığı görülmektedir. Çalışmamızın genelinde ifade edildiği üzere, söz konusu veri işleme ilkeleri, unutulma hakkının temel dayanaklarını oluşturmaktadır. Nitekim, AB bünyesinde unutulma hakkının tanındığı ilk yargı kararı olan *Google-İspanya*’da değerlendirmeye alınan yasal düzenlemelerden biri de AB Temel haklar Şartı m. 8 hükmüdür⁷⁶.

2. 95/46/EC sayılı Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bu Verilerin Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Direktifi (“95/46/EC sayılı AB Direktifi”)

a. Genel Olarak

Avrupa Konseyi bünyesinde oluşturulan 108 sayılı Sözleşme gibi kişisel verilerin korunmasına özgülenmiş olması sebebiyle önem arz eden bir diğer belge,

⁷⁵ AB Temel Haklar Şartı, m. 1: “İnsan onuru, ihlâl edilemez. Saygı gösterilmeli ve korunmalıdır.”

⁷⁶ *Google-İspanya*, C-131/12, §1.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.25.

2018 yılına gelindiğinde yerini AB Genel Veri Koruma Tüzüğü'ne bırakarak yürürlükten kalkan 24.10.1995 tarihli 95/46/EC sayılı *Kişisel Verilerin İşlenmesi ve Bu Verilerin Serbest Dolaşımı Bakımından Bireylerin Korunmasına İlişkin Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Direktifi* ("95/46/EC sayılı AB Direktifi")'dir. Bu noktada, 108 sayılı Sözleşme'nin taraf devletler için bağlayıcı nitelikte olarak yeterli korumayı sağlıyor olması gerektiği ve AB sisteminde yeni bir düzenlemeye gereksinim olmadığı düşünülebilir. Fakat, gerek 108 sayılı Sözleşme'nin kabulü üzerinden geçen zamanla birlikte asgarî düzeydeki güvencelerin yetersiz kalmaya başlaması; gerekse ülkelerin veri koruma hukuku sistemlerinin birbirinden farklı olduğunun fark edilmiş olması, AB içerisinde yeknesak bir düzenlemeyi gerekli kılmıştır. Sözleşme ve Direktif arasındaki on yıl içerisinde meydana gelen birçok teknolojik yenilik karşısında, kişilere ek güvenceler verilmesi gerekmiştir. Devletlerin veri koruma hukukuna ilişkin yaklaşımlarını karşılaştırmak gerekirse; Almanya, Fransa ve İskandinav ülkelerinin kişisel verilerin korunması hususuna olan yaklaşımları hak temelli olmakta iken, Birleşik Krallık'ın izlediği tutum konunun daha çok ticari kısmına ilişkindir⁷⁷.

Bahsi geçen nedenlerle kabul edilen 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin hedeflediği amaçlara bakmak gerekirse, Direktif'in ilk maddesine göre:

- "1. Bu Direktife uygun olarak, Üye Devletler, kişisel verilerin işlenmesine dair başta kişisel mahremiyet hakkı olmak üzere gerçek kişilerin temel haklarını ve özgürlüklerini koruyacaktır.*
- 2. Üye Devletler 1. paragraf kapsamında sağlanan korumayla bağlantılı nedenler için Üye Devletler arasında kişisel verilerin akışını yasaklamayacak ya da engellemeyeceklerdir."*

Madde hükmünden anlaşıldığı kadarıyla iki ana amaç bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kişisel verilerin korunması adına kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin ve bu anlamda da özel hayatlarının güvence altına alınmasıdır. Kişisel verilerin korunmasına yönelik insan hakkı odaklı amacın yanı sıra, önemli bir sermaye kaynağı hâline gelen bilgi ve söz konusu bilginin serbest dolaşımına ilişkin Birlik içerisinde tek bir iç pazar oluşturma fikri ortaya koyulmaktadır. Hatta doktrindeki bir görüşe göre

⁷⁷ **Küzeci**, *Kişisel Verilerin Korunması*, s.184.

Direktif'in hazırlanmasındaki asıl itici güç, iç pazarın uyumlaştırılmasını sağlamaktır⁷⁸. Fakat başlangıç hükümlerinde belirtildiği üzere malların, kişilerin, servislerin ve sermayenin serbest dolaşımının sağlanacağı bir iç pazarın kurulması ve işletilmesi; yalnızca kişisel verilerin bir üye devletten diğerine serbestçe akabilmesini değil, aynı zamanda bireylerin temel haklarının güvenceye alınmasını gerektirmektedir⁷⁹.

Kişisel veri tanımının yapıldığı madde uyarınca gerçek kişinin; fiziksel, fizyolojik, zihinsel, ekonomik, kültürel veya sosyal kimliğine özel bir veya daha fazla faktöre veya kimlik numarasına yapılacak bir atıf başta olmak üzere, doğrudan veya dolaylı olarak tespit edilebilmesine yarayan her türlü bilgi kişisel veridir⁸⁰. Bu anlamda 108 sayılı Sözleşme'den farklı olarak, hakkın öznesi yalnızca gerçek kişilerdir. Gerçek kişilere ait her türlü kişisel veri; ister otomatik olmayan araçlarla ister kısmen veya tamamen otomatik araçlarla işlendiği ve bir dosyalama sisteminin parçasını oluşturduğu hâllerde, 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin korumasından yararlanacaktır⁸¹. Bu anlamda 108 sayılı Sözleşme'den farklı bir yaklaşımın benimsendiği ve otomatik olmayan araçlarla işlenen verilerin üye devletlerin takdirine bırakılmaksızın işbu Direktif kapsamında kabul edildiği görülmektedir.

b. Unutulma Hakkı ile İlişkilendirilebilecek Hükümler

95/46/EC sayılı AB Direktifi'nde yer alan maddelere bakıldığında, spesifik olarak unutulma hakkına ilişkin bir düzenlemenin bulunmadığı görülmektedir. Ancak *Google-İspanya* kararı incelendiğinde; Direktif'in veri kalitesine ilişkin prensiplerin yer aldığı m. 6, veri öznelerinin verilere erişim hakkının düzenlendiği m. 12 ve veri öznesine itiraz hakkının tanındığı m. 14 hükümleri çerçevesinde bir değerlendirme yapıldığı anlaşılmaktadır⁸². Dolayısıyla, veri koruma ilkelerini içeren bu düzenlemeler

⁷⁸ Akt. Siry, "Forget Me Forget Me Not", p.317.

⁷⁹ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, Başlangıç hükümleri §3.

⁸⁰ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 2/1 (a) bendi.

⁸¹ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 3/1.

⁸² Unutulma hakkının tanındığı *Google-İspanya* kararında, 95/46/EC AB Direktifi'nin bahsi geçen hükümleri doğrultusunda değerlendirme yapıldığına ilişkin olarak bkz. *Google-İspanya*, C-131/12, §92-98.; Kaya, "Google Unutulma Hakkı Kararı", s.53-35.

çerçevesinde ele alınan bir unutulma hakkı; madde hükümlerinin hakla olan bağlantısı ve hakkın uygulanabilirliğini açıkça ortaya koymaktadır⁸³.

Açıklamalarımıza, 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin 6. maddesinde veri kalitesi başlığı altında sıralanan hususları inceleyerek başlamak gerekirse:

“Üye Devletler, kişisel verilerin aşağıdaki şekilde olmasını sağlayacaklardır: (a) adil ve yasal olarak işlenmesi; (b) belirli, açık ve meşru amaçlar için toplanmış ve bu amaçlarla uyumsuz biçimde başkaca işlenmemesi (Üye Devletlerin uygun korunma önlemleri sağlaması koşuluyla; tarihsel, istatistiksel veya bilimsel amaçlar için verilerin detaylı işlenmesi uyumsuz olarak kabul edilmeyecektir); (c) toplandığı ve/veya ayrıca işlendiği amaçlara ilişkin olarak yeterli, ilgili, ve bu amacı aşmaması; (d) doğru ve yeterince güncel olması (Toplanma ve sonrasındaki işlenme, silinme veya düzeltilme amaçlarını göz önünde tutarak verilerin yanlış veya eksik olmamasını sağlayacak tüm makul önlemler alınmalıdır); (e) belirlenen amacın gerektirdiğinden daha uzun olmayan süre boyunca ve fakat belirlenen amacın gerçekleşmesinden sonrası için saklanmaya devam edilen verilerin, veri öznelerinin tespitine izin vermeyecek bir biçimde tutulması. (Üye Devletler, tarihsel, istatistiksel veya bilimsel kullanım amacıyla daha uzun süreli depolanan kişisel veriler için uygun koruma önlemleri alacaktır)”

Söz konusu hususlar, veri koruma hukukunun temel ilkeleri olarak unutulma hakkı ile yakın ilişki içerisindedir. Zira, verilerin doğru ve hukuka uygun olmaları unutulma hakkının bilgi unsurunu; işlenme amaçlarını aşmadıkları ve güncelliklerini korudukları sınırlı bir süreyle erişilebilir olmaları ise zaman unsuru ile ilgilidir. Özellikle, 108 sayılı Sözleşme ile benzer şekilde, belirlenen amacın gerçekleşmesinden sonra dahi saklanmaya devam edilecek verinin artık ilgili kişiyi tanımlamaması gerektiği hükmü tartışılmaya değerdir. Doktrinde, gerekenden daha uzun sürelerle veri saklanabilmesine ilişkin tanınan yetkinin amaçla sınırlama ilkesini zedelediği ve internette belirsiz süreler boyunca sayısız amaçlarla veri

⁸³ Benzer görüşler için bkz. Koops, “Forgetting Footprints”, p.240 vd.; De Terwangne, “Right to Oblivion”, p.113-115.; Ambrose/Ausloos, “Across the Pond”, p.7.; Mantelero, “The EU Proposal for a General Data Protection Regulation”, p.240.

saklanabileceğine dair endişeler dile getirilmiştir⁸⁴. Fikrimizce bu düzenleme, Direktif'in 9. maddesinde⁸⁵ belirttiği üzere ifade özgürlüğü ile veri koruma hakkı arasında denge kurabilme amacının bir yansımasıdır. Zira bu saklama esnasında, kişi ile veri arasındaki bağlamsal ilişkinin koparılması sayesinde, hem kişisel verilerin korunması sağlanacak hem de veri halen varlığını koruyarak tamamen yok olmamış olacaktır. Fakat m. 6 uyarınca tanınan korumaların uygulanabilmesi, tamamen veri sorumlusu tarafın yükümlülüğüne bırakılmış⁸⁶ olması sebebiyle, veri sahibi kişinin sürece etkin bir şekilde katılabildiğini söylemek mümkün değildir. Dolayısıyla m. 6'da yer alan güvencelerin m. 12 kapsamındaki veri öznelerinin verilere erişim hakkı ile desteklenmesi gerekmektedir.

Bu çerçevede, 95/46/EC sayılı AB Direktifi m. 12 (b) bendi ile, işlenmesi - özellikle verilerin eksik veya yanlış olması nedeniyle- Direktif'in belirlemiş olduğu veri işleme ilkelerine uygun olmayan verilerin; düzeltilmesi, silinmesi veya engellenmesi garantisi sunulmuştur⁸⁷. Hangi tür verilerin hangi amaçlarla işlendiği ve kimlerle paylaşıldığı hakkında bilgi alma hakkına sahip olan kişi⁸⁸, veri kalitesini oluşturan hususlardan bir veya birden fazlasının eksikliği hâlinde ilgili verilerin kaldırılmasını talep edebilecektir. Söz konusu düzenlemenin m. 6 ile tanınan haktan farkı, kullanımının tamamen veri sahibinin inisiyatifinde olmasıdır. Bu bağlamda m. 6'da belirlenen ilkelerin veri işleme faaliyeti boyunca sürdürülebilmesi için, veri sahibi kişinin katılımı gerekmekte ve bu katılım m. 12 (b) bendi ile mümkün olmaktadır. Doktrinde bu durum *"pasif ve aktif olmak üzere iki ayrı türde korumanın varlığı"*⁸⁹ şeklinde yorumlanmıştır. Unutulma hakkının uygulanabilirliği de söz konusu pasif ve aktif güvencelerin birleşimi ile mümkün olabilmektedir.

95/46/EC sayılı AB Direktifi'nde, ilgili kişinin veri işleme sürecine katılımını sağlayan son düzenleme ise itiraz hakkıdır. Fakat haktan bahsetmeden evvel, kişisel

⁸⁴ Ausloos, "Worth Remembering", p.150.; Ambrose/Ausloos, "Across the Pond", p.7.

⁸⁵ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 9: "Üye Devletler, kişisel verilerin ifade özgürlüğünü yöneten kurallarla kişisel gizlilik hakkını uzlaştırmak için gerekirse, yalnızca, edebi veya sanatsal açıklama amacı veya gazetecilik amaçları için kişisel verilerin işlenmesinde Kısım IV ve Kısım VI, bu Bölümün hükümlerinden muafiyetler veya derogasyonlar sağlayacaktır."

⁸⁶ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 6/2: "1. fıkraya uyulmasını sağlamak, veri sorumlularının yükümlülüğündedir."

⁸⁷ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 12 (b) bendi.

⁸⁸ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 12 (a) bendi.

⁸⁹ Laçin, "Unutulma Hakkı", s.397-399. (vurgu eklenmiştir)

verilerin işleme şartlarının kısaca belirtilmesi isabetli olacaktır, zira itiraz hakkının kullanım esasları belirtilirken ilgili maddeye atıf yapılmıştır. Direktif'in 7. maddesinde kararlaştırılan veri işleme şartlarına göre kişisel veriler; veri öznesinin açık rızasının bulunduğu, veri işleme faaliyetinin bir sözleşmenin kurulması için gerekli olduğu, yasal bir zorunluluğun bulunduğu, işlemenin veri öznesinin hayatî menfaatleri için gerekli olduğu, kamu yararı adına yürütülen bir görevin yerine getirilmesini ilgilendiren veya veri sahibinin temel hak ve özgürlüklerini kısıtlamayacak şekilde ve veri sorumlusu ya da verilerin paylaşılacağı üçüncü kişilerce izlenen meşru menfaatler için işlemenin gerekli olduğu durumlarda işlenebilecektir⁹⁰.

Veri öznelerinin m. 14'te tanınan itiraz hakkından yararlanabilmesi için, verinin, ya kamu görevinin yerine getirilmesi kapsamında ya da “zorlayıcı bir meşru gerekçenin varlığı” olarak sadeleştirebileceğimiz koşul uyarınca işlenmiş olması gerekmektedir⁹¹. Maddenin devamında ifade edildiği üzere söz konusu gerekçeler sunularak yapılan ve geçerli olan bir itirazda, veri sorumlusu ilgili verileri elinde tutmaya devam edemeyecektir⁹². Veri sahibinin rızasının bulunduğu ya da işlemenin bir sözleşme, yasal zorunluluk veya veri konusunun hayatî bir menfaatini korumak için gerekli olduğu hâllerde ise üye devletlerin bu gerekçeleri kabul ederek itiraz hakkını uygulamak gibi bir yükümlülükleri bulunmamaktadır.

Dolayısıyla, her ne kadar m. 14 ile veri öznesine genel bir itiraz hakkı tanınmış olsa da hakkın uygulanabilir olduğu alan oldukça sınırlıdır. Özellikle kişinin rızasını geri aldığı durumlarda, verilerinin işlenmesine itiraz etmesinin tek başına yeterli güvenceyi sağlamıyor olması, hakkın uygulanması bakımından önemli bir eksiklikler. Zira hukuka uygun bir veri işlemeden bahsedilebilmek için uygulamada en çok başvuru yöntemlerinden birisi kişinin onayının bulunup bulunmadığıdır. 29. Madde Veri Koruma Grubu'nun konuya ilişkin olarak sunmuş olduğu görüşte, 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nde kişinin rızasını geri alabilme imkânının zımnî bir şekilde tanındığı belirtilmiştir⁹³. Veri öznesinin bu imkâna başvurmasıyla, geçmiş dönemde

⁹⁰ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 7.

⁹¹ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 14/1 (a) bendi. (vurgu eklenmiştir)

⁹² 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 14/2.

⁹³ 29. Madde Veri Koruma Grubu, “Opinion 15/2011 on the definition of consent”, 13.07.2011, p.32, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2011/wp187_en.pdf, (e.t. 12.12.2020).

meşru bir şekilde toplanan verilerin kolayca ortadan kaldırılamayacağını altı çizilmiş ve olası bir itirazın sonuçlarının, geçmişteki verilere değil gelecekte işlenecek veriler üzerinde sonuç doğuracağı ifade edilmiştir⁹⁴. Bu sebeple, kişinin hayatının bir bölümünde onay vererek işlenmesine rıza gösterdiği verilere etki edecek bir itiraz hakkının bulunduğunu söylemek mümkün değildir.

Sonuç olarak tanınan itiraz hakkının belirli gerekçeler haricindeki kullanımının oldukça dar kapsamlı olması ve verilen rızanın geri alınmasının geçmişteki veriler üzerinde herhangi bir etki yaratmaması, kuvvetli bir güvenceden bahsedebilmemizin önüne geçmektedir. Ayrıca, verilerin kaldırılması için öne sürülen zorlayıcı meşru gerekçelerin ispat yükü veri öznelerine aittir ve söz konusu durum veri sorumlularına ciddi bir takdir yetkisi vermektedir⁹⁵. Bahsi geçen tüm bu hususlar dikkate alındığında, itiraz hakkının esas, kapsam ve uygulama alanı bakımından unutulma hakkının hedeflediği güvenceye hizmet etmediği anlaşılmaktadır.

3. Gerçek Kişilerin Kişisel Verilerin İşlenmesine Karşı Korunmasına ve Bu Verilerin Serbest Dolaşımına İlişkin 95/46/EC sayılı AB Direktifi’ni Yürürlükten Kaldıran Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi Tüzüğü (AB Genel Veri Koruma Tüzüğü)

a. Genel Olarak

Hızla gelişen teknoloji ve küreselleşme, 95/46/EC sayılı AB Direktifi ile getirilen koruma hükümlerinin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Özellikle internetin sosyal hayat içerisindeki aktif kullanım sıklığının artması ve çevrimiçi ortamdaki verilerin sayısız amaçla işlenerek depolanması ile Direktif, güncel veri koruma problemlerine çözüm üretemez hâle gelmiştir. Her geçen gün artan dijitalleşen çağa ayak uyduramama probleminin yanı sıra, AB bünyesinde yeknesak bir mevzuata sahip olma hedefi de başarıya ulaşamamıştır. Zira 95/46/EC sayılı AB Direktifi, üye devletlerin iç hukuklarına doğrudan etki etmemektedir, yalnızca içerdiği güvencelerle her bir ülkenin veri koruma yasalarını güncellemesi yönünde teşvik etme işlevine sahiptir. Bu anlamda, daha etkili güvenceler içeren veri koruma mevzuatlarına sahip

⁹⁴ 29. Madde Veri Koruma Grubu, “Opinion 15/2011 on the definition of consent”, p.33.

⁹⁵ Koops, “Forgetting Footprints”, p.240.; Laçin, “Unutulma Hakkı”, s.399.

olan ülkeler, mevcut yasalarını değiştirmeyerek yürürlükte tutmaya devam edebilecektir⁹⁶. Ayrıca, Direktif'te yer alan hükümler çerçevesinde ulusal veri koruma yasalarında değişikliğe gitmesi gereken devletlerden birçoğunun süreci ağırdan alması⁹⁷, bu süre zarfında gelişen teknolojik gelişmeler ile mevcut güvencelerin uyum içerisinde olmasını engellemiştir⁹⁸. Sonuç olarak; hem 95/46/EC sayılı AB Direktifi ile istenilen ortak bir veri koruma mevzuatı ve dolayısıyla tek bir iç pazar hedeflerinin başarıya ulaşamamış olması hem de teknolojik gelişmelerin yarattığı yeni koruma ihtiyaçları, çağın gereksinimlerini karşılayabilecek düzeyde bir veri koruma politikasının geliştirilmesi için Avrupa Komisyonu'nu harekete geçirmiştir. Hazırlanacak yeni metinde, 95/46/EC sayılı AB Direktifi ile ortaya koyulan temel ilkelerin geçerliliğinin korunacağı ve özellikle gelişen teknoloji sebebiyle yalnızca AB ülkeleri ile sınırlı kalmayacak bir politikanın izlenmesi adına daha kapsamlı ve tutarlı bir yaklaşım getirileceği ifade edilmiştir⁹⁹.

Direktif'in yenilenmesi için başlatılan çalışmalar kapsamında Kasım 2010'da yayımlanan "*Avrupa Birliği'nde Kişisel Verilerin Korunmasına İlişkin Kapsamlı Bir Yaklaşım (A Comprehensive Approach on Personal Data Protection in the European Union)*" başlıklı tebliğ, unutulma hakkının Komisyon tarafından dile getirilmesi nedeniyle önemlidir. Genel olarak Direktif ile aynı ilkelere dayanmakla birlikte, tebliğin temel hedefleri; kişinin kendi verileri üzerindeki kontrolün ve veri sorumlusu ile arasındaki şeffaflığın artırılması kapsamında sahip olduğu hakları güçlendirmek, iç pazarı geliştirmek, veri koruma hukuku için evrensel ilkeler belirleyerek küresel bir uygulama alanı sağlamak ve veri koruma kurallarının uygulanabilirliğini kuvvetlendirmek için gerekli kurumsal düzenlemeleri yapmaktır¹⁰⁰. Sıralanan hedefler doğrultusunda, işlenmesinde meşru bir amaç kalmayan verilerin silinerek ortadan

⁹⁶ Akt. Siry, "Forget Me Forget Me Not", p.325.

⁹⁷ **Avrupa Toplulukları Komisyonu**, "First report on the implementation of the Data Protection Directive (95/46/EC)", COM (2003) 265 final, Brussels, 15.05.2003, p.3, 7, 10, (Çevrimiçi) <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2003/EN/1-2003-265-EN-F1-1.Pdf>, (e.t. 12.12.2020).

⁹⁸ Siry, "Forget Me Forget Me Not", p.325.

⁹⁹ **Reding**, "The upcoming data protection reform", p.4.

¹⁰⁰ **Avrupa Komisyonu**, "Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - A comprehensive approach on personal data protection in the European Union", COM (2010) 609 final, Brussels, 04.11.2010, p.5-18, (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0609:FIN:EN:PDF>, (e.t. 13.12.2020).

kaldırılmasına dair bir güvence olarak “*unutulma hakkı*” önerilmiş ve hakkın kapsamına, 95/46/EC sayılı AB Direktifi’ndeki konumu bir hayli tartışmalı olan “*kişinin rızasına dayalı veri işleme faaliyetlerinde rızanın geri çekilmesi*” hususu da dahil edilmiştir¹⁰¹.

Tebliğ yayınlandıktan sonra dönemin Avrupa Komisyonu Başkan Yardımcısı ve Adalet Komiseri Viviane Reding’e hitaben bir mektup¹⁰² yazan 29. Madde Veri Koruma Grubu, tebliğdeki fikirleri desteklediklerini belirterek kişisel verilerin daha etkili bir biçimde korunmasına ilişkin bazı tavsiye ve görüşlerde bulunmuştur. Veri Koruma Grubu’na göre, getirilmesi düşünülen unutulma hakkının içeriği ve kapsamının birçok detayla birlikte ele alınması gerekmektedir. Yazılan mektupta, bu tür bir hakkın veri koruma hukuku anlamındaki değeri ve yararının belirtilerek; verilerin silinmesi veya itiraz hakkı gibi mevcut haklara nazaran sahip olduğu ek güvencelerin açıklanması gerektiği vurgulanmıştır¹⁰³. Örneğin, itiraz hakkında bahsettiğimiz üzere meşru gerekçelerin varlığına ilişkin ispat yükünün veri öznelere ait olması, hakkın kullanımını büyük oranda zorlaştırmaktadır. Sözü edilen probleme odaklanılan mektupta, internet ortamındaki hızlı veri akışı içerisinde ilgili düzenlemenin gerekli güvenceyi sağlayabilmesi için yeterli olmadığı ve unutulma hakkı ile birlikte söz konusu probleme işlevsel bir çözüm getirilip getirilemeyeceği hususunun çözümlenmesi gerektiği vurgulanmıştır.

25.01.2012 tarihine gelindiğinde Avrupa Komisyonu tarafından, “*Gerçek Kişilerin Kişisel Verilerin İşlenmesine ve Bu Verilerin Serbest Dolaşımına Karşı Korunmasına İlişkin Tüzük*” tasarısı Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi’ne teklif

¹⁰¹ **Avrupa Komisyonu**, “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - A comprehensive approach on personal data protection in the European Union”, p.8.

¹⁰² **29. Madde Veri Koruma Grubu**, “Letter from the Article 29 Working Party addressed to Vice-President Reding regarding the Article 29 WP’s reaction to the Commission Communication ‘A comprehensive approach to personal data protection in the EU’”, Brussels, 14.01.2011, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/other-document/files/2011/2011_01_14_letter_artwp_vp_reding_commission_communication_approach_dp_en.pdf, (e.t. 13.12.2020).

¹⁰³ **29. Madde Veri Koruma Grubu**, “Letter from the Article 29 Working Party addressed to Vice-President Reding regarding the Article 29 WP’s reaction to the Commission Communication ‘A comprehensive approach to personal data protection in the EU’”, p.2.

edilmiştir¹⁰⁴. Oluşturulan metnin 17. maddesinde “*unutulma ve silme hakkı/right to be forgotten and to erasure*” başlığı altında yapılan düzenleme ile unutulma hakkı, yasal bir metinde ilk kez açık bir şekilde ifade edilmiştir¹⁰⁵. Tasarının nihaî hâli olan “*Gerçek Kişilerin Kişisel Verilerin İşlenmesine Karşı Korunmasına ve Bu Verilerin Serbest Dolaşımına İlişkin 95/46/EC sayılı AB Direktifi’ni Yürürlükten Kaldıran Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi Tüzüğü (AB Genel Veri Koruma Tüzüğü)*” 14.04.2016’da onaylanmış ve tüm üye devletlerde 25.05.2018 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Her ne kadar 2014 yılında ABAD’ın vermiş olduğu *Google-İspanya* kararı ile unutulma hakkının uygulanması yönünde bir hüküm tesis edilmiş olsa da hakkın yasal zemine kavuşması AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’nün kabulü ile olmuştur.

AB hukukunun kaynaklarından biri olan Tüzükler, üye devletlerin iç hukuklarına doğrudan uygulanma ve ulusal hukuklarının bir parçası olma gücüne sahiptir¹⁰⁶. Dolayısıyla AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nden farklı olarak, üye devletlerin hukuk sistemlerine doğrudan uygulanmıştır. Daha önce de belirttiğimiz üzere, yeknesak bir veri koruma mevzuatı hedefi önündeki en büyük engellerden biri her bir üye devletin Direktif’te çerçevesi belirlenmiş düzenlemeler uyarınca kendi iç hukuklarına uygun bir hâle getirmeleri olmuştur. Zira her ne kadar veri koruma hukukuna ilişkin genel esaslar belirlenmiş olsa da her bir ülkenin dinamiğine göre farklılıklar arz eden yasal metinler ortaya çıkmıştır. Oluşturulan yeni metnin Tüzük niteliğinde yapılmasındaki tercih, Direktif’te başarıya ulaşılamayan yeknesak ve uyumlu bir mevzuat hedefini gerçekleştirebilmeye dayanmaktadır¹⁰⁷.

AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’nün konusu ve hedeflerini sıralayan ilk maddeye bakılacak olursa:

¹⁰⁴ **Avrupa Komisyonu**, “Proposal for a Regulation on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation)”, COM (2012) 11 final, Brussels, 25.01.2012, (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0011:FIN:EN:PDF>, (e.t. 13.12.2020). (vurgu eklenmiştir)

¹⁰⁵ **Avrupa Komisyonu**, “Proposal for a Regulation on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation)”, COM (2012) 11 final, Brussels, 25.01.2012, p.9, 51. (vurgu eklenmiştir)

¹⁰⁶ **Avrupa Birliği’nin İşleyişi Hakkındaki Antlaşma**, m. 288/2: “Tüzükler genel uygulama alanına sahiptir. Bütünüyle bağlayıcıdır ve tüm üye devletlerde doğrudan uygulanır.”

¹⁰⁷ Benzer görüş için **bkz. Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.224.

“1. Bu Tüzük’te gerçek kişilerin kişisel verilerin işlenmesiyle ilgili olarak korunmasına ilişkin kurallar ve kişisel verilerin serbest dolaşımına ilişkin kurallar belirtilir.

2. Bu Tüzük’te gerçek kişilerin temel hakları ve özgürlükleri ve özellikle, kişisel verilerin korunması hakkı korunur.

3. Kişisel verilerin Birlik içerisinde serbest dolaşımı, gerçek kişilerin kişisel verilerin işlenmesiyle ilgili olarak korunması ile bağlantılı sebeplerle ne kısıtlanır ne de yasaklanır.” denilmiştir.

İlgili madde hükmünden anlaşılacağı üzere Tüzük’ün sağladığı korumalardan yararlanacak olan kişi yani hakkın öznesi gerçek kişilerdir. Tıpkı 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nde olduğu gibi, temel hak ve özgürlükler odaklı bir yaklaşım benimsenmiş ve kişisel verilerin korunması gayesinin yanı sıra, Birlik içerisindeki serbest veri akışının da korunması amaçlanmıştır. Tüzük’ün, ister otomatik olmayan ister kısmen veya tamamen otomatik araçlarla işlenerek bir dosyalama sisteminin parçasını oluşturan kişisel verilere uygulanacağı düzenlenmiş¹⁰⁸ ve bu anlamda Direktif ile aynı ifadelere yer verilmiştir. Tüzük’ün Direktif’ten ayrılan noktası ise, daha geniş bir uygulama alanına sahip olmasıdır. Zira bölgesel kapsamın düzenlendiği m. 3 hükmünde, veri sorumlusu veya işleyicisinin AB içerisinde bulunduğu ve bulunmadığı durumlar olarak ikili bir ayrıma gidilmiştir.

AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’ne göre; veri işleme faaliyetinin AB sınırları içerisinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine bakılmaksızın, veri sorumlusu veya işleyicisinin Birlik içerisinde faaliyet gösteriyor olması, Tüzük’ün uygulanması için yeterlidir¹⁰⁹. Bu anlamda veri öznesi kişinin AB vatandaşlığının bulunup bulunmadığının bir önemi yoktur. Zira dikkate alınacak tek husus, veri sorumlusu veya işleyicisinin ekonomik faaliyetini AB sınırları içerisinde icra edip etmediğidir. Tüzük’ün uygulama alanının tespiti, veri öznesinin vatandaşlığı yerine, veri işleyen tarafın genel işletme faaliyetini nerede gerçekleştirdiğinin dikkate alınması; yalnızca belirli bölge ya da ülkeler ile sınırlı kalmayan küresel bir politika ile daha kapsamlı ve tutarlı bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir. Bu yaklaşım sonucunda, metnin

¹⁰⁸ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 2/1.

¹⁰⁹ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 3/1.

Avrupa sınırlarını aşarak ABD’li bilişim şirketlerinden gelen övgülerle desteklenmesi¹¹⁰, oldukça önemli bir gelişmedir.

Tüzük’ün açıklandığı tanım bölümünde kişisel verilere yönelik yapılan açıklamada, 95/46/EC AB Direktifi’nde yer alan tanıma sadık kalınmıştır. Buna göre; gerçek bir kişiyi tanımlamış ya da tanımlanabilir kılan her türlü bilgi anlamına gelen kişisel veriler, özellikle bir isim, kimlik numarası, konum verileri, çevrim içi tanımlayıcı ya da söz konusu gerçek kişinin fiziksel, fizyolojik, genetik, ruhsal, ekonomik, kültürel veya toplumsal kimliğine dair birçok hususla kişiyi doğrudan ya da dolaylı olarak tanımlamaya yarayan bilgilerdir¹¹¹. Direktif’ten farklı olan tarafı ise, “hassas/özel kategorideki veri” ayrımına giderek genetik, biyolojik ve sağlıkla ilgili verilere ilişkin tanımlamalara yer verilmiş olmasıdır¹¹².

Gerek 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nde gerekse AB Genel Veri Tüzüğü’nde kişisel verilerin işlenmesine ilişkin ilkeler belirlenmiştir. Kişilere ait verilerin, üçüncü kişilerin erişimine sunulabilmesi için veri üzerinde yapılacak işlemlerin hangi amaç ve özellikleri taşıması gerektiğinin kararlaştırıldığı bu ilkeler, Tüzük’ün 5. maddesinde şu şekilde sıralanmıştır:

“1. Kişisel veriler: (a) adil ve şeffaf bir biçimde işlenir (‘hukuka uygunluk, adalet ve şeffaflık’); (b) belirtilen, açık ve meşru amaçlara yönelik olarak toplanır ve bu amaçlara uygun olmayan bir şekilde işlenmez (‘amacın sınırlandırılması’); (c) işlendikleri amaçlarla ilgili olarak yeterli, yerinde ve gerekli olanla sınırlıdır (‘verilerin en az seviyeye indirilmesi’); (d) doğrudur ve gerektiği ölçüde güncel tutulur; işlendikleri amaçlar göz önünde tutularak, doğru olmayan kişisel verilerin gecikmeye mahal verilmeksizin silinmesi veya

¹¹⁰ Apple CEO’su Tim Cook, Microsoft CEO’su Satya Nadella ve Facebook CEO’su Mark Zuckerberg’in AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’nü öven ve destekleyen ifadelerinin yer aldığı haberler için bkz. Baraniuk, Chris; “Tim Cook blasts ‘weaponisation’ of personal data and praises GDPR”, BBC, 24.10.2018, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/technology-45963935>, (e.t. 29.10.2020).; Schulze, Elizabeth; “Microsoft CEO Satya Nadella: Tech companies need to defend privacy as a human right”, CNBC, 01.11.2018, (Çevrimiçi) <https://www.cnbc.com/2018/11/01/microsoft-ceo-tech-companies-need-to-defend-privacy-as-a-human-right.html>, (e.t. 29.10.2020) ve “Mark Zuckerberg says he wants stricter European-style privacy laws-but some experts are questioning his motives”, CNBC, 01.04.2019, (Çevrimiçi) <https://www.cnbc.com/2019/04/01/facebook-ceo-zuckerbergs-call-for-gdpr-privacy-laws-raises-questions.html>, (e.t. 29.10.2020).

¹¹¹ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 4/1.

¹¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 4/13,14 ve 15.

düzeltilmesinin sağlanmasıyla ilgili makul tüm adımlar atılmalıdır ('doğruluk'); (e) veri sahiplerinin yalnızca kişisel verilerin işleme amaçlarının gerektirdiği sürece teşhis edilmesini sağlayan bir şekilde tutulur('saklama süresinin sınırlandırılması'); (f) yetkisiz veya yasa dışı işlemeye karşı ve kazara kayba, imhaya veya tahribe karşı koruma da dahil olmak üzere teknik veya düzenlemeye ilişkin uygun tedbirlerin kullanılması suretiyle kişisel verilerin güvenliğini sağlayan bir şekilde işlenir ('bütünlük ve gizlilik').

2. Veri sorumlusu, 1. paragrafa uygun davranmaktan sorumludur ve buna uygun davrandığını gösterebilmelidir ('hesap verebilirlik')."

Çalışmamızın birçok yerinde ifade ettiğimiz üzere, kişisel verilerin işlenmesine hâkim olan temel ilkeler unutulma hakkına temel oluşturmaktadır. Tüzük ile getirilen düzenlemede; genel olarak Direktif'teki ilkeler aynen sıralanmakla birlikte, maddenin ikinci fıkrasına OECD İlkeleri'nden biri olan hesap verilebilirlik ilkesinin eklendiği anlaşılmaktadır. Nitekim Direktif'teki düzenlemede; veri sorumlusunun, veri işleme faaliyetini yürütürken temel ilkelere uygun hareket etme yükümlülüğü bulunurken; ilgili yükümlülüğün yerine getirilmesi noktasında veri öznesine hesap verme yükümlülüğü bulunmamaktadır. Tüzük m. 5 hükmü kapsamında "hesap verilebilirlik" ilkesinin de yer alması; veri öznesi kişinin haklarının güçlendirilmesi ve veri sorumlusu ile arasındaki ilişkinin şeffaf hâle getirilmesi ideale, veri işleme kriterlerinden başladığı sinyali vermektedir.

Söz konusu kriterlerden hukuka uygunluğun sağlanabilmesi için tıpkı 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin 7. maddesi gibi, AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 6'da işleme faaliyetinin hangi koşullar altında hukuka uygun olacağı tespit edilmiştir. İlk fıkra uyarınca;

"(a) veri sahibinin bir ya da daha fazla sayıda spesifik amaca yönelik olarak kişisel verilerinin işlenmesine onay vermesi; (b) veri sahibinin taraf olduğu bir sözleşmenin uygulanması veya bir sözleşme yapılmadan önce veri sahibinin talebiyle adımlar atılması için, işleme faaliyetinin gerekli olması; (c) veri sorumlusunun tabi olduğu bir yasal yükümlülüğe uygunluk sağlanması amacı ile işleme faaliyetinin gerekli olması; (d) veri sahibinin veya başka bir gerçek kişinin hayati menfaatlerinin korunması amacı ile

işleme faaliyetinin gerekli olması; (e) kamu yararına gerçekleştirilen bir görevin yerine getirilmesi veya veri sorumlusuna verilen resmî bir yetkinin uygulanması hususunda işleme faaliyetinin gerekli olması; (f) özellikle veri sahibinin çocuk olması halinde veri sahibinin kişisel verilerin korunmasını gerektiren menfaatleri veya temel hakları ve özgürlüklerinin bir veri sorumlusu veya üçüncü bir kişi tarafından gözetilen meşru menfaatlere ağır basması haricinde, söz konusu menfaatler doğrultusunda işleme faaliyetinin gerekli olması.”

hususlarından en az birinin varlığı, işlemenin hukuka uygun olması için yeterli olacaktır.

Sayıli durumlardan uygulamada en sık rastlanan hukuka uygunluk hâlleri; kişinin geçerli rızası, bir sözleşmenin kurulması ve kamu yararı ya da veri sorumlusunun meşru çıkarı kapsamındaki veri işleme faaliyetleridir. Bu durumdan hareketle, hukuka uygunluğunu kaybeden verilerden bahsederken de; kişinin rızasını geri aldığı, işlenen verilerin sözleşme için kurucu unsur olmaktan çıktığı ve verilerin işlenmesi için gerekli olan ilgili kamu ya da veri sorumlusu menfaatinin kaybedildiği uyuşmazlıklarla sıklıkla karşılaşılacaktır. Dolayısıyla, veri öznesi kişilere tanınacak hakların özellikle bu hususların konu olduğu ihlâllere çözüm olabilmesi gerekmektedir.

b. AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 17 Kapsamında Unutulma Hakkı

Bir önceki başlığımızda açıklamış olduğumuz üzere, AB Genel Veri Koruma Tüzüğü ile hem mevcut hakların sağladığı korumanın pekiştirilmesi hem de yeni hakların tesis edilmesi amacıyla değişikliklere gidilmiştir. Söz konusu yeni haklardan çalışmamız için en önem arz eden husus unutulma hakkının düzenlenmiş olmasıdır. Reding’e göre kişisel veriler, günümüz dijital pazarında adeta bir para birimidir ve her para birimi gibi istikrar ve güvene ihtiyacı vardır¹¹³. Kişisel verilerinin korunması konusunda endişeleri olan internet kullanıcılarının, bu endişenin devamı hâlinde, ilgili işletmelerin çevrimiçi hizmetlerini kullanmaktan vazgeçebileceklerini hatırlatan Reding; bu anlamda, kişilere kendi verileri üzerinde bir kontrol yetkisinin tanınması

¹¹³ Reding, “The EU Data Protection Reform 2012”, p.2.

gerektiğini ve bu yetkinin sağlanmasındaki yollardan bir tanesinin de unutulma hakkı olduğunu ifade etmiştir¹¹⁴. İlâve olarak belirtilmelidir ki, hakkın getirilmesi ile yalnızca veri öznesi kişilerin hakları güçlenmemiş, Tüzük öncesinde ABAD tarafından verilen *Google-İspanya* kararında AB içtihadı anlamında varlığı kabul edilen unutulma hakkının yasal bir zemine kavuşma ihtiyacı da giderilmiştir.

AB Genel Veri Koruma Tüzüğü'nün 17. maddesinde açıkça düzenlenen unutulma hakkı, bu sayede normatif bir dayanağa kavuşmuştur. Veri öznesinin, kendisine ait kişisel verilerin mümkün olan en kısa sürede silinmesini talep edebilmesi anlamına gelen hakkın esası ve kapsamının ele alındığı m. 17 hükmü üç fıkradan oluşmaktadır. Maddenin ilk fıkrasında, kişisel verilerin kaldırılmasının hangi koşullarda mümkün olduğu; ikinci fıkrasında da kaldırılma talebi sonrası veri sorumlusunun ilgili yükümlülüğünü yerine getirirken hangi hususlara dikkat etmesi gerektiği ve son fıkrada ise birinci ve ikinci fıkranın istisnai hâlleri sıralanarak, hakkın uygulama alanı ve sınırları açıklanmıştır.

Buna göre m. 17/1 gereğince veri öznelere;

“a) kişisel verilerin toplanma veya işleme amaçları ile ilgili olarak işlenmelerine gerek kalmadığı, b) Tüzük'ün ilgili maddeleri uyarınca verdikleri rızalarını geri almaları ve işleme faaliyetiyle ilgili başka bir yasal gerekçenin olmadığı, c) itiraz haklarını kullanmaları ve işleme faaliyetine yönelik ağır basan meşru bir gerekçe bulunmadığı, kişisel verilerin hukuka aykırı bir biçimde işlendiği, d) Birlik veya üye devlet hukukundaki bir yasal yükümlülük nedeniyle ile kişisel verilerin silinmesinin zorunluluk arz ettiği, e) veri öznesi kişinin çocuk olduğu durumlardan en az birinin varlığında kişisel verilerinin silinmesini talep etme hakkına sahiptir¹¹⁵.”

Verilerin toplanma veya işleme amaçlarına hizmet etmemeye başlaması hâli, unutulma hakkının genel veri koruma ilkeleri ile bağlantılı olan yönünü göstermektedir. Amaca bağlı olma ilkesi uyarınca, veri işleme faaliyeti esnasında kararlaştırılan amaç ve/veya amaçlarla sınırlı olmak üzere bir veri işlemeden söz etmek gerekmektedir. Bu kapsamda, “amaca hizmet etmeyen veri” kavramı ile ifade edilmek

¹¹⁴ Reding, “The EU Data Protection Reform 2012”, p. 2, 5.

¹¹⁵ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 17/1.

istenenin, “*güncelliğini yitiren veri*” olduğuna ilişkin bir doktrin görüşü bulunmaktadır¹¹⁶. Söz konusu görüşe ilâve olarak, verilerin doğruluğu ve gerçekliğini kaybetmesi sonucunda da hedeflenen amaç ile olan bağın kopacağını ve buna rağmen saklı tutulmaya devam eden verinin, kişi için potansiyel bir zarar unsuru hâline geleceğini söylemek mümkündür.

Hakkın genel veri koruma ilkeleri ile bağlantılı olarak ileri sürülebileceği bir başka seçenek ise itiraz hakkının kullanımına ilişkindir. Tüzük’ün itiraz hakkını düzenlediği 21. maddesinin ilk iki fıkrası uyarınca, hakka iki farklı şekilde başvurulabileceği anlaşılmaktadır. İlk olasılıkta; veri sahibinin kendi özel durumu ile ilgili gerekçelere dayalı olarak, veri işlemenin kamu yararı veya resmî yetki nedeniyle gerçekleştiği ya da veri sahibi kişinin çocuk olduğu durumlarda kişi, kendisine ait kişisel verilerin işlenmesine itiraz etme hakkını her zaman kullanabilmektedir¹¹⁷. İkinci olasılıkta ise kişi, kişisel verilerinin doğrudan pazarlama amaçları doğrultusunda işlenmesi durumunda bu amaca hizmet eden veri işleme faaliyetine yine her zaman itiraz edebilecektir¹¹⁸. Bahsi geçen durumların varlığı hâlinde veri sahibinin itiraz hakkına başvurmamasının sonucunda, veri işleme faaliyetinin sonlandırılması gerekmektedir. 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nde itiraz hakkının düzenlendiği madde hükmünden bahsederken, ilgili hakkın kısıtlı bir uygulama alanı olması sebebiyle yeterli güvenceyi sağlayamadığı ifade edilmiştir. Bu anlamda, AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’nde itiraz hakkına başvurulabilen hâllerde, ayrıca unutulma hakkı talebinde de bulunabilecek olunması, haklar arasında açık bir bağ kurarak¹¹⁹ veri sahiplerinin sahip olduğu imkânların pekişmesini sağlamıştır.

Hakkın uygulama kapsamına giren ilgili durumlardan en dikkat çekicisi, kişilerin vermiş oldukları onayları geri aldıkları seçenektir. Zira 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nin yürürlükte olduğu dönemde, kişinin vermiş olduğu rıza ile hukuka uygun hâle getirdiği veri işleme faaliyetini, rızasından vazgeçerek hukuka aykırı konuma getirebilmesi ve itiraz hakkı kapsamında verilerinin ortadan kaldırılmasını istemesi

¹¹⁶ “*Verinin toplanma ve kullanma amaçları ile ilgili*” olarak artık gerekli olmaması hâlini, “*verinin güncelliğini yitirmesi*” olarak yorumlayan doktrin görüşü için **bkz. Yılmaz**, “Kişisel Verilerin Korunması Regülasyonu”, s.119. (vurgu eklenmiştir)

¹¹⁷ **AB Genel Veri Koruma Tüzüğü**, m. 21/1.

¹¹⁸ **AB Genel Veri Koruma Tüzüğü**, m. 21/2.

¹¹⁹ **Akt. Sözüler**, Unutulma Hakkı, s.149.

mümkün değildi. Kişilerin, internet ve özellikle sosyal medya kullanımları ile gündeme gelen ve kendi rızaları doğrultusunda yaptıkları paylaşımların daha fazla dolaşımda kalmasını istemedikleri zaman, çevrimiçi ortamdan silinmesine imkân veren bu düzenleme, çağın gereksinimlerine çözüm olma ve verileri kişinin sahibinden dahi koruyabilme anlamında oldukça değerli bir gelişmedir.

Kişilerin dijital hafıza karşısındaki konumunu güçlendirmek gayesi ile getirilen unutulma hakkı, kişilerin yasal olarak henüz “çocuk” kabul edildikleri yaşta gerçekleştirdikleri eylemler ve bu eylemlerin ileride yaratabileceği olumsuz etkileri de kapsamına alarak geriye dönük bir koruma sağlamaktadır¹²⁰. AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’nün hazırlanacağını açıkladığı ilk günlerde Viviane Reding’in sözcülerinden Matthew Newman; unutulma hakkının tasarlanma amaçlarından birinin, gençlerin çevrimiçi itibarlarını yönetmelerine yardım etmek olduğunu ifade etmiştir. Gençlerin, özellikle sosyal medya aracılığıyla paylaşarak üçüncü kişilere açtıkları kişisel verilerinin, günün birinde nelere mâl olabileceğinin farkında olmadığını söyleyen Newman, bu anlamda doğabilecek risklerin unutulma hakkı ile ortadan kaldırılabileceğini savunmuştur¹²¹.

Hakkın kullanımı ve talebin kabulü sonucunda, ilgili verilerin derhal silinmesi ödevi veri sorumlusunun yükümlülüğündedir. Tüzük m. 17/2 uyarınca veri sorumlusunun bu yükümlülüğü yerine getirmesi esnasında; dönemin teknoloji ve uygulama koşullarını göz önünde bulundurması ve veri sahibinin silinmesini talep ettiği kişisel verilere yönelik her türlü bağlantıları kaldırmak veya bu verilerin her türlü kopyası ve paylaşımını önlemek adına teknik tedbirler dahil olmak üzere makul adımları atması gerekmektedir¹²². Dolayısıyla söz konusu yükümlülük yalnızca mevcut verilerin kaldırılmasını değil, dönemin koşulları altında olabilecek potansiyel yayımların da engellenmesini sağlamaktır.

Yukarıda m. 17 hükmünün ilk iki fıkrasını değerlendirerek açıklamaya çalıştığımız unutulma hakkının son fıkrası, çalışmamızın ifade özgürlüğü ve unutulma hakkını incelediğimiz bölümde bahsetmiş olduğumuz üzere, hakkın mutlak ve sınırsız

¹²⁰ Benzer bir yorum için bkz. Sıry, “Forget Me Forget Me Not”, p.326. (vurgu eklenmiştir)

¹²¹ “EU proposes ‘right to be forgotten’ by internet firms”, BBC, 08.03.2012, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/technology-16677370>, (e.t. 15.12.2020).

¹²² AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 17/2.

olmadığını işaret etmektedir¹²³. Bu doğrultuda hakkın kullanımının sınırlandırılacağı hâlleri açıklayan m. 17/3 hükmüne bakıldığında, sıralanan tüm kısıtlama sebeplerinin temelinde kamu yararı ve menfaatinin olduğu görülmektedir. Verilerin; ifade ve bilgi edinme hakkının kullanıldığı, Birlik veya üye devlet hukuku çerçevesinde işleme faaliyeti gerektiren bir yasal yükümlülük ya da kamu yararı veya veri sorumlusunun resmî bir görevinin bulunduğu, halk sağlığını ilgilendiren bir kamu yararının bulunduğu, bilimsel veya tarihi araştırma ya da istatistikî amaçların gerçekleştirilmesi için arşiv niteliği taşıdığı ve en nihayetinde yasal bir zorunluluk gerekçesi ile işlendiği hâllerde unutulma hakkı korumasından yararlanılamayacaktır¹²⁴. Veri sorumlusu bu gibi durumlarda veriyi tutma ve saklama hakkına sahiptir. Zira hakkın getiriliş amacı kişilere sınırsız bir kontrol yetkisi ve/veya diledikleri tüm verileri silebilme olanağı vermek değildir. Üstün kamu menfaatinin bulunduğu noktalarda unutulma hakkından bahsedilemeyecektir.

c. AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 17 Kapsamında “Unutulma Hakkı” ve “Silme Hakkı” Kavramı Tartışması

Yukarıdaki başlığımızda açıklamış olduğumuz üzere, AB Genel Veri Koruma Tüzüğü m. 17 hükmü çerçevesinde unutulma hakkının hukukî niteliği açıklığa kavuşmuştur. Fakat madde başlığı, teklifin sunulduğu zamandan onaylanana dek geçen süre boyunca birçok değişikliğe uğramıştır. İlgili değişikliklerden en dikkat çeken, 2014 yılında Avrupa Parlamentosu’nun unutulma hakkını madde başlığından çıkararak, yalnızca “*silme hakkı*” ibaresini kullanmayı tercih etmesidir¹²⁵. Parlamento’nun bu kararını izleyen sene, reform paketi içerisinde mutabık kaldığı hususları açıklayan AB Konseyi ise, unutulma hakkı kavramını kullanmayı tercih etmiş ve hakkın pekiştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir¹²⁶. Kavram konusunda

¹²³ Her iki hakkın da mutlak olmadığı ve korudukları menfaatlerin nasıl dengeleneceğine ilişkin karşılaştırmalı açıklamalarımız için **bkz.: yuk.** Birinci Bölüm, IV. D. Başlık vd.

¹²⁴ **AB Genel Veri Koruma Tüzüğü**, m. 17/3.

¹²⁵ **Avrupa Parlamentosu**, “European Parliament legislative resolution of 12 March 2014 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation) (COM(2012)0011 — C7-0025/2012 — 2012/0011(COD))”, P7_TA(2014)0212, 12.03.2014, p.140-146, (Çevrimiçi) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0212_EN.pdf, (e.t.16.12.2020).

¹²⁶ **Avrupa Komisyonu**, “Commission proposal on new data protection rules to boost EU Digital Single Market supported by Justice Ministers – Press Release”, Luxembourg, 15.06.2015,

yaşanan bu ikilemin ardından Avrupa Komisyonu, Avrupa Parlamentosu ve AB Konseyi'nin üzerinde çalışarak nihai hâlini vermiş oldukları metinde ise, m. 17 başlığında unutulma hakkının parantez içerisine alınarak “*silme hakkı (unutulma hakkı)*” şeklinde düzenlendiği görülmektedir. Maddenin başlığında ve gerekçesinde her iki hakkın hem birbirileri yerine kullanılabilir hem de farklı anlamlara gelebilecek şekilde tanımlanmaları¹²⁷, hakkın içeriği ve kapsamının anlaşılması güç bir hâle gelmesine neden olmaktadır¹²⁸. Söz konusu kavram dillemması; bir taraftan unutulma hakkının yeni bir hak olmayarak 95/46/EC sayılı AB Direktifi m. 12 (b) hükmünde düzenlenen silme hakkının, dönemin güncel ihtiyaçlarına uyarlanmış hâli olduğunun düşünülmesine; diğer taraftan ise iki farklı hakkın aynı anda uygulanarak, ifade özgürlüğüne orantısız bir müdahalede bulunulacağı fikrine yol açmıştır¹²⁹.

İlgili husus Tüzük'ün hazırlık aşamasında hem üye devletler hem de AB organları tarafından dile getirilerek, unutulma hakkı ile silme hakkı arasındaki ayrımın net biçimde yapılmasına ve unutulma hakkının kuvvetlendirilmesi gerektiğine işaret edilmiştir¹³⁰. Benzer bir ifade m. 17'nin gerekçesinde de yer almış ve “*unutulma hakkının kuvvetlendirilmesi için silme hakkının kullanımında veri sorumlusuna ait yükümlülük kapsamının genişletilmesi gerektiği*” belirtilmiştir¹³¹. AB kapsamındaki normatif dayanaklardaki bu açıklamalardan yola çıkılarak, doktrinde de silme ve unutulma haklarının aynı şeyi ifade etmediği, ilk hakkın ikincisinin bir görünümünü oluşturduğu ve unutulma hakkı kavramı ile daha geniş kapsamlı bir veri koruma hakkından bahsedildiğine ilişkin görüşler dile getirilmiştir¹³². Doktrine göre, yalnızca

(Çevrimiçi)

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_15_5176/IP_15_5176_EN.pdf, (e.t. 16.12.2020).

¹²⁷ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 17 gerekçesi §65-66.

¹²⁸ Benzer yönde eleştiri için bkz. Ambrose/Ausloos, “Across the Pond”, p.2.

¹²⁹ Ambrose/Ausloos, “Across the Pond”, p.2.

¹³⁰ Avrupa Komisyonu, “Impact Assessment Accompanying the General Data Protection Regulation and Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and the free movement of such data”, SEC(2012) 72 final, Brussels, 25.01.2012, p.74 vd., (Çevrimiçi) https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/59702/att_20130508ATT65856-1873079025799224642.pdf, (e.t. 18.12.2020).; Sözüer, Unutulma Hakkı, s.154.

¹³¹ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 17 gerekçesi §66.

¹³² İlgili hakların kapsamlarının birbirinden farklı olduğu ve bu anlamda unutulma hakkının, silme hakkını içeren bir nitelik taşıdığına ilişkin görüşler için bkz. Mantelero, “The EU Proposal GDPR”, p.232.; Önok, “Unutulma Hakkı ve Türkiye”, s.167.; Sözüer, Unutulma Hakkı, s.155.; Değirmenci, Olgun, “Yargısal İçtihatların Ortaya Çıkardığı Bir Hak: Unutulma Hakkı (Çerçevesi ve Hak Üzerine Düşünceler)”, Terazi Hukuk Dergisi, C.13, Ağustos 2018, S.144, s.153.

kişisel verilerin silinmesinden ibaret olmayan¹³³ unutulma hakkı; ilgili verilerin, bilişim sistemlerinden silinmeksizin erişilemez hâle getirilmesi hususunu da kapsamaktadır¹³⁴.

Bu noktada belirtilmelidir ki, unutulma hakkına esas içeriğini veren ve silme hakkı ile arasındaki farkın daha iyi anlaşılmasını sağlayan, bir sonraki başlıkta yer vereceğimiz *Google-İspanya* kararıdır¹³⁵. Zira *Google-İspanya* kararının unutulma hakkının doğacağı koşulların belirlenmesi açısından emsal niteliğinde olması, bahsi geçen hakların birbirinden ayrılan yönlerinin daha net kavranmasına yardımcı olmaktadır. Bu kapsamda haklar arasındaki en önemli ayrım, uygulanmaları sonucunda verileri hangi ölçüde erişilemez kıldıklarıdır. Silme hakkına başvurulması neticesinde silinen veri, bir daha ulaşılamayacak şekilde tümünden ortadan kaldırılmaktadır. Buna karşı unutulma hakkında, verilerin esas kaynağından tamamen çıkarılması gibi bir durum söz konusu değildir. Yalnızca veri ile veri sahibi kişi arasındaki ilişki kesilerek, verilerin bulundukları bağlantılar arama motorlarının indeksinden kaldırılmakta ve bu esnada verinin internet alemindeki varlığı sonlandırılmamaktadır. Dolayısıyla, unutulma hakkı talebinde mevcut verinin erişimini kısıtlamak mümkün iken, silme hakkına başvurulması sonucunda erişilebilecek herhangi bir veriden bahsedilemeyecektir. Kanaatimizce, bireylerin kişilik hakları ile toplumun bilgi alma hakkının ve dolayısıyla ifade özgürlüğünün dengelenmesi hususunda, -silme hakkına nazaran- unutulma hakkının daha işlevsel ve adil sonuçlar doğuracağı ifade edilmelidir.

Unutulma hakkı ile silme hakkı arasındaki karşılaştırmada, hakların kapsamaları bakımından dikkat çeken diğer bir temel bir fark da bilgi ve zaman unsurlarına ilişkindir. Silme hakkı uyarınca verilerin silinmesi, unutulma hakkında olduğu gibi bilgi ve zaman unsurlarındaki belli kriterler ile sınırlı değildir. Bilginin doğruluğu, ediniliş biçimi, geçmiş olaylara olan toplumsal ilginin varlığındaki değişim ya da bilgilerin güncelliği ışığında kişi ve kamu menfaatleri arasındaki dengeye ilişkin durumlara ek olarak, yanlış veya yasadışı veri işleme faaliyetlerini de kapsamı

¹³³ Sözüer, Unutulma Hakkı, s.155.

¹³⁴ Değirmenci, “Hak Üzerine Düşünceler”, s.153.

¹³⁵ Değirmenci, “Hak Üzerine Düşünceler”, s.154.

içerisine almaktadır¹³⁶. Söz konusu yanlış veya hukuka uygun olmayan veri işleme faaliyetleri sonucunda, veri sahibinin yaşamını etkileyen bir zarar meydana gelmekte ve kişiler de bu zararın giderilmesi kapsamında silme hakkına başvurmaktadır. Bu anlamda silme hakkından bahsedilebilmesi için, ilgili verilerin veri sahibi kişiye bir zarar vermesi gerekmektedir. Ancak veri sahibi kişinin unutulma hakkından yararlanabilmesi için, kaldırılmasını talep ettiği veri nedeniyle herhangi bir zarara uğramış olmasına gerek yoktur¹³⁷.

Yukarıda bahsettiğimiz ayrımla bağlantılı olarak, kişinin kendisine ait kişisel verilerin işlenmesi ve kaydedilmesi için verdiği rızadan cayması hâlinde başvurabileceği bir hakkın eksikliği, özellikle günümüz internet dünyasında daha çok hissedilir bir duruma gelmiştir. Bu anlamda, unutulma hakkı ile birlikte kişinin ilk etapta vermiş olduğu rıza neticesinde hukuka uygun bir şekilde yayılan bilgiler, kişinin rızasını geri çekmesi sureti ile hukuka aykırı hâle gelecek ve ilgili bilgiyi içeren bağlantıların erişiminin engellenmesi talep edilebilecektir. Dolayısıyla hem kişinin kendi rızasıyla verdiği bilgileri hem üçüncü kişiler tarafından oluşturulan, işlenen ve de orijinal kaynaktan kopyalanarak tekrar tekrar yayılan içerikleri kapsayan unutulma hakkı¹³⁸, silme hakkından ayrılmaktadır. Konusu itibarıyla yalnızca veri sorumlusu tarafından muhafaza edilen veriler üzerinden iddia edilebilir olan silme hakkının¹³⁹, aynı anda hem bilgi üreticisi hem de o bilginin tüketicisi olunan çevrimiçi ortamın şartlarına pek elverişli olmadığı söylenebilecektir¹⁴⁰.

Sonuç olarak, her iki hak da taşıdıkları farklı perspektiflere karşın bireye kişisel verileri üzerinde daha fazla kontrol verme gayesinde birleşmiştir. Ancak çalışmamızın ilgili bölümünde açıklamış olduğumuz üzere unutulma hakkı ile; kişinin şöhretinin, şerefının, haysiyetinin, itibarının, kimliğinin, kişilik haklarının korunması ve kişiye ikinci bir şans verilerek hayatında temiz bir sayfa açabilmesi de amaçlanmaktadır¹⁴¹.

¹³⁶ Mantelero, “The EU Proposal for a General Data Protection Regulation”, p.233.

¹³⁷ Google-İspanya, §96.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.54.

¹³⁸ Önok, “Unutulma Hakkı ve Türkiye”, s.167.; Çelik, “Unutulma Hakkı”, s.401.

¹³⁹ Jones, Ctrl+Z, p.100.

¹⁴⁰ Teknolojik gelişmeler ile birlikte silme hakkının gereken güvenceyi sağlamak konusunda yetersiz kalmaya başladığı ve dolayısıyla unutulma hakkının gündeme geldiğine ilişkin bkz. Akgül, “Unutulma Hakkı”, s.15.; Çelik, “Unutulma Hakkı”, s.400.

¹⁴¹ bkz.: yuk. Birinci Bölüm, I. B. 1 ve 2. Başlıklar.

Dolayısıyla, unutulma hakkı ve silme hakkı sıklıkla birbirlerinin yerine kullanılsalar da, gerek anlam ve içerik gerekse kapsam bakımından birbirlerinden farklıdır.

II. YARGI KARARLARI

Unutulma hakkının normatif dayanaklarının ardından üzerinde duracağımız diğer husus; söz konusu normatif dayanakların, yargı organları tarafından somut uyuşmazlıkların çözümü bakımından nasıl uygulandığına ilişkindir. Bu kapsamda çalışmamızın bu bölümüne, arama motorlarının bilgi toplumları üzerindeki etkisine dikkat çekerek unutulma hakkına ilişkin en önemli yargı kararı olarak kabul edilen *Google-İspanya* kararı ile başlanacaktır. Özellikle arama motorları ve sosyal ağların toplumsal rolleri değiştirdiği dijital çağda, kişilerin olumsuz izlerden arındırılmış bir çevrimiçi dijital belleğe sahip olma ve çevrimiçi kimlik ve itibarlarını koruma isteğinin yoğunlaştığı bir dönemde alınan *Google-İspanya* kararı, unutulma hakkı taleplerine ilişkin arama motorlarının hukukî sorumluluğuna işaret etmiştir. Kararla birlikte hak uluslararası bilinirliğe ulaşmış ve varlığı AB bünyesinde resmî olarak tanınmıştır¹⁴².

Google-İspanya kararının ardından, dünyanın birçok ülkesinde başta arama motorları olmak üzere veri sorumlularına yapılan başvuruların katlanarak artması neticesinde, ülkelerin kendi iç hukukunda konuya ilişkin yargı kararlarının doğmasına ve hakka yönelik içtihatların gelişmesine neden olmuştur. AB'ye üye olan ve olmayan devletlerde verilen örnek yargı kararlarını ele alarak devam edecek olan başlığımız; hakkın konu olduğu sınırlı sayıdaki AİHM kararlarının, kronolojik bir sıra takip edilerek incelenmesiyle sonlanacaktır.

A. Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın Google-İspanya Kararı

Unutulma hakkı ilk kez, Avrupa Komisyonu'nun, 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin ardından hazırlanan AB Genel Veri Koruma Tüzüğü'ne ilişkin

¹⁴² LoCascio, "Wear the Rose Colored Google Glass", p.301.; Yavuz, "Bilişim Çağı", s.261.; Sözüer, Geçmişe Sünger Çekmek.; Yavuz, İnternet'teki Arama Sonuçları, s.89.; Yıldız, "Arama Motorlarının Rolü", s.406.

açıklamaları çerçevesinde gündeme gelmiştir. Fakat, hakka ilişkin en yoğun tartışmaların yapılmaya başlanması; henüz AB Veri Koruma Tüzüğü'nün yürürlüğe girmesinden evvel, Avrupa Birliği Adalet Divanı ("ABAD") tarafından verilen *Google-İspanya* kararı ile olmuştur. Karar, veri koruma hukukunda yer alan temel ilkelerin unutulma hakkının uygulanabilirliğine olan etkisini açıklaması ve hakkı ilk kez bir insan hakkı olarak hukuksal zemine taşınması bakımından büyük önem kazanmıştır.

Bu kapsamda öncelikle, *Google-İspanya* kararına konu olan somut olayın özeti yapılarak, Divan'ın tespit ettiği hukukî problemler ve bu problemlerin çözümüne yönelik değerlendirmeleri ele alınacaktır. Ardından, karar sonrası öne sürülen tartışmalı hususlar incelenecek ve bu bağlamda, hakkın coğrafi kapsamına dair ABAD'ın güncel görüşünü yansıtan *CNIL-Google* kararına yer verilecektir.

1. Uyuşmazlığa Konu Olayın Özeti

Uyuşmazlık konusu olay; İspanya'da yaşayan avukat Mario Costeja González'in ismini Google arama motoruna yazdığına, 1998 yılına ait sosyal güvenlik borçları sebebiyle kendisine uygulanan haciz işlemini ve bu haciz işlemiyle bağlantılı olarak gerçekleşen gayrimenkul açık arttırma işlemlerine dair haberleri görüntülemesine ilişkindir. Konuya ilişkin olarak İspanyol Veri Koruma Kurumu'na başvuran González, haberlerin yayımlandığı gazete ile Google İspanya ve Google Inc. Şirketleri hakkında şikâyetinde bulunmuştur. Yaptığı şikâyeti takiben, ilk olarak, haberlerin yayımlandığı gazeteden ilgili sayfaları kaldırmasını ya da arama motorlarında yapılacak aramalarda kendisiyle ilgili kişisel verilerin görünmeyeceği şekilde bir değişikliğin yapılmasını talep etmiştir. Ardından Google'ın İspanya'daki temsilciliğinden, internette yapılacak arama sonuçlarında isminin bahsi geçen haber içeriklerinde yer almasına son verilmesini, bu doğrultuda da kendisiyle ilgili kişisel verileri kaldırılmasını ya da gizlemesini istemiştir. Bu bağlamda, söz konusu haberlerin itibarını zedelediğini ifade eden González, haber konusu haciz işlemleri ve mali sıkıntılara ilişkin içeriklerin güncel durumuyla tamamen ilgisiz olduğunu öne sürmüştür¹⁴³. Fakat İspanyol Veri Koruma Kurumu, gazeteye ilişkin talepleri incelemiş ve bilgilerin Çalışma ve Sosyal İşler Bakanlığı'nın emri doğrultusunda ve

¹⁴³ *Google-İspanya*, §15.; **Kaya**, "Google Unutulma Hakkı Kararı", s.31-32.

ilgili açık artırmaya daha fazla katılımın sağlanabilmesi adına yayınlandığını belirterek ret kararı vermiştir¹⁴⁴. Google İspanya ve Google Inc. Şirketleri aleyhine yöneltilen iddia ve talepleri ise kabul eden Kurum; bilgi toplumunda aracı olan arama motorlarının, veri işleme faaliyetinde bulunmaları sebebiyle veri koruma mevzuatına tabi olduklarını ve veri öznesi kişinin sahip olduğu haklar uyarınca verilerinin geri çekilmesi ve/veya erişimin yasaklanması hususunda yükümlü olduklarına hükmetmiştir¹⁴⁵. Google İspanya ve Google Inc.’in, bu karara karşı açmış olduğu davalar İspanya Ulusal Yüksek Mahkemesi’nde birleşmiş ve Yüksek Mahkeme, söz konusu uyuşmazlığın çözümü için 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nin ilgili maddelerinin yorumlanmasına ihtiyaç olduğuna karar vererek, ön karar için ABAD’a başvurmuştur.

Konuya ilişkin iddia, talep ve savunmaları değerlendiren ABAD, varmış olduğu nihai sonuçlar ile tartışma konusu olan birçok konuya dair oldukça önemli hükümler vermiştir. Unutulma hakkının normatif kaynaklarını açıklarken ele alınan AB Temel Haklar Şartı ve 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nin ilgili maddeleri, kararın hukukî dayanağını oluşturmuştur¹⁴⁶. Direktif’te yapılan tanımlar, uygulanacak hukuka ilişkin düzenlemeler ve veri öznesinin sahip olduğu erişim ve silme hakları ile AB Temel Haklar Şartı’nın özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması haklarının düzenlendiği maddelerin birlikte yorumlanması sonucunda, unutulma hakkının esas ve kapsamı açıklanmıştır.

2. Hukukî Problemlerin Tespiti ve Değerlendirilmesi

a. Arama Motorları ve Kişisel Veri İşleme Faaliyetleri Çerçevesinde Veri Sorumlusu Kimlikleri

Divan’ın ele aldığı ilk husus, 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nin maddi kapsamını belirlemek olmuştur. Zira öncelikli olarak cevaplanması gereken soru, arama motorlarının sunmuş olduğu hizmetin Direktif’te yer alan tanımlamalar ışığında bir veri işleme faaliyeti olup olmadığı ve bu soruya verilecek yanıt sonrasında, yine Direktif’teki tanımlar ışığında, arama motoru şirketlerinin birer veri sorumlusu olarak

¹⁴⁴ *Google-İspanya*, §16.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.32.

¹⁴⁵ *Google-İspanya*, §17.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.32.

¹⁴⁶ *Google-İspanya*, §1, 99 uyarınca karar; 95/46/EC sayılı AB Direktifi; m. 2 (a), (b) ve (d) bentleri, 4/1 (a) ve (c) bentleri, 12 (b) bendi, 14/1 (a) bendi ile AB Temel Haklar Şartı, m. 7 ve 8 hükümlerinin yorumlanması çerçevesinde verilmiştir.

kabul edilip edilemeyeceğidir. Google İspanya ve Google Inc. konuya ilişkin savunmasını, genel olarak, arama motorlarının üçüncü kişilere ait internet sayfasında bulunan çevrimiçi içeriğin yalnızca aktarımını gerçekleştirdikleri ve ilgili içeriğe konu verilerin belirlenebilir bir kişiye ait olup olmadığını bilmeksizin bu aktarımı yaptıkları argümanına dayandırmıştır. İlgili Şirketler, kontrolü başkalarına ait internet sayfalarında yer alan verilerin arama sonuçlarında gösterilmesi faaliyetini yürüten arama motorlarının, internette yer alan tüm bilgileri kişisel veri niteliğinde olup olmadığı ayırımında bulunmaksızın depoladıkları için, burada spesifik bir kişisel veri işleme faaliyetinden bahsedilemeyeceğini ifade etmiştir¹⁴⁷. Ayrıca, söz konusu faaliyetin veri işleme olarak değerlendirilmesi hâlinde dahi veri sorumlusu olamayacaklarını ileri süren Şirketler; işleme konusu veri hakkında herhangi bir bilgi ve kontrol yetkilerinin bulunmadığı hususunun altını çizmiştir.

Başvurucu González ise, ilgili faaliyetin veri işleme olduğu ve Google İspanya ile Google Inc.'in veri sorumlusu sıfatını taşıdığı iddiasını; İspanyol, İtalyan, Avusturya ve Polonya hükümetleri ile Avrupa Komisyonu yorumlarından aldığı referanslarla sürdürmüştür¹⁴⁸.

Tarafların iddiaları ve savunmalarının ışığında Divan; 95/46/EC sayılı AB Direktifi m. 2 (b)'deki "*kişisel verilerin işlenmesi*" tanımını¹⁴⁹ yinelemiş ve arama motorlarının çalışma prensibi uyarınca ilgili verileri; geri alması, kaydetmesi, organize etmesi, arama sonuçları listesinde toplaması, sunucuları üzerinde saklaması ve belirli durumlarda ifşa ederek kullanıcılarının kullanımına sunmasının, açıkça ve soru işaretine yer vermeyecek bir biçimde veri işleme faaliyeti olduğuna karar vermiştir¹⁵⁰. Veri işleme olarak nitelenen bu faaliyeti nedeniyle, arama motorlarının veri sorumlusu olarak bir yükümlülük altında olup olmadığını inceleyen ABAD, 95/46/EC sayılı AB Direktifi m. 2 (d)'deki "*veri sorumlusu*" tanımını¹⁵¹ uyarınca bir değerlendirme

¹⁴⁷ Google-İspanya, §22.; Kaya, "Google Unutulma Hakkı Kararı", s.36.

¹⁴⁸ Google-İspanya, §23.; Kaya, "Google Unutulma Hakkı Kararı", s.36.

¹⁴⁹ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 2 (b): "*Kişisel verilerin işlenmesi*"; silme veya tahrip etme, engelleme, birleştirme veya sıralama, sağlama ya da dağıtma, iletmeye açıklama, toplama, kaydetme, organizasyon, depolama, adaptasyon veya değiştirme, kurtarma, başyurma gibi otomatik ya da otomatik olmayan araçlarla kişisel veriler üzerinde yapılan herhangi bir faaliyet veya faaliyet dizisidir." (vurgu eklenmiştir)

¹⁵⁰ Google-İspanya, §28, 41.; Kaya, "Google Unutulma Hakkı Kararı", s.37, 39.

¹⁵¹ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 2 (d): "*Veri sorumlusu*"; kişisel verilerin işleme araçlarını ve amaçlarını tek başına ya da diğerleriyle ortaklaşa belirleyen gerçek veya tüzel kişiyi, kamu makamını, devlet dairesini veya başka bir kuruluştur." (vurgu eklenmiştir)

yapmıştır. Yapılan değerlendirme neticesinde; internette yer alan tüm bilgilerin arama motorları aracılığıyla listelenmesi ve bu veri işleme faaliyetinin amaç ve araçlarının, tek başına arama motorları tarafından belirlenmesi nedeniyle, arama motorlarının birer veri sorumlusu olduklarına hükmetmiştir¹⁵².

Kişilerin daha geniş bir veri koruma güvencesinden yararlanması gerektiğine hükmeden Divan, veri sorumlusu kavramını da arama motoru işletmelerini kapsamına alacak şekilde geniş bir perspektifle yorumlamıştır. Bu bağlamda Divan, arama motorlarının sunmuş olduğu hizmet faaliyeti ile internet sitesi yayıncılarının içeriği yükleme ve yayınlama faaliyetlerinin birbirinden bağımsız ve müstakil birer veri işleme olduğunu tespit etmiştir¹⁵³. İlgili tespit, veri öznesi kişilerin her veri işleme faaliyeti karşısında ayrı ayrı, tam ve etkili bir korumadan yararlanması için oldukça önemlidir. Nitekim, arama motorlarının bilgiye olan erişimin sağlanabilmesi hususunda olmazsa olmaz bir rol oynadığını da ısrarla vurgulayan ABAD, arama motorları vesilesi ile herkesin dilediği bir kişi hakkında yapacağı arama sonucunda, o kişiye ait internette yer alan tüm bilgilere rahatlıkla ulaşabileceğine ve böylece kişinin belli düzeyde ayrıntı içeren bir profilini oluşturabileceğine dikkat çekmiştir¹⁵⁴. Dolayısıyla Divan, bilgiye erişimi fark edilir derecede kolaylaştıran ve veri koruması için oldukça stratejik ve kritik bir konumda bulunan arama motorlarının, veri sorumlusu olarak unutulma hakkının yerine getirilmesi konusunda yükümlü olduğuna işaret etmiştir¹⁵⁵. Bu sayede, çevrimiçi arama motorlarının ömür boyu süren hafızasının karşısında, unutulma hakkını desteklemek için güçlü bir adım atmıştır¹⁵⁶.

b. Uygulanacak Hukukun Belirlenmesinde 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin Ülkesel Kapsamı

Veri işleme ve veri sorumlusu tanımlarına açıklık getiren ABAD, 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin söz konusu uyumsuzluğa uygulanıp uygulanamayacağını da değerlendirmiştir. Bu anlamda ilk olarak Google İspanya ve Google Inc. arasındaki

¹⁵² *Google-İspanya*, §33, 41.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.38-39.

¹⁵³ *Google-İspanya*, §35.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.38.

¹⁵⁴ *Google İspanya*, C-131/12, §36-37.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.38.

¹⁵⁵ *Google-İspanya*, C-131/12, §38, 87, 100.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.38-39, 52, 56-57.; **Siry**, “Forget Me, Forget Me Not”, p.324.; **LoCascio**, “Wear the Rose Colored Google Glass”, p.303.

¹⁵⁶ **Peschke**, Lutz; “‘The Web Never Forgets!’: Aspects Of The Right To Be Forgotten”, GÜHFD, C.XIX, 2015, S.1, s.158.; **LoCascio**, “Wear the Rose Colored Google Glass”, p.298.

hukukî ilişki açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Başvurucu González; Google Inc. tarafından işletilen arama motorunun faaliyeti ile Google İspanya arasında, Direktif m. 4/1 (a) bendi¹⁵⁷ uyarınca bir teşebbüs ilişkisi olduğunu ve ilgili veri işlemenin bu teşebbüsün faaliyetleri bağlamında gerçekleştiğini ileri sürmüştür¹⁵⁸. Bu iddialara karşı çıkan Google İspanya ve Google Inc., arama motoru hizmetini yürütenin Google Inc. olduğunu ve Google İspanya tarafından yürütülen çalışmanın, arama motoru hizmetinden bağımsız olarak Google Grubu’nun reklam faaliyetine destek vermekle sınırlı olduğunu belirtmiştir¹⁵⁹. İspanyol Hükümeti ve Avrupa Komisyonu ise 95/46/EC sayılı AB Direktifi m. 4/1 (a) bendinin somut uyumsuzluğa uygulanabilmesi için; veri sorumlusuna bağlı teşebbüsün, kişisel veri işleme faaliyetini tek başına ve bizzat kendisi tarafından yürütülmesinin gerekmediğini ve hizmet ettiği amaca yönelik faaliyetler kapsamında yürütülmesinin yeterli olacağını özellikle vurgulamıştır¹⁶⁰.

Konuya ilişkin öne sürülen tüm hususları inceleyen ABAD’ın; hem 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nin amacı hem de m. 4/1 (a) hükmünün lafzından yola çıkarak çok yönlü bir değerlendirmede bulunduğu anlaşılmaktadır. Söz konusu olayda, Google Inc.’in merkezi ABD’de olmakla birlikte, İspanya’da kendisine bağlı bir teşebbüsü bulunmaktadır. Bu anlamda veri öznelerine ait kişisel veriler, merkezi üçüncü bir Devlet’te olmakla birlikte, bir Üye Devlette teşebbüsü bulunan bir işletmenin sunmuş olduğu arama motoru hizmetinin yerine getirilmesi maksadıyla işlenmektedir. Divan’a göre; Üye Devlet’te yer alan bu teşebbüsün, arama motoru işletmesi tarafından sunulan hizmetleri daha kârlı bir hâle getirmek gayesiyle yürüttüğü reklam faaliyetlerinin de, ilgili işletmecinin faaliyetleri kapsamında yer aldığı kabul edilmelidir¹⁶¹. Yapılan bu tespitler ışığında, arama motorunun işletmecisinin faaliyetleri ile ilgili Üye Devlet’te yer alan işletmesi arasında birbirinden ayrılamayacak bir faaliyet birlikteliği olduğu ifade edilmelidir.

¹⁵⁷ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 4/1 (a): “Veri işleme, Üye Devletin topraklarındaki veri sorumlusu kuruluşunun faaliyetleri kapsamında yapıldığında; aynı veri sorumlusu, çeşitli Üye Devletlerin toprağında yerleşikse, bu kuruluşların her birinin uygulanan ulusal mevzuatlarda öngörülen yükümlülüklerle uymasını temin edecek gerekli tedbirleri almalıdır.”

¹⁵⁸ Google-İspanya, §47.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.42.

¹⁵⁹ Google-İspanya, §51.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.43.

¹⁶⁰ Google-İspanya, §52.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.43.

¹⁶¹ Google-İspanya, C-131/12, §55, 56, 60.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.43-45.

Somut olayda merkezi ABD’de bulunan bir arama motoru işletmecisi olan Google Inc., Üye Devlet olan İspanya’da arama motoru üzerinde reklam alanı sağlamak ve İspanya’da yerleşik insanlara yönelik faaliyetlerini yürütmek amacıyla, bağımsız bir tüzel kişiliğe sahip fakat yapılacak faaliyetler bakımından merkeze bağımlı bir teşebbüs kurmuştur. Dolayısıyla, somut olayda olduğu gibi veri sorumlusuna bağlı ve bir Üye Devlet ülkesi üzerinde bu madde anlamında faaliyet yürüten bir teşebbüsün varlığı hâlinde, meydana gelecek uyuşmazlıklarda 95/46/EC sayılı AB Direktifi hükümleri uygulanabilecektir. ABAD tarafından yapılan bu değerlendirme neticesinde, Google gibi arama motorlarının veri işleme faaliyetlerine 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nin uygulanıp uygulanmayacağına dair uzun süredir yanıtlanmayı bekleyen soru yanıtını bulmuştur¹⁶².

c. Arama Motorlarına Tanınan Sorumluluğun Kapsamı ve Kaldırılması İstenen Verilerin Niteliği

Yukarıda sıralamış olduğumuz hususların ardından *Google-İspanya* kararında tartışılan bir diğer hukukî problem; arama motorlarının birer veri sorumlusu kabul edilmesi sonucunda, 95/46/EC sayılı AB Direktifi’nde düzenlenen veri öznesi kişilerin sahip oldukları erişim ve itiraz haklarının, arama motoru şirketlerine karşı ileri sürülüp sürülemeyeceğidir. Google İspanya ve Google Inc. yapmış oldukları savunmada, ölçülülük ilkesini gerekçe göstermiş ve kaldırılması talep edilen bilgiyi kamuya açıklama sorumluluğunu üstlenen tarafın yayıncı olduğunu belirterek, muhatabın internet sitesinin yayıncısı olduğunu ileri sürmüştür¹⁶³. Başvurucu González, bir bilginin arama motorlarının sıralandığı sonuç listelerinden çıkarılabilmesi için, bu bilginin esas kaynağı olan internet sayfası yayıncısına önceden veya eş zamanlı olarak başvurmaya gerek olmadığını belirtmiştir¹⁶⁴. Bununla birlikte, González; arama motoru tarafından listelenen verilerin kendisine zarar vermesi ve bu zararın kamunun bilgi edinmeye yönelik üstün yararına karşı daha ağır basması hâlinde, unutulma hakkının uygulanarak söz konusu verilerin kaldırılması için arama motoruna başvurulabileceğini iddia etmiştir¹⁶⁵.

¹⁶² LoCascio, “Wear the Rose Colored Google Glass”, p.303.

¹⁶³ *Google-İspanya*, C-131/12, §63.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.45.

¹⁶⁴ *Google-İspanya*, C-131/12, §65.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.46.

¹⁶⁵ *Google-İspanya*, C-131/12, §91.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.53.

Farklı görüş ve fikirlerin bulunduğu söz konusu hukukî problemi sonuçlandırmakla yükümlü olan ABAD, AB Temel Haklar Şartı ve 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin veri öznesi kişiye tanıdığı hakları birlikte ele almış ve bu hakları, kişinin mahremiyet ihtiyacını temel alan bir yaklaşımla değerlendirmiştir. Buna göre hem fikir olunması gereken ilk husus, Direktif'in m. 12 (b) ve m. 14/1 (a) bentlerinde yer alan erişim ve itiraz haklarının, doğrudan veri sorumlusuna yöneltilebileceği ve ilgili talepler sonucunda veri sorumlusunun gerekli adımları atması gerektiğine ilişkindir¹⁶⁶. Kararın genelinde vurgulandığı üzere, arama motorlarının çalışma prensipleri gereği, çevrimiçi ortamda bulunan bilgilere oldukça kısa sürede erişilebilmesi ve bu erişim kolaylığı neticesinde veri öznesi hakkında genel bir fikir sahibi olunabilmesi mümkündür. Dolayısıyla ABAD'a göre, arama motorları olmasa kişi ile bilgiler arasında bu kadar kolay bir bağlantı kurulamayacağı için, veri koruma hukuku açısından içeriğin esas yayıncısı kadar arama motorlarının da sorumluluğu olduğu kabul edilmelidir¹⁶⁷.

Önceki başlıklarda ifade ettiğimiz gibi, ABAD, arama motorunun faaliyetleri bağlamında kişisel verilerin işlenmesinin, internet sayfalarının yayıncıları tarafından yürütülen işlemeden ayrı bir nitelikte olduğunu tespit etmiştir. Verinin konu edildiği içeriği yayınlayan internet sayfalarından ayrı bir veri sorumlusu sıfatı bulunan arama motorlarının, Direktif hükümleri uyarınca veri sorumlularına ait yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiğini belirtmiştir. Bu bağlamda Divan, bir arama motoru işletmecisinin, üçüncü taraflarca yayınlanan ve veri öznesine ilişkin bilgi içeren internet sitesi bağlantılarını, arama sonuçları listesinden kaldırması için; verilerin hukuka uygun olarak yayınlanmış olması ve ilgili internet sitelerinde erişilebilir olmaya devam etmesinin herhangi bir önem taşımadığını vurgulamıştır¹⁶⁸. Konuyla bağlantılı olarak, “*gazetecilik faaliyetinin gerçekleştirilmesi*” amacı kapsamında işlenen kişisel verilerdeki istisnâî duruma da değinen ABAD; söz konusu istisna kapsamının yalnızca verinin esas kaynağı ile sınırlı olduğunu ve bir arama motoru işletmecisi tarafından sürdürülen veri işleme faaliyetine dek genişlemeyeceğini ifade etmiştir¹⁶⁹.

¹⁶⁶ *Google-İspanya*, C-131/12, §77.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.49.

¹⁶⁷ *Google-İspanya*, C-131/12, §80, 87.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.49-50, 52.

¹⁶⁸ *Google-İspanya*, C-131/12, §88.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.52.

¹⁶⁹ *Google-İspanya*, C-131/12, §85.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.51. (vurgu eklenmiştir)

Arama motorları vasıtasıyla kişinin mahremiyetine yönelik olası müdahaleye işaret eden ABAD, öte yandan, unutulma hakkının mutlak bir hak olmadığını kabul etmiş ve verilerin kaldırılması esnasında internet kullanıcılarının bilgi edinme ve ifade özgürlüğü haklarının korunmasına da aynı derecede dikkat edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Divan’a göre; her bir uyuşmazlık konusu olay, veri ve veri öznesinin taşıdığı koşullar ayrı ayrı değerlendirilmeli ve veri öznesinin unutulma hakkı ile toplumun geri kalan kesiminin bilgiye erişim hakkı arasında adil ve hassas bir denge gözetilmelidir¹⁷⁰. Söz konusu dengenin sağlanabilmesi için belirli kriterler sıralayan Divan; bilginin niteliği, veri öznesinin özel hayatıyla ilgili hassasiyeti, kamunun bu bilgiye sahip olmasındaki menfaatine ve veri öznesinin kamusal hayatta oynadığı rol dikkate alınarak dengenin her somut olaya göre değişiklik gösterebileceğini belirtmiştir¹⁷¹. İlk etapta hukuka uygun olarak işlenmiş doğru, gerçek ve güncel verilerin bile zamanla işleme amacı ile uyumsuz hâle gelebileceğine dikkat çeken ABAD, somut uyuşmazlıkta üzerinden on altı yıl geçmiş olan haberlerin “geçersiz, eksik, tamamen ilgisiz veya sonradan ilgisiz hâle gelmiş, güncellenmemiş ve tarihî, istatistiksel veya bilimsel amaçlarla tutulmaları zorunlu olmadığı sürece işleme amaçları için gereken süreyi aşacak biçimde¹⁷²” olduğunu kabul etmiştir. Ayrıca unutulma hakkının tesisi için; söz konusu bilgilerin arama sonuçlarında listelenmeye devam etmesi nedeniyle, veri öznesinin kişilik hakkı üzerinde herhangi bir zararın meydana gelip gelmediğinin tespitine gerek olmadığının da altını çizmiştir¹⁷³. İlgili haberlerin ilk yayının on altı yıl öncesinde dayanıyor olmasını göz önüne alan Divan; somut olayda kamunun bilgiye erişmesinde ağır basan özel bir nedenin var olmadığına ve bu nedenle bilgilerin arama sonuçlarının sıralandığı listelerden kaldırılarak, veri öznesi kişi ile söz konusu haberler arasındaki ilişkinin kesilmesi gerektiğine karar vermiştir¹⁷⁴.

Google-İspanya kararının sonucunda; hem AB Temel Hakları Şartı m. 7 ve 8 hükümleri hem de 95/46/EC sayılı AB Direktifi m. 12 (b) ve 14/1 (a) bentlerinde

¹⁷⁰ *Google-İspanya*, C-131/12, §81.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.50.

¹⁷¹ *Google-İspanya*, C-131/12, §81.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.50.

¹⁷² *Google-İspanya*, C-131/12, §72, 92, 98.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.48, 53, 55.; **Siry**, “Forget Me, Forget Me Not”, p.324-325.; **Akgül**, “Unutulma Hakkı”, s.31.; **Reymond**, “Right to be Forgotten”, p.86. (vurgu eklenmiştir)

¹⁷³ *Google-İspanya*, C-131/12, §96.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.54.

¹⁷⁴ *Google-İspanya*, C-131/12, §98.; **Kaya**, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.54.

düzenlenen haklar, amaçsal ve geniş bir perspektif ile yorumlanmıştır. Arama motorlarının kişisel verilerin korunması üzerinde sahip olduğu etkinin önemi açıklanarak, unutulma hakkının gerçekten bir hak olarak var olup olmadığına yönelik doktrindeki tartışmalar bir nevi yanıt bulmuş ve unutulma hakkı ilk kez tanınmıştır. Böylelikle başta Google olmak üzere, Yahoo! ve Bing gibi tüm büyük arama motorları veri sorumlusu kabul edilmiş ve kendilerine yöneltilecek unutulma hakkı taleplerini değerlendirmekle yükümlü kılınmıştır. Karar sonrasında, konuya ilişkin taleplerde ve bu taleplere yönelik olumlu sonuçlarda gözlenen artış neticesinde, *Google-İspanya* kararının unutulma hakkının tanınması noktasında simge değeri taşıdığını söylemek yanlış olmayacaktır¹⁷⁵.

3. Karar Sonrasında Tartışma Konusu Olan Hususlar

a. Unutulma Hakkına İlişkin Kavram Sorunu

ABAD’ın vermiş olduğu bu karar, her ne kadar unutulma hakkını tanıtmaya yönelik çabaların kuvvetlenmesinde bir nevi mihenk taşı olmuş ve arama motorlarının bu hak nezdindeki konumuna dair tespitlerde bulunmuş olsa da, pek çok soru işareti ve eleştiriyi de beraberinde getirmiştir. Eleştirilen hususlardan ilki, karar metninde unutulma hakkı kavramından oldukça az bahsedilmesi ve ne anlam ifade ettiğinin tam olarak netleştirilmemesine ilişkindir. Kararda olduğu gibi, kişinin isim bilgileri girilerek yapılan arama sonuçlarının arama motoru indeksinden çıkarılması ya da başka bir deyişle “*karartılması*”¹⁷⁶, tartışma konusu bilgiye ulaşımı zorlaştırmakta ve fakat bilgiyi tamamen ortadan kaldırmamaktadır. Zira yalnızca veri öznesi kişinin adını içeren bağlantı ve sonuçların arama motorlarındaki indeksten kaldırılmasına ilişkin bir unutulma hakkının tanınması, söz konusu içeriğin esas kaynağındaki varlığını koruduğu ve farklı bir sorguya dayalı olarak arandığında bulunabileceği anlamına gelmektedir¹⁷⁷.

Unutulma hakkının uygulanması adına tercih edilen bu yönteme ilişkin bir benzetme yapmak gerekirse; kimsenin gidip görmesi istenilmeyen bir yer için o yere

¹⁷⁵ Dülger, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, §9, para. 287, s.494-495.

¹⁷⁶ Önok, “Unutulma Hakkı ve Türkiye”, s.167. (vurgu eklenmiştir)

¹⁷⁷ Avrupa Komisyonu, “Myth-Busting: The Court of Justice of the EU and the ‘Right to be Forgotten’”, p.3, 2014, (Çevrimiçi) https://dzlp.mk/sites/default/files/u4/factsheet_rtbf_mythbusting_en.pdf, (et. 26.12.2020).

ulaşan yollardan bir tanesinin kapatılmasını veya kullanılmamasını sağlamakla eş değerdir. O yere gidebilmek için başka birçok seçenek hâlâ mevcut ve gidilmesi istenilmeyen o yer de varlığını korumaktadır. Bu nedenle sunulan bu yöntem, bireyin geçmişine dair bilgilerin unutulabilmesine yardımcı olmakla birlikte, kişiye ait o verinin, esas kaynak olan internet sitesinde yer almaya devam ettiği gerçeğini de ortadan kaldırmamaktadır. Kişisel veri öznesinin ismini kullanmak yerine, metin içinde geçen diğer kelimelerle arama yapıldığında yine aynı kaynak linke ulaşılabilirse, yalnızca arama sonuçlarından belirli link/linklerin kaldırılması yöntemi ile tamamen bir unutulmanın gerçekleştiğini söylemek güçtür¹⁷⁸. Bu çerçevede, kararın unutulma hakkına ilişkin bir düzenleme getirmediği ve söz konusu uygulama çerçevesinde *listeden/indeksten çıkarılma hakkı* (“the right to be delisted/right to be de-indexed”) ile *arama motoru sonuçlarındaki linklerin gizlenmesi* (“right to suppression”-of links to search engine results-) ifadelerinin kullanılması gerektiğini savunan görüşler de bulunmaktadır¹⁷⁹. Ancak doktrindeki yaygın görüş ve yapılan çalışmalar ile AB kanadından gelen açıklamalardan¹⁸⁰, *Google-İspanya* kararında mahkemenin hükmünde unutulma hakkının işaret edilmiş olduğuna dair genel bir kanaatin olduğu anlaşılmaktadır.

¹⁷⁸ Yıldız, “Arama Motorlarının Rolü”, s.410. Google-İspanya kararındaki duruma benzer bir örnek sunan Stefan Kulk ve Frederik Zuiderveen Borgesius, bir açık artırmaya ilişkin bir makalede adı geçen kişinin ismi ile arama yapıldığında söz konusu makale sonuç listesinden çıkarılabilir. Ancak makalenin başlığı ile yapılacak bir arama yapıldığında makale çıkan sonuçlarda görülebilir. **Bkz. Kulk/Zuiderveen Borgesius**, “Google Spain v. González”, p.393.; **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.127.; **Çırak**, “Dijital Çağ”, s.176.

Google’ın bu konudaki açıklaması: “İlgili sayfalar yalnızca bir kişinin adıyla ilgili aramalara yanıt olarak listelenen sonuçlardan kaldırılır. Bu nedenle, örneğin John Smith’in Paris gezisiyle ilgili bir makaleyi kaldırma talebini onaylarsak, [john smith] ile ilgili yapılan aramalarda sonucu göstermesek de, başka bir anahtar kelime olarak [paris gezisi] gibi bir aramada sonucu gösterebiliriz.” **Google Şeffaflık Raporu Yardım Merkezi**, “Aramada içerik kaldırmaya ilişkin Avrupa gizlilik talepleri ile ilgili SSS: Sayfaları arama sonuçlarınızdan toplu olarak mı kaldırılıyorsunuz?” (Çevrimiçi) https://support.google.com/transparencyreport/answer/7347822?hl=tr&ref_topic=7295796, (e.t. 25.12.2020).

¹⁷⁹ **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.129-130.; ABAD’ın, Google İspanya kararı ile birlikte listeden çıkarılma hakkını tanıdığını ifade eden **Kulk**, Stefan/**Zuiderveen Borgesius**, Frederik; “Privacy, Freedom of Expression, and the Right to Be Forgotten in Europe”, in: The Cambridge Handbook of Consumer Privacy, (Ed.: Evan Selinger, Jules Polonetsky, Omer Tene), Cambridge University Press, April 2018, p.312. Türkiye açısından “Unutulma Hakkı” kapsamında değerlendirilmesi talep edilen başvuruların, “indeksten çıkarılma talebi” olarak dikkate alınacağına ilişkin Kurum tarafından yapılan duyuru metni için **bkz. KVKK**, “Kişilerin Ad ve Soyadı ile Arama Motorları Üzerinden Yapılan Aramalarda Çıkan Sonuçların İndeksten Çıkarılmasına Yönelik Talepler Hakkında Kamuoyu Duyurusu”, 17.07.2020, (Çevrimiçi) <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6777/Kisilerin-Ad-ve-Soyadi-ile-Arama-Motorlari-Uzerinden-Yapilan-Aramalarda-Cikan-Sonucularin-Indeksten-Cikarilmasina-Yonelik-Talepler-Hakkinda-Kamuoyu-Duyurusu>, (e.t. 26.12.2020).

¹⁸⁰ **Avrupa Komisyonu**, “Factsheet on the ‘Right to be Forgotten’ ruling (C-131/12)”.

b. Arama Motorlarına Tanınan Sorumluluk ve Yetki

Karara ilişkin ileri sürülen eleştirilerden ikincisi, yarışan temel haklar arasındaki adil bir dengenin sağlanması hedefinin özel bir arama motoru şirketine verilmiş olmasıdır. Arama motorlarının birer veri sorumlusu olduğuna karar verilmesinin neticesinde, hakka dair talepler arama motoruna yöneltilmektedir. Kararda genel olarak belirtildiği üzere, verilerin yayılmasında arama motorlarının önemi oldukça büyüktür ve dolayısıyla bu işletmelerin verileri gözetmek hususunda sorumlu tutulması bir anlamda son derece yerinde gözükmektedir. Ancak unutulma hakkı mutlak bir hak olmayıp, toplumun bilgi edinme hakkı ve ifade özgürlüğü ile adil bir denge gözetilerek uygulanmalıdır. Bu kapsamda, kâr amacı güden tüzel kişi olmaları nedeniyle şeffaflık ve adil karar verebilme yetileri bakımından soru işaretleri barındıran arama motorlarının; unutulma hakkı taleplerine yönelik tarafsız bir değerlendirme yapabilmeye uygun ve yetkili bir merci olup olmadıkları, önemli bir tartışma konusu olmuştur.

Bu tartışma, 13.05.2014 tarihinde verilen *Google-İspanya* kararının ardından, Google’a ilk gün gelen başvuru sayısının yaklaşık 12.000 ve bir ayın sonunda ise 250.000 bağlantının kaldırılması için 70.000 başvuru yapılmış olması ile daha da ilgi çekici hâle gelmiştir¹⁸¹. Google, unutulma hakkına ilişkin başvurular için bir web formunu kullanıma açmış¹⁸² ve bu başlığı yazdığımız tarih olan Aralık 2020’ye dek 3.892.642 bağlantının kaldırılması için yapılan 992.886 başvuru neticesinde, kaldırılması talep edilen bağlantıların yüzde kırk yedisini kaldırdığını açıklamıştır¹⁸³. Böylece, yaklaşık olarak gelen her iki talepten birini onaylayan Google’ın, üretmediği bir içerik hakkında ve yetkin olmadığı hâlde yerindelik, uygunluk ve hukukîlik denetimi yaptığı anlaşılmaktadır¹⁸⁴. Tüm bu sayısal verilerden bahisle Google, karşısına gelen talepleri uygun bir şekilde değerlendirip değerlendirmedeği ve şirket

¹⁸¹ Jones, Ctrl+Z, p.46.

¹⁸² Google AB Gizlilik Yasası Kapsamında İçerik Kaldırma, Kişisel Bilgileri Kaldırmak için Talep Formu, (Çevrimiçi) https://support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?hl=tr-gb&product=websearch, (e.t. 26.12.2020).; Sözüer, Unutulma Hakkı, s.137.

¹⁸³ Google Şeffaflık Raporu, Avrupa gizlilik yasası kapsamında içerik kaldırma talepleri, (Çevrimiçi) <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview>, (e.t. 26.12.2020).

¹⁸⁴ Yıldız, “Arama Motorlarının Rolü”, s.424.

çıkarlarının yanı sıra ifade özgürlüğü ve bilgiye erişim hakkına ne ölçüde özen gösterdiği konusunda da eleştiri oklarının hedefi olmuştur¹⁸⁵.

Veri sahibi, veriyi dijital ortamda yayınlayan internet siteleri ve arama motorları arasındaki ilişkiye baktığımız zaman, arama motorlarının hakları dengeleyici bir pozisyon için uygun olduğu düşünülebilir. Fakat, her bir somut olayın farklı koşullar barındırdığı ve bu nedenle haklar arasında adil ve hassas bir denge kurmanın her zaman kolay olmadığı dikkate alındığında; arama motoru işletmecilerinin, taraf menfaatleri hakkında objektif bir değerlendirme yapabilme yetkinliklerinin düşük olduğu daha net anlaşılmaktadır¹⁸⁶. Nitekim, arama motorlarının çalışma prensibi gereği; arama sonuçları, kullanıcılar tarafından en çok aranan başlıkları üst sıralarda gösterecek bir algoritma ile listelenmektedir. Bu nedenle, dijital ortamda mevcut olan bilgileri aktarırken tam anlamıyla tarafsız bir konumda olduklarını söylemek doğru olmayacaktır¹⁸⁷. Doktrinde de, kâr amacı güden ticari bir şirket kimliği taşıyan arama motorlarının, ekonomik çıkarlarına uygun hareket etme ve elde edecekleri gelirleri ön planda tutma kaygısıyla karar verme riskine dikkat çekilmektedir¹⁸⁸.

Somut olaydaki koşulların değişkenliği dolayısıyla, her uyumsuzlukta dengeyi sağlamak ve haklar arasındaki sınırları belirlemenin mahkemeler için bile zorlayıcı olduğu durumlarda; özel şirket olan arama motorlarının, kendilerine tanınan bu sorumluluk ve yetki altında ne kadar güçlük çekeceğini fark etmek çok da zor değildir¹⁸⁹. Nitekim, bir yandan veri sorumlusu olarak indeksten kaldırılması istenen içeriğin gerekli koşulları sağlayıp sağlamadığını değerlendirirken; bir yandan da söz konusu koşulların kapsamını belirlemeye ilişkin bir değerlendirme yapmak durumunda olan arama motorlarının, gereğinden fazla bir yükümlülük altında

¹⁸⁵ LoCascio, “Wear the Rose Colored Google Glass”, p.304, 309.

¹⁸⁶ Kulk/Zuiderveen Borgesius, “Google Spain v. González”, p.394, 397. Bahsi geçen duruma örnek uyumsuzluklar için bkz. Sanchez Abril/Lipton, “Who Decides What the World Forgets”, p.382-383.

¹⁸⁷ Kulk/Zuiderveen Borgesius, “Google Spain v. González”, p.394.; O’Callaghan, Patrick/De Mars, Sylvia; “Privacy and Search Engines: Forgetting or Contextualizing”, Journal of Law and Society, Vol.43, June 2016, Issue 2, p.276.

¹⁸⁸ LoCascio, “Wear the Rose Colored Google Glass”, p.298, 329.; O’Callaghan/ De Mars, “Privacy and Search Engines”, p.276. (vurgu eklenmiştir)

¹⁸⁹ Benzer görüş için bkz. Sanchez Abril /Lipton, “Who Decides What the World Forgets”, p.366.

olduklarına dair yorumlar yapılmıştır¹⁹⁰. Ek olarak Google’ın kendisine yöneltilen talepleri değerlendirmek için oluşturmuş olduğu ekibin, süreci yönetebilecek yeterliliğe sahip olup olmadığı yönündeki eleştiriler¹⁹¹, mevcut sorunlara çözüm olabilmek yerine yeni soru işaretlerini de beraberinde getirmiştir. Google’ın resmî makamların içerik kaldırma talepleri hakkında sıkça sorulan sorulara verdiği yanıtlardan birinde: *“Bazı istekler, hükümetin neyi kaldırmamızı istediğini bilmemize yetecek kadar spesifik olmayabiliyor, genelde bir ifadenin ulusal yasalara göre küçük düşürücü olup olmadığına karar vermek için mahkemelere güveniyoruz.”* denilerek, mahkemelerin verecekleri kararların yol gösterici olacağından bahsedilmiştir¹⁹².

Tam bu noktada bir parantez açarak belirtmekte fayda vardır ki, arama sonuçlarının listeden kaldırılmasına ilişkin başvuru süreci ve bu sürecin yönetilmesinde tek söz sahibi olan arama motorları değildir. Divan, her üye devletin Veri Koruma Kurumları’na (*“Data Protection Authority”*) arama motorlarının listeleme uygulamaları üzerinde denetleyici bir rol vermiş ve arama motorlarının verdikleri karara itiraz etmek isteyen kişilerin başvurabileceği bir üst merci olma yetkisi tanımıştır¹⁹³. Böylece yalnızca arama motorlarının vereceği karar neticesinde kişilerin herhangi bir hak kaybı yaşamasının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Fakat özellikle González’in itiraz sürecinin yaklaşık on sekiz ay sürdüğü dikkate alındığında; tanınan itiraz prosedürünün uzun ve zahmetli olduğu¹⁹⁴ anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, Peter Teffer tarafından 2015 yılında açıklandığı üzere; Google’ın vermiş olduğu ret kararlarının yalnızca %2’sinde ulusal bir veri koruma kuruluna başvurulmuş olması da söz konusu prosedürün etkisizliğini ortaya koymaktadır¹⁹⁵.

Ek olarak, internette bulunan kişisel verilerin bir kısmı *“hassas veri”* kategorisindedir. Hassas verilerin veri sorumlusu tarafından hukuka uygun bir biçimde

¹⁹⁰ Akt. Nalbantoğlu, “Temel Hak”, s.599. Tanınan bu yargısal sorumluluk ve yetkinin, arama motoru işletmecilerine ciddi bir külfet getireceğine dair benzer görüşü akt. Cook, “A Step In The Right Direction”, p.128.

¹⁹¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. LoCascio, “Wear the Rose Colored Google Glass”, p.310, 330.

¹⁹² Şeffaflık Raporu Yardım Merkezi, “Aramada içerik kaldırmaya ilişkin Avrupa gizlilik talepleri ile ilgili SSS: Neden içerik kaldırma taleplerinin hepsini yerine getirmiyorsunuz?”. (vurgu eklenmiştir)

¹⁹³ Google-İspanya, C-131/12, §77.; Kaya, “Google Unutulma Hakkı Kararı”, s.49.; Sıry, “Forget Me, Forget Me Not”, p.324.; Raymond, “Right to be Forgotten”, p.86. (vurgu eklenmiştir)

¹⁹⁴ LoCascio, “Wear the Rose Colored Google Glass”, p.310.

¹⁹⁵ Teffer, Peter; “Europeans give Google final say on ‘right to be forgotten’”, EUobserver, Brussels, 08.10.2015, (Çevrimiçi) <https://euobserver.com/investigations/130590>, (e.t. 26.12.2020).

işlenebilmesi için, veri sahibi kişinin açık rızası ya da açık rıza haricindeki istisnâî hâllerden birinin varlığı gerekmektedir. Dolayısıyla doktrinde, hassas verilerin işlenebilmesi kapsamında milyonlarca internet kullanıcısının rızasını almakla yükümlü olan arama motorlarının, söz konusu sorumluluğu yerine getirebilmesinin neredeyse imkânsız olduğuna da dikkat çekilmiştir¹⁹⁶.

İşaret edilen tüm bu problemlerin çözümü olarak; çevrimiçi ortamda kalmaya devam edecek bilginin somut olayın koşullarıyla değerlendirilmesi ve öncelik verilmesi gereken temel hakkın tespiti için bağımsız ve kamuoyunun gözünde özel arama motorlarından daha meşru bir merciinin bulunması gerektiği dile getirilmiştir. Steven M. LoCascio konuya ilişkin olarak; AB üye devletlerinin temsil edilmesi adına sorumluluğun, Divan'ın kendisine veya ulusal düzeyde veri koruma kurumlarına verilmesini önermiş ve bu sayede, unutulma hakkının çok daha etkin bir şekilde korunacağına inandığını ifade etmiştir¹⁹⁷. Meg Leta Jones da benzer şekilde, unutulma hakkının geliştirilebilmesi için en iyi konumda bulunan tarafların veri sorumluları ve özel araçların değil; ulusal yasa koyucular, bağımsız bir mahkeme ya da -en azından- veri koruma kurumları olacağı düşüncesindedir¹⁹⁸. Katılmakta olduğumuz bu görüşler çerçevesinde; mahkeme ve/veya idarî organların, bilhassa yarışan haklar ve tarafların menfaatleri arasındaki dengenin sağlanması noktasında, Google ve diğer arama motorlarına nazaran çok daha objektif ve yetkin bir konumda olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, *Google-İspanya* kararı; Avrupa'nın unutulma hakkını tanıdığı ilk yargı içtihadı olması bakımından oldukça önemlidir. Fakat kararın açıklanmasını takip eden süreçte ileri sürülen eleştirilerden; unutulma hakkının değerlendirilmesi, gelişmesi ve tam olarak uygulanabilmesi bakımından yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Adalet Divanı, “unutulma hakkı” kavramını arama motorlarının literatürüne yerleştirme konusunda büyük ve cesur bir adım atmış fakat, sorumluluğu kamu otoritesi ve gücünü elinde bulunduran tarafsız bir organ yerine, her biri kâr amacı güden arama motoru şirketlerine vermesi nedeniyle oldukça tepki çekmiştir. Kanaatimizce, unutulma hakkı hakkındaki değerlendirmelerin bir mahkeme ve/veya idarî organ tarafından yapılması sağlandığı takdirde; hakkın gelişiminin özel

¹⁹⁶ **Kulk/Zuiderveen Borgesius**, “Privacy”, p.317.

¹⁹⁷ **LoCascio**, “Wear the Rose Colored Google Glass”, p.309-310, 320, 326, 328-329.

¹⁹⁸ **Jones**, Ctrl+Z, p.145-146.

şirketlerin takdirine bırakılması önlenecek ve böylelikle menfaatler arasındaki denge, daha bağımsız ve tarafsız bir merci tarafından sağlanacaktır. Doğru ve güncel bir bilgi barındırmayıp, işleme amacını aşan bağlantıların tespiti ve bu bağlantıların arama sonuçları listesinden kaldırılmayı hak edip hak etmediğinin değerlendirilmesi, titiz bir dengeleme testini gerektirmektedir. Söz konusu dengeyi sağlayacak olan tarafın, kamuda yeterli güveni sağlaması oldukça önemli olduğundan; elinde kamu gücü ve otoritesinin güvencelerini barındırmayan ve bağımsız bir makam ya da kurum niteliği taşımayan özel şirketlerle, unutulma hakkının uygulanışına dair eleştirilerin artacağı düşünülmektedir.

c. Hakkın Coğrafi Kapsamı

Karar sonrası tartışılan üçüncü husus, unutulma hakkının nasıl bir coğrafi kapsam doğrultusunda uygulanacağına ilişkindir. Kararda, arama motorlarına gelen yükümlülüğe ilişkin coğrafi kapsama dayanan sınırlayıcı bir ifade bulunmadığı için; birçok devlet, unutulma hakkının kendi iç hukuklarında uygulama alanı bulup bulamayacağı konusunu tartışmaya başlamıştır. Fakat Google, unutulma hakkının uygulanmasına yönelik olarak, doktrinde bulunan farklı yaklaşımları¹⁹⁹ gerekçe göstermiş²⁰⁰ ve unutulma hakkı taleplerini, ilgili AB Üye Devletlerinin ve Birlik'in sınırları içerisinde sonuç verecek şekilde uygulamıştır. Nitekim doktrinde de, her ülkenin hukuk sistemi ve dinamikleri arasındaki farklılık neticesinde, bir ülkede yayınlanan içeriğin başka bir ülkede tamamen uygunsuz olarak değerlendirilebilmesi

¹⁹⁹ Unutulma hakkının bir temel hak olarak kişilere yasal düzlemde tanınması yönünde özellikle Avrupa hukukunda önemli adımlar atılırken, ABD hukukunda söz konusu duruma daha mesafeli ve temkinli yaklaşılarak, ifade özgürlüğünün korunmasının daha ön planda tutulduğu görülmektedir. Hakka ilişkin Avrupa ve ABD hukukundaki yaklaşım farklılıklarına ilişkin detaylı açıklama ve karşılaştırmalar için **bkz. Weber**, “Pandora’s Box”, para. 5-12, p.121-122.; **Rosen**, Jeffrey; “The Right To Be Forgotten”, Stanford Law Review Online, Vol.64, 2011-2012, p.88.; **Bennet**, Steven C.; “The ‘Right to Be Forgotten’: Reconciling EU and US Perspectives”, Berkeley Journal of International Law, Vol.30, 2012, Issue 1, p.161 vd.; **akt. Güleler**, “Dijital Hafıza”, s.227.; **Siry**, “Forget Me Forget Me Not”, p.313, 339, 343.; **Sanchez Abril/Lipton**, “Who Decides What The World Forgets?”, p.372, 384, 386.; Çeşitli kaynaklardan **akt. Akgül**, “Unutulma Hakkı”, s.26.; Çeşitli kaynaklardan **akt. Henkoğlu Şerefoğlu**, Halise; “Unutulma Hakkı: Dijitalleşme Sürecinde Bilgiye Erişim Özgürlüğünü Tehdit Eder Mi?”, in: Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi: Beklentiler ve Yeni Yaklaşımlar, (Ed.: Fahrettin Özdemirci, Zeynep Akdoğan), Ankara Üniversitesi Bilgi Yönetim Sistemleri Belgelendirme Merkezi (Bil-Bem), Ankara, 2017, s.195, 201-203. (E-book); Çeşitli kaynaklardan **akt. Akkurt**, “Kişilik Hakkı”, s.85, 94.

²⁰⁰ **Yıldız**, “Arama Motorlarının Rolü”, s.411-412.

ve hakkın uygulanması konusunda farklı yaklaşımların tercih edilmesinin her zaman ihtimal dahilinde olduğu ifade edilmiştir²⁰¹.

Bunun üzerine Google, başta 29. Madde Verilerin Korunması Grubu'ndan olmak üzere, kaldırılması gereken verilerin çevrimiçi halde kalmaya devam ettiği ve bu nedenle unutulma hakkının amacına uygun şekilde uygulanmadığına dair itirazlar almaya başlamıştır. 29. Madde Veri Koruma Grubu, veri öznesi için gereken etkin korumayı sağlayamadığı gerekçesiyle, yalnızca AB Üye Devletlerinin ve Birlik'in sınırları içerisinde geçerli olan bu uygulamayı eleştirmekte ve unutulma hakkının küresel olarak uygulanması gerekliliğini savunmaktadır²⁰². Zira, hakkın uygulanma yöntemini *Google-İspanya* kararı üzerinden ele alacak olursak; González'in hakkında yayınlanan ve kaldırılmasını istediği veri, sadece "google.es" sitesi ve AB Üye Devletlerinden yapılan bir başvuru olduğu için Google Avrupa versiyonundan kaldırılmakta; fakat "google.com" ya da "google.ca" gibi AB dışındaki sunucularda erişilebilir hâlde bulunmaktadır²⁰³. Veri Koruma Grubu'na göre; Google'ın izlediği bu dar kapsamlı yöntem, *Google-İspanya* kararının hukukî gerekçesi olan metinlere aykırılık yaratacağı ve veri öznelerinin haklarının etkin olarak korunmamasına neden olacağı için, amaca uygun bir uygulama niteliği taşımamaktadır²⁰⁴. 2010 yılında kaleme almış olduğu makalesinde bu hususa dikkat çekmiş olan Viviane Reding, veri işlemenin küreselleşmiş olduğunu vurgulamış ve küresel bir veri koruma uygulamasına ilişkin gerekli yasal ve teknik koşulların geliştirilmesi gerekliliğine değinmiştir²⁰⁵. Google'ın Danışma Kurulu tarafından 2015 yılında paylaşılan nihai raporda da Avrupa dışındaki kullanıcıları hedefleyerek küresel olarak uygulanacak bir sistem ile veri sahibinin haklarının daha etkin bir şekilde korunabileceği kabul

²⁰¹ Garcia-Murillo/MacInnes, "Its Weaknesses and Alternatives", p.10.

²⁰² 29. Madde Veri Koruma Grubu, "Guidelines On The Implementation of The Court of Justice of The European Union Judgment on 'Google Spain and Google Inc v. Agencia Española De Protección De Datos (AEPD) and Mario Costeja González' C-131/12", 26.11.2014, p.9.; Yıldız, "Arama Motorlarının Rolü", s.412.

²⁰³ Benzer açıklamalar için bkz. Jones, CTRL+Z, p.175-176.; Raymond, "Right to be Forgotten", p.88.

²⁰⁴ 29. Madde Veri Koruma Grubu, "Guidelines On The Implementation of The Court of Justice of The European Union Judgment on 'Google Spain and Google Inc v. Agencia Española De Protección De Datos (AEPD) and Mario Costeja González' C-131/12", 26.11.2014, §7, 9., p.3.; Sözüer, Unutulma Hakkı, s.140.; Raymond, "Right to be Forgotten", p.88.

²⁰⁵ Reding, "The upcoming data protection reform", p.3-5.

edilmiştir²⁰⁶. Öte yandan yine aynı raporda; Google.com sitesinin, Avrupa'daki kullanıcılarını otomatik olarak her bir ülkeye ait ulusal sunuculara yönlendirdiği ve bu kapsamda, Avrupa menşeli sorguların %95'inden fazlasının aramanın yapıldığı ülke sunucularında olduğu ifade edilmiştir²⁰⁷. Böylelikle, kural olarak; AB Üye Devletlerinin ve Birlik'in sınırları içerisinde gerçekleştirilen listeden kaldırmaların, mevcut iş ve teknoloji koşullarında veri konusunun haklarını yeterince koruyacağı ileri sürülmüştür.

Fakat kanaatimizce, internet çağıyla beraber tüm dünyanın “küresel bir köy”²⁰⁸ hâlini alması neticesinde, unutulma hakkının yalnızca teorikte değil pratikte de anlamlı bir hâle gelebilmesi amacıyla küresel bir uygulamanın talep edilmesi doğal karşılanmalıdır. Zira, kişisel verilerin dünyanın her yerinden rahatça erişilebilirliği karşısında, gerçek anlamda bir koruma için küresel çalışmalar adına atılacak adımlar da bir hayli değerlidir. Ancak, unutulma hakkının dünya çapında uygulanması hâlinde, ifade özgürlüğü ve bilgi edinme hakkının, orantısız müdahalelere uğrama riski altında kalacağı da bir gerçektir. Nitekim kamuoyunda ve doktrinde de, unutulma hakkının küresel kapsamda uygulanması neticesinde ilgili içeriğe dünyanın hiçbir yerinden ulaşamayacak olmasının, sözü edilen temel hak ve özgürlüklerin özüne dokunarak sansüre neden olacağına ilişkin görüşler bulunmaktadır²⁰⁹. Yayınlamış olduğu nihai raporunda bu sansür endişesini referans gösteren Google, haklar arasında yapılan dengeleme testinde, kural olarak, kamu yararı ve menfaatinin veri sahibininkine oranla daha öncelikli olacağı sonucuna varmaktadır²¹⁰. Ve nitekim tüm bu hususlar ışığında;

²⁰⁶ **The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten**, 06.02.2015, p.19., (Çevrimiçi) <https://archive.google.com/advisorycouncil/>, <https://static.googleusercontent.com/media/archive.google.com/tr//advisorycouncil/advisement/advisory-report.pdf>, (e.t. 22.05.2020).; Jones, Ctrl+Z, p.175.

²⁰⁷ **The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten**, p.19.; Reymond, “Right to be Forgotten”, p.88-89.

²⁰⁸ Küresel köy tanımının ilk kez dile getirildiği eser için **bkz. McLuhan**, Marshall; *The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man*, University of Toronto Press, 1962, p.31. (E-book): “*The new electronic interdependence recreates the world in the image of a global village*”. Bu düşüncenin kaygı ve paranoyaya yol açtığına ilişkin karşı görüş için **bkz. Pouillet**, Yves; “Data protection legislation: What is at stake for our society and democracy?”, *Computer Law & Security Review*, Vol.25, 2009, p.212 vd.

²⁰⁹ **PA Mediapoint**, “Free speech concerns over possible extension of 'right to be forgotten' concept”, *PressGazette*, 10.09.2018, (Çevrimiçi) <https://www.pressgazette.co.uk/free-speech-concerns-over-possible-extension-of-right-to-be-forgotten-concept/>, (e.t. 26.12.2020). Unutulma hakkının, ifade özgürlüğü ile ilişkisi ve hakkın sansüre neden olacağına ilişkin görüşler için ayrıca **bkz.: yuk.** Birinci Bölüm, IV. D. 3. Başlık.

²¹⁰ **The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten**, p.19.

ABAD kararının, AB Üye Devletleri ve Birlik'in sınırları içindeki kullanıcılara özgü ve bölgesel olarak uygulandığını ifade etmektedir²¹¹.

Son olarak, Google'ın izlemiş olduğu unutulma hakkı uygulamasının, Türkiye'deki tezahürü açısından da kısa bir yorum yapmanın yerinde olacağı düşüncesindeyiz. 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin ilgili hükümleri uyarınca verilen *Google-İspanya* kararında, AB veri koruma kurallarına tabi olan herkesin, AB vatandaşı olma şartı aranmaksızın unutulma hakkı talep etme hakkı bulunduğu ifade edilmiştir²¹². Hem Direktif hem de *Google-İspanya* kararının lafzına bakıldığında, hakkın uygulama kapsamı veri sahibi kişinin uyuşu ile değil, arama motorlarının faaliyet gösterdikleri alan ile bağlantılı olarak değerlendirilmiştir²¹³. Teorik olarak, AB veri koruma kurallarının uygulanabileceği her somut olayda, unutulma hakkının uygulanması amacıyla arama motoru işletmecisine başvurulmasının önünde bir engel bulunmamaktadır. Fakat 29. Madde Verilerin Korunması Grubu'nun yayınlamış olduğu kılavuz ilkelerin altıncı paragrafında, veri koruma kurumlarının gelen taleplerde başvuru ile AB arasında “*üye devletlerden birinde vatandaşlık ya da ikâmetgâh gibi açık bir bağlantı*” arayacağı ifade edilmiştir²¹⁴. Google'ın sitesinde yer alan başvuru formunda ise, AB vatandaşlığı aranmamakla birlikte, başvuru kişinin kişisel bilgilerini doldurduğu kısımda listelenen ülkelerden hangisinde doğduğunun seçilmesi talep edilmektedir²¹⁵. Bu listede hem Üye Devletler hem de 1999 yılında AET üyesi olmaları sebebiyle 95/46/EC sayılı AB Direktifi ile bağlı oldukları kabul edilen İzlanda, Lichtenstein ve Norveç gibi ülkelerin²¹⁶ yanı sıra; Andorra, Cebelitarık, İsviçre, Monako gibi herhangi bir ekonomik işbirliği bulunmayan bölge ve ülkelerin bulunması şaşırtıcıdır. Konuya Türkiye özelinde bakacak olursak, AB üyeliğine aday statüsünde bulunan Türkiye Google'ın başvuru listesinde bulunmamaktadır. Bu nedenle mevcut durumda Türkiye doğumlu kişilerin, teknik olarak unutulma hakkının

²¹¹ **The Advisory Council to Google on the Right to be Forgotten**, p.19.

²¹² **95/46/EC sayılı AB Direktifi**, Başlangıç Hükümleri §2: “*Veri işleme sistemleri insana hizmet etmek üzere tasarlanı ve böyle olmalıdır; gerçek kişilerin milliyetine veya ikametgahlarına bakmaksızın (...) katkıda bulunmalıdır.*” (vurgu eklenmiştir)

²¹³ **Carbone**, “To Be or Not To Be Forgotten”, p.546.

²¹⁴ **29. Madde Veri Koruma Grubu**, “Guidelines On The Implementation of The Court of Justice of The European Union Judgment on ‘Google Spain and Google Inc v. Agencia Española De Protección De Datos (AEPD) and Mario Costeja González’ C-131/12”, 26.11.2014, §6. (vurgu eklenmiştir)

²¹⁵ Google AB Gizlilik Yasası Kapsamında İçerik Kaldırma, Kişisel Bilgileri Kaldırmak için Talep Formu.

²¹⁶ **Küzeci**, Kişisel Verilerin Korunması, s.191.

uygulanmasına ilişkin arama motorlarına yapabilecekleri bir başvuru imkânının bulunmadığını söylemek mümkündür. Hakkın Türk hukukundaki görünümüne ilişkin detaylı açıklamalar ise çalışmamızın bir sonraki bölümünde yapılacaktır.

Sıralanan bahisler ışığında, unutulma hakkının küresel ya da bölgesel ve/veya ülkesel şekilde uygulanması anlamında bir fikir birliği bulunmamaktadır. Söz konusu hukukî problemin çözümü ve unutulma hakkının coğrafi sınırının belirlenmesi adına, *CNIL-Google* kararı ile ABAD’ın konuya dair en güncel görüşü aktarılacaktır.

d. Coğrafi Kapsama İlişkin ABAD’ın Güncel Görüşü: CNIL-Google Kararı

Hakkın coğrafi kapsamına ilişkin yukarıdaki başlıkta değinmiş olduğumuz üzere, farklı argümanlar çevresinde ikircikli bir durum meydana gelmekte ve hakkın nasıl uygulanacağı belirsizliğini korumaktadır. Unutulma hakkının küresel çapta uygulanması ile alakalı ve ABAD’ın konuya dair en güncel görüşünü ortaya koyarak, kendisine yöneltilen soru işaretlerini açıklığa kavuşturduğu Fransa Veri Koruma Komisyonu (*Commission Nationale de l’Informatique et des Libertés*, “*CNIL*”) ile Google Inc. arasındaki davaya değinmek gerekmektedir. Somut uyuşmazlığın arka planı; Google’ın, kaldırılması talep edilen linkleri, yalnızca AB bünyesindeki sunucularından kaldırarak, ABAD kararında yer almayan bir şekilde hakkı yer bakımından sınırlamasına yönelik kararına karşı, CNIL’in etmiş olduğu itiraza dayanmaktadır. CNIL’e göre; veri korumanın etkili bir biçimde gerçekleştirilebilmesi için, ilgili bağlantıların yalnızca “google.fr”den değil, “google.com”dan kaldırılarak tüm sunucular üzerinden erişilebilirliğin önlenmesi gerekmektedir²¹⁷. Bu çerçevede, Google’ın veri sorumlusu olarak yükümlülüğünü yerine getirmediğini dile getiren CNIL, 100.000 Euro idarî para cezasına hükmetmiştir²¹⁸. Bu kararın üzerine Google, hakkında hükmedilen idarî para cezasını temyiz ederek Fransız Danıştayı’na (“*Conseil*

²¹⁷ **ABAD**, *Google Inc. v Commission Nationale de l’Informatique et des Libertés (CNIL)*, Case C-507/17, 24.09.2019, §30, (Çevrimiçi) <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=218105&doclang=EN>, (e.t. 26.12.2020).

²¹⁸ **Scott**, Mark; “Google Appeals French Privacy Ruling”, *The New York Times*, 19.05.2016, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2016/05/20/technology/google-appeals-french-privacy-ruling.html>, (e.t. 26.12.2020).; Nalbantoğlu, “Temel Hak”, s.595.; *Google-CNIL*, §2,33.

d'État”) taşınmış²¹⁹ ve Danıştay da bir ön karar alabilmek adına ABAD’ın görüşüne başvurmuştur.

Unutulma hakkının coğrafi kapsamı ve uygulamasının değerlendirildiği *CNIL-Google* kararında, hakkın mutlak bir hak olmadığı ve diğer haklar ile kurulması gereken adil bir dengenin bulunduğu dikkate alınarak bir sonuca varılmıştır²²⁰. Küresel, ülkesel ya da AB Üye Devletlerini kapsayacak şekilde bölgesel bir uygulama alanına ilişkin seçim yapan Divan; unutulma hakkına konu bağlantıların, Üye Devletlerin her birine karşılık gelen Google sunucularından ve Birlik sınırları içerisindeki IP adreslerinden erişilemeyecek şekilde kaldırılmasını sağlayan “*coğrafi konum engelleme metodunun (geo-blocking)*”, hakkın tahsisi için yeterli olduğuna kanaat getirmiştir²²¹. Google’ın kullanmış olduğu metodun işleyişini somut uyumsuzluk üzerinden açıklamak gerekirse, Fransa kaynaklı bir IP adresine sahip internet kullanıcısı “google.com” adresine girdiğinde, Google tarafından yapılan coğrafi yönlendirme ile IP adresinin bulunduğu ülkenin sunucusuna yani “google.fr” adresine yönlendirilmektedir²²². Fakat, örneğin ABD kaynaklı IP adresine sahip bir internet kullanıcısı, Fransa sunucusuna ait listeden kaldırılan sonuçlar da dahil olmak üzere “google.com”daki tüm arama sonuçlarını görebilmektedir²²³.

Başta Google olmak üzere, tüm arama motorlarının Üye Devletlerin haricindeki sürümlerini kapsayan küresel bir uygulama izlemekle yükümlü olmaya zorlanamayacakları ve bu sebeple kaldırılması talep edilen içeriklerin “google.com” uzantısından kaldırılması gerekmediğine hükmedilmiştir²²⁴. Karardaki temel gerekçe; kamuoyunun bilgiye erişim ve kişisel verilerin korunması haklarına ilişkin hassasiyeti ve izlediği politikaların, Birlik içerisinde bile bir Üye Devletten diğerine farklılık gösterebildiği²²⁵ ve bu farklılığın dünyanın geri kalanında çok daha fazla olabileceği düşüncesidir. Her devletin farklı ülke dinamikleri barındırması dolayısıyla, hakkın AB

²¹⁹ Scott, “Google Appeals French Privacy Ruling”.

²²⁰ *Google-CNIL*, §60.

²²¹ *Google-CNIL*, §32, 39, 43. (vurgu eklenmiştir)

²²² *Google-CNIL*, §36.

²²³ Bağlantıların arama sonuçlarından kaldırılmasının nasıl bir coğrafi kapsamda etkili olduğu ve konum engelleme metodunun örnekli açıklamaları için bkz. CNIL, “[Infographic] Scope of M. PLAINTIFF's right to be delisted according to Google”, 24.03.2016, (Çevrimiçi) <https://www.cnil.fr/en/infographic-scope-m-plaintiffs-right-be-delisted-according-google>, (e.t. 26.12.2020).; Kulk/Zuiderveen Borgesius, “Privacy”, p.319.

²²⁴ *Google-CNIL*, §62, 72, 74.

²²⁵ *Google-CNIL*, §67.

ile sınırlı olacak şekilde uygulanması kararı alınmış ve *Google-İspanya* kararında başvurulmayan bir sınırlamaya gidilmiştir. Ek olarak doktrinde, ulusal bir veri koruma kurumu olan CNIL'in, hakkın kapsamını belirleyecek ve tüm dünya ülkelerini etkileyecek derecede bir karar alma girişiminde bulunması; başta devletlerin egemenlik alanı olmak üzere, temel hukuk prensiplerini de tehdit eden bir davranış olarak nitelendirilmiştir²²⁶.

Ezcümle, her ne kadar veri öznelerinin yeterince korunabilmesi gayesiyle küresel ve etkin bir koruma sağlama sorumluluğu idealize edilse de; dünya genelinde başvurulacak açık bir yasal dayanağın olmaması ve haklar arasındaki ilişkilerin değerlendirilmesi konusunun ülkeden ülkeye farklılık gösterebileceği düşüncesi, Divan'ın hakkın ulusal olarak uygulanması yönünde bir karar almasına dayanak olmuştur.

B. Google-İspanya Kararı'nın Diğer Yargı Kararlarına Yansıması

Unutulma hakkının bir yargı kararı ile ilk kez tanındığı *Google-İspanya*'nın etkileri, yalnızca Avrupa ülkelerinin yargı makamları ile sınırlı kalmamış, dünyanın çeşitli yerlerinde hakkın konu alındığı birçok karara imza atılmıştır²²⁷. Bu başlık altında, Avrupa'da ve Avrupa'nın dışında dava konusu olan örnek uyuşmazlıklar çerçevesinde hakkın uygulama alanı incelenecektir.

1. Google-İspanya Kararı'nın AB'ye Üye Devletlerin Yargı Kararlarına Yansımasından Örnekler

a. Belçika: Belçika Temyiz Mahkemesi'nin O.G. v. Le Soir Kararı

Avrupa'da *Google-İspanya* kararından esinlenerek verilen unutulma hakkı kararlarına ilişkin çalışmamızda yer vereceğimiz ilk karar, 29.04.2016 tarihinde Belçika Temyiz Mahkemesi'nin unutulma hakkını ilk kez tanımış olduğu karardır. Davanın arka planı, iki kişinin hayatını kaybettiği bir trafik kazasını aktaran gazete haberine dayanmaktadır. Le Soir Gazetesi'nin 11.10.1994 tarihinde yayımlanmış

²²⁶ Nalbantoğlu, "Temel Hak", s.595.

²²⁷ *Google-İspanya* kararı sonrası unutulma hakkını konu alan yargı kararlarının dünya haritasındaki gösterimi için bkz. (Çevrimiçi) <http://wilmap.law.stanford.edu/map> (e.t. 25.12.2020).

olduğu haber, bir doktorun karışmış olduğu kazayı aktarmakta ve gazete arşivinin internet ortamına taşınması neticesinde, çevrimiçi haber arşivinde yayımlanmaya devam etmektedir. Haberde aktarılan kazaya karışan O.G., 2010 yılında Le Soir Gazetesi'nin Yazı İşleri Müdürü P.H.'den ilgili haberi çevrimiçi arşivden kaldırmasını veya anonimleştirmesini talep etmiş fakat gazete bu talebi reddetmiştir²²⁸. O.G.'nin haber içeriğinde yer alan bilgilerin özel hayatının gizliliğine zarar verdiği gerekçesi ile açmış olduğu dava, ilk derece mahkemesinin talebini kabul etmesi ile sonuçlanarak, gazetenin haber metnindeki ismi "X" harfi ile değiştirmesi yönünde karara bağlanmıştır²²⁹. Gazetenin; ilk derece mahkemesi kararına ve ardından ilk derece mahkemesi kararının onanması²³⁰ kararına yaptığı itirazlar neticesinde dosya, nihai hükmün verilmesi adına Belçika Temyiz Mahkemesi'nin değerlendirmesine sunulmuştur.

O.G. v. Le Soir kararındaki tartışma genel olarak; internet kullanıcılarının, çevrimiçi ortamdaki kişisel veri geçmişlerini unutulma hakkı ile silebilmeleri ve bu bağlamda, veri denetleyicisi olarak arama motorları ve gazete yayıncılarının sorumluluklarının ne olacağı yönünde şekillenmiştir²³¹. Yarışan haklar olan unutulma hakkı ve ifade özgürlüğünün her ikisinin de mutlak bir hak olmadığı ve aralarında bir hiyerarşi bulunmadığının altını çizen Belçika Temyiz Mahkemesi, haklar arasındaki adil dengenin sağlanabilmesi için *Google-İspanya* kararındaki yaklaşımın benimseneceğini belirtmiştir²³². Bu anlamda, uyuşmazlığa konu haberin, ilgili olay ve olgulardan yirmi yıl sonra dahi çevrimiçi olarak erişilebilir olmasını değerlendiren Mahkeme; kamunun ifade özgürlüğüne saygı gösterilmesine kıyasla, kişi için orantısız bir zararın doğmasının daha muhtemel olduğunu ifade etmiş ve unutulma hakkının koşullarının doğduğuna karar vermiştir²³³. Zira Mahkeme'ye göre; kişisel bilgilerin çevrimiçi haber arşivlerinde yayınlanması, kişinin adli geçmişine ilişkin gerçeklerin

²²⁸ "P.H. v. O.G.", Colombia University Global Freedom of Expression, (Çevrimiçi) <https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/p-h-v-o-g/>, (e.t. 28.12.2020).

²²⁹ "P.H. v. O.G.", Colombia University Global Freedom of Expression.

²³⁰ **The Cairn Legal Team**, "The right to be forgotten officially recognized by the Supreme Court", Cairn Legal Newsletter, 27.10.2016, (Çevrimiçi) <https://www.cairnlegal.be/right-forgotten-officially-recognized-supreme-court/>, (e.t. 28.12.2020).

²³¹ **The Cairn Legal Team**, "The right to be forgotten officially recognized by the Supreme Court".

²³² **Belçika Temyiz Mahkemesi**, N°C.15.0052.F, 29.04.2016, p.34, (Çevrimiçi) https://www.huntonprivacyblog.com/wp-content/uploads/sites/28/2016/06/download_blob.pdf, (e.t. 28.12.2020).

²³³ **Belçika Temyiz Mahkemesi**, N°C.15.0052.F, 29.04.2016, p.36. Karardan **akt. Milosavljević/Poler/Čeferin**, "Slovenian Online News Media", p.4.

yeni bir ifşası olarak değerlendirilebilecek ve bu durum, potansiyel olarak kişinin unutulma hakkını ihlâl edebilecektir²³⁴. Kişinin arama motorunda karşısına çıkan indeksleme sonuçlarının, haberdeki ismin anonimleştirilmemesinden kaynaklandığını düşünen Mahkeme, gazetenin çevrimiçi haber arşivinde yer alan haber ve o haber arşivi sorumluluğu altındaki diğer veri tabanlarında, sanığın adı ve soyadını X harfi ile anonimleştirilmesi gerektiği kanaatine varmıştır²³⁵.

b. Birleşik Krallık: İngiltere ve Galler Yüksek Mahkemesi'nin NT1 & NT2 v. Google LLC Kararı

13.04.2018 tarihli *NT1 & NT2 v. Google LLC* kararı, Birleşik Krallık'ta unutulma hakkının tanındığı ilk karardır. NT1 ve NT2 olarak anonimleştirilen iki iş adamından ilki, 1990'lı yılların sonunda sahte hesaplardan offshore şirketlere²³⁶ para transfer etmekten dört yıl hapis cezası almış ve 2000'lerin başında serbest bırakılmış; diğeri ise hukuka aykırı olarak bilgisayar ve telefonların bilişim sistemine girme suçundan altı hafta hapis cezasına çarptırılmıştır²³⁷. Her iki davacı da arama motoruna isimlerini girdiklerinde sonuç listesinde sıralanan ve suç geçmişlerini konu alan URL bağlantılarının kaldırılması talebi ile Google'a başvuruda bulunmuş fakat aldıkları olumsuz yanıt neticesinde taleplerini yargıya taşımıştır. Google bu süreçte yapmış olduğu savunmaları; davacıların işlemiş oldukları suçlara ait bilgilerin öğrenilmemesi adına veri koruma haklarını kötüye kullandıkları ve bağlantı içeriklerinin gazetecilik faaliyetine yönelik olması nedeniyle veri koruma haklarının istisnasını oluşturduğu savları üzerine temellendirmiştir²³⁸.

²³⁴ "Belgian Court of Cassation Rules on Right to Be Forgotten", Hunton Andrews Kurth, 01.06.2016, (Çevrimiçi) <https://www.huntonprivacyblog.com/2016/06/01/belgian-court-of-cassation-rules-on-right-to-be-forgotten/> (e.t. 28.12.2020).

²³⁵ **Belçika Temyiz Mahkemesi ("Cour de cassation de Belgique")**, N°C.15.0052.F, 29.04.2016, p.36.; "P.H. v. O.G.", Colombia University Global Freedom of Expression.

²³⁶ "Offshore şirket" tanımı için **bkz. Wikipedia**, "Offshore company", (Çevrimiçi) https://en.wikipedia.org/wiki/Offshore_company, (28.12.2020).

²³⁷ Karardan **akt.** "NT1 and NT2 v. Google Inc: "How to seek the delisting of search engine results following the first English decision on the 'right to be forgotten'", Brett Wilson Media and Communications Law Blog 18.04.2018, (Çevrimiçi) <https://www.brettwilson.co.uk/blog/nt1-nt2-v-google-inc-see-delisting-search-engine-results-following-first-english-decision-right-forgotten/>, (e.t. 28.12.2020).

²³⁸ **England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions**, "*NT1 & NT2 v. Google LLC*", §58-59, 95, 177.

Birleştirilen davada, çözümlenmeyi bekleyen hukukî problemleri *Google-İspanya* kararındaki sistematikte benzer şekilde belirleyen Yüksek Mahkeme'ye göre; ilk etapta, söz konusu bağlantıların gerçeği yansıtmayan kişisel veriler içerip içermediği ya da indekslenmeye devam edilmesi neticesinde davacıların veri koruma haklarında haksız bir müdahalenin meydana gelip gelmeyeceğinin incelenmesi gerekmektedir. Yapılan bu inceleme ile bir ihlâlin bulunduğu saptandığı takdirde tartışılması gereken esas husus, veri koruma hukuku anlamında tanınan güvencelerin Google Arama gibi arama motorlarının sonuç listelerinden ilgili bağlantıların kaldırılmasına kadar geniş bir kapsamı içerip içermediğidir²³⁹. Bu kapsamda *Google-İspanya* kararının unutulma hakkına yönelik açıklayıcı niteliğine vurgu yapan Mahkeme; NT1 ve NT2'nin taleplerinin Divan'ın vermiş olduğu karardan kaynaklandığını ve bu kararın somut uyuşmazlığın çözüme ulaştırılabilmesi için de rehber olacağını ifade etmiştir²⁴⁰.

AB hukuku metinleri ile *Google-İspanya* kararı ve kararın açıklanmasında önemli bir rol üstlenen 29. Madde Verilerin Korunması Grubu'nun belirlemiş olduğu ilkelerden yararlandığı görülen Mahkeme, NT1 ve NT2'ye ilişkin uyuşmazlığı somut olayın koşulları çerçevesinde ayrı ayrı irdelenmiştir. NT1 hakkında yapılan değerlendirmenin ilk etabında, Google'ın savunmasında iddia ettiği şekilde kişinin veri koruma haklarını kötüye kullanılıp kullanılmadığı ele alınmıştır. Bu doğrultuda, hakkın kötüye kullanımının söz konusu olmadığı ve davacı taleplerinin meşru nedenlere dayandığı ifade edilmiştir²⁴¹. Ardından, ilgili URL bağlantılarında ele alınan bilgilerin doğru olguları yansıttığı ve fakat *Google-İspanya* kararında da hükme alındığı üzere, “gazetecilik faaliyeti” kavramının Google'ın yapmış olduğu arama motoru hizmetinin kapsamına dek genişletilemeyeceği ve bu sebeple veri koruma hakkının bir istisnasını oluşturmadığı tespit edilmiştir²⁴². Kararın ilerleyen kısımlarında, yayınlanan kişisel verilerden sonra NT1'in sosyal hayatı ve iş kariyerinin seyrini açıklayan Mahkeme; söz konusu bağlantıların arama motoru indeksinde

²³⁹ England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions, “NT1 & NT2 v. Google LLC”, §9.

²⁴⁰ England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions, “NT1 & NT2 v. Google LLC”, §13, para. 9.

²⁴¹ England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions, “NT1 & NT2 v. Google LLC”, §64.

²⁴² England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions, “NT1 & NT2 v. Google LLC”, §93, 98. (vurgu eklenmiştir)

kalmaya devam etmesinin, toplumun bilgi edinme hakkı açısından gerekli mi yoksa kişinin özel hayatında bir önyargı yaratması ve olası zararları bakımından haksız mı olduğu sorusuna bir yanıt aramıştır. Bu anlamda Mahkeme'nin kişi ve kamu menfaatleri arasında yapmaya çalıştığı seçim kapsamında dikkate aldığı kriterler, *Google-İspanya* kararında ABAD'ın başvurduğu dengeleme testinde izlediği adımlara oldukça benzemektedir²⁴³. Zira Mahkeme; veri sahibi kişinin kamusal rolünü, bilgilerin doğruluğu, güncelliği ve hassas veri niteliğini, kişinin yaş durumunu, bilgilerin kişiye orantısız bir zarara neden olup olmadığını, içeriğin hangi maksatla yayımlandığını ve bilgilerin işlenen bir suça ilişkin olup olmadığını ele alarak değerlendirmesini tamamlamıştır²⁴⁴.

Bağlantıların konusunu oluşturan bilgilerin, kişinin işlediği suça ilişkin olmasını davanın en kritik noktası olarak niteleyen Mahkeme, adil bir denge kurma niyetini sürdürerek, eski mahkumların rehabilitasyon hakkı ile kamunun toplumda gerçekleşen bir suç hakkında bilgi sahibi olma haklarını birlikte ele almıştır. Bir iş adamı olarak kamu önünde sınırlı da olsa bir tanınırlığı bulunduğu tespitinde bulunularak, ilgili bağlantıların mesleğini icra ederken karıştığı bir suç hakkında ve bu niteliği itibarıyla da toplumun ilgisine açık olacağını ifade etmiştir. Dolayısıyla, bilgilerin doğruluğu, gerçekliği ve en önemlisi de güncelliğini koruyor olması; toplumun bilgiye erişim menfaatinin daha ağır basmasına sebep olmuştur. Tüm bu hususları değerlendiren Mahkeme, NT1 için unutulma hakkının koşullarının oluşmadığına kanaat getirerek davacının talebi reddetmiştir²⁴⁵.

Mahkeme NT2 hakkında yapılan değerlendirmede NT1'de izlemiş olduğu adım ve kriterlere atıfta bulunarak haklar arasında adil bir dengenin sağlanmasına dikkat etmiştir. NT2'nin talebinde NT1'den farklı olan husus ise, yargı sürecinin işletilmesine dek geçen sürede NT2'nin işaret ettiği site bağlantılarından birkaçının Google'ın arama sonuçları listesinden kaldırılmış olmasıdır. Nitekim söz konusu

²⁴³ Benzer görüş için bkz. "NT1 and NT2 v. Google Inc: "How to seek the delisting of search engine results following the first English decision on the 'right to be forgotten'".

²⁴⁴ **England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions**, "NT1 & NT2 v. Google LLC", §136-169.

²⁴⁵ **England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions**, "NT1 & NT2 v. Google LLC", §170, 230.

durumun bir referans oluşturarak, Mahkeme'nin görüşünü etkilediği anlaşılmaktadır²⁴⁶.

İddia ve savunmaların değerlendirilmesine geçildiğinde, ilk olarak somut olayda veri koruma haklarının kötüye kullanılıp kullanılmadığı incelenmiş ve NT1'e ilişkin başvuruda verilen yanıt tekrarlanmıştır²⁴⁷. Bilgilerin gerçeği yansıtır yansıtmadığına ilişkin incelemede ise; kaldırılması istenen bağlantıların suça dair güncel bir yayın niteliğinde olmadığı ve davacının suçu sabit olmakla birlikte, ilgili suç fiilinden maddi bir kazanç sağlamadığı tespit edilmiştir²⁴⁸. Sözü edilen bu hususlar nedeniyle, içeriklerin eski hükümlü NT2'nin yanıltıcı bir tasvirini sunduğu ve kamuoyu nezdinde NT2'yi yanlış bir şekilde temsil ettiği anlaşılmıştır²⁴⁹. Kamusal rol bakımından NT1 ile benzer şekilde sınırlı bir tanınırlığı olan NT2'nin; mahkumiyet süresinin kısalığı, mahkumiyetini tamamladıktan sonra başka bir meslek icra etmesi, suça ilişkin pişmanlığını dile getirmesi, benzer suçu yeniden işleyeceğine dair bir kanıtın bulunmaması, ilgili bağlantılardan birkaçının Google tarafından yargılama boyunca kaldırılması ve işlemiş olduğu suçun gerçek olması ile birlikte yayın içeriğinde kullanılan ifadelerin yanıltıcı bir anlatıma sebep olması gibi hususlar, NT1'den farklı bir hükme varılmasını gerektirmiştir²⁵⁰. Dolayısıyla NT2'nin talebini kabul edilerek, Google tarafından kaldırılmayan diğer bağlantıların arama motoru indeksinden kaldırılmasına karar verilmiştir²⁵¹.

c. Almanya: Federal Anayasa Mahkemesi'nin Unutulma Hakkı I. ve II. Kararları

Yukarıda örneklerini vermiş olduğumuz üzere birçok Avrupa ülkesinde unutulma hakkına ilişkin yargı kararları artmaya devam etmektedir. Geçtiğimiz yılın

²⁴⁶ **England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions**, “*NT1 & NT2 v. Google LLC*”, §174.

²⁴⁷ **England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions**, “*NT1 & NT2 v. Google LLC*”, §177.

²⁴⁸ **England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions**, “*NT1 & NT2 v. Google LLC*”, §190.

²⁴⁹ **England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions**, “*NT1 & NT2 v. Google LLC*”, §190.

²⁵⁰ **England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions**, “*NT1 & NT2 v. Google LLC*”, §176, 182-183, 189-191, 223, 230.

²⁵¹ **England and Wales High Court (Queen's Bench Division) Decisions**, “*NT1 & NT2 v. Google LLC*”, §223, 230.

son aylarında Almanya’da aynı gün verilen iki karar, *Google-İspanya* kararının etkisinin hissedildiği kararlar olmaları sebebiyle önem arz etmektedir.

06.11.2019 tarihli iki karardan ilki olan *Unutulma Hakkı I.*, davacının otuz yıl önce işlemiş olduğu bir cinayet kapsamında aldığı mahkumiyete ilişkin haberlerin çevrimiçi arşivlerden kaldırılmasını konu almaktadır. Buna göre, başvurucunun 1982 yılında bir yatta ateş ederek iki kişiyi öldürmekten ömür boyu hapis cezasına çarptırılması hakkında *Der Spiegel* isimli dergide üç haber yayımlanmış ve yayımlanan bu haberler ayrıca derginin çevrimiçi arşivine de eklenmiştir²⁵². Adını yaygın olarak kullanılan arama motorlarından birine yazdığında, arama sonuçlarında söz konusu haber bağlantılarının listelendiğini fark eden başvuru, içeriklerin dolaşımdan kaldırılması amacıyla dergiye başvurmuş fakat olumlu bir yanıt alamamasının ardından dava açmıştır. Davada, hayatının geri kalanında, otuz yıl önce işlemiş olduğu bir suçla damgalanmaksızın sosyal ilişkiler geliştirmek istediğini belirten davacı; davasında toplumun ilgisine sunulacak yeni bir gelişme olmadığını, ancak buna rağmen herhangi bir arama motoruna adını her girdiğinde ilk çıkan sonucun mahkumiyetine ilişkin içerikler olduğunu ifade etmiştir²⁵³. Otuz yıl önceye de dayansa bir cinayet vakasının toplum hafızası ve tarihi için önemli bir olayı olduğunu kabul etmekle birlikte, haber metninde isminin açık şekilde yazılı olması ile anonimleştirilmesi arasında kendi özgür yaşamı için önemli farklar doğacağını savunmuştur. Ancak Alman Federal Mahkemesi, kamuoyunun bilgi alma konusundaki menfaatinin, davacının kişilik haklarının korunması menfaatine ağır bastığını belirterek davayı reddetmiştir²⁵⁴. Karara itiraz ederek Federal Anayasa Mahkemesi’ne başvuran kişi, iddia ve taleplerini yinelemiştir.

Başvurucunun iddialarının ardından uygulanacak hukuku belirleyen Federal Anayasa Mahkemesi, Alman ve AB hukukunda temel hak ve özgürlüklerin korunmasına ilişkin güvenceler ile yargı içtihatlarının bir arada incelenmesi gerektiğine karar vermiştir. Bu anlamda ABAD kararlarının yol göstericiliğini kabul eden Anayasa Mahkemesi, somut vakadaki yarışmakta olan menfaatler arasında adil

²⁵² **Bundesverfassungsgericht-Press**, “1 BvR 16/13 - Right to be forgotten I”, Press Release No. 83/2019, 27.11.2019, p.1, (Çevrimiçi) <https://johan-callewaert.eu/wp-content/uploads/2019/12/Press-release-Right-to-be-forgotten-I.pdf>, (e.t. 29.12.2020).

²⁵³ **Bundesverfassungsgericht-Press**, “1 BvR 16/13 - Right to be forgotten I”, p.2.

²⁵⁴ **Bundesverfassungsgericht-Press**, “1 BvR 16/13 - Right to be forgotten I”, p.2.

bir dengenin kurulması gerektiğini ifade etmiş ve içinde bulunduğumuz dijital çağda, “unutulma hakkı” ile “kişisel bilgilerin geleceğini belirleyebilme hakkı (*informationelle Selbstbestimmung*)” kavramlarının gerekliliğini vurgulamıştır²⁵⁵.

Bu doğrultuda yarışan haklar arasında bir denge kurulabilmesi için göz önüne alınması gereken kriterleri sıralayan Federal Anayasa Mahkemesi, ilk etapta “*zaman*” unsurunun öneminden bahsetmiştir. Mahkeme’ye göre, mevcut başvuru bakımından suçun ağırlığı dikkate alınarak kurulacak olan dengede, kamunun bilgiye erişim hakkına öncelik verilmesi gerektiği düşünülebilirse de, aradan geçen otuz yılın ardından haberlerin yayılmasını gerektiren meşru menfaatin önemli ölçüde yitirilmiş olduğunun altını çizilmelidir²⁵⁶. Günümüz bilgi teknolojisi ile geçmişteki basılı yayın süreçlerini de karşılaştıran Anayasa Mahkemesi, zamanın bilginin niteliğine doğrudan etki eden ve dengeleme testinin olmazsa olmaz bir faktörü olarak görülmesi gerektiği fikrini benimsemiştir. Teknolojik şartların günden güne geliştiğine dikkat çekerek, bilgilerin eskiye nazaran daha sınırsız bir raf ömrüne sahip olduğunu ve daha zor unutulduğunu ifade etmiştir. Bilhassa arama motorlarının çalışma prensibine değinen Mahkeme; bu sayede, çevrimiçi ortamdaki her türlü bilginin dünya üzerindeki tüm internet kullanıcıları tarafından elde edilebilme, bağlamından çıkarılarak yepyeni bir anlatımla sunulabilme ve veri sahibi kişilerin profillerine ulaşabilme potansiyeli taşıdığını vurgulamıştır²⁵⁷.

Hukuk düzeni, toplumsal gelişmeleri göz önünde tutan canlı bir mekanizmadır ve kişiler, teknolojik gelişmelerin yardımıyla geçmişte sarf ettikleri her beyan ya da yaptıkları her eylemin sürekli olarak kamuoyu gündeminde olarak karşılına çıkması riskine karşı korunmalıdır²⁵⁸. Bu anlamda başvuru konusu olan unutulma hakkı sayesinde kişiler, geçmişteki hataları ile bir ömür boyunca damgalanmayacak ve hayatlarını özgürce yaşamak için ikinci bir şansa sahip olacaktır. Ancak unutulma hakkı mutlak ve münhasır kullanıma uygun bir hak olmayıp, kişilerin rahatsızlık duydukları tüm bilgilerin kaldırılmasını talep edebilecekleri bir güvence sağlamamaktadır²⁵⁹. Dolayısıyla, somut uyuşmazlıkta olduğu gibi çevrimiçi yayın

²⁵⁵ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 16/13 - Right to be forgotten I”, p.1, 4.

²⁵⁶ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 16/13 – Right to be forgotten I”, p.4.

²⁵⁷ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 16/13 - Right to be forgotten I”, p.4.

²⁵⁸ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 16/13 - Right to be forgotten I”, p.4.

²⁵⁹ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 16/13 - Right to be forgotten I”, p.5.

arşivinde yer alan bir içerikle ilgili talepler değerlendirilirken, basının üstlendiği işlevlere ve bu işlevleri yerine getirmeye devam edebilmesine dikkat edilmelidir. Bu anlamda basının öncelikli işlevi, kamunun haber alma hakkını sağlayarak, demokratik bir toplumun esası olan kamusal tartışmalara katkı sunabilmektir. İkinci işlevi ise eski haber ve bilgileri arşivleyip muhafaza ederek, gazetecilik ve çağdaş tarih araştırmaları ile eğitim-öğretim faaliyeti açısından çeşitli kaynaklara erişim imkânı yaratmaktır²⁶⁰.

Yukarıda açıklanan tüm hususları dikkate alan Anayasa Mahkemesi'ne göre; başvurucunun talep etmiş olduğu anonimleştirme tedbirinin, halkın bilgi alma hakkı ile basının neyi, ne zaman, ne kadar süreyle ve ne şekilde bildireceği konusunda kendi kararlarını alabilme hakkını büyük ölçüde kısıtladığı kabul edilmelidir²⁶¹. Talep edilen anonimleştirme tedbiri yerine basın özgürlüğüne daha az müdahale eden ve aynı zamanda bireyin kişilik haklarını da koruyan başkaca makul teknik yöntemlerin tartışılması gerektiğini ifade eden Federal Anayasa Mahkemesi; itiraz edilen somut uyuşmazlıkta bu hususun yeterince ele alınmadığını belirtmiştir. Çevrimiçi haber arşivlerinde yer alan haber içeriklerinin, arama motorları aracılığıyla süresiz olarak yayılmasına karşı gerekli koruma tedbirlerinin alınmadığını tespit eden Mahkeme, başvurucunun taleplerini kabul ederek ihlâl kararı vermiştir²⁶².

Federal Anayasa Mahkemesi tarafından yine aynı gün verilen *Unutulma Hakkı II*. kararı, yukarıda açıkladığımız *Unutulma Hakkı I*. kararını tamamlar nitelikte olup, ABAD ve AİHM içtihatları referans alınmıştır. Somut olayın konusu, başvurucunun Google arama motorlarında ismini arattığında çıkan sonuç listesinde, kişisel verilerinin yer aldığı bir televizyon yayınına yönlendiren bir bağlantının kaldırılması talebine ilişkindir. Buna göre; 21.01.2010 tarihinde NDR isimli yayıncı kuruluş, Panorama adlı televizyon programının başvuru kişi ile röportaj yaptığı ve kişinin şirketteki bir çalışana haksız muamelede bulunduğu iddiasının yer aldığı “*İşten çıkarılma: işverenlerin uygunsuz uygulamaları*” başlıklı bölümünü internet sayfasına yüklemiş ve yayınlamıştır²⁶³. Google arama motorunda ismini arattığında, en popüler

²⁶⁰ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 16/13 - Right to be forgotten I”, p.5.

²⁶¹ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 16/13 - Right to be forgotten I”, p.5.

²⁶² Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 16/13 - Right to be forgotten I”, p.5.

²⁶³ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 276/17 – Right to be forgotten II”, Press Release No. 84/2019, 27.11.2019, p.1, (Çevrimiçi) <https://johan-callewaert.eu/wp-content/uploads/2019/12/Press-release-Right-to-be-forgotten-II.pdf>, (e.t. 29.12.2020). (vurgu eklenmiştir)

sonucun ilgili program yayınına ilişkin olmasından şikayetçi olan başvurunun; yayına ilişkin bağlantıların kaldırılmasına ilişkin gerek arama motoruna gerekse Yüksek Eyalet Mahkemesi'ne yönelttiği talepleri reddedilmiştir²⁶⁴.

Şikâyetini Federal Anayasa Mahkemesi önüne taşıyan başvuru, anayasadan doğan hakları ile kişilik hakkı kapsamında kişisel bilgilerin geleceğini belirleyebilme hakkının (*informationelle Selbstbestimmung*) ihlâl edildiğini iddia etmektedir²⁶⁵. Özellikle ilgili televizyon yayının başlığındaki “*uygunsuz uygulamalar*” ifadesinin yanıltıcı olduğunu ileri süren davacı; söz konusu ifadenin kendisini meslekî ve özel hayatında küçük düşürücü bir şekilde tasvir ettiğini ve bölümün ilk yayınından bu zamana uzun bir sürenin geçtiği dikkate alındığında, bilgilerin toplumsal değer ve önemini yitirdiğini dile getirmiştir²⁶⁶.

Başvuruya uygulanacak hukukun, AB hukuku ve AB hukukuna tamamen uyumlu hâle getirilmiş iç hukuk olduğunu belirleyen Anayasa Mahkemesi, başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vererek, esasa ilişkin incelemelere geçmiştir. Buna göre; mevcut vakada dengelenmesi gereken haklar, başvurunun kişilik hakları ile toplumun bilgi alma hakkı ve yayıncı kuruluşunun ifade özgürlüğüdür. Mahkeme'ye göre, *Unutulma Hakkı I.* kararında tespit edildiği gibi, bu başvuruda da yarışan haklardan hiçbirinin mutlak ve münhasır değildir ve somut olayın koşulları göz önüne alınarak aralarında adil bir denge kurulmalıdır. Bu bağlamda Mahkeme, başvurunun yer aldığı bir televizyon yayının arama motoru sonuçlarından kaldırılması talebinin, hem kamunun bilgi alma hakkına hem de NDR isimli yayıncı kuruluşun ifade özgürlüğüne doğrudan ve olumsuz bir şekilde etki edeceğini ifade etmiştir²⁶⁷. Öte yandan, başvurunun arama motorunda ismini arattıktan sonra karşısına çıkan ilgili televizyon yayınının, kişiliğinin özgür gelişimi üzerindeki olumsuz etkilerinin de aynı derecede önem arz ettiğini ileri sürmüştür²⁶⁸. Bu noktada unutulma hakkından bahseden Anayasa Mahkemesi'ne göre, *Google-İspanya* kararında olduğu gibi çevrimiçi içeriklerin esas kaynağındaki yayını ile arama

²⁶⁴ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 276/17 – Right to be forgotten II”, p.1-2.

²⁶⁵ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 276/17 – Right to be forgotten II”, p.2.

²⁶⁶ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 276/17 – Right to be forgotten II”, p.2. (vurgu eklenmiştir)

²⁶⁷ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 276/17 – Right to be forgotten II”, p.3.

²⁶⁸ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 276/17 – Right to be forgotten II”, p.4.

sonuçlarında listelenmesi farklı durumları ifade etmektedir²⁶⁹. Son olarak, “*zaman*” faktörüne işaret eden Mahkeme, ilgili unsurun hakların dengelenmesi açısından taşıdığı önemi vurgulamıştır. Bu çerçevede, somut olayda başvurucunun kişisel bilgilerine yer veren içeriğin, ilk yayınından bu zamana geçen süreyi dikkate almış ve bu süre zarfında hukuka uygunluğunu korumaya devam edip etmediğini değerlendirmiştir²⁷⁰.

Bahsi geçen görüş ve değerlendirmeler ışığında, başvuru hakkındaki kararını veren Federal Anayasa Mahkemesi; yayın içeriğinin, başvurucunun özel hayatı üzerinde yarattığı olumsuz etkiyi tolere edilebilir bularak, somut vakanın şartları uyarınca unutulma hakkının uygulama alanı bulmadığı ve bu kapsamda ilgili bağlantıların arama motorunun indeksinden kaldırılmasının talep edilemeyeceği sonucuna varmıştır²⁷¹. Haklar arasındaki adil dengenin sağlanması hususunda Yüksek Eyalet Mahkemesi’nin gerekli kriterleri dikkate aldığını ve kendisine tanınan takdir yetkisi kapsamında bir karar verdiğini ifade eden Federal Anayasa Mahkemesi, başvurucunun şikâyetini dayanaktan yoksun bulmuştur²⁷².

Açıklanan her iki karardan da anlaşılacağı üzere; hak ihlali iddiasının tespiti bakımından izlenilen kriterler, o kriterleri değerlendiren mahkemeler ve hatta kararların verildiği tarih dahi aynı olsa da; somut olayın koşulları ile haklara yöneltilen müdahalelerin haklı ve haksızlığına ilişkin değerlendirmeler, ihlâl iddiasına ilişkin verilen kararların birbirinden farklı olmasına neden olabilmektedir.

2. Google-İspanya Kararı’nın AB’ye Üye Olmayan Devletlerin Yargı Kararlarına Yansımalarından Örnekler

Başlığımızın giriş paragrafında ifade etmiş olduğumuz üzere, *Google-İspanya* kararının etkisi Avrupa coğrafyası ile sınırlı kalmayarak Asya, Kuzey ve Güney Amerika ülkelerindeki somut uyuşmazlıklara rehberlik etmiştir. Bu kapsamda, 27.01.2015 tarihinde Bilgiye Erişim ve Kişisel Verilerin Korunmasını Amaçlayan

²⁶⁹ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 276/17 – Right to be forgotten II”, p.4.

²⁷⁰ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 276/17 – Right to be forgotten II”, p.5.

²⁷¹ Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 276/17 – Right to be forgotten II”, p.4-5.

²⁷² Bundesverfassungsgericht-Press, “1 BvR 276/17 – Right to be forgotten II”, p.3, 4.

Ulusal Şeffaflık Enstitüsü (“INAI”)²⁷³ tarafından verilen *Carlos Sánchez de la Peña v. Google México* başvurusu, *Google-İspanya* kararında kabul edilen çerçevede bir unutulma hakkına hükmedilmesi nedeniyle oldukça önemlidir. Somut olayı açıklamak gerekirse; Meksikalı bir iş adamı ve girişimci Carlos Sánchez de la Peña, Google arama motorunda ismini yazarak yaptığı arama sonuçlarında ailesinin iş anlaşmaları hakkında olumsuz içeriklerin bulunduğu birtakım internet bağlantıları görüntülemiştir. Bahsi geçen bağlantılar da, başvurucunun nesillerdir işlettiği aile şirketi hakkında bir davayı ve yine aynı şirketin, ülkenin yaşadığı mali kriz sırasında çökmüş olan Meksika bankalarından nasıl milyonlarca dolarlık kredi kullanabildiğine dair tartışmalara yer verilmiştir²⁷⁴. Durumu fark eden başvuru, ilgili bağlantıların kaldırılması talebiyle Google Meksika’ya başvurmuş ve fakat başvurusunun reddedilmesi nedeniyle, ilgili talebini bu kez de INAI’ye yöneltmiştir. INAI yapmış olduğu değerlendirmelerde, bağlantılarda yer alan bilgilerin; doğru, kamuoyunu ilgilendirir nitelikte ve yasal biçimde yayılmış olduğunu tespit etmiştir²⁷⁵. Ancak, bağlantı içeriklerinin yayımlandığı ilk tarih ve üzerinden geçen zaman göz önüne alındığında, söz konusu bilgilerin erişilebilir kalmaya devam etmesinin, başvurucunun kişilik hakkı üzerinde potansiyel bir zarara neden olabileceğini ifade etmiştir²⁷⁶. Google Meksika ve Google Inc. arasındaki faaliyet ilişkisini de inceleyen INAI, ABAD’ın *Google-İspanya* kararındaki yaklaşımını benimsemiş ve Google Meksika ve Google Inc. arasında birbirinden ayıramayacak bir faaliyet birlikteliği olduğu gösteren yeterli verilerin olduğunu belirtmiştir²⁷⁷. Sonuç olarak, somut başvuru ışığında unutulma hakkının

²⁷³ Tanım için bkz. INAI, (Çevrimiçi) https://home.inai.org.mx/?page_id=1626, (e.t. 30.12.2020).; **Wikipedia**, Instituto Nacional de Transparencia, Acceso a la Información y Protección de Datos Personales (INAI), (Çevrimiçi) https://es.wikipedia.org/wiki/Instituto_Nacional_de_Transparencia,_Acceso_a_la_Informaci3n_y_Protecci3n_de_Datos_Personales, (e.t. 30.12.2020).

²⁷⁴ “National Institute for the Access to Information (INAI), Carlos Sánchez de la Peña v. Google México, S. de R.L., PPD.0094/14”, Stanford Center for Internet and Society World Intermediary Liability Map (Stanford CIS WILMAP), 01.01.2015, (Çevrimiçi) <https://wilmap.law.stanford.edu/entries/national-institute-access-information-inai-carlos-sanchez-de-la-pena-v-google-mexico-s-de>, (e.t. 30.12.2020).

²⁷⁵ “Background: The Right to Be Forgotten in National and Regional Contexts, International Federation of Library Associations and Institutions”, IFLA, p.4, (Çevrimiçi) https://www.ifla.org/files/assets/clm/statements/rbtf_background.pdf, (e.t. 30.12.2020).

²⁷⁶ “Background: The Right to Be Forgotten in National and Regional Contexts, International Federation of Library Associations and Institutions”, p.4.

²⁷⁷ **Van Calster**, Geert/**Gonzalez Arreaza** Alejandro/**Apers**, Elsemiek; “Not just one but many ‘Right to be Forgotten’”, Internet Policy Review, Vol.7, 15.05.2018, Issue 2, p.8, (Çevrimiçi) <https://policyreview.info/pdf/policyreview-2018-2-794.pdf>, (e.t. 30.12.2020).

koşullarının sağlandığını tespit eden INAI, ilgili bağlantıların Google’ın Meksika’daki sunucusu olan “google.mx” adresinden kaldırılmasına karar vermiştir²⁷⁸.

Unutulma hakkının Kolombiya’da ele alındığı 12.05.2015 tarihli *Gloria v. Casa Editorial El Tiempo* başvurusu ise; davacının, işlemiş olduğu suça ilişkin haberlerin, Google arama motorunun indeksinden kaldırılması talebine ilişkindir. Buna göre; başvuru Bayan Gloria, insan kaçakçılığı suçunu işlemiş olduğu yönündeki 2000 yılına ait haberlerin, *El Tiempo* gazetesinin haber arşivinde yer almaya devam ettiğini ve ismini yazarak yaptığı arama neticesinde ilgili haberlere kolaylıkla erişilebildiğini fark etmiştir²⁷⁹. Haberlerde sözü edilen suçun, hem güncelliğini kaybettiğini hem de hakkında beraat kararı verildiğini ifade eden başvuru; haber içeriklerine ilişkin bağlantıların, toplum önünde olumsuz bir sicile sahip olmasına neden olduğunu ve günlük yaşamına devam edebilmesinin önünde engel oluşturduğunu ileri sürmüştür²⁸⁰. Kolombiya Anayasa Mahkemesi, önüne gelen somut başvuruyu çözebilmek için *Google-İspanya* kararına atıf yapmış ve unutulma hakkının hayata geçirilmesine yönelik ABAD değerlendirmelerinden yararlanmıştır²⁸¹. Buna göre, kişinin şeref ve itibarının korunması hakkı ile toplumun ifade ve bilgi alma özgürlüğü arasında adil ve hassas bir dengenin kurulması gerektiğine kanaat getirilmiştir²⁸². Ancak veri sorumlusunun tespiti konusunda ABAD ile fikir ayrılığı yaşayan Mahkeme; arama motorlarının veri sorumlusu olarak nitelenmesi hâlinde, ifade özgürlüğüne ölçüsüz bir müdahalenin meydana geleceğini ifade etmiştir²⁸³. Mahkeme’ye göre, haberin esas kaynağı olan yayıncının, dönemin teknik imkânları ışığında alacağı ek tedbirler ile hem tarihî gerçekleri değiştirme riski olmadan hem de davacının kişilik haklarına zarar verilmeden haberlerin yayımda kalması mümkündür. Sonuç olarak, haberlerin indeksten kaldırılmasına ilişkin talebi

²⁷⁸ Nunziato, Dawn Carla; “The Fourth Year of Fear of Forgetting: The Troubling Expansion of the Right to Be Forgotten”, University of Pennsylvania Journal of International Law, Vol.39, 2018, Issue 4, (Ayrıca bkz. George Washington University Law School Public Law Research Paper No. 2018-30 and George Washington University Legal Studies Research Paper No. 2018-30), p.148, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=3191068>, (e.t. 30.12.2020).

²⁷⁹ Kolombiya Anayasa Mahkemesi, Gloria v. Casa Editoryal El Tiempo, N° T-277/15, 12.05.2015.

²⁸⁰ Kolombiya Anayasa Mahkemesi, Gloria v. Casa Editoryal El Tiempo, N° T-277/15, 12.05.2015, §1, para. 1-7.

²⁸¹ Kolombiya Anayasa Mahkemesi, Gloria v. Casa Editoryal El Tiempo, N° T-277/15, 12.05.2015, §3, para. 4.5., 4.8.

²⁸² Kolombiya Anayasa Mahkemesi, Gloria v. Casa Editoryal El Tiempo, N° T-277/15, 12.05.2015, §8, para. 18.

²⁸³ Kolombiya Anayasa Mahkemesi, Gloria v. Casa Editoryal El Tiempo, N° T-277/15, 12.05.2015, §9, para. 8.2.

El Tiempo gazetesinin alması gereken ek teknik tedbirler kapsamında kabul eden²⁸⁴ Anayasa Mahkemesi; unutulma hakkının yerine getirilmesindeki sorumluluğu arama motorlarına değil, haberi yayımlayan tarafa yüklemiştir.

Benzer şekilde Şili Yüksek Mahkemesi tarafından verilen bir kararda da; davacının, suç geçmişini ele alan ulusal ölçekli bir gazeteye ait bağlantıların, arama motorlarının indeksinden kaldırması talebi değerlendirilmiştir. Kaldırılması talep edilen bağlantılar, davacının on yılı aşan bir süre önce çocuklara yönelik cinsel istismar suçunu işlemiş olduğuna dair yargılama sürecine ilişkindir²⁸⁵. Şili Yüksek Mahkemesi, kişilere ait verilerin yer aldığı bağlantıların indeksten kaldırılması taleplerinde; kişinin onurunu ve manevî bütünlüğünü koruyan menfaatleri ile toplumun bilgi edinme ve ifade özgürlüklerinin çatışacağını belirterek söz konusu hukukî yararların dengelenmesi gerektiğini belirtmiştir²⁸⁶. Bu dengelemeyi yaparken “*zaman*” kavramına başvuran Mahkeme, içeriğin yayınlandığı tarihin üstünden geçen zamana bağlı olarak güncelliğini ve toplumsal değerini kaybedebileceğini belirtmiştir²⁸⁷. Yukarıda açıkladığımız Kolombiya Anayasa Mahkemesi’ne de atıfta bulunan Şili Yüksek Mahkemesi, içeriğin toplumun bilgiye erişim hakkı uyarınca dolaşımda kalması sonrasında kişinin orantısız bir zarar görüp görmeyeceği hususunun, haklar arasındaki dengenin sağlanabilmesi için önemli bir kriter olduğunu vurgulamıştır²⁸⁸. Zira Yüksek Mahkeme’ye göre, içeriğe konu olayın üzerinden geçen süre, eski hükümlülerin sosyal hayata ve topluma olan entegrasyonunun sağlanabilmesi için de önem taşımaktadır. Bu anlamda Mahkeme; cezasını tamamlamış eski hükümlülerin unutulma hakkından yararlanması ve böylelikle, hayatları boyunca toplumsal bir önyargıya maruz kalmalarının engellenmesi imkânının, dünya çapında benimsenen bir tutum olduğuna işaret etmiştir²⁸⁹. Sonuç olarak, yine Kolombiya kararı ile benzer şekilde içerik kaldırımına ilişkin sorumluluğu

²⁸⁴ **Kolombiya Anayasa Mahkemesi**, Gloria v. Casa Editoryal El Tiempo, N° T-277/15, 12.05.2015, §9, para. 8.3.

²⁸⁵ **Moncau**, Luiz Fernando; “Causa n° 22243/2015 (Apelación) Resolución n° 36142 of Corte Suprema”, Stanford Center for Internet and Society World Intermediary Liability Map (Stanford CIS WILMAP), 21.01.2016, (Çevrimiçi) <http://wilmap.law.stanford.edu/entries/causa-no-222432015-apelacion-resolucion-no-36142-corte-suprema>, (e.t. 31.12.2020).

²⁸⁶ **Moncau**, “Causa n° 22243/2015 (Apelación) Resolución n° 36142 of Corte Suprema”.

²⁸⁷ **Moncau**, “Causa n° 22243/2015 (Apelación) Resolución n° 36142 of Corte Suprema”. (vurgu eklenmiştir)

²⁸⁸ **Moncau**, “Causa n° 22243/2015 (Apelación) Resolución n° 36142 of Corte Suprema”.

²⁸⁹ **Moncau**, “Causa n° 22243/2015 (Apelación) Resolución n° 36142 of Corte Suprema”.

yayının esas kaynağı olan yayıncı tarafa yükleyen Yüksek Mahkeme, somut uyuşmazlıktaki bilgilerin kişinin suç geçmişine ilişkin ve gerçek olmasına rağmen, yukarıda sözü edilen gerekçelere dayanmış ve ilgili içeriğin gazetenin çevrimiçi arşivlerinden kaldırmasına karar vermiştir²⁹⁰.

Son olarak, Japonya’da unutulma hakkının değerlendirildiği ilk Yüksek Mahkeme kararı olan *Heisei 28 (Kyo) No. 45 Google Inc.* kararında; davacı, “çocuğun fuhuşa sürüklenmesi” suçunu işlediği sabit olan bir yargılamayı içeren internet bağlantılarının, Google arama motoru indekslerinden kaldırılmasını talep etmiştir²⁹¹. Japonya Yüksek Mahkemesi yapmış olduğu değerlendirmede, *Google-İspanya* kararı ile benzer bir tutum sergilemiş ve arama motorları tarafından hazırlanan sonuç listelerinin; yalnızca arama faaliyetine hizmet etmeyip, bilgilerin arama motoru aracılığıyla ifade edilmesi anlamına da geldiğini tespit etmiştir²⁹². Yine *Google-İspanya* kararı ile benzer şekilde, somut uyuşmazlıkta yarışmakta olan kişi ve toplum menfaatlerinin dengelenmesi gerektiğini düşünen Mahkeme, bu dengenin sağlanabilmesi adına birtakım kriterler belirlemiştir. Buna göre; bilginin doğası ve içeriği, bilginin toplumda yarattığı etki, kişinin kamusal rolü, bilgiyi içeren platformun amacı ve değeri, bilginin yayımlandığı andaki toplumsal durum ve son olarak içerikteki bilgilerin ileride başvurulacak birer kaynak niteliğinde olması gibi hususlar²⁹³ dikkate alınarak bir karara varılması gerektiğini belirtmiştir. Bahsi geçen tüm bu hususları somut uyuşmazlığa uygulayan Yüksek Mahkeme; davacıya isnat edilen suçun niteliği gereği toplumun bilgiye erişmekteki menfaatinin, kişinin unutulma hakkının temin edilmesindeki menfaate oranla daha öncelikli olduğunu belirlemiştir. İlâve bir hususa daha değinen Mahkeme; sözü edilen arama sonuçlarının, yalnızca davacının adı ile birlikte yaşadığı yerin ismi aynı anda aratıldığı zaman listelendiğini tespit etmiştir²⁹⁴. Dolayısıyla, kaldırılması talep edilen bağlantı

²⁹⁰ **Moncau**, “Causa nº 22243/2015 (Apelación) Resolución nº 36142 of Corte Suprema”.

²⁹¹ “Supreme Court (The Third Petty Bench), Heisei 28 (Kyo) No. 45 Google Inc. Case”, Stanford Center for Internet and Society World Intermediary Liability Map (Stanford CIS WILMAP), 31.01.2017, (Çevrimiçi) <http://wilmap.law.stanford.edu/entries/supreme-court-third-petty-bench-heisei-28-kyo-no-45-google-inc-case>, (e.t. 29.12.2020).

²⁹² “Supreme Court (The Third Petty Bench), Heisei 28 (Kyo) No. 45 Google Inc. Case”.

²⁹³ “Supreme Court (The Third Petty Bench), Heisei 28 (Kyo) No. 45 Google Inc. Case”.

²⁹⁴ Karardan **akt.** Yavuz, İnternet’teki Arama Sonuçları, s.187.

içeriklerinin, toplumsal önem ve değerini koruduğunu ifade eden Mahkeme, davacının unutulma hakkına yönelik talebini reddetmiştir²⁹⁵.

Aktarılan tüm bu örnek kararlar ışığında, ülkelerin unutulma hakkına olan yaklaşımlarının birbirinden farklılık gösterdiğini ifade etmek yanlış olmayacaktır. Öyle ki, başvuru dengeleme kriterleri aynı ve/veya benzer olmakla birlikte; gerek somut olayın koşulları gerekse sahip olunan ülke dinamiklerindeki farklılıkların, ihlâl iddiasına ilişkin verilen kararların da birbirinden farklı olmasına yol açabildiği anlaşılmaktadır.

C. Unutulma Hakkını Konu Alan AİHM Kararları

Unutulma hakkı, *Google-İspanya* kararının ardından, kavramsal olarak AİHM kararlarında yer almaya başlamıştır. Konu hakkındaki değerlendirmelerini yaparken, özel hayatın gizliliği ile ifade özgürlüğü arasında adil ve hassas bir denge kurmaya çalıştığı gözlemlenen AİHM, bugüne dek dört kararında unutulma hakkı terimine açıkça yer vermiştir. Bu kararlardan *G.I.E.M. S.R.L. ve Diğerleri/İtalya* kararına; haktan oldukça sınırlı olarak bahsedilmesi ve hakkın uygulanmasına ilişkin hukukî bir değerlendirme olmaması itibarıyla, çalışmada yer verilmemiştir. Diğer üç karar ise kronolojik sıra ile aktarılacak ve bu kararlar ışığında, AİHM'in unutulma hakkına olan bakış açısı ele alınacaktır.

1. Fürst-Pfeifer/Avusturya Başvurusu

a. Uyuşmazlığa Konu Olayın Özeti

ABAD'ın *Google-İspanya* kararı sonrasında unutulma hakkına değinilen ilk AİHM içtihadı, 17.05.2016 tarihli *Fürst-Pfeifer/Avusturya* başvuru kararıdır. Söz konusu davada bir psikiyatrist olan başvuru, yerel bir gazetede kendisinin ruhsal sağlığı ile alakalı bilgilere yer verilmesi nedeniyle bilrkişilik yaptığı dosyalardan çekildiğini belirtmiş ve hakkında açılan soruşturmalar kapsamında meslek itibarının zedelendiği iddiasında bulunmuştur²⁹⁶. Bu iddialara dayanarak ülkesindeki yargı yollarını tüketen başvuru, sırasıyla 17.06.2010 ve 09.09.2010 tarihlerinde AİHM'e

²⁹⁵ "Supreme Court (The Third Petty Bench), Heisei 28 (Kyo) No. 45 Google Inc. Case".

²⁹⁶ AİHM, *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, Başvuru No. 33677/10 ve 52340/10, 17.05.2016, §9-10.

başvurmuştur. Başvuruların kabul edilebilir olduğuna karar veren AİHM, tarafların görüşlerine yer vererek davanın esası hakkındaki incelemesine başlamıştır.

b. Taraf Beyanları

Başvurucu, özel hayatı kapsamında yer alan bilgilerin hukuka aykırı şekilde yayımlanmasının ardından, Avusturya’da açmış olduğu tazminat davalarının mahkemelerce reddedildiğini belirtmiş ve dolayısıyla özel hayatının gizliliğinin yeterince korunamadığını ileri sürmüştür. Başvurucuya göre, ruhsal sağlığına ilişkin uzman raporunun içeriği, özel hayatının bir parçasıdır ve on yedi yıl önceye ait olan bu bilgilerin, gerekli ve zorlayıcı bir toplumsal ihtiyaca yönelik olmadığı belirtilmiştir²⁹⁷.

Söz konusu yayının amacının halkı bilgilendirmek olmayıp, yalnızca meslek itibarına zarar vermek olduğunu ifade eden başvurucuya karşı, Avusturya Hükümeti; verilen kararları destekler nitelikte bir görüş belirtmiş ve kişi ile toplum hakları arasında adil bir denge kurulduğunu ifade etmiştir. Hükümete göre, bilirkişi listesinde yer alan uzman bir psikoloğun ruhsal sağlık durumu hakkındaki bilgilerin, genel ve kamu yararına yönelik bir tartışmaya katkı sağlayacağı şüphesizdir²⁹⁸. Avusturya yargı sistemindeki uzmanların, mahkemelerin kararları üzerindeki etkilerinden yola çıkan Hükümet; yalnızca hâkimler, savcılar veya sicil memurlarının değil, mahkeme onaylı uzmanların da yürüttükleri faaliyetlerin kamusal bir değer taşıdığını ve bu konularda topluma bilgi vermenin basının başlıca görevlerinden biri olduğuna işaret etmiştir²⁹⁹.

c. Dengeleme Kriterlerinin Tespiti ve Somut Olaya Uygulanması

Mahkeme önceki içtihatlarına dayanarak, itibar hakkının, AİHS m. 8 ile güvence altına alınan bağımsız bir hak olduğunu hatırlatmış ve bu hakka -özellikle gazete yayınlarında- kullanılan ifadeler ile müdahale edildiği iddialarına ilişkin olarak, m. 10’da düzenlenmiş ifade özgürlüğü ile adil bir denge gözetilerek bir karara varılması gerektiğini belirtmiştir³⁰⁰. Her iki temel hak ve özgürlüğünün de eşit saygıyı hak ettiğini vurgulayan Mahkeme; yapacağı değerlendirmedeki ana hususun, haklar

²⁹⁷ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, §33.

²⁹⁸ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, §34.

²⁹⁹ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, §34.

³⁰⁰ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, §35-37.

arasındaki adil ve hassas dengenin kurulmasına ilişkin olacağını açıklamıştır. Bu çerçevede, ifade özgürlüğünün sınırlandırılabilmesi hâllerin ilgili maddenin ikinci fıkrasında sıralandığını hatırlatmış ve kamu yararına ilişkin bir tartışmaya katkı sunmakla görevli olan basına yönelik tedbir veya yaptırımların, oldukça dikkatli şekilde incelenmesi gerektiğini ifade etmiştir³⁰¹.

Mahkeme, hak ihlâli iddiasına konu olan müdahaleyi; ölçülülük ilkesi çerçevesinde değerlendirmiştir³⁰². Bu anlamda Mahkeme, ilk olarak, yayındaki bilgilerin başvurucunun özel hayatının bir parçası olduğunu ve yayımları hâlinde, başvurucunun toplum tarafından önyargıyla karşı karşıya kalma riskine dikkat çekmiştir³⁰³. Ancak, sözü edilen bilgilerin mahkeme kararıyla sabit ve doğru olması ile başvurucunun icra ettiği meslek dolayısıyla kamusal alanla doğrudan bir bağlantısı olmasına dayanarak, başvurucunun iddialarını reddetmiştir³⁰⁴. Zira AİHM; başvurucunun bilirkişi listesinde yer alan uzman bir psikolog olması sebebiyle, kişinin ruh sağlığı ve bütünlüğünün mesleğinin gereklerine uygun olup olmadığına yönelik bilgilerin, genel toplum menfaatinin bir parçası hâline geleceğini tespit etmiştir³⁰⁵. Sıralanan tüm bu hususları dikkate alan Mahkeme, derece mahkemelerinin haklar arasındaki dengelemeyi sağlama konusunda başarılı olduğuna ve dolayısıyla AİHS m. 8'in ihlâl edilmediğine karar vermiştir³⁰⁶.

Kararın ardından, pek çok hususu eleştiren üye hâkimler Wojtyczek ve Kūris'in ortak olarak kaleme aldıkları karşı oy yazısında; çalışmamız açısından ele alınması gereken en önemli kısım, unutulma hakkından bahsedildiği paragraftır. Yargı makamlarının son zamanlarda yaygın olarak tercih ettiği bir hak olarak ifade edilen unutulma hakkının, mevcut yargılamada dikkate alınmaması ve kişinin basın ve medya önündeki konumunu güçlendirici bir tutumun tercih edilmiş olması eleştirilmiştir. Karşı oy yazısının 7. ve 30. paragraflarına göre:

“Basının, zaman içinde sürekli artan olanaklara kavuşması ile birlikte bireyin mahremiyeti bakımından bir tehdit unsuruna dönüşmesi; ulusal ve

³⁰¹ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, §39.

³⁰² *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, §41. (vurgu eklenmiştir)

³⁰³ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, §43.

³⁰⁴ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, §43.

³⁰⁵ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, §45.

³⁰⁶ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, §41, 49. (vurgu eklenmiştir)

uluslararası birçok mahkemenin, çok uzun zamandan beri bilinen ‘yalnız bırakılma hakkı (right to be left alone)’ ya da yakın tarihlerde gündeme gelerek tanınmaya başlanan ‘unutulma hakkı (right to be forgotten)’ gibi haklara başvurmasını gerekli kılmıştır. Somut davada ise tam tersi bir tavır sergilenerek, basın özgürlüğü kapsamı altında kişinin en mahrem bilgilerinin bile ayrıntılarıyla kamuya açıklanmasına ve böylece ifade özgürlüğünün mutlak suretle korunacağına karar verildiği görülmektedir³⁰⁷. ”

“Basın, Mahkeme’nin temel içtihatlarında, ‘kamunun bekçi köpeği’ olarak tanımlanmaktadır. Ancak, bu başvuruda verilen karar, bir bekçi köpeği ile av köpeği arasındaki farkı ortadan kaldırmaktadır. İnsan haklarını değerlendiren bir mahkeme için, avın da en az avcı kadar önemli olması gerekmektedir³⁰⁸. ”

2. Fuchsmann/Almanya Başvurusu

a. Uyuşmazlığa Konu Olayın Özeti

19.10.2017 tarihinde verilen *Fuchsmann/Almanya* kararının önemi, ilk defa bir başvurucunun ABAD’ın *Google-İspanya* kararına atıfta bulunarak unutulma hakkına yönelik haksız müdahalenin sonlandırılmasını istemesinden kaynaklanmaktadır. Mevcut vakanın arka planı; ABD Federal Soruşturma Bürosu (bundan böyle “FBI” olarak anılacaktır) ile Avrupa istihbaratı tarafından hazırlanan raporlarda yer alan ve başvurucunun Rus organize suç örgütü ile bağlantılarının olduğu ve yolsuzluk yaptığı iddialarının The New York Times gazetesinde hem basılı olarak hem de web sitesinde çevrimiçi şekilde yayımlanmasına ilişkindir³⁰⁹. Başvurucu, medya sektöründe uluslararası tanınırlığı olan aktif bir girişimcidir ve 2010 yılında eski New York Belediye Başkanı tarafından Amerika-Rusya ilişkilerini iyileştirme sürecinde önemli bir rol oynadığı gerekçesiyle onurlandırılmıştır³¹⁰.

³⁰⁷ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, Üye hâkimler Wojtyczek ve Kūris’in karşı oy yazısı, §7.

³⁰⁸ *Fürst-Pfeifer/Avusturya*, Üye hâkimler Wojtyczek ve Kūris’in karşı oy yazısı, §30.

³⁰⁹ **AIHM**, *Fuchsmann/Almanya*, Başvuru No. 71233/13, 19.10.2017, §6, 12.

³¹⁰ *Fuchsmann/Almanya*, §7-8.

b. Taraf Beyanları

İç hukuk yollarının tüketilmesinin ardından yapılan başvuru hakkında kabul edilebilirlik kararı verilmiş ve taraf beyanlarına geçilmiştir. Başvurucu; sözü edilen yayınların güncelliğini yitirdiğini, yayındaki bilgilerin gerçeği yansıtmadığını ve hatta isnat edilen suçlar hakkında soruşturma dahi açılmadığını belirterek, bilgilerin öğrenilmesinde herhangi bir kamu yararı bulunmadığını ifade etmiştir³¹¹. *Google-İspanya* kararında tanınan unutulma hakkına atıfta bulunan başvuru; itibarını ciddi şekilde karalayıcı iddialar içeren yayınların, internet üzerinden kolaylıkla erişilebilir olmaları dolayısıyla, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının ihlâl edildiğini ileri sürmüştür³¹².

Başvurucunun bu iddialarının ardından, gerek Alman Hükümeti gerekse The New York Times tarafından yapılan savunmalarda; AİHS m. 8 ve 10 hükümlerinde düzenlenen haklar arasında adil bir denge kurulduğu ve derece mahkemelerinin takdir yetkisine müdahale etmeyi haklı kılacak bir durumun bulunmadığı ifade edilmiştir³¹³. Alman Hükümeti'ne göre, somut uyuşmazlıkta olduğu gibi öznel yorum içermeyerek güvenilir resmî raporlara dayanan haberlerin; orijinal kaynakları tarafından ve eski tarihli olduğu ayırt edilebilecek biçimde yayımlanması hâlinde, haber içeriklerine duyulan toplumsal ilginin devam edeceği kabul edilmelidir³¹⁴. Başvurucunun *Google-İspanya* kararına yapmış olduğu atıf hakkında da görüş belirten Hükümet, somut başvurunun tamamen farklı koşullar içerdiği ve *Google-İspanya* kararında kabul edilen herhangi ilke ve/veya görüşün, mevcut başvuruya uygulanamayacağını savunmuştur³¹⁵.

c. Dengeleme Kriterlerinin Tespiti ve Somut Olaya Uygulanması

Tarafların iddia ve savunmalarının ardından değerlendirmelerine başlayan AİHM, öncelikle, olaydaki haber içeriğinin kişinin şeref ve itibarına saldırı niteliği taşıyıp taşımadığını incelemiştir. Unutulma hakkına yönelik talepleri, AİHS m. 8

³¹¹ *Fuchsmann/Almanya*, §27.

³¹² *Fuchsmann/Almanya*, §3, 27.

³¹³ *Fuchsmann/Almanya*, §28-29.

³¹⁴ *Fuchsmann/Almanya*, §28.

³¹⁵ *Fuchsmann/Almanya*, §28.

çerçevesinde ele alan Mahkeme³¹⁶; mevcut başvurudaki gibi bir yanda kişinin itibarı ve saygınlığı, diğer yanda ise toplumun bilgiye erişiminin sağlanması gibi yarışan hukukî yararların bulunduğu uyuşmazlıklarda adil bir denge gözetilmesi gerektiğini hatırlatmıştır. Bu kapsamda; haberin kamu yararına yönelik bir tartışmaya katkı sunması, haber konusu başvuruçunun toplumdaki tanınırlığı, bilginin elde edilme yöntemi ve doğruluğu ile yayının içeriği, biçimi ve sonuçları gibi kriterleri dikkate alan AİHM³¹⁷, sözü edilen dengenin kurulup kurulmadığını incelemiştir.

AİHM, haber içeriğinin kamu yararına yönelik bir tartışmaya katkı sunup sunmadığı yönünden; başvuruçunun itham edildiği suçların ağırlığının dikkate alınması ve bu bağlamda, kamu yararının bulunduğu kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir³¹⁸. Zira AİHM'in benzer içtihatlarında, haber içeriğinin siyasi mesele veya suçlara yönelik olduğu ve kamuoyunun yoğun bir ilgisinin bulunduğu durumlarda, haberin kamu yararına yönelik bir tartışmaya katkı sunduğuna karar verilmiştir³¹⁹. Somut uyuşmazlıkta da, altın kaçakçılığı, zimmete para geçirme ve organize suç iddialarını içeren haber metninin, kişinin şeref ve itibarın korunması ile özel hayata saygı haklarından yararlanmasını imkânsız hâle getirecek bir seviyede olduğu tespit edilmiştir³²⁰. Dolayısıyla, haberin hem başvuruçunun ismiyle anılmasında hem de çevrimiçi haber arşivinde yer almaya devam etmesinde, bilhassa arşivcilik faaliyeti açısından kamu yararının olduğuna kanaat getirilmiştir³²¹.

Başvuruçunun kamuoyu tarafından tanınırlığı konusunda mevcut içtihatlarından yararlanan AİHM, kişinin hem önde gelen siyasi figürlerle hem de meslekî faaliyetleri dolayısıyla medya ile olan bağlantıları nedeniyle kamuya açık bir figür olduğunun kabul edebileceğini belirtmiştir³²².

Bilginin elde edilme yöntemi ve doğruluğuna dair yaptığı değerlendirmede ise, basın özgürlüğünün yanı sıra yayıncılık ilkeleri ve gazetecilik etiğine ilişkin hususlara dikkat çekmiştir. Özellikle somut başvuruda olduğu gibi haber metinlerinde kullanılan

³¹⁶ *Fuchsmann/Almanya*, §30.

³¹⁷ *Fuchsmann/Almanya*, §34.

³¹⁸ *Fuchsmann/Almanya*, §36-37.

³¹⁹ *Fuchsmann/Almanya*, §35.

³²⁰ *Fuchsmann/Almanya*, §30.

³²¹ *Fuchsmann/Almanya*, §38-39.

³²² *Fuchsmann/Almanya*, §40-41.

ifadelerin kişilerin itibar hakkına yönelik haksız bir müdahaleye neden olup olmadığının, önemli bir tartışma konusu olduğunu vurgulamıştır. Bu kapsamda AİHM, habere konu bilgilerin, ulusal kolluk kuvvetlerinin raporları ile başvurunun görüşleri kapsamında doğrulanan bir FBI raporuna ait olması sebebiyle güvenilir olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca gazetecinin, haber metninin yayınlanmasından önce başvuru ile iletişime geçmiş olması nedeniyle, mesleğinin görev ve sorumluluklarına uygun hareket ettiğini belirtmiştir³²³.

Son olarak, başvurunun ilgili haberde temsil edilme şekli ve gazetenin geniş kitlelere ulaşma gücünü irdeleyerek değerlendirmesini tamamlayan Mahkeme, haber dilinin ima, alay ya da abartı barındırmadığını tespit etmiştir. Yayılan bilgilerin esas olarak başvuranın meslek yaşamıyla ilgili olduğu ve mahrem olan başkaca bir özel ayrıntının ifşa edilmediğini vurgulayarak, yalnızca toplumun haber alma hakkı saiki ile hareket edildiğini ifade etmiştir³²⁴.

Dengeleme kriterlerini somut olaya uyarlayarak değerlendirmelerini tamamlayan AİHM, yarışan haklar arasında kurulması gereken dengenin makul bir şekilde kurulmuş olduğunu ve ulusal makamların kendilerine tanınan takdir payı çerçevesinde hareket ederek bir hükme vardığını ifade etmiştir³²⁵. Dolayısıyla somut uyuşmazlık çerçevesinde, başvurunun özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının ihlâl edilmediğine karar vermiştir³²⁶.

3. M.L. ve W.W./Almanya Başvurusu

Unutulma hakkının kavram olarak yer aldığı -şimdilik- son AİHM kararı, *M.L. ve W.W./Almanya* başvurusudur. *M.L. ve W.W./Almanya* başvurusunu, yukarıda sözü edilenlerden ayıran temel fark; unutulma hakkının yalnızca bir karşı oy yazısı ya da başvuru iddiası ile sınırlı kalmayarak, değerlendirmenin esasını oluşturmasıdır. Bu kapsamda; kararın hukukî gerekçesinde doğrudan AB Veri Koruma Direktifi m. 17'ye dayanılması ve *Google-İspanya* kararı ile 29. Madde Verilerin Korunması Grubu tarafından oluşturulan kılavuz kriterler listesine ayrı bir başlık açılmış olması,

³²³ *Fuchsmann/Almanya*, §42-47.

³²⁴ *Fuchsmann/Almanya*, §51.

³²⁵ *Fuchsmann/Almanya*, §54.

³²⁶ *Fuchsmann/Almanya*, §55.

unutulma hakkının AİHM içtihatlarındaki gelişiminin anlaşılması adına oldukça önemlidir.

a. Uyuşmazlığa Konu Olayın Özeti

Somut uyuşmazlığa konu olay; üvey kardeş olan M.L. ve W.W.’nin, 1991 yılında W.S. isimli oldukça ünlü bir aktörü öldürmeleri nedeniyle aldıkları ömür boyu hapis cezalarına ilişkindir. Aktörün ölümü ile ilgili Spiegel online, Deutschlandradio ve Mannheimer Morgen gibi çeşitli medya kuruluşlarının yapmış olduğu internet yayınlarda, üvey kardeşlerin yargılama sürecine de yer verilmiştir³²⁷. Yargılama süreçlerini yansıtan radyo yayını, fotoğraflar ve haber metinleri için ilgili medya kuruluşlarına dava açan kardeşler, nihai olarak AİHS m. 8’de düzenlenen haklarının ihlâl edildiğini ileri sürerek AİHM’e başvurmuşlardır. AİHM, her iki başvuruya konu olan olgu ve maddi meselelerin benzerliğinden hareketle, başvuruların birleştirilmesine karar vermiş ve kabul edilebilirlik incelemesinin ardından tarafların iddialarını ele almaya başlamıştır.

b. Taraf Beyanları

Başvurucuların iddiasının temelinde; mahkumiyetlerini konu alan ve isimlerinin açıkça yazılı olduğu eski tarihli haberlerin, çevrimiçi haber arşivlerinde kolayca erişilebilir olmaya devam etmesi nedeniyle, ömür boyu bu suç ile anılmaya devam edecekleri endişesi yer almaktadır³²⁸. Çünkü başvuruculara göre, bir kişinin mahkumiyeti ile ilgili içerik bir komşu ya da işveren tarafından okunduğunda, olayın gerçekleştiği zamandan bağımsız şekilde ilk günkü etkiyi yaratacaktır³²⁹. İtirazlarına, Alman mahkemelerinin *Lebach* kararına yaptığı atfı eleştirerek devam eden başvurucular, bir televizyon yayını ile internet yayını kıyaslamasının adil olmadığını iddia etmişlerdir. Başvuruculara göre; televizyon yayınları, internetteki içeriklere nazaran daha kolay unutulmakta ve özellikle arama motorları aracılığıyla ücretsiz,

³²⁷ M.L. ve W.W./Almanya, §3,7, 12; Kaya, Mehmet Bedii; “Unutulma Hakkı: AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı (AİHM M.L. ve W.W. v. Almanya Kararının İncelenmesi)”, s.2-3, (Çevrimiçi) <https://www.mbkaya.com/hukuk/unutulma-hakki-aihm-insan-haklari-hukuku.pdf>, (e.t. 02.01.2021).

³²⁸ M.L. ve W.W./Almanya, §68.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.9.

³²⁹ M.L. ve W.W./Almanya, §68.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.9.

hızlı, dilenilen her yerden ve sürekli olarak erişilebilir içerikler, özel hayata sürekli bir ihlâl oluşturmaktadır³³⁰.

Tek endişelerinin, ömür boyu suç geçmişleriyle anılmak ve kuracakları sosyal ilişkilerin zedelenmesi olduğunu vurgulayan başvurucular; tarihin silinmesine neden olmak veya toplumun geri kalanının ifade özgürlüğüne orantısız şekilde müdahale etmek gibi bir amaçlarının olmadığını ifade etmişlerdir³³¹. Talep ettikleri tedbirin, isimlerinin açıkça yazılması yerine anonimleştirilmesi yöntemi olduğunun altını çizen başvurucular; ilgili yöntemin mevcut olayda yarışmakta olan hakların dengelenmesine hizmet ettiği için ifade özgürlüğüne yönelik orantısız bir müdahaleden bahsedilemeyeceğini ileri sürmüşlerdir³³². Ayrıca, anonimleştirme yöntemi dolayısıyla doğacak olası malî külfetin de kendileri tarafından karşılanabileceğini belirtmişlerdir³³³.

Başvurucuların iddialarına karşı çıkan Alman Hükümeti, çevrimiçi arşivlerin çağdaş tarihin belgelenmesine olan yardımları ile kolektif hafızanın beslenmesinde üstlendiği rolü vurgulamıştır. Bununla birlikte, haber arşivlerinin gün geçtikçe dijitalleşmesi nedeniyle, yayınlarını geriye dönük olarak yeniden taramalarını bir yükümlülük olarak dayatmanın, özellikle teknik ve personel kaynaklar açısından ölçüsüz bir müdahale anlamına geleceğini ifade etmiştir³³⁴. Bu çerçevede, söz konusu hukukî yükümlülüğün çok ciddi bir iş yükü ve zaman kaybı olduğuna işaret eden Alman Hükümeti, ilâve olarak, çevrimiçi arşivlerin temelli şekilde ortadan kalkma riskine de dikkat çekmiştir³³⁵. Dolayısıyla, çevrimiçi arşivlerde yer alan belgelerin belirli bir süre sonra otomatik olarak silinmesi veya anonim hâle getirilmesinin mümkün olamayacağını belirten Hükümet, her haber metni ve o metne konu olayın özellikleri ışığında, titiz bir değerlendirme yapılması gerektiğini ifade etmiştir³³⁶. Henüz unutulma hakkına ilişkin standart bir uygulamanın olmadığını da altını çizen Hükümet, hakkın internet ortamındaki görünümü için gerekli tedbirlerin alınmasına

³³⁰ M.L. ve W.W./Almanya, §69.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.9.

³³¹ M.L. ve W.W./Almanya, §70-71.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.10.

³³² M.L. ve W.W./Almanya, §71.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.10.

³³³ M.L. ve W.W./Almanya, §71.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.10.

³³⁴ M.L. ve W.W./Almanya, §75.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.10.

³³⁵ M.L. ve W.W./Almanya, §77. Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.10.

³³⁶ M.L. ve W.W./Almanya, §76.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.10.

yönelik her devletin geniş bir takdir marjının olduğunu belirtmiştir³³⁷. Hükümet'e göre; gerek işlenen suçun ağırlığı nedeniyle söz konusu haberlerin kamuyu ilgilendirmeye devam etmesi, gerekse Spiegel online ve Mannheimer Morgen gazetelerindeki içeriğe sınırlı bir kitlenin ulaşabiliyor olması, AİHS m. 8 kapsamında bir hak ihlâlinin bulunmadığını göstermektedir³³⁸.

Tarafların sunmuş olduğu beyanların ardından görüş ve değerlendirmelerine geçen AİHM, öncelikle özel hayat kavramına olan yaklaşımını ve bir müdahalenin varlığından bahsedilebilmesi için gerekli gördüğü koşulların neler olduğuna ilişkin yerleşik içtihatlarını tekrarlamıştır. Aynı şekilde, mevcut olaydaki gibi yarışan hakların bulunduğu başvurularda, başvuru kişilerin özel hayatlarının gizliliğinin korunması hakları ile basın ve medya organlarının ifade özgürlüğü kapsamında toplumun bilgi edinme özgürlüğü arasında adil bir dengenin kurulması gerektiği yinelemiştir. Mahkeme'ye göre, basının birincil işlevi halka doğru, gerçek ve güncel bilgileri ulaştırmak; ikincil işlevi ise çevrimiçi haber arşivleri sayesinde bilgilerin korunması, erişilebilir kılınması ile eğitim ve tarihî araştırmalara kaynak yaratılmasını sağlamaktır³³⁹. Bilgi saklama ve iletme kapasitesinden de bahseden AİHM, bu konuda internet siteleri ve arama motorlarının basılı medyaya nazaran daha işlevsel olmaları nedeniyle; çevrimiçi ortamdaki içeriklerin, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkını ihlâl etme riskinin daha yüksek olduğunu ifade etmiştir³⁴⁰.

c. Dengeleme Kriterlerinin Tespiti ve Somut Olaya Uygulanması

Taraf devletlerin her biri; kendi ulusal koşullarını dikkate alarak, AİHS'te yer alan temel hak ve özgürlüklerin içerik, kapsam ve sınırlarının belirlenmesi ya da uygulanması açısından bir takdir marjına³⁴¹ sahiptir. Bu bağlamda AİHM, devletlerin AİHS m. 8 ve 10 maddelerinin nasıl dengeleneceğine ilişkin bir takdir yetkisine sahip olduklarını kabul etmekle birlikte, bu yetkinin sınırsız olmadığını ve AİHM denetimine tabi olduğunu da hatırlatmıştır³⁴². Söz konusu hatırlatmanın ardından, yarışan hakların adil bir dengeye kavuşturulması için somut davaya uygulanacak

³³⁷ *M.L. ve W.W./Almanya*, §78.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.10.

³³⁸ *M.L. ve W.W./Almanya*, §80.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.11.

³³⁹ *M.L. ve W.W./Almanya*, §90.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.12.

³⁴⁰ *M.L. ve W.W./Almanya*, §91.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.12.

³⁴¹ Takdir marjı kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için **bkz. Esen**, Takdir Marjı, s.9 vd.

³⁴² *M.L. ve W.W./Almanya*, §92-93.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.12.

kriterleri sıralamıştır. Buna göre; bilgilerin kamu menfaatine yönelik bir tartışmaya katkısı, habere konu başvuru kişinin toplumdaki tanınırlığı, başvuru kişinin önceki davranışları, yayının içeriği, biçimi ve sonuçları ile fotoğrafların hangi koşullarda çekildiği gibi kriterler, adil dengenin sağlanması için yol gösterici olacaktır³⁴³.

Başvuruya uygulanacak kriterlerin incelemesine geçmeden evvel, arama motorlarının bilgiye erişimdeki belirleyici rolünün altını bir kez daha çizen AİHM; arama motorları sayesinde, internette yer alan içeriklerin daha görünür ve erişilebilir hâle geldiğini ifade etmiştir. Arama motorlarının bu özellik ve işlevleri sebebiyle, arama motoru işletmecilerinin sorumluluğu ile içeriği yayınlayan esas kaynağın sorumluluğunun farklı olabileceğini ifade eden AİHM, *Google-İspanya* kararını destekler bir yorumda bulunmuştur³⁴⁴. Bu anlamda, başvuru sahiplerinin özel hayatlarının gizliliğine yönelik ilk müdahalenin, medya kuruluşlarının bu bilgileri yayımlayarak internet sitelerinde muhafaza etme kararlarından kaynaklandığını tespit etmiştir. Mahkeme'ye göre, arama motorlarının varlığı yalnızca halkın ilgisi ve erişimini artırarak müdahalenin kapsamını genişletmiştir. Dolayısıyla Mahkeme, hakların dengelenmesi adına başvurunun talep ettiği tedbirin; içeriğin esas kaynağı olan internet yayıncısına yöneltilmesi ile yalnızca söz konusu bilginin tespitini kolaylaştıran arama motorlarına yöneltilmesinin farklı sonuçlar doğurabileceğine işaret etmiştir³⁴⁵.

Tüm bu açıklamaların akabinde, dengeleme kriterlerini somut olaya uygulamaya başlayan AİHM, ilk etapta başvuru konusu haberlerin kamu yararına olan bir tartışmaya katkı sunup sunmadıklarını değerlendirmiştir. Bu bağlamda, ceza yargılamasına ilişkin bilgilere erişebilmek noktasında, kamunun üstün menfaati olduğunu kabul etmiştir. Öte yandan, AİHM'in bilhassa açıklık getirmeye çalıştığı husus; bilgilerin ilk aşamada yayınlanması ile ilgili olmayıp, aradan geçen onca seneye rağmen hâlâ kamu yararına katkı sunmaya devam edip etmediğine ilişkindir³⁴⁶. AİHM, söz konusu katkının ağırlığına karar verirken; olayın ve bilhassa mahkûmiyetlerinin üzerinden belli bir süre geçmiş olan eski hükümlülerin, toplum yaşamına yeniden

³⁴³ M.L. ve W.W./Almanya, §95-96.; Kaya, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.13.

³⁴⁴ M.L. ve W.W./Almanya, §97.; Kaya, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.13.

³⁴⁵ M.L. ve W.W./Almanya, §97.; Kaya, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.13.

³⁴⁶ M.L. ve W.W./Almanya, §98-99.; Kaya, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.13.

entegre olabilmeye yönelik haklı bir menfaatleri olduğunun da dikkatlerden kaçmaması gerektiğini belirtmiştir³⁴⁷. Bir taraftan, mevcut başvuruda başvuruçuların bu yöndeki menfaatlerini kabul eden Mahkeme; diğer taraftan da basının üstlendiği arşivcilik faaliyetinin, demokratik toplum fikrinin şekillenmesi ve yerleşmesine sağladığı katkıları vurgulamaya devam etmiştir³⁴⁸.

Hakların dengelenmesine ilişkin genel açıklamaların ardından, başvuruçuların taleplerini değerlendirmeye başlayan AİHM, başvuruçuların taleplerinin; medya kuruluşlarına sürekli ve sistematik bir kontrol yükümlülüğü getirmeye dayalı olmayıp, yalnızca bireysel bir başvuru durumunda uygulanmak üzere, görece daha az müdahaleci bir tedbir olan “*anonim hâle getirilme*” istemine ilişkin olduğunu kaydetmiştir³⁴⁹. Ancak, ilgili kişinin tam adı gibi kişiselleştirilmiş bilgilerin bir rapora dahil edilmesinin; basın faaliyetinin önemli bir yönü olduğuna ve bu yönde getirilecek tedbirlerin, ifade özgürlüğü üzerinde caydırıcı bir etkiye neden olma riskine de dikkat çekmiştir³⁵⁰.

Yapılan tüm tespitler ve savunulan görüşler çerçevesinde AİHM; mevcut davada, yarışan haklar arasında kamunun bilgiye erişme hakkı ve dolayısıyla ifade özgürlüğünü daha üstün tutmuş ve başvuruçuların işlediği suçun üzerinden geçen zamana rağmen, ilgili haber içeriklerinin çevrimiçi arşivlerde saklı ve erişilebilir kalmasının kamu yararına olan bir tartışmaya katkı sunmaya devam ettiği sonucuna varmıştır³⁵¹. Değerlendirmelerine, haber konusu başvuruçuların tanınırlığını ele alarak devam eden AİHM; başvuruçuların, işlemiş oldukları suçun ağırlığı ve hayatını kaybeden kişinin toplumsal rolünün bir sonucu olarak, halk nezdinde bir ün kazandıklarını ifade etmiştir. Söz konusu durumun yanı sıra, 2004 yılına gelindiğinde başvuruçuların yeniden yargılama talebinde bulunmalarının da demokratik bir toplumdaki tartışmaya katkı sunar nitelikte olduğunu öngörmüştür³⁵². Başvuruçuların yargılama süreci boyunca sergiledikleri tutumu ve bilhassa basınla olan iletişimlerini de ele alan Mahkeme; başvuruçuların, masumiyetlerini ispat etmeye çalışırken

³⁴⁷ M.L. ve W.W./Almanya, §100.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.13.

³⁴⁸ M.L. ve W.W./Almanya, §101-102.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.13-14.

³⁴⁹ M.L. ve W.W./Almanya, §103.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.14. (vurgu eklenmiştir)

³⁵⁰ M.L. ve W.W./Almanya, §104.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.14.

³⁵¹ M.L. ve W.W./Almanya, §105.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.14.

³⁵² M.L. ve W.W./Almanya, §107.; Kaya, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.15.

yalnızca iç hukuk yollarını tüketmekle sınırlı kalmadıklarına kanaat getirmiştir³⁵³. Dolayısıyla, başvuruçuların anonimlik talep ederek unutulma hakkından yararlanabilmeleri için, yalnızca sınırlı bir meşru beklentilerinin olabileceğini belirtmiştir³⁵⁴.

Yayınların içeriğini, şeklini ve sonuçlarını incelemeye alan AİHM, başvuru konusu yayınların her birinin mahkeme kararı ile sabit bir suçla ilgili olarak, tarafsız bir dil kullanılarak ve başvuruçuları aşağılama ya da itibarlarına zarar verme niyeti güdülmeksizin hazırlandığını tespit etmiştir³⁵⁵. Dolayısıyla Mahkeme'ye göre, içeriklerde hükümlülerin yaşamları hakkında verilen bilgilerin, basın özgürlüğü kapsamında olduğu anlaşılmıştır. Mahkeme ayrıca, Spiegel online ile Mannheimer Morgen gazetelerinde, içeriğe ancak ücret ödeyen ya da gazeteye üye olan belli başlı bir kitlenin ulaşabilmesi sebebiyle sınırlı bir erişimden bahsedildiğini ifade etmiştir³⁵⁶. Arama motorlarının, bilgiyi daha kolay ulaşılabilir ve görünür kılmasına dair ise başvuruçuların arama motoru işletmecisine karşı bir başvuruda bulunmamış olmasını gerekçe göstererek, konuya ilişkin bir değerlendirme yapmaktan kaçınmıştır³⁵⁷. Son olarak fotoğrafların hukuka uygun olarak elde edilip edilmediğini sorgulayan AİHM; fotoğrafların hangi koşullarda çekildiğine ilişkin ne başvuranlar ne de Alman mahkemeleri tarafından bir beyanda bulunulmadığını tespit etmiştir. Fakat fotoğrafların 1994 tarihinde başvuranların serbest bırakılmalarından yaklaşık on üç sene önce çekildiğini belirterek, tarafların sırf bu fotoğraflardan yola çıkarak tanınmaları ihtimalinin düşük olduğuna karar vermiştir³⁵⁸.

Yapılan tüm açıklamalar, değerlendirilen dengeleme kriterleri ve özellikle taraf devletlerin sahip olduğu takdir marjı ışığında incelemelerini tamamlayan AİHM, yerel mahkeme kararını yerinde görerek başvuruçuların AİHS m. 8 hükmünde düzenlenen özel yaşamlarının gizliliği haklarının ihlâl edilmediğine hükmetmiştir³⁵⁹. Unutulma hakkının özel hayatın gizliliği hakkı kapsamında ele alındığı görülen *M.L. ve W.W./Almanya* başvurusunda, yarışan haklar arasındaki adil denge -*Google-İspanya*

³⁵³ *M.L. ve W.W./Almanya*, §108.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.15.

³⁵⁴ *M.L. ve W.W./Almanya*, §109.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.15.

³⁵⁵ *M.L. ve W.W./Almanya*, §111.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.15.

³⁵⁶ *M.L. ve W.W./Almanya*, §113.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.15.

³⁵⁷ *M.L. ve W.W./Almanya*, §114.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.15-16.

³⁵⁸ *M.L. ve W.W./Almanya*, §115.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.16.

³⁵⁹ *M.L. ve W.W./Almanya*, §116.; **Kaya**, "AİHM'in Unutulma Hakkına Yaklaşımı", s.16.

kararından farklı olarak- toplumun bilgiye erişim hakkı ve ifade özgürlüğü lehine kurulmuştur. Karar, unutulma hakkının AİHS çerçevesinde hangi hukukî çerçevede yorumlanacağını açıklanması bakımından emsal teşkil etmektedir. Fakat fikrimizce, yerel mahkeme kararında çizilen sınırların dışına neredeyse hiç çıkılmaması ve arama motorlarının bilgiyi daha görünür ve erişilebilir kılma niteliklerinin detaylarına inilmemesi, kararın tartışmaya açık hususlarıdır³⁶⁰. Elbette ki, hâlen gelişmekte olan bir hak olan unutulma hakkının halihazırda dört başvuruya konu olduğu düşünüldüğünde, AİHM bünyesinde henüz yerleşmiş bir içtihadının bulunduğunu söylemek mümkün değildir. Hakkın, teknolojik gelişmelerin devamıyla gündemde kalmaya devam etmesi ve böylelikle, hakka yönelik başvuruların çoğalması sonucunda, daha istikrarlı bir AİHM içtihadının oluşacağı düşünülmektedir.

³⁶⁰ Benzer eleştirel görüş için **bkz. Kaya**, “AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”, s.16.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK HUKUKUNDA UNUTULMA HAKKININ NORMATİF

DAYANAKLARI VE YARGI KARARLARI

Türk hukuku sistematğinde unutulma hakkı kavramının yeri ve görünümü incelendiğinde, hakkın henüz bağımsız ve müstakil bir biçimde tanınmadığı görülmektedir. Ancak bu husus, unutulma hakkının Türk hukukunda yasal bir dayanağı olmadığı ve uygulama alanı bulamayacağı anlamına gelmemektedir. Bu bağlamda, başta T.C. Anayasası (“AY”) olmak üzere; 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (“TMK”), 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (“TBK”), 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (“TCK”), 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (“6698 sayılı Kanun”), 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (“5651 sayılı Kanun”) ile Bu Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un (“7253 sayılı Kanun”) ilgili hükümleri ele alınacaktır. Normatif dayanaklara ek olarak Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi’nin (“AYM”) unutulma hakkı kavramına yer verdiği örnek kararlar da bu başlık altında ayrıntılı bir şekilde incelenecektir.

I. NORMATİF DAYANAKLAR

A. T.C. Anayasası Kapsamında Unutulma Hakkı

Unutulma hakkının bağlantılı olduğu hakları incelediğimiz başlıkta ifade ettiğimiz üzere, hakkın koruduğu menfaatler ile felsefesi ve doğası gereği AY m. 17’de düzenlenen “*kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*” ve m. 20’de ele alınan “*özel hayatın gizliliği ve korunması*” ile “*kişisel verilerin korunması*” hakları,

unutulma hakkı açısından dayanak teşkil etmektedir¹. Dolayısıyla çalışmamızın bu başlığında, AY m. 17 hükmü ile m. 20 vd. hükümleri ışığında unutulma hakkının Türk Anayasa hukukundaki yeri ele alınacaktır.

1. Kişinin Maddî ve Manevî Varlığının Korunması ve Geliştirilmesi Hakkı

Anayasa'nın “*kişinin dokunulmazlığı, maddî ve manevî varlığı*” başlıklı 17. maddesinin ilk fıkrasında, herkesin yaşama hakkı ile maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu hüküm altına alınmıştır². Ayrıca AY m. 5'te devletin amaç ve görevleri sıralanırken “*insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak*” ifadesi ile, hakkın sağladığı güvencenin getirilmesi hususunda devlete pozitif bir yükümlülük atfedilmiştir.

Bu noktada tekrara düşmemek adına, çalışmamızın unutulma hakkı ile diğer insan hakları arasındaki ilişkiyi ele aldığımız bölümünde haklar arasındaki ilişki hakkındaki genel açıklamalarımızı yinelemekteyiz³. Doktrinde, kişinin maddî ve manevî varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkının; insanın var olma amacını yansıtarak, Anayasa'daki diğer temel hak ve özgürlüklerin esas kaynağı ve varlık nedeni olduğu ifade edilmiştir⁴. Zira her insan, maddî varlığı kapsamında; beden bütünlüğü ve dokunulmazlığını koruyarak, hayatta kalmasına ve varlığını sürdürebilmesine yönelik ihtiyaçlarını gidermeyi hedeflemektedir⁵. Kişinin; şöhret, şeref, itibar ve haysiyeti ile onurunu ve ahlakî değerlerini güvence altına almak istemesi ise, manevî varlığı kapsamındadır⁶. Ayrıca, kişisel verilerin kimler tarafından, hangi amaçla kullanıldığı, kimlerle paylaşıldığının denetlenebilmesi ve bu konuda bilgi sahibi olunabilmesi vb. hususlar da kişinin manevî varlığının kapsamına dahildir⁷.

¹ **bkz.: yuk.** Birinci Bölüm, IV. A., B. ve C. Başlıkları. (vurgu eklenmiştir)

² **AY**, m. 17/1: “*Herkes, yaşama, maddî ve manevî varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.*” (vurgu eklenmiştir)

³ **bkz.: yuk.** Birinci Bölüm, IV. A. Başlık vd.

⁴ **Gümüş**, “Kişinin Maddi ve Manevi Varlığı”, s.134, 137, 153.

⁵ **Gümüş**, “Kişinin Maddi ve Manevi Varlığı”, s.136.

⁶ **Gümüş**, “Kişinin Maddi ve Manevi Varlığı”, s.136.

⁷ **Akt. Turhan**, “Kişiliğin Korunması”, s.93.

Kişinin şeref ve itibarının korunması, unutulma hakkı ve manevî varlık arasındaki ortak menfaatlerden bir tanesi olup, AYM tarafından AY m. 17/1 hükmü gereği manevî varlık kapsamında değerlendirilmiştir⁸. Mahkeme, devletin hem hakka müdahale etmeme hem de üçüncü kişilerden gelecek saldırıları önlemeye yönelik pozitif yükümlülüğü olduğunun altını çizmiştir⁹. Bahsi geçen tespitlerin yanı sıra Mahkeme, hakkın sağladığı güvencenin hangi koşullar altında doğacağını da belirtmiştir. Buna göre kişinin; itibarına yapılan saldırının belli bir ağırlık düzeyine erişmiş olması, hakkı kullanımının önemli derecede güçleşmiş olması ve itibarının öngörülebilir bir biçimde ve kendi eylemleri sonucunda zedelenmemiş olması gerekmektedir¹⁰. Unutulma hakkının uluslararası gelişimini incelerken ele almış olduğumuz gibi, hak bilhassa kişiyi kendi eylemlerinin olumsuz sonuçlarından koruyabilmesi ile öne çıkmaktadır. Bu anlamda Mahkeme'nin koymuş olduğu bu ölçütlerin, unutulma hakkının uygulama alanını daralttığı ileri sürülebilirse de; belirlediği ölçütleri geniş bir perspektifle değerlendiren Mahkeme, internet üzerinden uzun süredir devam eden yayınlarda, kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanan haberlerin de şeref ve itibarı zedeleyebileceğine hükmetmiştir¹¹.

Sonuç olarak unutulma hakkı, kişinin onur ve saygınlığını; başka bir deyişle manevî varlığını koruması ve geliştirmesine hizmet etmekte bu nedenle de Anayasanın 17. maddesi ile korunan yaşama, maddî ve manevî varlığı koruma hakkıyla bağdaşmaktadır. Kişinin itibarına yapılan saldırının, AY m. 17 kapsamında korunabilmesi için aranacak belli başlı hususlardan bahsedilmişse de, somut olayın koşullarının izin verdiği ölçüde geniş kapsamlı ve amaca hizmet edecek bir değerlendirme yapılması gerektiği de kabul edilmiştir. Özellikle uzun süredir internetteki varlığını devam ettiren içerikler için izlenecek olan bu tutum, kişilerin geçmişlerine sünger çekerek yeni ve temiz bir sayfa açabilmelerine imkân tanıyacaktır.

⁸ İlhan Cihaner Bireysel Başvuru Kararı (2), §42.; Kadir Sağdıç Bireysel Başvuru Kararı (Büyük Daire), §23, 36.; N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §33.

⁹ İlhan Cihaner Bireysel Başvuru Kararı (2), §42.; Kadir Sağdıç Bireysel Başvuru Kararı (Büyük Daire), §23, 36.; N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §33. Unutulma hakkının, kişilerin manevî varlıklarını geliştirmelerine bir fırsat vermek açısından devletin pozitif yükümlülüğünün bir sonucu olduğuna ilişkin ayrıca **bkz.** N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §49.

¹⁰ İlhan Cihaner Bireysel Başvuru Kararı (2), §45-46.; Kadir Sağdıç Bireysel Başvuru Kararı (Büyük Daire), §39.; N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §36.

¹¹ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §37.; Ayrıca **bkz.:** **aş.** Üçüncü Bölüm, II. B. 1. Başlık.

Dolayısıyla, AY m. 17 hükmünün, unutulma hakkının anayasal bir dayanağı hâline geldiği ifade edilmelidir.

2. Özel Hayatın Gizliliği ve Korunması Hakkı

Özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının Türk hukukundaki normatif kaynaklarına bakıldığında, AY m. 20 vd. hükümleri karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda unutulma hakkının diğer temel hak ve özgürlükler ile olan ilişkisini incelediğimiz başlıkta genel olarak ifade ettiklerimizi tekrarlamaktayız¹².

Anayasa'nın “*Özel hayatın gizliliği ve korunması*” ana başlıklı bölümü incelediğinde, üç kenar başlık altında maddeler hâlinde bir sınıflandırma öngörüldüğü anlaşılmaktadır. Bu kapsamda AY m. 20’de özel ve aile hayatın korunması, m. 21’de konut dokunulmazlığı ve m. 22’de haberleşme hürriyeti düzenlenmektedir. Unutulma hakkı ile olan bağlantının açıklanması bakımından, açıklamalarımız özel ve aile hayatın korunması üzerinde yoğunlaşacaktır. Bu kapsamda AY m. 20/1 hükmünde, herkesin özel ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahip olduğu düzenlenmiştir¹³. Fakat maddede, özel hayat kavramından ne anlaşılması gerektiğine dair herhangi bir tanımlama yapılmadığı görülmektedir. Konuya ilişkin AYM kararlarında, kişinin özel hayatının eksiksiz bir tanımı bulunmayan geniş bir kavram olduğu ve bu anlamda hakkın kapsayıcı bir tanımının yapılmasının mümkün veya gerekli olmadığı ifade edilmiştir¹⁴. Söz konusu tespitin yanı sıra AYM içtihatlarına göre; kişinin maddî ve manevî bütünlüğü, fiziksel ve sosyal kimliği, bireyin ismi, cinsel yönelimi, cinsel yaşamı gibi unsurlar, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının güvence altına aldığı değerlerdendir¹⁵.

Özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı ile güvence altına alınan değerlere ilişkin birçok hususun açıklandığı *Serap Tortuk* bireysel başvuru kararı bu anlamda önemlidir. Zira, hakkın koruduğu hukukî menfaatlere işaret edilen başvuru kararında, mahremiyet hakkı ve kişisel bağımsızlık ihtiyacı olmak üzere iki ana husustan

¹² **bkz.: yuk.** Birinci Bölüm, IV. B. 1. Başlık.

¹³ AY, m.20/1.

¹⁴ *Serap Tortuk Başvuru Kararı*, §31. *Nurbani Fikri Bireysel Başvuru Kararı*, §44.; *Bülent Polat Bireysel Başvuru Kararı*, §61.; *Ayşegül Çengel Kömür ve Diğerleri Bireysel Başvuru Kararı*, §43.

¹⁵ **AYM**, *Ahmet Acartürk Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2013/2084, 15/10/2015, §46.; *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §40.

bahsedilmiştir¹⁶. Mahkemeye göre kişiler, sahip oldukları mahremiyet hakkı uyarınca kendilerine ilişkin herhangi bir bilginin; rızaları olmaksızın açıklanmaması, yayılmaması, bu bilgilere başkaları tarafından ulaşılamaması ve rızaları hilafına kullanılamaması, kısaca bu bilgilerin mahrem kalması konusundaki menfaatlerini korumayı amaçlamaktadır¹⁷. Yapılan mahremiyet tanımından da anlaşılacağı gibi, hak sadece yalnız bırakılma hakkından ibaret olmayıp, kişinin sahibi olduğu bilgileri kontrol edebilme ve bu anlamda bilgilerin geleceğini belirleyebilme hakkı olarak da karşımıza çıkmaktadır¹⁸. Aynı kararda ikinci bir husus olarak sayılan kişisel bağımsızlık ihtiyacı; hem kişilerin istemedikleri dış müdahalelerden uzak ve kendilerine ait bir giz alanında yaşama hakkına sahip olduklarına işaret etmekte hem de özel hayat kavramının, dış dünya ile sürdürülen sosyal hayat ibaresini de kapsadığının altını çizmektedir¹⁹. Nitekim, insanın kendisine ait bir giz alanı belirleyerek hayatının belirli bir bölümünü kimlerle ve hangi koşullar çerçevesince paylaşacağına karar verebilmesi kadar, sosyal bir varlık olarak kişiliğini dilediği biçimde geliştirmesi ve gerçekleştirmesi de kişisel bağımsızlığın bir göstergesidir.

Kararda bahsedilen hususlarla benzer şekilde, unutulma hakkı da bireyin, kişisel bilgilerini kontrol edebilmesine ve geçmişindeki olumsuzlukların etkisinde kalmadan hayatını serbestçe şekillendirebilmesine imkân tanımaktadır. Nitekim bireylerin, unutulma hakkı sayesinde toplumda kendilerine karşı haksız bir önyargı oluşturabilecek bilgilerin daha fazla yayılmasının önüne geçebilmesi; hem bu önyargının etkisi altında kalmadan hayatlarını diledikleri gibi şekillendirmeleriyle hem de dış dünyayla kurdukları ilişkiyle yakından ilgilidir. Dolayısıyla, AYM'nin mahremiyet hakkı ve kişisel bağımsızlık ihtiyacına olan yaklaşımın temelinde, unutulma hakkının koruduğu bireysel özerklik ve kişisel bilgilerin geleceğini

¹⁶ *Serap Tortuk Bireysel Başvuru Kararı*, §31-32.

¹⁷ *Serap Tortuk Bireysel Başvuru Kararı*, §32.

¹⁸ *Serap Tortuk Bireysel Başvuru Kararı*, §32.

¹⁹ *Serap Tortuk Bireysel Başvuru Kararı*, §31. Benzer kararlar için **bkz.** **AYM**, *Tevfik Türkmen Bireysel Başvuru Kararı (Genel Kurul)*, Başvuru No. 2013/9704, 03.03.2016, §51.; *Taner Alır Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/14400, 21.11.2017, §21.; *Zafer Güvendi Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/1214, 06.12.2017, §21.

belirleyebilme hakkının olması, unutulma hakkının uygulanabilirliğine dayanak teşkil etmektedir²⁰.

Özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı bağlamında değineceğimiz son nokta ise, çalışmamız boyunca birçok kez tekrar etmiş olduğumuz üzere hakkın sert çekirdekli ve mutlak olmaması itibarıyla bazı koşullar çerçevesinde kullanımının kısıtlanabileceği hususudur. Temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasını düzenleyen AY m. 13 uyarınca; *“Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”*

Bu anlamda AY m. 20/2’ye göre; *“millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması”* gerekçelerinden bir veya birkaçının varlığı hâlinde hakkın kullanımının sınırlandırılması mümkündür²¹. Dolayısıyla, toplumun bilgiye erişim hakkında olduğu gibi başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunmasını gerektiren koşullarda, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkından bahsedilemeyecektir.

3. Kişisel Verilerin Korunması Hakkı

Unutulma hakkının Türk hukukundaki bir diğer anayasal dayanağı kişisel verilerin korunması hakkıdır. Konuya ilişkin AYM içtihatları incelendiğinde, hakkın anayasal bir karşılığının bulunmasından önce de m. 20 kapsamında kabul edilerek korunduğu görülmektedir²². Ancak kişisel verilerin korunmasına yönelik bu dolaylı

²⁰ Benzer şekilde, kişiye unutulma hakkının sağlanması ile birlikte özel hayatının gizliliğinin de korunmuş olacağına ilişkin yargı içtihadı için **bkz. YHGK**, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²¹ **AY**, m. 20/2: *“(Değişik: 3/10/2001-4709/5 md.) Millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlâkın korunması veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebeplerinden biri veya birkaçına bağlı olarak, usulüne göre verilmiş hâkim kararı olmadıkça; yine bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de kanunla yetkili kılınmış merciin yazılı emri bulunmadıkça; kimsenin üstü, özel kâğıtları ve eşyası aranamaz ve bunlara el konulamaz. Yetkili merciin kararı yirmi dört saat içinde görevli hâkimin onayına sunulur. Hâkim, kararını el koymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde, el koyma kendiliğinden kalkar.”*

²² **AYM**, E. 2006/167, K. 2008/86, 20.03.2008. 5429 sayılı Türkiye İstatistik Kanunu’nun “istatistiki birimlerin kendilerinden istenen veri veya bilgileri, Başkanlığın belirleyeceği şekil, süre ve standartlarda eksiksiz, doğru ve ücretsiz olarak vermekle yükümlü” olduklarına ilişkin madde düzenlemesinin Anayasa m. 20 ve 25’e aykırı bulunarak iptaline karar verildiği kararda, kişisel

hükümlerin, tarafı olduğumuz uluslararası belgelerde öngörülen hukukî yükümlülüklerin yerine getirilmesinde yetersiz kaldığı anlaşılmıştır²³. Bu kapsamda, 2010 yılında gerçekleşen Anayasa değişikliği ile beraber, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının düzenlendiği m. 20'ye üçüncü bir fıkra eklenerek kişisel verilerin korunması hakkı açıkça tanınmış ve anayasal güvenceye kavuşmuştur. İlgili fıkra hükmüne göre:

“Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.”

Yukarıda bahsi geçen hüküm ile hakkın kapsamı ve çerçevesi çizilerek, kişisel veri işleme faaliyetine dair tüm hususların kanunla düzenleneceği ifade edilmiştir. Bu çerçevede, 07.04.2016 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan “6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu (6698 sayılı Kanun)” yürürlüğe girmiştir. Kanunda kişisel veri kavramı başta olmak üzere hakka yönelik temel kavramlar ile veri koruma ilkeleri uyarınca hakkın çerçevesi çizilmeye ve uygulama alanı belirlenmeye çalışılmıştır. 6698 sayılı Kanun’da öngörülen düzenlemeler ışığında unutulma hakkının hayata geçirilip geçirilemeyeceğinin değerlendirilmesi açısından, çalışmamızın ilerleyen başlıklarında mevzuatın ilgili bölümleri irdelenecektir²⁴.

AY m. 20/3 hükmünün lafzı uyarınca aktardıklarımızın ardından AYM’nin hakka olan bakış açısına değinmek gerekirse; 2013/122 esas sayılı ve 09.04.2014 tarihli karar, konuya ilişkin önemli bir örnek olarak gösterilebilir. Kararın konusu; Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu’nun, 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu m. 51’in; AY m. 2, 7, 13 ve 20 hükümlerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüğünün durdurulmasına karar verilmesi istemine ilişkindir²⁵. Yapılan norm

verilerin korunmasına ilk kez göndermede bulunulmuştur. Mahkemeye göre, kişisel verilerin istenmesiyle alakalı madde hükmünün açıklayıcı olmaması, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkına aykırılık teşkil etmektedir.

²³ AY, m. 20/3 değişikliği hakkında madde gerekçesi.

²⁴ bkz.: aș. Üçüncü Bölüm, I. D. Başlık vd.

²⁵ AYM, E. 2013/122, K. 2014/74, 09.04.2014.

denetimi başvurusu sonucunda, AYM tarafından kişiyi doğrudan ya da dolaylı olarak belirlenebilir kılacak tüm hususlar “*kişisel veri*” kapsamında sayılmış ve bu bağlamda yalnızca adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi kimlik bilgileri değil; telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, özgeçmiş, resim, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, genetik bilgiler, IP adresi, e-posta adresi, hobiler, tercihler, etkileşimde bulunulan kişiler, grup üyelikleri, aile bilgileri gibi veriler örnek gösterilmiştir²⁶. 6698 sayılı Kanun’un kişisel veri tanımını yaptığı madde gerekçesinde de kararda sıralanan bu örnek bilgilere atıf yapıldığı görülmektedir²⁷. Kararın devamında, kişisel verilerin korunması hakkının insan onuru ve kişiliğin serbestçe geliştirebilmesi hakkını koruduğu ve ilgili hukukî menfaatlerin özel bir biçimi olduğu işaret edilerek²⁸ temel bir insan hakkı olduğu tespitinde bulunulmuştur²⁹. Teknolojik gelişmeler sonucunda işlenen veri sayısına dikkat çeken ve bu veriler arasında oldukça kolay bağlantı kurulabildiğini tespit eden AYM, kişisel verilerin korunmasına yönelik risklerin gün geçtikçe artması riskine nedeniyle kişisel verilerin en üst seviyede korunması gerektiğine hükmetmiştir³⁰.

Gerek çevrimiçi ortamda kişisel verilerin dolaşım ve erişiminin kolaylaşması gerek arama motorları ve sosyal medya şirketleri için kişilere ait verilerin kıymetinin artması, veri koruma hukuku anlamında gerekli yasal tedbirlerin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu çerçevede, kişisel verilerin korunması hakkı ile unutulma hakkının, en başta kişisel veri kavramı olmak üzere pek çok ortak husus etrafında şekillendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Zira AY m. 20/3 hükmünde, kanaatimizi destekler biçimde, kişisel verilerin korunması hakkının sunduğu korumanın; verilerin silinmesi ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsadığı ifade edilmiştir. Hakkın sözü edilen kapsamından hareketle, AY m. 20/3 hükmünün, unutulma hakkının anayasal bir dayanağı hâline geldiği ifade edilmelidir. Anayasa’daki düzenlemeye benzer şekilde *N.B.B.* bireysel başvuru kararında da kişisel verilerin korunması hakkı bağlamında kişisel verilerin silinmesi talebinin, kişilerin

²⁶ AYM, E. 2013/122, K. 2014/74, 09.04.2014. (vurgu eklenmiştir)

²⁷ 6698 sayılı Kanun’un Madde Gerekçeleri, m. 3/1.

²⁸ AYM, E. 2013/122, K. 2014/74, 09.04.2014.

²⁹ Dülger, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, §4, para. 101, s.142.

³⁰ AYM, E. 2013/122, K. 2014/74, 09.04.2014.

geçmişlerinde yaşadıkları olumsuzlukların unutulmasına imkân tanımayı kapsadığına karar verilmiştir³¹.

B. Medeni Hukuk Kapsamında Unutulma Hakkı

Çalışmamızın bütününde de bir çok kez ifade edildiği üzere unutulma hakkı, ortaya çıkışı ve korumakta olduğu menfaatler itibarıyla “*kişilik hakkı*” kapsamında değerlendirilmektedir³². Şimdiki başlığımızda da, unutulma hakkının kişilik hakkı ile olan ilişkisi, medeni hukuktaki normatif dayanakları bağlamında incelenecektir. İlk etapta kişilik hakkının tanımlanması için hakkın kapsamına giren değerlere ilişkin genel bir açıklama yapılacak ve ardından unutulma hakkının uygulanabilirliği kapsamında, kişilik hakkına saldırılan bireyin sahip olduğu hukukî güvenceler ele alınacaktır.

1. Kişilik Hakkı Olarak Unutulma Hakkı

Kişilik hakkı, kişinin insan olması dolayısıyla kendisinden ayrılamaz biçimde sahibi olduğu ve kişiliğe bağlı değerlerin tümünü kapsayan genel bir terimdir³³. Bu çerçevede, hem kişinin varlığını oluşturan her bir değer ayrı ayrı sayılamayacak olması hem de bu değerlerin kişisel gereksinimler ışığında sıklıkla değişebilmesi nedeniyle, kişiliğin korunmasına dair TMK m. 23 vd. hükümlerinde “*numerus clausus*” ilkesi uygulanmamıştır³⁴. Başka bir deyişle, kişilik hakkı kapsamına giren hususlar sınırlı sayıda olmaktan ziyade dönemin ihtiyaçlarına göre daralıp genişleyen bir yelpazede bulunmaktadır. Dolayısıyla unutulma hakkının, kişilik hakkı bağlamında bir uygulama alanı bulabileceğini söylemek isabetli bir yaklaşımdır.

Yargıtay’a göre; kişinin doğumla kazandığı bağımsız varlığı ve bütünlüğünü oluşturan hayat, beden ve ruh tamlığı, vicdan, din, düşünce ve çalışma özgürlüğü,

³¹ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §47. Karara ilişkin ayrıntılı açıklamalarımız için **bkz.:** aş. Üçüncü Bölüm, II. B. 1. Başlık.

³² Bilhassa İsviçre hukukuna bakıldığında, unutulma hakkının bireylerin kişilik hakkının bir parçası olduğunu ifade eden görüş için ayrıca **bkz. Werro**, “The Right to Inform v. The Right to be Forgotten”, p.285-291. Benzer şekilde, uluslararası doktrinde unutulma hakkının kişilik hakkı çerçevesinde değerlendirildiğine ilişkin görüşü benimseyerek **akt. Akkurt**, “Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı”, s.2613.; **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.167.

³³ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, Kişiler Hukuku, s.154-155.

³⁴ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, Kişiler Hukuku, s.157.; Bireyin kişisel gelişimi ile birlikte her geçen gün kişiliğine yeni değerler kattığına ilişkin yaklaşım için **bkz. Yargıtay 19. CD**, E. 2018/3318, K. 2018/9281, 24.09.2018.

onuru, ismi, resmi, sırları ile aile bütünlüğü gibi sosyal ve kültürel değerlerinin tümünün bireyin kişilik hakkını oluşturmaktadır³⁵. Bu anlamda, bir önceki başlıkta aktardığımız anayasal hakların konusunu oluşturan maddî ve manevî bütünlük, özel hayat ve kişisel verilerin her biri, aynı zamanda kişilik hakkının da kapsamı içerisinde yer almaktadır. Öyle ki, kişinin geçmişine ait olan ve artık hatırlanmasını istemediği bir olayın, herkesin kolayca ulaşabileceği bir bilgi kaynağında ilelebet muhafaza edilmesi ve böylelikle her daim hatırlanabilir nitelikte bulunmasının da kişilik hakkını oluşturan değerleri etkileyeceği aşîkârdır³⁶. Dolayısıyla, çalışmamızın genelinde sık sık tekrarladığımız ve unutulma hakkı ile bağlantısını açıklamış olduğumuz şeref, şöhret, itibar, haysiyet, insan onuru, özel hayatı kapsamında giz alanında bulunan kişisel sırları ile ismi, fotoğrafı ve sesi gibi hususlar³⁷, kişilik hakkı içerisinde değerlendirilmektedir.

Bu çerçevede; kişinin hayatını kamuya açık tuttuğu, sadece yakın çevresinden dilediği kişiler ile paylaştığı ve herkesten tümüyle sakladığı giz alanları³⁸ arasındaki ayrımlar, unutulma hakkının medeni hukuk kapsamındaki uygulanabilirliği adına önem arz etmektedir. Buna göre; kişinin, toplum önünde meydana gelen ya da alenileşmesi sonucunda herkes tarafından bilinen olayları kapsayan hayatına *ortak* ya da başka bir deyişle *kamuya açık alan* denilmiştir³⁹. Kural olarak, tarifi yapılan ortak alanda gerçekleşen olayların açıklanması, bireyin kişilik hakkına hukuka aykırı bir müdahale oluşturmaz⁴⁰. Fakat bu noktada unutulma hakkı özelinde altı çizilmesi gereken husus, kişinin kamuya açık olan hayatı ile özel hayatı arasındaki sınırın zamanla değişim gösterebilme ve kamuya mâl olmuş bir olayın kişinin özel

³⁵ **Yargıtay 4. Hukuk Dairesi**, E. 2007/9966, K. 2008/5096, 10.04.2008.

³⁶ **Akkurt**, “Kişilik Hakkı”, s.89.

³⁷ Sözü edilen alt başlıkların kişilik hakkı kapsamında bulunduğunu ifade eden **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, *Kişiler Hukuku*, s.159-182.

³⁸ Kişinin yaşamakta olduğu hayata ilişkin doktrinde yer alan üçlü ayrımı çeşitli kaynaklardan akt. **Ayan**, Mehmet/**Ayan**, Nürşen; *Kişiler Hukuku*, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2016, s.95.; **Akt. Akkurt**, Sinan Sami; *Sosyal Medyada Gerçekleşen İhlaller Karşısında Kişilik Hakkının Korunması*, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2020, s.69.; **Akt. Erdoğan**, İhsan/**Keskin**, A. Dilşad; *Türk Medeni Hukuku (Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku)*, 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, Ekim 2020, s.284.

³⁹ Uluslararası ve ulusal doktrinin çeşitli kaynaklarından **akt. Akkurt**, *Sosyal Medyada Gerçekleşen İhlaller*, s.70.

⁴⁰ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, *Kişiler Hukuku*, s.178.; çeşitli kaynaklardan **akt. Ayan/Ayan**, *Kişiler Hukuku*, s.96.

hayatının bir parçası hâline gelebilme olasılığıdır⁴¹. Nitekim, YHGK da unutulma hakkını tanımış olduğu kararında bu olasılığı gözeterek kişilik hakkının ihlâlüne yönelik bir hüküm tesis etmiştir⁴².

Unutulma hakkı özelinde altı çizilmesi gereken bir diğer husus ise; yine kamuya açık alanda meydana gelen ve dolayısıyla herkes tarafından bilinen bir olayın, kişinin şeref ve haysiyetini zedeler nitelikte yeniden gündeme getirilmesi ve hatırlatılması ihtimalidir⁴³. Her ne kadar kamuya açık alanda meydana gelen olaylarda kişilik hakkının minimum düzeyde zarar gördüğü söylenmekte ise bile, söz konusu alan çerçevesinde tamamıyla korunmasız bir ortam kastedilmemekte ve bilhassa kişinin şeref ve haysiyetini hedef alan bilgi ifşalarında kişilik hakkı ihlâlinden bahsedilmesi gerekmektedir⁴⁴. Bu kapsamda basın ve medya organlarının görevlerini yerine getirirken yapmış oldukları yayınlarda, kişinin şeref ve haysiyeti üzerinde olumsuz sonuçlara yol açmamaya gereken özeni göstermeleri ve meslek etiğine uygun davranmaları, hem kişilik hakkı hem de unutulma hakkı anlamında önem arz etmektedir. Yapılan yayın içeriği ya da haber konusu olayın doğru, gerçek ve güncel olması hukuka uygunluğun sağlanabilmesi açısından olmazsa olmaz bir şart olmakla birlikte tek başına yeterli değildir⁴⁵. Zira haberin doğru ve gerçekliğinin yanı sıra, topluma açıklanmasının hedefinde; aşağılayıcı, küçük düşürücü veyahut abartılı bir üsluptan uzak bir dil kullanılarak kamu yararına hizmet etme amacı bulunmalıdır⁴⁶. Aksi hâlde bireyin kişilik hakkına ve korunan menfaatlerin ortaklığı çerçevesinde unutulma hakkına yönelik orantısız bir müdahaleden söz edilecektir.

⁴¹ Uluslararası ve ulusal nitelikteki çeşitli kaynaklardan **Akt. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, Kişiler Hukuku, s.180.

⁴² **YHGK**, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

⁴³ **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.168.

⁴⁴ Çeşitli kaynaklardan **akt. Ayan/Ayan**, Kişiler Hukuku, s.97.; Uluslararası ve ulusal nitelikteki çeşitli kaynaklardan **akt. Akkurt**, Sosyal Medyada Gerçekleşen İhlaller, s.71.

⁴⁵ **Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.168.

⁴⁶ **Yargıtay 4. Hukuk Dairesi**, E. 2014/12253, K. 2015/10658, 05.10.2015.; **Yargıtay 19. Ceza Dairesi**, E. 2018/3204, K. 2018/8219, 05.07.2018.

2. Kişilik Hakkına Yönelik Bir Saldırının Gerçekleşmesi ve Unutulma Hakkı

Kişilik hakkı bağlamında başvurulacak unutulma hakkı talebi, TMK m. 24 hükmü⁴⁷ çerçevesinde değerlendirilecektir. YHGK'nun vermiş olduğu unutulma hakkı kararında da sunduğu hukukî gerekçelerden biri olan madde hükmünün lafzından anlaşıldığı üzere, ilk fıkra da kişiliğin korunmasına dair benimsenecek ilkesel kural ortaya koyulmuştur⁴⁸. Buna göre, üçüncü bir kişinin mağdur bireyin kişilik hakkını oluşturan değerlerden bir ve/veya bir kaçına karşı gerçekleştireceği hak tecavüzlerinde, m. 24'de yer alan güvenceden yararlanılabilecektir⁴⁹. Hukuka aykırılıktan ne anlaşılması gerektiğini ise ikinci fıkra da açıklayan kanun koyucuya göre; saldırıya uğrayan mağdur kişinin rızası başta olmak üzere, üstün kamu yararı ya da kanunun verdiği bir yetkinin kullanımı gibi hukuka uygunluk sebeplerinden birinin varlığı hâlinde hukuka aykırı bir saldırı mevcuttur.

Unutulma hakkı açısından, sayılan bu hukuka uygunluk sebeplerinin varlığı önem arz etmektedir. Zira çalışmamızın unutulma hakkının unsurlarını açıkladığımız bölümünde ifade ettiğimiz üzere, hakka konu olan bilgilerin yayılarak alenî hale gelmesi ilk etapta hukuka uygun bir şekilde gerçekleşmiştir⁵⁰. Yine daha önce bahsetmiş olduğumuz üzere unutulma hakkının ortaya çıkış gerekçelerinden bir tanesi de dijital dünyada kişiyi kendi eylemlerinden dahi koruyabilme işlevine sahip bir veri koruma hakkının eksikliğidir⁵¹. Ancak m. 24/2 uyarınca kişinin geçerli bir rızasının bulunması takdirinde, kişiliğine yapılan müdahale hukuka aykırı sayılmayacak ve birey kişilik hakkı korumasından yararlanamayacaktır. Dolayısıyla unutulma hakkından yararlanılmak istenen bilginin mağdurun rızasına binaen kamuoyu ile paylaşılması durumunda kural olarak m. 24'e başvurulamayacaktır. Keza üstün kamusal yararın varlığının da hukuka aykırılığı ortadan kaldırıyor oluşu unutulma hakkı açısından kritik bir öneme sahiptir. İfade özgürlüğü ile unutulma hakkı

⁴⁷ **TMK**, m. 24: “(1) Hukuka aykırı olarak kişilik hakkına saldırılan kimse, hâkimden, saldırıda bulunanlara karşı korunmasını isteyebilir.

(2) Kişilik hakkı zedelenen kimsenin rızası, daha üstün nitelikte özel veya kamusal yarar ya da kanunun verdiği yetkinin kullanılması sebeplerinden biriyle haklı kılınmadıkça, kişilik haklarına yapılan her saldırı hukuka aykırıdır.”

⁴⁸ **Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, Kişiler Hukuku, s.193.

⁴⁹ **Akt. Erdoğan /Keskin**; Türk Medeni Hukuku, s.292.

⁵⁰ **bkz.: yuk.** Birinci Bölüm, II. A. 2. Başlık.

⁵¹ **bkz.: yuk.** İkinci Bölüm, I. D. 3. b. Başlık.

arasındaki rekâbet ilişkisine açıklık getirirken pek çok kez değindiğimiz üzere, haklar arasındaki denge ihtiyacı ve bu dengenin belirleyici kriterlerinden olan üstün kamu yararı hakkındaki ifadelerimizi tekrarlıyoruz⁵². TMK m. 24'teki düzenlemede de, kamu yararının üstün geldiği durumlarda kişilik hakkının temin ettiği yasal korumadan yararlanılamayacağı anlaşılmaktadır⁵³. Basının bilgi verme hak ve görevini yerine getirdiği gazetecilik faaliyeti, ilgili durumda aklan gelen ilk örneklerden birisidir.

İlave olarak, TMK m. 24 hükmünün pratikteki karşılığı ve koruma kapsamında kişilere tanıdığı imkânların daha net anlaşılabilmesi için TBK m. 58 hükmüne de kısa bir şekilde değinilmesi gerekmektedir⁵⁴. Kanun'un "*Haksız Fiillerden Doğan Borç İlişkileri*" bölümünde yer alan ve "*kişilik hakkının zedelenmesi*" başlığı altında düzenlenen hükme göre; kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevî zararı bakımından tazminat da talep edebilecektir⁵⁵. Dolayısıyla, bireyin kişilik hakkına yönelik saldırıların medeni hukuk bünyesinde koruma altında olduğuna ilişkin ilkeyi ortaya koyan TMK m. 24 ile bu koruma çerçevesinde kişinin açabileceği dava türünü ifade eden TBK m. 58 hükümleri birbirlerini tamamlar niteliktedir.

C. Ceza Hukuku Kapsamında Unutulma Hakkı

Unutulma hakkının 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ("TCK") bağlamındaki dayanaklarına bakmak gerekirse; kanunun "*Özel Hayata ve Hayatın Gizli Alanına Karşı Suçlar*" bölümü içerisinde yer alan m. 134 vd. hükümlerinin incelenmesi gerekmektedir. Başlığımız altında işlenecek suç tipleri sırasıyla; özel hayatın gizliliğini ihlâl (m. 134), kişisel verilerin kaydedilmesi (m. 135), verileri hukuka aykırı olarak verme veya ele geçirme (m. 136) ile verileri yok etmeme (m. 138) suçlarıdır.

⁵² **bkz.:** yuk. Birinci Bölüm, IV. D. 3. ve 4. a. Başlıkları.

⁵³ Kişilik hakkında üstün kamusal yarar kriteri hakkında daha ayrıntılı açıklamalar için **bkz. Oğuzman/Seliçi/Oktay-Özdemir**, Kişiler Hukuku, s.204-216.; **Ayan/Ayan**, Kişiler Hukuku, 120-122.

⁵⁴ **Erdoğan/Keskin**, Türk Medeni Hukuku, s.292.

⁵⁵ **TBK**, m. 58/1: "*Kişilik hakkının zedelenmesinden zarar gören, uğradığı manevi zarara karşılık manevi tazminat adı altında bir miktar para ödenmesini isteyebilir.*" (vurgu eklenmiştir)

Özel hayatın gizliliğine yönelik ihlâl, TCK’da suç olarak düzenlendiği ilk madde m. 134 hükmüdür⁵⁶. Maddenin ilk cümlesinde kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlâl eden kimsenin, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılacağı öngörülerek suç tanımı yapılmıştır. Ardından gelen cümle ve ikinci fıkrada “*görüntü veya seslerin kayda alınması ve hukuka aykırı olarak ifşa edilmesi*” şeklindeki iki ayrı suç tipi ile suçun nitelikli hâlleri düzenlenmiş ve kişisel verilerin korunmasının gerekliliği işaret edilmiştir. Söz konusu hukuka aykırı ifşaların basın ve yayın yoluyla yayımlanması da yine nitelikli hâl kapsamındadır.

Kişinin görüntüsü ve sesinin hukuka aykırı şekilde ele geçirilerek işlenmesi ve toplumun geri kalanıyla paylaşılması suçunun ardından, m. 135 düzenlemesi ile birlikte kişisel verilerin kaydedilmesi suçuna yer verilmiştir. İlk fıkrada, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak kaydedilmesi bir suç olarak sayılmış ve ilgili suçu işleyen kişiye bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verileceği öngörülmüştür⁵⁷. Maddenin ikinci fıkrasında ise suçun nitelikli hâli yer almaktadır. Bu kapsamda kaydedilen kişisel verilerin; kişinin siyasî, felsefî veya dinî görüşlerine, ırkî kökenlerine; hukuka aykırı olarak ahlakî eğilimlerine, cinsel yaşamlarına, sağlık durumlarına veya sendikal bağlantıları ile ilişkili olması hâlinde, birinci fıkra uyarınca verilecek cezanın yarı oranında ağırlaştırılacağı belirtilmiştir⁵⁸. Madde gerekçesine bakıldığında, suç tanımında kişisel verilerin dijital veya analog araçlar vasıtasıyla kayda alınması arasında herhangi bir ayırım gözetilmemiş ve 108 sayılı Sözleşme’nin benzer hükümlerine atıf yapılmıştır⁵⁹. Yine gerekçede de belirtildiği üzere suçun oluşabilmesi için, hukuka aykırı bir veri kaydının olması gerekmektedir. Verilerin kaydedilmesi hakkında kişinin geçerli bir rızasının varlığı durumunda ise m. 135 hükmüne başvurmak mümkün olmayacaktır. Bu noktada unutulma hakkına bir parantez açarak, hak kapsamındaki verilerin başlangıçta hukuka uygun olarak

⁵⁶ TCK, m. 134: “(1) *Kişilerin özel hayatının gizliliğini ihlal eden kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Gizliliğin görüntü veya seslerin kayda alınması suretiyle ihlal edilmesi halinde, verilecek ceza bir kat artırılır.*

(2) (Değişik: 2/7/2012-6352/81 md.) *Kişilerin özel hayatına ilişkin görüntü veya sesleri hukuka aykırı olarak ifşa eden kimse iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Ifşa edilen bu verilerin basın ve yayın yoluyla yayımlanması halinde de aynı cezaya hükmolunur.*”

⁵⁷ TCK, m. 135/1.

⁵⁸ TCK, m. 135/2.

⁵⁹ TCK m. 135, Madde Gerekçesi fıkra 3.

yayıldıkları düşünüldüğünde, m. 135 hükmüne dayanılarak bir unutulma hakkı talebinden bahsedilemeyeceği kanaatindeyiz.

Kişisel verilere yönelik bir diğer güvence olan TCK m. 136, kişisel verilerin hukuka aykırı olarak bir başkasına verilmesi, yayılması veya ele geçirilmesini konu almakta ve ikinci fıkrada da suçun nitelikli hâli düzenlenmektedir⁶⁰. Failin eylemine bakıldığında seçimlik hareketli olduğu anlaşılan suç, verilerin hukuka aykırı bir biçimde verilmesi, yayılması ya da ele geçirilmesi şeklinden üç farklı hareketten herhangi birinin icra edilmesiyle birlikte tamamlanmış olacaktır⁶¹. Burada dikkat çekilmesi gereken ve önem arz eden husus; verilerin hukuka aykırı yollarla verilmesi, yayılması ya da ele geçirilmesi seçenekleri düzenlenirken, söz konusu verilerin kaydedilmesi noktasında hukuka uygunluk ya da aykırılık noktasında herhangi bir ayrıma gidilmemiş olmasıdır⁶². Dolayısıyla ister hukuka uygun ister hukuka aykırı olarak kaydedilmiş olsun, kişisel verileri hukuka aykırı olarak başkalarına vermek, yaymak veya ele geçirmek, ilgili suçu meydana getirecektir⁶³. Bu çerçevede, kaydedilmeleri esnasında herhangi bir hukuka aykırılık bulunmasa dahi, sonrasında hukuka aykırı olarak yayılan veriler için de, TCK m. 136 kapsamında bir unutulma hakkı talebinden bahsedilemeyeceği kanaatindeyiz. Zira, unutulma hakkının bilgi unsurunda ifade etmiş olduğumuz üzere, hukuka uygun olarak edinilen ve yine hukuka uygun olarak alenî hâle gelen veriler unutulma hakkının konusunu oluşturmaktadır.

Kişisel verilerin korunmasına yönelik açıklık getireceğimiz son düzenleme TCK m. 138 hükmüdür⁶⁴. Söz konusu madde, 6698 sayılı Kanun m. 17’de yapılan atıf nedeniyle unutulma hakkı açısından önem taşımaktadır. Kişisel verilerin yok

⁶⁰ TCK, m. 136: “(1) Kişisel verileri, hukuka aykırı olarak bir başkasına veren, yayan veya ele geçiren kişi, iki yıldan dört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) (Ek:17/10/2019-7188/17 md.) Suçun konusunun, Ceza Muhakemesi Kanununun 236’ncı maddesinin beşinci ve altıncı fıkraları uyarınca kayda alınan beyan ve görüntüler olması durumunda verilecek ceza bir kat artırılır.”

⁶¹ Dülger, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, §13, para. 149, s.733.; Özbek, Veli Özer/Doğan, Koray/Bacaksız, Pınar/Tepe, İlker; Türk Ceza Hukuku - Özel Hükümler, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2020, s.597-598.

⁶² Benzer hususa dikkat çeken görüş için bkz. Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.484.

⁶³ TCK m. 136, Madde Gerekçesi.

⁶⁴ TCK, m. 138: “(1) Kanunların belirlediği sürelerin geçmiş olmasına karşın verileri sistem içinde yok etmekle yükümlü olanlara görevlerini yerine getirmediklerinde bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) (Ek: 21/2/2014-6526/5 md.) Suçun konusunun Ceza Muhakemesi Kanunu hükümlerine göre ortadan kaldırılması veya yok edilmesi gereken veri olması hâlinde verilecek ceza bir kat artırılır.”

edilmemesini bir suç olarak düzenleyen maddenin ilk fıkrasında, suçun unsurlarına yer verilerek hangi şart ve eylem neticesinde doğacağı anlatılmış; ikinci fıkrada ise verinin sahip olduğu özellik dolayısıyla cezayı artıran nitelikli bir hâl düzenlenmiştir. “*Verileri sistem içinde yok etmekle yükümlü kişiler*” ibaresinden; suçun konusunun halihazırda sistem içerisinde işlenmiş ve kaydedilmiş veriler olduğu ve suçun faili bakımından da özgü bir suçtan bahsedildiği anlaşılmaktadır⁶⁵.

Unutulma hakkı bakımından bu düzenlemenin önemi, bir sonraki başlıkta işleyeceğimiz 6698 sayılı Kanun’a dayanmaktadır. Zira Kanun’un 17. maddesinde TCK m. 138 hükmüne işaret edilmiş ve işlenmesini gerektiren sebepleri yitirmiş verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hâle getirilmesi görevini süresinde yerine getirmeyen veri sorumlularının, ilgili suç kapsamında cezalandırılacağı düzenlenmiştir⁶⁶. Verilerin silinmesi, yok edilmesi ya da anonim hâle getirilmesine yönelik tedbirler, unutulma hakkının uygulamadaki karşılığına birer örnektir. Dolayısıyla, unutulma hakkı talebine olumlu bir yanıt alan kişinin, yükümlülüğünü yerine getirmeyen bir veri sorumlusu tarafından yeni bir hak ihlâline uğraması, TCK m. 138 hükmünde öngörülen cezaî müeyyideler ile önlenebilecektir.

D. 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Hakkında Kanun (“6698 sayılı Kanun”) Kapsamında Unutulma Hakkı

Başlığımızda, 6698 sayılı Kanun’u gerektiren koşullar ve bu koşullar çerçevesinde Kanun’a duyulan gereksinimden başlanarak, unutulma hakkının dayandırılabilmesi için hükümlere ilişkin bir değerlendirme yapılacaktır. Bir yandan 6698 sayılı Kanun’a ilişkin genel açıklamalara yer verilirken, diğer taraftan unutulma hakkı eksenli bir yaklaşım gözetilecek ve hakkın hangi şartlar altında uygulanabileceği sorusuna yanıt aranacaktır.

⁶⁵ Özbek/Doğan/Bacaksız/Tepe, Türk Ceza Hukuku, s.602.

⁶⁶ 6698 sayılı Kanun, m. 17/2: “Bu Kanunun 7’nci maddesi hükmüne aykırı olarak; kişisel verileri silmeyen veya anonim hâle getirmeyenler 5237 sayılı Kanunun 138’inci maddesine göre cezalandırılır.”

1. Tarihsel Süreç

Çalışmamızda sıklıkla sözünü ettiğimiz üzere, teknolojinin getirileri kapsamında veri dolaşımının ciddi derecede kolaylaşmış olması, kişisel verilerin önemini günden güne artırmış ve hatta değeri yükselişe geçen bir kaynak hâline getirmiştir. Bu anlamda 70’li ve 80’li yıllardan itibaren ortaya çıkan veri koruma bilinci ve bu çerçevede geliştirilen hukukî güvenceler, elbette ki Türk hukukuna da sirayet etmiştir. Nitekim, ülkemizde kişisel verilerin korunmasına yönelik ilk çalışma, 1979 yılında Adalet Bakanlığı’nda çalışan Prof. Dr. Durmuş Tezcan tarafından yapılmış⁶⁷ fakat bu çalışmalar yasa taslağına dönüşmemiştir⁶⁸. Uluslararası hukuk kaynaklarını açıkladığımız bölümde yer verdiğimiz 108 sayılı Sözleşme, 28.01.1981 tarihinde imzaya açılmış ve Türkiye, Sözleşme’yi bu tarihte imzalayan ülkelerden biri olmuştur⁶⁹.

108 sayılı Sözleşme’ye taraf olan devletlerin her biri, kişisel verilerin korunmasına dair temel ilkelerin kendi iç hukuklarında işler hâle gelebilmesi adına gerekli olan ulusal düzenlemeleri, en geç Sözleşme’nin yürürlüğe girerek bağlayıcı hâle geldiği tarihe dek gerçekleştirmek ile yükümlü kılınmıştır⁷⁰. Bu sebeple, kişisel verilerin korunması amacıyla gerçekleşen ilk kanun çalışmaları 1989 yılında başlamış ve bir yasa tasarısı hazırlanmak üzere ilk Komisyon 13.09.1995 tarihinde kurulmuştur⁷¹. Çalışmalarını tamamlayamayan bu Komisyon’un ardından, 2000 yılında ikinci bir komisyon oluşturulmuş ve “*Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı*” adıyla 2008 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne (“TBMM”) sevk edilen bu Tasarı, yasama dönemi sona erdiği için kadük hâle gelerek Genel Kurul gündemine alınamamıştır⁷². 2010 yılına gelindiğinde ise, yapılan Anayasa

⁶⁷ Tezcan, Durmuş; “Bilgisayarın Hukukta Kullanılması ve Özellikle Adli Sicil Sisteminin Mekanik Hale Dönüştürülmesi”, Adalet Dergisi, 1979, No.1-2, s.53-79.

⁶⁸ Öztürk/Çalışkan, “Kanun Hakkında Genel Değerlendirmeler”, s.278.

⁶⁹ Her ne kadar 28 Ocak 1981 tarihinde imzalanmış olsa da, Sözleşme metninin resmî Resmî Gazete’de yayımlanması ve yürürlüğe girmesi ancak 2016 yılında gerçekleşmiştir.

⁷⁰ 108 sayılı Sözleşme, m. 4.

⁷¹ Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.347.

⁷² KVKK, “Kişisel Verilerin Korunması Alanında Uluslararası ve Ulusal Düzenlemeler”, s.13, (Çevrimiçi) <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4183/Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Alaninda-Uluslararası-ve-Ulusal-Düzenlemeler>, (e.t. 17.01.2021).; “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Uygulaması”, s.16, (Çevrimiçi) <https://www.kvkk.gov.tr/yayinlar/KİŞİSEL%20VERİLERİN%20KORUNMASI%20KANUNU%20VE%20UYGULAMASI.pdf>, (e.t.17.01.2021). (vurgu eklenmiştir)

değişikliğiyle AY m. 20/3 uyarınca kişisel verilerin korunması hakkı anayasal bir statüye kavuşmuş ve hakka ilişkin esas ve usullerin kanunla düzenlenmesine karar verilmiştir. Ayrıca, Türkiye'nin AB'ye tam üyelik sürecinde, müzakere fasıllarından dördünün doğrudan kişisel verilerle ilgili olması uyarınca, bu fasılların ilerleyebilmesi için kişisel verilerin korunmasına ilişkin temel bir kanunun yürürlüğe girmesi gerekmiştir⁷³. Bununla birlikte, yurtdışına veri aktarımının hangi usul ve esaslara bağlı olduğunu belirleyen kanunî bir düzenlemenin eksikliği; hem güvenlik birimlerimiz arasında elektronik veri paylaşımı hususunda, hem de yabancı sermayenin ülkemizdeki yatırımlarını kontrol edebilmesi noktasında sorun hâline gelmiştir⁷⁴.

Sözü edilen tüm bu gerekçeler ışığında, 2014 yılında Adalet Bakanlığı öncülüğünde bir kanun tasarısı hazırlanmış, ancak bu tasarı da 2008 yılında sevk edilen tasarı metni ile aynı kaderi paylaşmıştır⁷⁵. Son olarak 18.01.2016 tarihine gelindiğinde yeni bir tasarı Meclis'e gönderilmiş ve diğer tasarıların aksine son derece süratli yönetilen bir sürecin ardından⁷⁶, 24.03.2016'da TBMM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. 07.04.2016 tarih ve 29677 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan “6698 sayılı *Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nun (6698 sayılı Kanun)*” bir kısım hükümlerinin Resmî Gazete'de yayımlandığı tarih itibarıyla, geri kalan hükümlerinin ise altı ay sonra yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır⁷⁷.

2. Genel Açıklamalar

Kabul edilen 6698 sayılı Kanun'un hem genel hatları hem de madde hükümleri ve gerekçeleri incelendiğinde, temel olarak 95/46/EC sayılı AB Direktifi esas alınarak oluşturulduğu anlaşılmakta⁷⁸ ve hatta bazı madde gerekçelerinde Direktif'e doğrudan

⁷³ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Genel Gerekçe, s.15, (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0541.pdf>, (e.t. 17.01.2021).

⁷⁴ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Genel Gerekçe, s.15-16.; **KVKK**, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Uygulaması”, s.9.

⁷⁵ **KVKK**, “Kişisel Verilerin Korunması Alanında Uluslararası ve Ulusal Düzenlemeler”, s.13.; “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Uygulaması”, s.16.

⁷⁶ Benzer görüş için **bkz. Sözüer**, Unutulma Hakkı, s.171.

⁷⁷ **6698 sayılı Kanun**, m. 32: “*Bu Kanunun;*

a) 8'inci, 9'uncu, 11'inci, 13'üncü, 14'üncü, 15'inci, 16'ncı, 17'nci ve 18'inci maddeleri yayımı tarihinden altı ay sonra,

b) Diğer maddeleri ise yayımı tarihinde, yürürlüğe girer.” (vurgu eklenmiştir)

⁷⁸ **KVKK**, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Uygulaması”, s.13.; **Küzeci**, *Kişisel Verilerin Korunması*, s.352.; **Dülger**, *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku*, §7, para. 29, s.323. Her iki veri koruma metni arasındaki benzerlik ve örneklemeler için **bkz. Korkmaz**, İbrahim, “Kişisel Verilerin

atıf yapıldığı görülmektedir⁷⁹. Doktrinde, oluşturulacak veri koruma mevzuatında AB'nin değişikliğe gitmeye hazırlandığı bir metnin dikkate alınması eleştiri konusu olmuştur⁸⁰. Nitekim, 6698 sayılı Kanun'un Resmî Gazete yayımlanmasından yalnızca bir hafta sonra, 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nin yerine geçecek AB Genel Veri Koruma Tüzüğü onaylanmıştır. Dolayısıyla, ileri sürülen eleştiriler isabetli olmakla birlikte; 6698 sayılı Kanun'un kabulüne dek veri korumasına ilişkin herhangi bir düzenlemenin bulunmadığı göz önüne alındığında, konunun yasal bir güvenceye kavuşturulmuş olması oldukça önemlidir⁸¹.

Kanun'un ilk maddesinde kabul edilen yasa ile amaçlanan husus, *“kişisel verilerin işlenmesinde başta özel hayatın gizliliği olmak üzere kişilerin temel hak ve özgürlüklerini korumak ve kişisel verileri işleyen gerçek ve tüzel kişilerin yükümlülükleri ile uyacakları usul ve esasları düzenlemek”* tir⁸². Madde gerekçesine göre, *“kişisel verilerin işlenmesinin disiplin altına alınması”* da, ilgili hüküm ile amaçlanan hususlardan bir tanesidir⁸³. Böylelikle, 6698 sayılı Kanun'la birlikte, kişisel verilerin hangi kural ve şartlarda işlenebileceğinin açıklığa kavuşturulması ve hukuka aykırı veri işlemenin önüne geçilerek kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması amacı güdülmüştür. Bu çerçevede madde lafzından hareketle, kanunun amacı ve korumakta olduğu hukukî menfaate ilişkin hak temelli bir yaklaşım benimsendiği görülmüştür.

Kanun'un bir sonraki maddesinde belirlenen kapsam uyarınca hükümlerin uygulama alanı bulacağı kişi ve durumlar açıklanmıştır. 6698 sayılı Kanun m. 2'ye göre Kanun'daki hükümler; *“kişisel verileri işlenen gerçek kişiler ile bu verileri tamamen veya kısmen otomatik olan ya da herhangi bir veri kayıt sisteminin parçası olmak kaydıyla otomatik olmayan yollarla işleyen gerçek ve tüzel kişileri”* kapsamaktadır⁸⁴. Kapsama ilişkin olarak Kanun hükümlerinin uygulanmayacağı

Korunması Kanunu Hakkında Bir Değerlendirme (An Assessment of the Law on Protection of Personal Data)”, TBB Dergisi, Ankara 2016, S.124, s. 81-152.

⁷⁹ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Gerekçe m. 3, 10, 19 ve 21, s.18, 23, 26 ve 27.

⁸⁰ **Dülger**, *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku*, §7, para. 29, s.323.

⁸¹ **Dülger**, *Kişisel Verilerin Korunması Hukuku*, §7, para. 29-30, s.323-324.

⁸² **6698 sayılı Kanun**, m.1. (vurgu eklenmiştir)

⁸³ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Madde Gerekçeleri, m.1, s.18. (vurgu eklenmiştir)

⁸⁴ **6698 sayılı Kanun**, m.2.

birtakım istisnaî hâller m. 28 hükmünde sayılmakta olup, konu hakkındaki açıklamalarımız bir sonraki alt başlıkta yapılmak üzere çalışmamızın ilerleyen kısmına bırakılmıştır⁸⁵.

Kanun'daki tanımları irdelemek gerekirse, “*kişisel veri*⁸⁶” ile “*veri sorumlusu*⁸⁷” kavramları hakkında yapılan açıklamaların, 95/46/EC sayılı AB Direktifi'nde yer alan tanımlar ile oldukça benzer olduğu anlaşılmaktadır. Yine Direktif'te olduğu gibi Kanun'da da hakkın öznesini sadece gerçek kişiler oluşturmaktadır. Zira, hem yukarıda bahsi geçen m. 2'de hem de m. 3/1 (ç) bendinde yer alan “*ilgili kişi*” tanımında, “*kişisel verisi işlenen gerçek kişi*” ifadesi kullanılmıştır⁸⁸. Fakat veri sorumluları ile veri işleyenler bakımından gerçek ya da tüzel kişiliğe dair ikili bir ayrıma gidilmediği gibi; işbu Kanun hükümlerinin kapsamı bakımından, özel sektör ve kamu sektörü arasında da herhangi bir ayrım öngörülmemiştir⁸⁹. Bu noktada veri sorumlusu ile veri işleyen arasındaki farka da kısaca değinmek gerekirse, kavramlar arasındaki ayrım kişisel verilerin işlenmesi sürecinin yönetim yetkisine dayanmaktadır. Zira veri sorumlusu, kişisel verilerin işleme amaç, araç, yol ve yöntemini belirleyen, yani başka bir deyişle sürecin tüm koordinesinden sorumlu olan kişiyi ifade ederken; veri işleyen ise, kişisel verileri veri sorumlusunun verdiği yetkiye dayanarak ve yine onun adına işleyen kişi anlamına gelmektedir⁹⁰.

Kişisel verilerin nasıl ve hangi yolla işlendiği takdirde Kanun kapsamında değerlendirileceği hususuna değinmek gerekirse, verilerin otomatik ya da otomatik olmayan yollarla işlenmesi arasında bir ayrıma gidilmemiştir. 6698 sayılı Kanun m. 3/1 (e) bendine göre; “*verilerin elde edilmesi, kaydedilmesi, depolanması, muhafaza edilmesi, değiştirilmesi, yeniden düzenlenmesi, açıklanması, aktarılması, devralınması, elde edilebilir hâle getirilmesi, sınıflandırılması ya da kullanılmasının*

⁸⁵ bkz.: aŞ. Üçüncü Bölüm, I. D. 3. Başlık.

⁸⁶ 6698 sayılı Kanun, m.3/1 (d): “*Kişisel veri: Kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ilişkin her türlü bilgiyi (...) ifade eder.*” (vurgu eklenmiştir)

⁸⁷ 6698 sayılı Kanun, m.3/1 (ı): “*Veri sorumlusu: Kişisel verilerin işleme amaçlarını ve vasıtalarını belirleyen, veri kayıt sisteminin kurulmasından ve yönetilmesinden sorumlu olan gerçek veya tüzel kişiyi (...) ifade eder.*” (vurgu eklenmiştir)

⁸⁸ 6698 sayılı Kanun, m.3/1 (ç) bendi. (vurgu eklenmiştir)

⁸⁹ Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi, Madde Gerekçeleri, m.2 ve 3/6-7, s.18, 19.

⁹⁰ 6698 sayılı Kanun, m.3/1 (ğ) ve (ı) bentleri.

engellenmesi gibi veriler üzerinde gerçekleştirilen her türlü işlem⁹¹” işbu Kanun kapsamında kişisel verilerin işlenmesi olarak tanımlanacaktır.

Kişisel verilerin işlenmesine işlenme şartlarının açıklandığı m. 5 hükmündeki “*Kişisel veriler ilgili kişinin açık rızası olmaksızın işlenemez*”⁹².” ifadesi ile, AY m. 20/3 düzenlemesine benzer şekilde ilgili kişinin açık rızası aranmıştır. Kanun’da tanımı yapılan açık rıza, “*Belirli bir konuya ilişkin, bilgilendirilmeye dayanan ve özgür iradeyle açıklanan rıza*” anlamına gelmektedir⁹³. 95/46/EC sayılı AB Direktifi ile AB Genel Veri Koruma Tüzüğü metinlerinde, “*açık rıza*” şeklinde özel ve ayrı bir ibare bulunmamaktadır. Fakat, Direktif’in 7. maddesinde düzenlenen veri işleme şartlarında veri öznesi tarafından verilecek rızanın “*açık, kesin ve net bir biçimde*” olması gerektiği hükme alınmıştır⁹⁴. Benzer şekilde Tüzük’ün 4. maddesinde yer alan veri sahibinin rızası, “*(...) açık bir onay eylemiyle kendisine ait kişisel verilerin işlenmesine özgür bir şekilde onay verdiğini gösteren, spesifik, bilinçli ve açık bir gösterge*” şeklinde tanımlanmıştır⁹⁵.

Veri işleme faaliyetini hukuka uygun hâle gelmesi yalnızca veri öznesi kişinin açık rızasına bağlı değildir. Kanun’da, kişisel verilerin işlenmesinde açık rızanın aranmadığı koşullar m. 5/2’de sıralanmıştır⁹⁶. İlgili fıkranın (d) bendinde yer alan “*verilerin ilgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması*” koşulu, unutulma hakkı açısından değinilmesi gereken bir düzenlemedir. Madde gerekçesinde yapılan açıklamaya göre, ilgili kişinin kendisine ait verileri yine kendisinin alenileştirmesi; kamuoyu ile paylaşılan ve toplumun geri kalanı tarafından bilinebilecek hâle gelen bu

⁹¹ 6698 sayılı Kanun, m.3/1 (e) bendi. (vurgu eklenmiştir)

⁹² 6698 sayılı Kanun, m.5/1. (vurgu eklenmiştir)

⁹³ 6698 sayılı Kanun, m.3/1 (a) bendi. (vurgu eklenmiştir)

⁹⁴ 95/46/EC sayılı AB Direktifi, m. 7 (a) bendi. (vurgu eklenmiştir)

⁹⁵ AB Genel Veri Koruma Tüzüğü, m. 4/11 hükmü. (vurgu eklenmiştir)

⁹⁶ 6698 sayılı Kanun, m.5/2: “*“Aşağıdaki şartlardan birinin varlığı hâlinde, ilgili kişinin açık rızası aranmaksızın kişisel verilerinin işlenmesi mümkündür:*

a) Kanunlarda açıkça öngörülmesi.

b) Fiili imkânsızlık nedeniyle rızasını açıklayamayacak durumda bulunan veya rızasına hukuki geçerlilik tanınmayan kişinin kendisinin ya da bir başkasının hayatı veya beden bütünlüğünün korunması için zorunlu olması.

c) Bir sözleşmenin kurulması veya ifasıyla doğrudan doğruya ilgili olması kaydıyla, sözleşmenin taraflarına ait kişisel verilerin işlenmesinin gerekli olması.

ç) Veri sorumlusunun hukuki yükümlülüğünü yerine getirebilmesi için zorunlu olması.

d) İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş olması.

e) Bir hakkın tesisi, kullanılması veya korunması için veri işlemenin zorunlu olması.

f) İlgili kişinin temel hak ve özgürlüklerine zarar vermemek kaydıyla, veri sorumlusunun meşru menfaatleri için veri işlenmesinin zorunlu olması.”

tür verilerin işlenmesinde, korunması gereken hukukî yararı ortadan kaldıran bir durumdur⁹⁷. Kişisel verilerin sahibi tarafından alenileştirildiği koşula benzer bir düzenlemeye, 95/46/EC sayılı AB Direktifi ile AB Genel Veri Koruma Tüzüğü metinlerinin “*özel kategorilerdeki kişisel verilerin işlenme koşulları*” hakkındaki bölümlerde rastlanmaktadır. Zira, Direktif m. 8/2 (e) ile Tüzük m. 9/2 (e) bentlerinde kullanılan “*veri sahibi tarafından açık bir biçimde kamuya açıklanan veri*” ifadeleri, ilgili verilerin işlenmesini hukuka uygun hâle getirmektedir⁹⁸.

3. İstisnâî Hâller

Kişisel verilerin işlenmesine dair yukarıda sıraladığımız hâllerin yanı sıra, Kanun’un “*İstisnalar*” başlığı altında m. 28’de yer alan kapsam dışı hususlar açıklanmıştır. Maddenin ilk fıkrasındaki koşulların gerçekleşmesi durumunda, Kanun’un hiçbir hükmü uygulama alanı bulamayacak ve mutlak bir istisnadan söz edilmekte⁹⁹ iken; ikinci fıkra ise mutlak olmayan ve şarta bağlı bir istisnadan bahsedilmektedir. Zira, fıkradaki şartların gerçekleşmesi durumunda ve Kanun’un amacına ve temel ilkelerine uygun ve orantılı olmak kaydıyla, veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğü ile zararın giderilmesini talep etme hakkı hariç olmak üzere, ilgili kişinin hakları ve Veri Sorumluları Siciline kayıt yükümlülüğüne ilişkin hükümler uygulama alanı bulamayacaktır¹⁰⁰.

⁹⁷ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Madde Gerekçeleri, m.5/8, s.20.

⁹⁸ **95/46/EC sayılı AB Direktifi**, m. 8/2 (e) bendi.; **AB Genel Veri Koruma Tüzüğü**, m. 9/2 (e) bendi. (vurgu eklenmiştir)

⁹⁹ **6698 sayılı Kanun**, m.28/1: “*Bu Kanun hükümleri aşağıdaki hâllerde uygulanmaz:*

a) *Kişisel verilerin, üçüncü kişilere verilmemek ve veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklerle uyulmak kaydıyla gerçek kişiler tarafından tamamen kendisiyle veya aynı konutta yaşayan aile fertleriyle ilgili faaliyetler kapsamında işlenmesi.*

b) *Kişisel verilerin resmi istatistik ile anonim hâle getirilmek suretiyle araştırma, planlama ve istatistik gibi amaçlarla işlenmesi.*

c) *Kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini, ekonomik güvenliği, özel hayatın gizliliğini veya kişilik haklarını ihlal etmemek ya da suç teşkil etmemek kaydıyla, sanat, tarih, edebiyat veya bilimsel amaçlarla ya da ifade özgürlüğü kapsamında işlenmesi.*

ç) *Kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini veya ekonomik güvenliği sağlamaya yönelik olarak kanunla görev ve yetki verilmiş kamu kurum ve kuruluşları tarafından yürütülen önleyici, koruyucu ve istihbarî faaliyetler kapsamında işlenmesi.*

d) *Kişisel verilerin soruşturma, kovuşturma, yargılama veya infaz işlemlerine ilişkin olarak yargı makamları veya infaz mercileri tarafından işlenmesi.”*

¹⁰⁰ **6698 sayılı Kanun**, m.28/2: “*Bu Kanunun amacına ve temel ilkelerine uygun ve orantılı olmak kaydıyla veri sorumlusunun aydınlatma yükümlülüğünü düzenleyen 10’uncu, zararın giderilmesini talep etme hakkı hariç, ilgili kişinin haklarını düzenleyen 11’inci ve Veri Sorumluları Siciline kayıt yükümlülüğünü düzenleyen 16’ncı maddeleri aşağıdaki hâllerde uygulanmaz:*

6698 sayılı Kanun m. 28/1 (a) ve (c) bentleri, unutulma hakkı uygulama kapsamı bakımından önemlidir. Fıkranın (a) bendine göre; kişinin tamamen kendisiyle veya aynı konutta yaşayan aile fertleri ile ilgili faaliyetler kapsamında işlenen veriler, üçüncü kişilere verilmemek ve veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklerle uyulmak kaydıyla 6698 sayılı Kanun’un uygulama alanı dışında kalacaktır¹⁰¹. Söz konusu düzenleme, verilerin aile içinde işlenmesi ve üçüncü kişilere verilmeme koşulları çerçevesince sınırlanmıştır. Bu noktada, ilk olarak “*verilerin üçüncü kişilere verilmesi*” ifadesinden anlaşılması gerekenin ne olduğu tespit edilmelidir. Kişisel Verileri Koruma Kurumu’nun (“KVKK”) 6698 sayılı Kanun’u ve uygulaması hakkında yayımladığı rehberde vermiş olduğu örneğe göre; doğum günü gibi özel günlerde aile içerisinde çekilen fotoğraflar bu Kanun kapsamında olmamakla birlikte, çekilen fotoğrafların aleni olacak şekilde sosyal medyada paylaşılması durumunda istisnadan söz edilemeyecektir¹⁰². Dolayısıyla, kişisel verilerin aile üyeleri dışına çıkması ile birlikte herhangi bir istisna uygulanmayacak ve aleni hâle gelmiş veriler Kanun kapsamında kabul edilecektir.

İkinci olarak, aynı bentte yer alan “*veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklerle uyulmak*” ifadesi, kendi içinde sorunlu bir ifadedir. Zira, 6698 sayılı Kanun’un veri güvenliğine ilişkin yükümlülükleri düzenleyen m. 12 hükmünde, veri sorumlularının görev ve sorumluluklarından bahsedilmiştir. Ancak m. 28/1 (a) kapsamında aile fertleri, ne veri sorumlusu sıfatını taşımakta ne de 6698 sayılı Kanun hükümlerine tabi olmaktadır. Dolayısıyla bu kişilerin, söz konusu şartlar altında veri güvenliğine ilişkin yükümlülüklerle nasıl uyacakları konusu, belirsizliğini korumaktadır.

6698 sayılı Kanun m. 28/1’de değinilecek son husus ise (c) bendinde yer alan düzenlemedir. İlgili bende göre; “*kişisel verilerin millî savunmayı, millî güvenliği, kamu güvenliğini, kamu düzenini, ekonomik güvenliği, özel hayatın gizliliğini veya kişilik haklarını ihlal etmemek ya da suç teşkil etmemek kaydıyla, sanat, tarih, edebiyat*

a) Kişisel veri işlemenin suç işlenmesinin önlenmesi veya suç soruşturması için gerekli olması.

b) İlgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş kişisel verilerin işlenmesi.

c) Kişisel veri işlemenin kanunun verdiği yetkiye dayanarak görevli ve yetkili kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarınca, denetleme veya düzenleme görevlerinin yürütülmesi ile disiplin soruşturma veya kovuşturması için gerekli olması.

ç) Kişisel veri işlemenin bütçe, vergi ve mali konulara ilişkin olarak Devletin ekonomik ve mali çıkarlarının korunması için gerekli olması.”

¹⁰¹ 6698 sayılı Kanun, m.28/1 (a) bendi.

¹⁰² KVKK, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Uygulaması”, s.24.

veya bilimsel amaçlarla ya da ifade özgürlüğü kapsamında işlenmesi” hâlinde 6698 sayılı Kanun hükümleri uygulanmayacaktır¹⁰³. Söz konusu düzenlemenin önemi; unutulma hakkı ile rekâbet hâlinde olan ifade özgürlüğünden bahsederek hakların dengelenmesini işaret etmesinden kaynaklanmaktadır. Nitekim madde hükmünde açık ve net bir biçimde, ifade özgürlüğünün yerine getirilmesi esnasında bireyin özel hayatının gizliliği veya kişilik haklarının ihlâl edilmemesi gerektiği ifade edilmiştir.

28. maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen kısmî istisna hâllerini incelemek gerekirse; fıkra da sayılanlar arasında unutulma hakkı ile bağlantılı olabilecek ilk husus, *“kişisel veri işlemenin suç işlenmesinin önlenmesi veya suç soruşturması için gerekli olması”* hâlidir¹⁰⁴. Fakat başlığımızın ilk paragrafında belirttiğimiz gibi, m. 28/2’de yer alan hâllerin Kanun’un ilgili hükümlerine birer istisna oluşturabilmesi için, Kanun’un amacına ve temel ilkelerine uygun ve orantılı olma koşulunun da sağlanması gerekmektedir. Dolayısıyla m. 28/2 (a) bendinde düzenlenen ve suç işlemenin önlenmesi veya suç soruşturması için gereklilik durumu nedeniyle verilerin silinememesi, yok edilememesi veyahut anonim hâle getirilememesi, Kanun’un amacına ve temel ilkelerine uygun ve orantılı olmalıdır. KVKK’nın uygulama rehberinde konuya ilişkin verdiği örnekte, polisin ciddi bir suç şüphesi kapsamında ilgilinin kişisel verilerini işlemesinden bahsedilmiştir. Nitekim polisin hangi kişisel verilerini işlediği veya hangi amaçlarla işlediğini şüpheliye anlatması halinde, şüphelinin ilgili verileri yok etmesi veya silmesi riski doğacaktır¹⁰⁵. Suç işlemenin önlenmesi ve suç soruşturması hususları ile bağlantılı olarak, m. 28/1 (d) bendinde *“kişisel verilerin soruşturma, kovuşturma, yargılama veya infaz işlemlerine ilişkin olarak yargı makamları veya infaz mercileri tarafından”* işlenen kişisel verilerin, tamamen Kanun’un kapsamı dışında tutulacağı ifade edilmiştir¹⁰⁶. Bu amaç doğrultusunda işlenen veriler söz konusu olduğunda, 6698 sayılı Kanun’da yer alan güvence ve haklardan yararlanılamayacaktır.

28. maddenin ikinci fıkrasında düzenlenen ve unutulma hakkı ile bağlantılı olabilecek son önemli husus ise, Kanun’a ilişkin genel açıklamalarda değinmiş

¹⁰³ 6698 sayılı Kanun, m.28/1 (c) bendi. (vurgu eklenmiştir)

¹⁰⁴ 6698 sayılı Kanun, m.28/2 (a) bendi. (vurgu eklenmiştir)

¹⁰⁵ KVKK, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Uygulaması”, s.26.

¹⁰⁶ 6698 sayılı Kanun, m.28/1 (d) bendi. (vurgu eklenmiştir)

olduğumuz “*ilgili kişinin kendisi tarafından alenileştirilmiş kişisel verilerin işlenmesi*” durumudur¹⁰⁷. Bahsi geçen düzenlemeye ilişkin akla gelebilecek ilk örnek, kişilerin kendilerine ait bilgi veya fotoğrafları sosyal medya hesaplarında paylaşımlarıdır. KVKK’nın yayımladığı uygulama rehberinde de bu örneğe yer verilmiş ve kişinin herkesin erişimine açık bir şekilde sosyal medya hesabında kişisel verisini paylaşması halinde işlenen verinin, bu istisna kapsamında olduğu ifade edilmiştir¹⁰⁸. Söz konusu örnekten yola çıkılarak, bir internet kullanıcısının sosyal medya platformunda takipleştiği bir kişiye ait fotoğrafların ekran görüntüsünü alması durumunda ne olacağı sorusu akla gelebilmektedir. Bu örneğe ilişkin olarak doktrinde, ekran görüntüsünü alan kullanıcının, fotoğraf sahibi kişinin görüntüsünü hukuka aykırı bir amaçla kullanmadığı sürece, yapılan eylemin söz konusu istisnaî hâl kapsamında değerlendirileceği ifade edilmiştir¹⁰⁹.

Kişinin kendisine ait verileri alenileştirdiği durumlara vermiş olduğumuz bu örnekler, bilhassa çevrimiçi unutulma hakkının hayata geçirilebilmesi bakımından oldukça önem arz etmektedir. 6698 sayılı Kanun hakkında yapmış olduğumuz genel açıklamalarda ifade ettiğimiz üzere, veri öznesi kişinin kendisi hakkındaki verileri üçüncü kişilerle paylaşarak aleni hâle getirmesi, hukuka uygun veri işleme faaliyetine bir örnektir. Söz konusu hukuka uygun verilerin, 6698 sayılı Kanun m. 11 hükmünde “*ilgili kişinin hakları*” başlığı altında düzenlenen haklar doğrultusunda, başta silinmesi olmak üzere, yok edilmesi veya anonimleştirilmesi talep edilebilecektir. Fakat ilgili kişi tarafından alenî hâle gelen bu veriler; hem hukuka uygun olarak işlenmiş veri olarak kabul edilmekte hem de m. 28/2 (b) bendi kapsamında bir istisnaî hâl olarak düzenlenerek kısmî de olsa Kanun’un kapsamı dışında bırakılmıştır. Dolayısıyla, kişinin verilerini kendisinin alenileştirmiş olması hâlinin, unutulma hakkı ya da Kanun’da ilgili kişiye tanınan haklar önünde bir engel oluşturmaması için; ilgili haklardan yararlanılmaması sonucunda orantısız bir etkinin doğması ve bu durumun Kanun’un amaç ve temel ilkelerine aykırı olması gerekecektir.

¹⁰⁷ 6698 sayılı Kanun, m.28/2 (b) bendi. (vurgu eklenmiştir)

¹⁰⁸ KVKK, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Uygulaması”, s.26.

¹⁰⁹ Dülger, Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, §7, para. 161, s.360.

4. Unutulma Hakkının Dayanağı Olarak Nitelendirilebilecek Madde Hükümleri

6698 sayılı Kanun'da, unutulma hakkına ilişkin bağımsız ve müstakil bir hak tahsis edilmemiştir. Ancak çalışmamızın genelinde ifade etmiş olduğumuz üzere, veri koruma hukukuna hâkim olan ilkeler, unutulma hakkının uygulanabilirliği açısından önem arz etmektedir. Bu anlamda, başlığımızda ilk olarak Kanun'daki genel ilkeler hakkında bilgi verilecek ve ardından ilgili kişinin haklarından biri olan “*kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hâle getirilmesi hakkı*” açıklanacaktır.

a. Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Temel İlkeler

Kişisel verilerin işlenmesine ilişkin temel ilkeler, 6698 sayılı Kanun'un 4. maddesinde düzenlenmiştir¹¹⁰. Söz konusu ilkeler, 95/46/EC sayılı AB Direktifi m. 6'daki veri kalitesine ilişkin açıklamış olduğumuz ilkeler ile neredeyse birebir aynıdır¹¹¹ ve dolayısıyla unutulma hakkı ile bağlantılıdır.

Çalışmamızın genelinde pek çok kez açıkladığımız bu ilkelerin 6698 sayılı Kanun'daki görünümü, unutulma hakkının da Kanun kapsamındaki uygulanabilirliği hakkında ipuçları vermektedir. Bu çerçevede, temel ilkelerin başında gelen hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma ilkesi, kişisel verilerin konu olduğu başta işleme olmak üzere kaydedilme, depolanma gibi her türlü faaliyette dikkate alınması gereken ve olmazsa olmaz nitelikte bir ilkedir. Verilerin hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olarak işlenebilmesi için, öncelikle Kanun'un 5. maddesi uyarınca ele alınan veri işleme şartlarına ve veri koruma hukukuna ilişkin yürürlükteki mevzuatlara uyulmalıdır. Hukuka uygun olarak işlenen ve yayılan veriler, unutulma hakkını oluşturan unsurlardan biridir.

¹¹⁰ **6698 sayılı Kanun**, m. 4: ““(1) Kişisel veriler, ancak bu Kanunda ve diğer kanunlarda öngörülen usul ve esaslara uygun olarak işlenebilir.

(2) Kişisel verilerin işlenmesinde aşağıdaki ilkelere uyulması zorunludur:

a) Hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olma.

b) Doğru ve gerektiğinde güncel olma.

c) Belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenme.

ç) İşlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olma.

d) İlgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilme.”

¹¹¹ **bkz.: yuk.** İkinci Bölüm, I. D. 2. b. Başlık.

Verilerin doğru ve gerektiğinde güncel olmasını işaret eden ikinci ilke, unutulma hakkının hem bilgi hem de zaman unsuru ile ilişkilidir. Zira, unutulma hakkına başvurabilmek için; doğru, güncel ve hukuka uygun olarak yayılan verilerin, geçen zamana bağlı olarak -bilhassa- bağlamını ve güncelliğini yitirmesi gerekmektedir. Bu anlamda, söz konusu ilke kişilerin veri işleme sürecine katılımlarını sağlayan Kanun'un 11. maddesi ile birlikte değerlendirilmelidir. Bir sonraki başlığımızda açıklayacağımız üzere, ilgili madde kapsamında; verilerinin işlenip işlenmediği, işlendi ise ne kadar süre ile kimlere aktarıldığı ve güncelliğini koruyup korumadığı sorgulanabilecektir. Bu sorgulama sonucunda verilerin bağlamını ve güncelliğini yitirdiğini fark eden ilgili kişiler, gerekli önlem ve tedbirlerin alınması istemiyle veri sorumlularına başvurabilecektir. İlâve olarak, halkın doğru ve güncel bilgiye olan erişimini de teminat altına alan bu ilke, demokratik bir toplumun varlığı için oldukça gereklidir.

Maddede sıralanan ilkelerin geri kalanı, veri işleme amacına ilişkin hususları konu almaktadır. Bu kapsamda, temel ilkelerin üçüncüsü olarak düzenlenen ilke; verilerin belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenmesi gerektiğini işaret etmektedir. İlkenin lafzından anlaşıldığı kadarıyla veri işlemenin açık, kesin ve meşru amaçlara dayanması veri sorumlusunun yükümlülüklerinden bir tanesidir. Madde gerekçesinde ifade edildiği üzere, meşru bir veri işleme amacından söz edilebilmesi için; veri sorumlusunun işlediği verilerin, yapmış olduğu iş veya sunmuş olduğu hizmetle bağlantılı ve zorunlu olması gerekmektedir¹¹². Söz konusu ilkenin hedeflediği gaye; veri işleme amaçlarının baştan belirlenerek, ilgili kişinin hangi hususlara rıza gösterdiğini bilmesi ve veri sorumlusunun da belirlediği amacın sınırları içerisinde kalarak ölçülü ve gerekli miktarda veri işlemesini sağlamaktır¹¹³. Dolayısıyla veri sorumluları, veri işleme faaliyeti öncesinde belirledikleri hukuka uygun amaçlar doğrultusunda hareket etmeyip başkaca amaçlar için veri işledikleri takdirde, kanunî yükümlülükleri kapsamında sorumlu olacaklardır.

Yukarıda açıklık getirdiğimiz ilkenin benimsenmesi ile bağlantılı olan dördüncü temel ilke; verilerin işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olmasını öngörmektedir. Kişisel verilerin işlendikleri amaçla bağlantılı, sınırlı ve ölçülü olması

¹¹² **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Madde Gerekçeleri, m.4/3, s.19.

¹¹³ **Çekin**, 6698 Sayılı Kanun, s.65.

ilkesi; işlenen verilerin belirlenen amaçların gerçekleştirilebilmesine elverişli olmasını, amacın gerçekleştirilmesiyle ilgili olmayan veya ihtiyaç duyulmayan kişisel verilerin işlenmesinden kaçınılmasını gerektirmektedir¹¹⁴. Ancak, her ne kadar bir önceki ilke uyarınca veri işleme amaçları önceden belirlenmiş olsa da, veri işleme faaliyeti esnasında yeni ihtiyaçların gündeme gelmesi muhtemel ve hatta çoğu zaman kaçınılmazdır. Verilerin, gündeme gelen bu yeni ihtiyaçlara bağlı olarak işlenebilmesi için nelere dikkat edilmesi gerektiği, Kanun'un gerekçesinde belirlenmiştir. Buna göre; *“sonradan ortaya çıkması muhtemel ihtiyaçların karşılanmasına yönelik veri işlenebilmesi için, işlemeye ilk kez başlanıyor gibi, kişisel verilerin işleme şartlarından birinin gerçekleşmesi”*¹¹⁵ gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla, ya ilgili kişinin açık rızasına başvurulacak ya da açık rızaya ihtiyaç duyulmayan hâllerden birinin varlığı aranacaktır. Her halükarda, işlenecek olan kişisel veriler, yalnızca belirlenen veri işleme amaçlarının gerçekleştirilmesi için gereken süre ile sınırlı olarak tutulacaktır.

Temel ilkelerin beşincisi ve sonuncusu olan verilerin ilgili mevzuatta öngörülen veya işlendikleri amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilmesi ilkesi, yukarıdaki paragrafın son cümlesinde bahsettiğimiz hususu ele almaktadır. İlkenin lafzından da anlaşılacağı üzere, ilgili mevzuatta kişisel verilerin muhafazasına ilişkin emredici bir süre belirlemiş ise bu süreye; eğer belirlenmemiş ise kararlaştırılan veri işleme amacına ulaşmak için yeterli olacak süreye uyulmalıdır. İşlenmiş kişisel verilerin; daha fazla saklanmaları için geçerli bir sebebin kalmaması hâlinde, gelecekte kullanılma ihtimalleri düşünülerek saklanmaları mümkün değildir ve saklanmalarındaki meşru sebebi yitiren bu veriler, veri sorumlusu tarafından silinmeli veya anonim hâle getirilmelidir¹¹⁶. Söz konusu ilkenin Kanun'daki etkisini artırmak adına, *“Veri Sorumluları Sicili”* sisteminde kayıt yaptırması gereken veri sorumlularının; *“kişisel verilerin işlendikleri amaç için gerekli olan azami süre”* ve *“verilen bilgilerde meydana gelen değişiklikler”* hakkında yetkili makamlara bildirimde bulunması zorunlu kılınmıştır¹¹⁷. Doktrinde, belirlenen ve sonrasında

¹¹⁴ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Madde Gerekçeleri, m.4/4, s.19.

¹¹⁵ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Madde Gerekçeleri, m.4/4, s.19. (vurgu eklenmiştir)

¹¹⁶ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Madde Gerekçeleri, m.4/5, s.19.

¹¹⁷ **6698 sayılı Kanun**, m. 16: “(...)

değişen amaç ve sürelerin aydınlatma yükümlüğü kapsamında ilgili kişiye de açıklanmasını öngören bir uygulamanın, unutulma hakkı açısından daha etkin koruma sağlayacağı yorumu yapılmıştır¹¹⁸.

b. Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hâle Getirilmesini İsteme Hakkı

Unutulma hakkının anayasal dayanağını açıkladığımız başlığımızda belirttiğimiz üzere; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenme hakkı, AY m. 20/3'te güvence altına alınmıştır¹¹⁹. Söz konusu hakların usul ve esasları ise, 6698 sayılı Kanun'da düzenlenmiştir. Buna göre, Kanun'un "*ilgili kişinin hakları*" başlıklı 11. maddesi¹²⁰ ve "*kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hâle getirilmesi*" başlıklı 7. maddesi¹²¹, bahsi geçen haklara işaret etmektedir. İlgili kişinin Kanun'dan doğan

(3) *Veri Sorumluları Siciline kayıt başvurusu aşağıdaki hususları içeren bir bildirimle yapılır:*
(...)

f) *Kişisel verilerin işlendikleri amaç için gerekli olan azami süre.*

(4) *Üçüncü fıkra uyarınca verilen bilgilerde meydana gelen değişiklikler derhâl Başkanlığa bildirilir.*" (vurgu eklenmiştir)

¹¹⁸ **Sözöer**, Unutulma Hakkı, s.180.

¹¹⁹ **AY**, m. 20/3.

¹²⁰ **6698 sayılı Kanun**, m. 11: "(1) Herkes, veri sorumlusuna başvurarak kendisiyle ilgili;

a) *Kişisel veri işlenip işlenmediğini öğrenme,*

b) *Kişisel verileri işlenmişse buna ilişkin bilgi talep etme,*

c) *Kişisel verilerin işlenme amacını ve bunların amacına uygun kullanılıp kullanılmadığını öğrenme,*

ç) *Yurt içinde veya yurt dışında kişisel verilerin aktarıldığı üçüncü kişileri bilme,*

d) *Kişisel verilerin eksik veya yanlış işlenmiş olması hâlinde bunların düzeltilmesini isteme,*

e) *7'nci maddede öngörülen şartlar çerçevesinde kişisel verilerin silinmesini veya yok edilmesini isteme,*

f) *(d) ve (e) bentleri uyarınca yapılan işlemlerin, kişisel verilerin aktarıldığı üçüncü kişilere bildirilmesini isteme,*

g) *İşlenen verilerin münhasıran otomatik sistemler vasıtasıyla analiz edilmesi suretiyle kişinin kendisi aleyhine bir sonucun ortaya çıkmasına itiraz etme,*

ğ) *Kişisel verilerin kanuna aykırı olarak işlenmesi sebebiyle zarara uğraması hâlinde zararın giderilmesini talep etme,*

haklarına sahiptir." (vurgu eklenmiştir)

¹²¹ **6698 sayılı Kanun**, m. 7: "(1) Bu Kanun ve ilgili diğer kanun hükümlerine uygun olarak işlenmiş olmasına rağmen, işlenmesini gerektiren sebeplerin ortadan kalkması hâlinde kişisel veriler resen veya ilgili kişinin talebi üzerine veri sorumlusu tarafından silinir, yok edilir veya anonim hâle getirilir.

(2) *Kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hâle getirilmesine ilişkin diğer kanunlarda yer alan hükümler saklıdır.*

(3) *Kişisel verilerin silinmesine, yok edilmesine veya anonim hâle getirilmesine ilişkin usul ve esaslar yönetmelikle düzenlenir.*" (vurgu eklenmiştir)

haklarını açıklayan bu maddeler, unutulma hakkının 6698 sayılı Kanun kapsamındaki uygulanabilirliği açısından oldukça önemli dayanaklardır.

İlgili kişiye tanınan haklar arasında sıralanan hususlar arasında unutulma hakkı ile doğrudan bağlantılı olan düzenlemeler, m. 11 (e) bendi ve m. 7 hükümleridir. Zira m. 11 (e) bendine göre:

“Herkes, veri sorumlusuna başvurarak kendisiyle ilgili 7’nci maddede öngörülen şartlar çerçevesinde kişisel verilerin silinmesini veya yok edilmesini isteme hakkına sahiptir.”

Bahsi geçen düzenleme uyarınca, ilgili kişinin kişisel verilerinin silinmesini veya yok edilmesini isteme hakkından hangi şart ve esaslara göre yararlanabileceğinin anlaşılması için m. 7 hükmü incelenmelidir. Maddenin ilk fıkrası uyarınca, gerek 6698 sayılı Kanun gerekse kişisel verilerin korunması hakkı ile ilgili diğer kanun hükümlerine uygun olarak işlenen ve fakat işlenmesini gerektiren sebepler ortadan kalkan kişisel verilerin, bu madde kapsamında yer aldığı ifade edilmiştir¹²². Hukuka uygunlukları ve işlenme sebeplerini yitiren söz konusu veriler, re’sen veya ilgili kişinin talebi üzerine veri sorumlusu tarafından “silinecek”, “yok edilecek” veya “anonim hâle getirilecek”tir.

Öngörülen bu düzenleme kapsamında, unutulma hakkının hayata geçirilmesi mümkündür. Ancak verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hâle getirilmesi hakkındaki madde hükmünde, unutulma hakkı için öneminden bahsettiğimiz ve AB Genel Veri Koruma Tüzüğü’nde yer verilen “*ilgili kişinin rızasını geri alması*” hususuna ilişkin özel ve ayrı bir düzenleme bulunmamaktadır. Öte yandan m. 7/1 uyarınca, veriler ilgili kişinin rızasına dayanmak sureti ile işlenmiş ve daha sonra rızanın geri alınması nedeniyle verilerin işlenmesini gerektiren sebep ortadan kalkmış ise; hem re’sen hem de ilgili kişinin talebi üzerine veri sorumlusunun verileri silme, yok etme ya da anonim hâle getirme yükümlülüğü doğacaktır. Ezcümle, kişinin rızasını geri alması durumunda verilerin imha edilmesi ya da anonimleştirilmesi adına açık bir hüküm bulunmamaktadır. Fakat, kişinin açık rızası sebebiyle işlenen ve rızanın geri alınması sonucu bu sebebi yitiren veriler işlenme sebebini kaybedeceği

¹²² 6698 sayılı Kanun, m. 7/1.

için, m. 7’de düzenlenen seçimlik tedbirlerden biri uygulanabilecektir. Bu anlamda, özellikle çevrimiçi ortam ve sosyal medya platformlarında rızaya dayalı yapılan veri paylaşımlarının, yine kişinin rızası doğrultusunda kaldırılmasına ilişkin bir güvence sağlanabilecektir.

Kanun’un gerekçesinde her bir seçimlik tedbirin ne anlama geldiği ifade edilmiştir. “*Kişisel verilerin silinmesi*” ibaresiyle hedeflenen, verilerin tekrar hiçbir şekilde kullanılamayacak ve geri getirilemeyecek şekilde kayıtlı oldukları evrak, dosya, CD, disket, hard disk gibi araçlardan geri dönüştürülemeyecek biçimde silinmesidir¹²³. “*Verilerin yok edilmesi*” ise, verilerin kendileri yerine, kaydedildikleri evrak, dosya, CD, disket, hard disk gibi veri saklamaya elverişli materyallerin imha edilmesini ifade etmektedir¹²⁴. Ve son seçimlik tedbir olan “*verilerin anonim hâle getirilmesi*”, ilk iki yöntemden farklı olarak verilerin tümüyle imhası anlamına gelmemektedir. Buna göre, verilerin anonim hâle getirilmesi ile kastedilen; kişisel verilerin başka verilerle eşleştirilse dahi kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişiyle ilişkilendirilemeyecek duruma getirilmesidir¹²⁵. Kanaatimizce, unutulma hakkı ve ifade özgürlüğü arasında sağlanması gereken adil, makul ve hassas denge ile verilerin ilk etapta hukuka uygun olarak işlenmiş oldukları dikkate alındığında; verilerin tamamen silinmesi veya yok edilmesi, anonim hâle getirilmesi tedbirine göre daha orantısız bir müdahale örneği oluşturacaktır. Anonim hâle getirme tedbiri uyarınca veri öznesi kişi ile veri arasındaki bağlam ilişkisinin koparılması sayesinde, hem etkili hem de diğer tedbirlere nazaran daha ölçülü ve orantılı bir korumanın sağlanacağı düşünülmektedir.

6698 sayılı Kanun m. 7/2 hükmü incelendiğinde ise, maddede sıralanan tedbirler hakkında diğer kanunlarda yer alan hükümlerin saklı olduğunun belirtilmesinin¹²⁶, ilk fıkranın uygulama kapsamını daraltabilecek nitelikte olduğu anlaşılmaktadır. Zira, madde gerekçesinde verilen örneğe göre Adli Sicil Kanunu’nda verilerin silinmesini veya yok edilmesini düzenleyen hükümler, 6698 sayılı Kanun’a

¹²³ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Madde Gerekçeleri, m.7/1, s.22. (vurgu eklenmiştir)

¹²⁴ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Madde Gerekçeleri, m.7/1, s.22. (vurgu eklenmiştir)

¹²⁵ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Madde Gerekçeleri, m.7/1, s.22. (vurgu eklenmiştir)

¹²⁶ **6698 sayılı Kanun**, m. 7/2.

göre öncelikli olarak uygulanacaktır¹²⁷. Maddenin son fıkrasında ise, usul ve esasların yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir¹²⁸. Söz konusu yönetmelik, “*Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hâle Getirilmesi Hakkında Yönetmelik*” adıyla 28.10.2017 tarih ve 30224 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Bir sonraki başlıkta; yukarıda ele almış olduğumuz madde hükümlerinin, unutulma hakkının dayanağı olarak nitelendirilebileceğini ifade eden Kişisel Verilerin Korunması Kurulu’nun (“Kurul”) 23.06.2020 tarih ve 2020/481 sayılı kararına yer verilecektir. Böylelikle, 6698 sayılı Kanun ve unutulma hakkına dair açıkladığımız hususların, Kurul tarafından da benzer bir bakış açısıyla yorumlandığı anlaşılabacaktır.

c. Kişisel Verilerin Korunması Kurulu’nun (“Kurul”) 23.06.2020 Tarih ve 2020/481 Sayılı Kararı

6698 sayılı Kanun’un unutulma hakkı ile bağlantılı hükümlerini açıkladığımız bu başlık altında, Kişisel Verilerin Korunması Kurulu’nun (“Kurul”) 23.06.2020 tarih ve 2020/481 sayılı unutulma hakkı kararından da bahsetmenin yerinde olacağı düşünülmektedir. Sözü edilen karara konu olay ve talebin özeti, kişilerin ad ve soyadı ile arama motorları üzerinden yapılan aramalarda çıkan sonuçların indeksten çıkarılması ve bu kapsamda unutulma hakkının uygulanmasına ilişkindir. Kurul’un yapmış olduğu değerlendirmeden, unutulma hakkının hem uluslararası hem de ulusal normatif dayanaklarından ve yargı kararlarından yararlandığı anlaşılmaktadır.

Kurul’a göre, kişilerin unutulma hakkı kapsamında indeksten çıkarılmaya ilişkin talepleri; başta AY m. 20/3 olmak üzere, 6698 sayılı Kanun’un m. 4, 7 ve 11 (e) bendi hükümleri ile Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hâle Getirilmesi Hakkında Yönetmelik m. 8 hükmü¹²⁹ kapsamında değerlendirilmelidir¹³⁰.

¹²⁷ **Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Tasarısı ve Gerekçesi**, Madde Gerekçeleri, m.7/2, s.22.

¹²⁸ 6698 sayılı Kanun, m. 7/3.

¹²⁹ **Kişisel Verilerin Silinmesi, Yok Edilmesi veya Anonim Hâle Getirilmesi Hakkında Yönetmelik**, m. 8: “(1) *Kişisel verilerin silinmesi, kişisel verilerin ilgili kullanıcılar için hiçbir şekilde erişilemez ve tekrar kullanılamaz hale getirilmesi işlemidir.*
(2) *Veri sorumlusu, silinen kişisel verilerin ilgili kullanıcılar için erişilemez ve tekrar kullanılamaz olması için gerekli her türlü teknik ve idari tedbirleri almakla yükümlüdür.*”

¹³⁰ **KVKK**, “*Kişilerin Ad ve Soyadı ile Arama Motorları Üzerinden Yapılan Aramalarda Çıkan Sonuçların İndeksten Çıkarılmasına Yönelik Talepler ile ilgili olarak Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 23/06/2020 Tarihli ve 2020/481 Sayılı Kararı*”, (Çevrimiçi) <https://kvkk.gov.tr/Icerik/6776/2020-481>, (e.t. 20.01.2021). (vurgu eklenmiştir)

Zira Kurul’a göre; ilgili madde düzenlemelerindeki veri işleme faaliyetinin durdurulması, silme, yok etme veya anonim hâle getirme gibi yöntemler ile indeksten çıkarma işlemi, unutulma hakkını sağlamaya hizmet eden araçlardır¹³¹. Bu çerçevede, arama motoru işletmecisinin sunduğu arama hizmet “*veri işleme faaliyeti*”; ilgili veri işleme faaliyetinin amaç ve vasıtalarını belirlemesi sebebiyle arama motoru işletmecisi de “*veri sorumlusu*” olarak tanımlanmaktadır¹³². Dolayısıyla Kurul, arama sonuçlarının indeksten çıkarılmasına yönelik taleplerin, öncelikle veri sorumlusu olan arama motorlarına iletilmesi gerektiğini belirtmiştir. Arama motorlarının olumsuz bir yanıt vermesi veya talebi yanıtsız bırakması hâlinde ise şikayet ve yargı yoluna başvuru hakkının saklı olduğu hatırlatılmıştır.

Kurul, önüne gelen indeksten çıkarma taleplerini değerlendirirken, başvuru sahiplerinin temel hak ve özgürlükleri ile kamunun sözü edilen bilgiyi edinmesindeki menfaatler arasında adil bir dengenin sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda; ilgili kişinin kamusal rolü, arama sonuçlarının öznesinin çocuk olması, bilgilerin doğruluğu ve güncelliği, bilgilerin kişinin çalışma hayatı hakkında olması, ifadelerin hakaret, onur kırıcı, iftira niteliği taşıması, bilgilerin özel nitelikli veri olması, bilgilerin kişi hakkında önyargıya neden olması, bilgilerin kişi açısından potansiyel bir risk teşkil etmesi, bilgilerin kişinin kendisi tarafından paylaşılması, içeriğin gazetecilik faaliyeti kapsamında yayımlanması, bilgilerin yasal bir zorunluluk uyarınca yayımlanması ve son olarak bilginin kişinin cezai geçmişine ilişkin olması gibi kriterler dikkate alınacaktır¹³³. Dikkate alınacak kriterlerin, sayılanlar ile sınırlı olmadığı ve her somut olay özelinde yeniden değerlendirilmesi gerektiğinin altını çizen Kurul, kararda yer verdiği usul ve esaslara ilişkin gerekli tedbirlerin alınmasına karar vermiştir¹³⁴.

¹³¹ “Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 23/06/2020 Tarihli ve 2020/481 Sayılı Kararı”.

¹³² “Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 23/06/2020 Tarihli ve 2020/481 Sayılı Kararı”. (vurgu eklenmiştir)

¹³³ **KVKK**, “Kişilerin Ad ve Soyadı ile Arama Motorları Üzerinden Yapılan Aramalarda Çıkan Sonuçların İndeksten Çıkarılmasına İlişkin Değerlendirmede Dikkate Alınacak Kriterler”, (Çevrimiçi) <https://kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/68f1fb19-5803-4ef8-8696-f938fb49a9d5.pdf>, (e.t. 20.01.2021).

¹³⁴ “Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 23/06/2020 Tarihli ve 2020/481 Sayılı Kararı”.

E. 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu Kapsamında Unutulma Hakkı

Türk mahkemeleri veya yabancı ülke mahkemeleri tarafından, hakkında kesinleşmiş ve Türk hukukuna göre tanınan mahkumiyet kararı bulunan Türk vatandaşları ile Türkiye’de suç işlemiş olan yabancıların kayıtları da dahil tüm adli sicil bilgilerinin, Adalet Bakanlığı nezdinde tutulduğu sisteme “*adli sicil*” denilmektedir¹³⁵. Mahkûmiyet kararlarının kayıt altına alınması nedeniyle hem özel hukuk hem de ceza hukuku adına büyük önem arz eden¹³⁶ adli sicil ve bu sicile ilişkin usul ve esaslar, 01.06.2005 tarih ve 25832 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu’nda düzenlenmiştir.

Genel olarak adli sicil kayıtları; “*adli sicil kaydı*” ve “*adli sicil arşiv kaydı*” olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Adli sicil kaydında, kural olarak, arşive alınma koşulları oluşmamış mahkumiyetlere ait kayıtlar bulunmaktadır. Uygulamada arşiv kaydı olarak da bilinen adli sicil arşiv kaydında ise, arşive alınma koşulları oluşmuş ancak arşivden silinme koşulları henüz oluşmamış kayıtlar bulunmaktadır¹³⁷.

Adli sicil ve arşiv kayıtlarının tutulmasına ilişkin usul ve esasları düzenleyen Adli Sicil Kanunu’na göre, söz konusu kayıtların gizliliği esastır¹³⁸. Kayıtların hangi gerekçelerle istenebileceği, kayıtlara kimlerin erişebileceği ve bu kayıtlara ilişkin sorgulama yapabileceği yine Adli Sicil Kanunu’nda düzenlenmiştir. Bu kapsamda arşiv kayıtlarını isteyebilecek olanlar; kaydın ait olduğu kişi ya da vekili, bir suça ilişkin soruşturma veya kovuşturma kapsamında Cumhuriyet başsavcılıkları, hâkim veya mahkemeler, yetkili seçim kurulları ve özel kanunlarda gösterilen hâllerde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarıdır¹³⁹. Söz konusu kayıtlarda sorgulama yapma yetkisi bulunanlar ise; bir suça ilişkin soruşturma veya kovuşturma kapsamında mahkeme, hâkim, askerî hâkim, Cumhuriyet Başsavcılığı ve askerî savcılık ile Adalet Bakanı’nın vereceği onaya bağlı olarak kolluk ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıdır¹⁴⁰. Sayılan

¹³⁵ 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, m. 2/1.

¹³⁶ Kömürcü, Mehmet; “Adli Sicil Kayıtları ve Adli Sicil Kayıtlarının Silinmesi”, Hukuk Gündemi Dergisi, 2006, S.5, s.28.

¹³⁷ Türkarıslan, Süleyman; “Adli Sicil Kayıtlarının Hukuki Niteliği ve Silinme Koşulları”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 2014, S.4, s. 26.

¹³⁸ 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, m. 11: “*Adli sicil ve arşiv bilgileri gizlidir. Bu bilgiler, görevlilerce açıklanamaz ve bu Kanun hükümlerine göre verilen kişi, kurum ve kuruluşlarca verilmiş amacı dışında kullanılamaz.*”

¹³⁹ 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, m. 10/1.

¹⁴⁰ 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, m. 13/1.

kişi, kurum ve kuruluşlara ilâve olarak, mevzuatın adli sicil ve arşiv kaydı alınmasını öngördüğü hâllerde, kamu kurum ve kuruluşları tarafından da adli sicil ve arşiv kayıtlarında sorgulama yapılabilecektir¹⁴¹.

5352 sayılı Adli Sicil Kanunu m. 9/1 hükmü¹⁴² ile birlikte, adli sicil kayıtlarının silinemez olduğu ilkesi kaldırılmış ve “*otomatik/re’sen silme sistemi*” getirilmiştir¹⁴³. İlgili fıkra da bahsi geçen hâllerin her biri, adli sicilde yer alan bilgilerin güncelliğini kaybetmesine ilişkindir. Dolayısıyla, Kanun’un ilgili fıkrasındaki bu düzenleme, unutulma hakkının hayata geçirilmesine imkân tanımaktadır. Bilhassa, mahkumiyetini tamamlamış ve işlemiş oldukları suçun üzerinden belli bir zaman dilimi geçmiş kişilerin, rehabilite edilebilmesi ve sosyal hayata uyum sağlayabilmesi oldukça önemlidir. Konuya ilişkin olarak doktrinde verilen bir örneğe göre; iş başvurusunda bulunan kişinin, suç geçmişi başvurduğu işin niteliği ile ilgili olsa dahi, bu suça ilişkin sabıkasının adli sicilden silinmesi hâlinde aday kendisini sabıkasız olarak tanıtabilmelidir¹⁴⁴.

Bu çerçevede, bir kişinin adli sicil ve arşiv kayıtlarının gizliliği ve Kanun’da düzenlenen belirli sürelerin sonunda silinmesi; geçmişte yaptığı hataların ömrü boyunca tekrar tekrar karşısına çıkmasının önüne geçmesi ve bu sayede yaşamına devam edebilmesi açısından önem arz etmektedir¹⁴⁵. Başka bir deyişle, adli sicil ve arşiv kayıtlarına olan erişimin sınırlı olması, eski hükümlülerin topluma olan entegrasyonunu sağlayarak unutulma hakkına hizmet etmektedir. Arşiv bilgilerinin, kanunda belirlenen sürelerin geçmesi ile tamamen silinmesini öngören¹⁴⁶ m. 12/1 ise,

¹⁴¹ 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, m. 13/2.

¹⁴² 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, m. 9/1 hükmü: “Adli sicildeki bilgiler;

a) Cezanın veya güvenlik tedbirinin infazının tamamlanması,

b) Ceza mahkumiyetini bütün sonuçlarıyla ortadan kaldıran şikâyetten vazgeçme veya etkin pişmanlık,

c) Ceza zamanaşımının dolması,

d) Genel af

hâlinde, Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğünce silinerek, arşiv kaydına alınır.”

¹⁴³ Kömürcü, “Adli Sicil Kayıtları”, s.29. (vurgu eklenmiştir)

¹⁴⁴ Akt. Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.456. Karşı görüş olarak; işe girmeden önce müessir fiil suçundan hüküm giyilmiş olduğu hâlde, giriş formuna hiçbir sabıkası yani mahkumiyeti bulunmadığı şeklinde cevap verilmesi ve gerçeğin daha sonra ortaya çıkmasının, işverene haklı fesih nedeni tanıyacağına ilişkin Yargıtay kararı için bkz. Yargıtay 9. HD., E. 2000/4727, K. 2000/7993, 06.06.2000.

¹⁴⁵ Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.549-550.

¹⁴⁶ 5352 sayılı Adli Sicil Kanunu, m. 12: “(I) Arşiv bilgileri;

a) İlgilinin ölümü üzerine,

tam anlamıyla bir unutulma hakkı sağlamaktadır. Dolayısıyla, Adli Sicil Kanunu’nun unutulma hakkının normatif dayanaklarından biri olduğu ifade edilmelidir.

F. 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun (“5651 sayılı Kanun”) ve Bu Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (“7253 sayılı Kanun”) Kapsamında Unutulma Hakkı

Unutulma hakkının Türk hukukundaki yeri hakkında yaptığımız açıklamalar kapsamında, bu başlık altında ele alınacak yasal mevzuatlar; *5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun* (“5651 sayılı Kanun”) ile *İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* (“7253 sayılı Kanun”) olacaktır. Zira, unutulma hakkının çevrimiçi ortamdaki uygulanabilirliğinin tespiti adına, Türk hukukunda internet yayınlarının hangi usul ve esaslara tabi olduğu önem arz etmektedir.

1. Türkiye’de İnternet Yasasının Tarihsel Süreci

5651 sayılı Kanun öncesinde, internette yer alan içerikler hakkında usul ve esasları belirlemeye özgülenmiş kanunî bir düzenleme bulunmamaktadır¹⁴⁷. Zaman içerisinde, ifade özgürlüğünü denetlenmesi amacıyla kullanılan yasal önlemlerin internette yer alan içerikleri denetlemeye yetmediği ve internet siteleri hakkında

b) Anayasanın 76’ncı maddesi ile Türk Ceza Kanunu dışındaki kanunlarda bir hak yoksunluğuna neden olan mahkûmiyetler bakımından kaydın arşive alınma koşullarının oluştuğu tarihten itibaren;

1. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşuluyla onbeş yıl geçmesiyle,

2. Yasaklanmış hakların geri verilmesi kararı alınması koşulu aranmaksızın otuz yıl geçmesiyle,

c) Diğer mahkûmiyetler bakımından kaydın arşive alınma koşullarının oluştuğu tarihten itibaren beş yıl geçmesiyle, tamamen silinir.

(2) Fiilin kanunla suç olmaktan çıkarılması halinde, bu suçtan mahkûmiyete ilişkin adli sicil ve arşiv kayıtları, talep aranmaksızın tamamen silinir.

(3) Kanun yararına bozma veya yargılamanın yenilenmesi sonucunda verilen beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararının kesinleşmesi halinde, önceki mahkûmiyet kararına ilişkin adli sicil ve arşiv kaydı tamamen silinir.

(4) (Ek: 24/11/2016-6763/40 md.) Akıl hastalığı nedeniyle hükmedilen güvenlik tedbirlerine ilişkin kayıtlar, infazının tamamlanmasıyla tamamen silinir.”

¹⁴⁷ **Dülger**, Murat Volkan; Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Haziran 2020, s.677.

verilen bazı engelleme kararlarının da kuvvetli hukukî temellere oturmadığı anlaşılmıştır¹⁴⁸. İnternet kullanımının sosyal hayatın yadsınamaz bir parçası hâline gelmesi, internet kullanıcıları ve yayıncılarının hukukî sorumlulukları ile yayınlanan içeriklerin hukuka uygunluklarının denetlenebilmesine ilişkin yasal bir mevzuat gereksinimini daha da hissedilir hâle getirmiştir.

5651 sayılı Kanun’un hazırlık sürecine bakıldığında, internette yer alan içeriklerin düzenlenmesine ilişkin çalışmaların ilki, 2006 yılında dönemin Adalet Bakanlığı’ndan tarafından hazırlanan “*Bilişim Ağı Hizmetlerinin Düzenlenmesi ve Bilişim Suçları Hakkındaki Kanun Tasarısı*” başlıklı taslak metindir. Aynı yılın son günlerinde İstanbul Milletvekili Gülseren Topuz tarafından “*Bilişim Sistemi Üzerinden Suç Teşkil Eden Zararlı Yayınlarla Mücadele Hakkında Kanun Teklifi*” başlıklı kanun teklifi hazırlanarak, TBMM’ye sunulmuştur. Son olarak, 15.01.2007 tarihinde bu kez Ulaştırma Bakanlığı tarafından hazırlanan “*Elektronik Ortamda İşlenen Suçların Önlenmesi ile 2559 ve 2937 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” isimli Kanun Taslağı, görüşülmek üzere TBMM’ye gönderilmiştir. Adalet Komisyonu’nda yapılan değerlendirilmeler sonucunda, İstanbul Milletvekili Gülseren Topuz’un önermiş olduğu teklif metni ile Ulaştırma Bakanlığı tarafından oluşturulan tasarı metni, içerikleri bakımından örtüştükleri gerekçesiyle birleştirilmiştir¹⁴⁹. Birleştirilen metin ilgili Komisyon’a sevk edildikten sonra, metne internet öznelere tanımı ve kişilik haklarının korunması bağlamında içeriğin yayından çıkarılması hakkı eklenmiştir¹⁵⁰. Meclis’te kabul edilen teklif, “*İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanun*” başlığı altında 23.05.2007 tarih ve 26530 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁵¹.

¹⁴⁸ Akdeniz, Yaman/Altıparmak, Kerem; İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır-Türkiye’de İnternet İçerik Düzenlemesi ve Sansüre İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme, 1. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, Kasım 2008, s.8. (E-Book)

¹⁴⁹ Bkz. “Elektronik Ortamda İşlenen Suçların Önlenmesi ile 2559 ve 2937 Sayılı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve İstanbul Milletvekili Gülseren Topuz’un; Bilişim Sistemi Üzerinden Suç Teşkil Eden Zararlı Yayınlarla Mücadele Hakkında Kanun Teklifi ile Adalet Komisyonu Raporu”, (Çevrimiçi) <http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1397m.htm>, (e.t. 22.01.2021).

¹⁵⁰ Akdeniz/Altıparmak, Türkiye’de İnternet İçerik Düzenlemesi, s.13.; Dülger, Bilişim Suçları, s.678.

¹⁵¹ 5651 sayılı Kanun m. 13 hükmü kapsamında; m. 3 ve 8 hükümleri 23.07.2007 tarihinde, geri kalan madde hükümleri ise Resmî Gazetede’ki yayım tarihinde yürürlüğe girmiştir. (vurgu eklenmiştir)

2020 yılına gelindiğinde ise, özellikle, kamuoyu tarafından sosyal medya siteleri ile aynı anlamda kullanılan sosyal ağ sağlayıcılarını etkileyecek birtakım yasal değişikliklerin yapılması gündeme gelmiş ve konuya ilişkin olarak tasarı çalışmalarına başlanmıştır. Bu amaçla, ilk olarak Nisan 2020’de “*Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Taslağı*” başlıklı yeni torba kanun gündeme gelmiştir. Taslağın 56. maddesindeki düzenleme ile 5651 sayılı Kanun’a, yurtdışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarının Türkiye’de temsilci belirleme zorunluluğu başta olmak üzere birtakım yükümlülükler getirilmesi kararlaştırılmış, fakat daha sonra bu düzenleme tasarıdan çıkarılmıştır. Taslak metnin hazırlanmasından yaklaşık bir ay sonra, Hükümet tarafından “*Sosyal Medya Etik Kuralları*” başlığı altında hazırlanan on iki rehber kural kamuoyu ile paylaşılmıştır. 21.07.2020 tarihine gelindiğinde ise, Torba Kanun’da çıkarılan yükümlülüklerin revize edilmiş hâlini içeren yeni bir yasa teklifi TBMM Başkanlığı’na sunulmuştur. Meclis tarafından 29.07.2020 tarihinde kabul edilen teklif, “*5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun*” başlığı altında 31.07.2020 tarih ve 31202 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir¹⁵².

Kabul edilen teklif ile birlikte, 5651 sayılı Kanun’un birçok madde hükmü değiştirilerek kapsamı genişletilmiştir. Teklifin genel gerekçesine göre; sosyal ağ sağlayıcıları, sahip oldukları kullanıcı kitlesine rağmen, kişilik haklarının korunması için yeterli ve etkili önleyici tedbirleri almamakta ve bu kapsamda Devletlerin temel hak ve özgürlüklerin korunması hususundaki pozitif yükümlülüklerini yerine getirememesine neden olmaktadır¹⁵³. Gerekçenin lafzından hareketle, sosyal ağ sağlayıcılarına getirilen düzenlemelerin sonucunda Devletin, bireylerin kişilik hakkını korumaya yönelik pozitif yükümlülüklerini daha etkili şekilde yerine getirilmesinin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Fakat doktrinde ve kamuoyunda, kabul edilen yasanın uygulamadaki etkisinin en kısa ve öz tabir ile “*sansür*” anlamına geleceği şeklinde bir

¹⁵² 7253 sayılı Kanun m. 8 hükmü kapsamında; m. 1, 6 ve 7 hükümleri 01.10.2020 tarihinde, geri kalan madde hükümleri ise Resmî Gazetede’ki yayım tarihinde yürürlüğe girmiştir. (vurgu eklenmiştir)

¹⁵³ **İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi ve Gerekçesi**, Genel Gerekçe, (Çevrimiçi) <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3050.pdf>, (e.t. 22.01.2021).

hayli eleştirel görüş ifade edilmiş¹⁵⁴ ve hatta kanun teklifi Meclis'te görüşüldüğü günlerde, sosyal medya aracılığıyla birçok karşı propaganda yapılmıştır¹⁵⁵.

2. 7253 sayılı Kanun ile Yapılan Değişiklikler ve Unutulma Hakkına Olan Etkileri

Kabul edilen ve yürürlüğe giren yeni Kanun ile internet ortamındaki yayın ve yayıncılar hakkında birtakım değişiklikler öngörülmüştür. Çalışmamız bakımından ilgili değişikliklerin önem arz eden tarafı, Türk hukukunda unutulma hakkına olan yaklaşım ve bakış açısının ortaya koyulmasıdır.

Bu anlamda, yapılan değişikliklerden unutulma hakkının uygulanabilirliğine doğrudan etki edecek hususlar;

- a) 5651 sayılı Kanun'da yer alan kavramların tanımının yapıldığı m. 2 hükmünün (s) bendine, “sosyal ağ sağlayıcı” ibaresinin eklenmesi,
- b) Bireylerin kişilik haklarını ihlâl eden içeriklerin çıkarılması ve erişimin engellenmesini düzenleyen m. 9 hükmüne yeni düzenlemeler getirilmesi,
- c) Ek Madde 3'ün ardından getirilen Ek Madde 4 ile yurtdışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarının yükümlülüklerinin belirlenmesidir.

¹⁵⁴ Üner, Pelin; “Türkiye’de internet özgürlüğü düzenleme kısıncında”, Deutsche Welle Türkçe, 02.07.2020, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/tr/türkiyede-internet-özgürlüğü-düzenleme-kısıncında/a-54029934>, (e.t. 22.01.2021).; Tokat, Esra, “Sansür yasasının insan hakları mücadelesine etkisi: ‘Hak ihlalleri görünmez hale gelecek’”, dokuz8HABER, 29.07.2020, (Çevrimiçi) <https://dokuz8haber.net/gundem/sansur-yasasinin-insan-haklari-mucadelesine-etkisi-hak-ihlalleri-gorunmez-hale-gelecek/> (e.t. 22.01.2021).; “Sosyal medyaya sansür yasası neleri kapsıyor, uzmanlar nasıl yorumluyor?”, BirGün Gazetesi, 29.07.2020, (Çevrimiçi) <https://www.birgun.net/haber/sosyal-medya-sansur-yasasi-neleri-kapsiyor-uzmanlar-nasil-yorumluyor-310019> (e.t. 22.01.2021).; Dülger, Murat Volkan/Özkan, Onur; “Sosyal Medya Yasası Meclisten Geçti: Peki Şimdi?”, Academia.edu, s.1-10, (Çevrimiçi) https://www.academia.edu/43746570/Sosyal_Medya_Yasası_Meclisten_Geçti_Peki_Şimdi, (e.t. 22.01.2021).

¹⁵⁵ “Sosyal medya düzenlemesine tepki: #SansürYasasınaDurDe”, BirGün Gazetesi, 28.07.2020, (Çevrimiçi) <https://www.birgun.net/haber/sosyal-medya-duzenlemesine-tepki-sansuryasasinadurde-309953>, (e.t. 22.01.2021).; “‘Sansür Yasasına Dur De’ tepkisi sosyal medyada giderek büyüyor”, dokuz8HABER, 29.07.2020, (Çevrimiçi) <https://dokuz8haber.net/gundem/sansur-yasasina-dur-de-tepkisi-sosyal-medyada-giderek-buyuyor/>, (e.t. 22.01.2021).

a. “Sosyal Ağ Sağlayıcı” Kavramının Tanımı ve Kapsamı

7253 sayılı Kanun’un ilk maddesinde, 5651 sayılı Kanun m. 2 hükmüne (s) bendinin eklenerek, “*sosyal ağ sağlayıcı*” kavramının tanımlanması gerektiği kararlaştırılmıştır¹⁵⁶. Söz konusu tanıma göre sosyal ağ sağlayıcıları; sosyal etkileşim amacıyla kullanılan internet ortamında, metin, görüntü, ses, konum gibi içerikleri oluşturmaya, görüntülemeye veya paylaşmaya imkân sağlayan gerçek veya tüzel kişileri ifade etmektedir¹⁵⁷. Sosyal ağ sağlayıcı ifadesi ve yapılan tanım uyarınca akla gelen ilk örnek, sosyal medya siteleridir. Zira; Facebook, Instagram, Twitter, Snapchat, LinkedIn, Foursquare, TikTok vb. sosyal medya siteleri, topluluk kuralları ve sosyal etkileşim amacı doğrultusunda kişilerin fotoğraf, video, yaş, cinsiyet ve ilgi alanları başta olmak üzere birçok verisini toplamakta ve dolayısıyla ilgili tanım kapsamında yer almaktadır. Ancak doktrinde, tanımın geniş bir kapsamı içerecek şekilde yapılmış olduğu ve dolayısıyla sorunlu bir düzenleme olduğu ifade edilmiştir¹⁵⁸. Bilhassa WhatsApp, Telegram, Signal vb. anlık mesajlaşma (“*instant messaging*”) uygulamalarının, ilgili tanım kapsamında değerlendirilip değerlendirilmeyeceği hususu tartışmalıdır. Söz konusu uygulamaların temel amacı, kullanıcılarına konuşma ve mesajlaşma aracılığıyla haberleşme ve telekomünikasyon hizmeti sunmak olduğu için; gönderi paylaşımı ve sosyal etkileşimi ön planda tutan sosyal medya platformlarından ayrılmaktadırlar. Dolayısıyla, getirilen düzenlemede tercih edilen yoruma açık ifadeler ve bu ifadelere ilişkin madde gerekçesinde de yeterli bir açıklamanın bulunmaması, anlık mesajlaşma uygulamalarının akıbetine ilişkin soru işaretlerini beraberinde getirmektedir.

Bu konu hakkındaki doktrinde savunulan bir görüşe göre, “*sosyal etkileşim*” ifadesi dar yorumlanmalı ve ilgili ifadeden; kişilerin yazı, ses ya da görüntü gibi verilerini *belirsiz* sayıda kişinin paylaşımına açtığı ve bu anlamda bir etkileşimi amaçladığı anlaşılmalıdır¹⁵⁹. Kişinin kendi belirlediği bir kişi ya da bir grup insanla olan haberleşme faaliyeti, Kanun’da yer aldığı şekliyle bir sosyal etkileşim olarak kabul edilmemelidir. Aksi takdirde, internetin her bir köşesinin sosyal etkileşim amacı

¹⁵⁶ 7253 sayılı Kanun, m. 1. (vurgu eklenmiştir)

¹⁵⁷ 5651 sayılı Kanun, m. 2 hükmü (s) bendi.

¹⁵⁸ Dülger/Özkan, “Sosyal Medya Yasası”, s.2.

¹⁵⁹ Dülger/Özkan, “Sosyal Medya Yasası”, s.3. (vurgu eklenmiştir)

altında sosyal ağ sağlayıcı olarak değerlendirilmesi ve Kanun'daki yükümlülöklere tabi tutulması mümkün hâle gelecektir.

Anlık mesajlaşma uygulamalarının kategorize edilmesi adına, Nisan 2020'de hazırlanan “*Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Taslağı*” metni bir yaklaşım ortaya koyabilme niteliğı taşımaktadır. Zira Taslak metinde yer verilen “*şebekeler üstü hizmet*” kavramı, ölkesel telekomünikasyon şirketlerinden bağımsız olarak sesli, yazılı, görsel iletişim kapsamındaki kamuya açık elektronik haberleşme ve iletişim hizmeti sunan anlık mesajlaşma uygulamalarını işaret etmektedir¹⁶⁰. Sözü edilen kavram, ilerleyen süreçte metinden çıkarılarak Kanun'da yer almamış olsa da, Tasarıdaki ifade kapsamında anlık mesajlaşma uygulamalarının birer sosyal ağ sağlayıcı yerine şebekeler üstü hizmet olarak değerlendirilmesi mümkündür¹⁶¹.

b. Kişilik Haklarını İhlâl Eden İçeriklerin Çıkarılması ve Erişimin Engellenmesi Hakkındaki m. 9 Hükmünde Yapılan Değişiklikler

Unutulma hakkının 5651 sayılı Kanun çerçevesinde uygulanabilirliğı açısından başvurulabilecek düzenleme, m. 9 hükmüdür. 2014 yılında yapılan değişiklik¹⁶² sonucunda “*içeriğın yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi*” başlığı getirilmiş ve 2020 yılında eklenen yeni hükümler ile maddeye nihaî hâli verilmiştir. Söz konusu hüküm, madde başlığından da anlaşılabilirleğı üzere içeriğın yayından çıkarılarak içeriğe olan erişimin engellenmesine yöneliktir. 7253 sayılı Kanun ile maddenin birinci, üçüncü, beşinci ve sekizinci fıkrasında çeşitli değişiklikler yapılmış; onuncu fıkra olarak yeni bir düzenleme eklenmiştir.

¹⁶⁰ **Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Taslağı**, m. 57: “5/11/2008 tarihli ve 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (ccc) bendinden sonra gelmek üzere aşağıdaki bent eklenmiştir.

‘(ççç) Şebekeler üstü hizmet: İnternet erişimine sahip abone ve kullanıcılara, işletmecilerden veya sağlanan internet hizmetinden bağımsız olarak bir yazılım vasıtası ile sunulan; sesli, yazılı, görsel iletişim kapsamındaki kamuya açık elektronik haberleşme hizmetleri veya yazılım platformu vasıtasıyla sunulan uygulama hizmetleri (...)’” (vurgu eklenmiştir)

¹⁶¹ Benzer görüş için bkz. **Göral Bozkurt**, Aslıhan; “Yeni Kanun Tasarısı Kapsamında Whatsapp-Skype-Facebook-Twitter”, Göçük Hukuk Bürosu, (Çevrimiçi) <http://www.gocuk.com.tr/yeni-kanun-tasarisi-kapsaminda-whatsapp-skype-facebook-twitter/>, (e.t. 22.01.2021).

¹⁶² Maddenin kabul edilen ilk başlığı “*içeriğın yayından çıkarılması ve cevap hakkı*” iken, 6518 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığıнын Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un 93 üncü maddesi ile “*içeriğın yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi*” şeklinde değiştirilmiştir.

Maddenin ilk fıkrasının değişiklik öncesindeki hli¹⁶³ hakkında ifade edilmesi gereken ilk husus, hem gerçek hem de tüzel kişilerin tanınacak yasal imkndan yararlanabiliyor olmasıdır. Bu anlamda, kişilik hakkı ihlâl edilen gerçek ve tüzel kişilere tanınan imkânlar; kişilik haklarını zedeleyen içeriğin yayından çıkarılmasını istemek ya da ilgili içeriğe olan erişimin engellenmesi talebinde bulunmak şeklinde düzenlenmiştir.

7253 sayılı Kanun ile getirilen değişiklik neticesinde, 5651 sayılı Kanun m. 9/1 hükmünün nihaî hâli aşağıdaki gibidir:

“İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlâl edildiğini iddia eden gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşlar, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması hâlinde yer sağlayıcısına başvurarak uyarı yöntemi ile içeriğin yayından çıkarılmasını isteyebileceği gibi doğrudan sulh ceza hkimine başvurarak içeriğin çıkarılmasını ve/veya içeriğe erişimin engellenmesini de isteyebilir.”

Fıkranın lafzından anlaşılacağı üzere, gerçek ve tüzel kişiler bakımından herhangi bir değişiklik öngörülmemiştir. Ancak, içeriğin çıkarılması kararının yalnızca yer sağlayıcıları tarafından değil, sulh ceza hkimlerine yapılacak bir başvuru ile de verilebileceği kararlaştırılmış ve bu sayede ilgili içeriğin, bulunduğu sunucu ve bağlantıdan çıkarılması kolaylaştırılmıştır. Dolayısıyla, yer sağlayıcısı, içeriğin yayından çıkarılması yönünde olumlu bir yanıt vermese bile ilgili talep sulh ceza hâkimliğine yapılabilecek ve alınan olumlu yanıt neticesinde içeriğin çıkarılması mümkün olacaktır. Fakat, bu zamana dek, unutulma hakkı ile kişilik hakkının korunması gerekçesiyle verilen kararlar düşünüldüğünde; hakkında erişim engeli verilen yayınların önemli bir kısmının, erişilmesinde kamu yararı bulunan ve güncel nitelikte olan içeriklere ilişkin olduğu anlařılmaktadır¹⁶⁴. Sulh ceza hkimliklerince

¹⁶³ **29.07.2020 tarihli değişiklik öncesi 5651 sayılı Kanun**, m. 9/1: *“İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik haklarının ihlâl edildiğini iddia eden gerçek ve tüzel kişiler ile kurum ve kuruluşlar, içerik sağlayıcısına, buna ulaşamaması hâlinde yer sağlayıcısına başvurarak uyarı yöntemi ile içeriğin yayından çıkarılmasını isteyebileceği gibi doğrudan sulh ceza hkimine başvurarak içeriğe erişimin engellenmesini de isteyebilir.”*

¹⁶⁴ örnek vermek gerekirse; cinsel saldırı suçundan cezaevinde bulunan milli güreşçi R..’ye ilişkin haberlerin, unutulma hakkı ve kişilik hakkı kapsamında erişime engellenmesine karar verilmiş ve karar, hem kamuoyu hem de hukuklar tarafından sert biçimde eleştirilmiştir. **Bkz.** “Tecavzden hüküm giyen güreşçi hakkındaki haberlere ‘unutulma hakkı’ gerekçesiyle erişim engeli!”, BirGün,

yapılan değerlendirmelerin büyük bir çoğunluğunda, bir hakka *müdahale edilmesi* ile o hakkın *ihlâl edilmesi* arasındaki fark göz ardı edilmekte ve kişilik hakkına yönelik bir müdahalenin tespit edilmesi hâlinde, ilgili yayını hukuka uygun kılabilecek tüm hususlar ve bilhassa basın özgürlüğü dikkate alınmaksızın karar verilmektedir¹⁶⁵. Halbuki çalışmamızın pek çok yerinde üzerinde durduğumuz üzere, hakkın uygulama alanı bulabilmesi; bilgilerin doğruluğunu, gerçekliğini, güncelliğini ve dolayısıyla kişi ve olay ile olan bağlamını kaybetmesine bağlıdır. Aksi takdirde verilen erişim engeli ve/veya içeriğin çıkarılması kararları, isabetli olmayacaktır. Açıklanan sebeplerle, içeriğin tümüyle çıkarılmasına imkân tanıyacak kararlara, bilhassa titizlikle yaklaşılmalıdır.

Maddenin bir sonraki fıkrasına gelindiğinde, içerik ve yer sağlayıcısının kendisine yönelen talepleri en geç yirmi dört saat içerisinde cevaplandıracağı düzenlenmiş¹⁶⁶ ve 7253 sayılı Kanun ile bu fıkra da herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Üçüncü fıkra ise, sulh ceza hâkiminin m. 9 kapsamında verebileceği kararlara ilişkin olması ve ilk fıkra da bu konuya ilişkin yeni bir düzenleme getirilmesi sebebiyle değişen hükümler arasındadır. Öyle ki, internetteki çevrimiçi içerikler dolayısıyla kişilik hakkının ihlâl edildiğine dair iddialarda hâkim, bu maddede belirtilen kapsamda içeriğin çıkarılmasına ve/veya erişimin engellenmesine karar verebilecektir¹⁶⁷.

Sulh ceza hâkiminin verebileceği kararlar hakkındaki bir diğer düzenleme olan dördüncü fıkra da, erişimin engellenmesi kararlarının hangi usul, esas ve ölçü kapsamında verileceği açıklanmıştır. Buna göre; erişimin engellenmesi kararları, esasen, yalnızca bireyin kişilik hakkı ihlâlinin gerçekleştiği yayın, kısım, bölüm ile ilgili olarak verilecektir¹⁶⁸. Fıkra da, ihlâle neden olan içerik ile sınırlı bir engelleme kararından bahsedilmekle birlikte istisnai hâllerde de olsa, içeriğin yer aldığı internet

19.08.2020, (Çevrimiçi) <https://www.birgun.net/haber/tecavuzden-hukum-giyen-guresci-hakkindaki-haberlere-unutulma-hakki-gerekcesiyle-erisim-engeli-312527>, (e.t. 22.01.2021).; Erişim engeli getirilen birçok içerik hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İFÖD, “EngelliWeb-Erişime Engellenen Websiteleri, Haber ve Sosyal Medya Hesap ve İçerikleri”, (Çevrimiçi) <https://ifade.org.tr/engelliweb/>, (e.t. 22.01.2021).

¹⁶⁵ Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi, İnsan Hakları Raporu (2019-2020), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 1. Baskı, Ankara, Aralık 2020, s.131-132, (Çevrimiçi) <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/650.pdf>, (e.t. 22.01.2021). (vurgu eklenmiştir)

¹⁶⁶ 5651 sayılı Kanun, m. 9/2.

¹⁶⁷ 5651 sayılı Kanun, m. 9/3.

¹⁶⁸ 5651 sayılı Kanun, m. 9/4.

sitesinin tamamına yönelik bir erişim engelleme kararının verilebileceği belirtilmiş ve ilgili husus hâkimin takdir yetkisine bırakılmıştır. Bu anlamda hâkimin; yalnızca içeriğin yer aldığı URL adresi ile sınırlı olarak vereceği bir erişim engeli kararının, ihlâli engellemeye yetmeyecek bir tedbir olduğuna kanaat getirmesi hâlinde ve gerekçesini belirtmek kaydıyla, internet sitesindeki tüm yayına yönelik bir erişim engeli kararı vermesi mümkündür¹⁶⁹. Ancak fıkra hükmünün lafzından anlaşılabileceği üzere, öngörülen düzenleme yalnızca “*erişimin engellenmesi*” kararlarına ilişkin olup; hâkimin m. 9 kapsamında verebildiği kararlardan bir diğeri olan “*içeriğin çıkarılması*” kararlarına ilişkin herhangi bir husus içermemektedir. Halbuki, 7253 sayılı Kanun ile hâkimin verebileceği tedbir kararlarına “*içeriğin çıkarılması*” kararı da eklenmiş ve eklenen bu hususla ilişkili olarak m. 9 hükmünün pek çok fıkrasında düzenlemeye gidilmiştir. Kanaatimizce, verilecek kararların usul ve esaslarının düzenlendiği fıkra hükmünde, kararlardan yalnızca birine yer verilip diğeri hakkında herhangi bir düzenlemenin bulunmaması; normların bütüncül, belirli, öngörülebilir ve açık olması ilkesine aykırıdır. İçeriğin çıkarılması kararı ile bağlantılı diğer fıkra hükümlerinde yapıldığı üzere, m. 9/4 hükmünde de gerekli eklemelerin yapılması gerekmektedir.

Beşinci ve dokuzuncu fıkralar arasında da, hâkimin m. 9 kapsamında vereceği kararların uygulanması hakkında düzenleme yapılmıştır. Buna göre, içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararlarının tamamı, doğrudan Erişim Sağlayıcıları Birliği’ne (“Birlik”) gönderilmektedir¹⁷⁰. Hâkimin, bu madde kapsamında yapılan başvuruyu en geç yirmi dört saat içinde karara bağlaması gerekmektedir ve duruşmasız yapılan yargılamada hükmedilecek karara karşı itiraz yolu açıktır¹⁷¹. Erişimin engellenmesine konu içeriğin yayından çıkarılmış olması durumunda ise, hâkimin vermiş olduğu karar kendiliğinden hükümsüz kalacaktır¹⁷². Hâkimin verdiği ve doğrudan Birlik’e gönderilen kararlar, Birlik tarafından ilgili içerik ve yer sağlayıcılar ile erişim sağlayıcıya gönderilecektir. İlgili içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi hakkındaki bu kararların gereği derhâl ve en geç dört saat içinde ilgili içerik ve yer sağlayıcılar ile erişim sağlayıcı tarafından yerine getirilecektir¹⁷³. Verilen kararlara konu olan yayının, başka internet adreslerinde de

¹⁶⁹ 5651 sayılı Kanun, m. 9/4.

¹⁷⁰ 5651 sayılı Kanun, m. 9/5.

¹⁷¹ 5651 sayılı Kanun, m. 9/6.

¹⁷² 5651 sayılı Kanun, m. 9/7.

¹⁷³ 5651 sayılı Kanun, m. 9/8.

yayınlanarak kişilik hakkına müdahale etmeye devam etmesi hâlinde ise, ilgili kişi tarafından Birlik'e yapılacak müracaat neticesinde mevcut karar bu adresler için de uygulanacaktır¹⁷⁴.

Onuncu fıkra ise, daha önce 5651 sayılı Kanun'da hiç düzenlenmemiş ve 7253 sayılı Kanun tarafından getirilmiş bir hususa yer vermektedir. Kişilik hakları ihlâl edilen bireylere üçüncü bir imkân tanıyan fıkra hükmü hakkında, her ne kadar doğrudan unutulma hakkı kavramı kullanılmamış olsa da, getirilme amacı ve içeriği dolayısıyla Türk hukukunda unutulma hakkına ilişkin ilk yasal düzenleme olduğu yönünde yorumlar yapılmıştır¹⁷⁵. Fıkra hükmünü incelemek gerekirse:

“İnternet ortamında yapılan yayın içeriği nedeniyle kişilik hakları ihlâl edilenlerin talep etmesi durumunda hâkim tarafından, başvuranın adının bu madde kapsamındaki karara konu internet adresleri ile ilişkilendirilmemesine karar verilebilir. Kararda, Birlik tarafından hangi arama motorlarına bildirim yapılacağı gösterilir.”

Söz konusu hüküm öncesinde, kişilik hakları zedelenen ve ihlâl edilen bireylerin başvurabileceği imkânlar; içeriğin yayından çıkarılması ve içeriğe erişimin engellenmesi talepleri olarak öngörülmüştü. 7253 sayılı Kanun ile eklenen bu hükümle birlikte, bahsi geçen imkânları tamamlayıcı nitelikte olan *“başvuranın adının ilgili internet adresleri ile ilişkilendirilmemesi”* hususu eklenmiştir. Bu anlamda, hükümde tanınan bu imkân doğrultusunda, m. 9 kapsamında verilen kararların yerine getirilmesine ilişkin arama motorlarına hukukî bir yükümlülük getirilmiştir. 7253 sayılı Kanun'daki madde gerekçesine göre; yetkili makamlarca verilen erişimin engellenmesi kararlarına rağmen, ihlâl yol açan içerikler ile ilgili kişi arasındaki ilişkilendirmenin arama motoru listelerinde devam etmesi, mağduriyetin tam anlamıyla giderilmesi önünde bir engel teşkil etmektedir¹⁷⁶. Gerekçede, tıpkı *Google-İspanya* kararında ABAD'ın tespit etmiş olduğu gibi, arama motorlarının çalışma

¹⁷⁴ 5651 sayılı Kanun, m. 9/9.

¹⁷⁵ Uz, İdil; “Sosyal Medya Düzenlemesi ile Neler Getirildi?”, Erdem&Erdem Hukuk Postası, Ağustos 2020, (Çevrimiçi) <http://www.erdem-erdem.av.tr/yayinlar/hukuk-postasi/sosyal-medya-duzenlemesi-ile-neler-getirildi/> (e.t. 22.01.2021).; Oymak, Hasan; “7253 Sayılı ‘İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’un Getirdikleri”, Yeni Medya Dergisi, Güz 2020, S.9, s.133.

¹⁷⁶ 7253 sayılı Kanun Teklifi ve Gerekçeleri, Madde Gerekçeleri, m. 5/2.

prensibi nedeniyle bilgiye erişimin kolaylığı vurgulanmış ve kolayca erişilebilen ihlâlê konu içerik ile ilgili kişinin adının ilişkilendirilmemesini sağlayacak bir düzenlemenin, bireylerin kişilik hakkını daha etkin bir biçimde koruyacağı ifade edilmiştir¹⁷⁷.

5651 sayılı Kanun m. 9/10 düzenlemesinin somut bir örneği olarak, Diken haber sitesinin çevrimiçi olarak yayımladığı “‘Görevden alınan’ doktorun yerine, ‘görevden aldırın’ savcının eşi atandı” başlıklı haber hakkında yakın zamanda verilen karar gösterilebilir. İlgili habere konu olan olay, Bakırköy Kadın Cezaevinde 29 siyasi tutuklunun, kaldıkları koğuşu ateşe vermesi eylemine dayanmaktadır. Diken haber sitesinde yer alan habere göre; yapılan eylem sonucunda dönemin Bakırköy Cumhuriyet Savcısı Ö.F.A.’nın başlattığı soruşturma kapsamında, aralarında cezaevi doktoru A.Ç.’nin de bulunduğu dört kişinin “*tutukluların ayaklanmasına iştirak etmek*”, “*FETÖ ve DHKP/C silahlı terör örgütüne üye olmak*” iddiasıyla tutuklanmış ve doktor A.Ç. görevinden uzaklaştırılmıştır¹⁷⁸. Tutuklanarak görevinden uzaklaştırılan doktor A.Ç.’nin yerine ise, hakkında soruşturma başlatan Bakırköy Cumhuriyet Başsavcı Vekili Ö.F.A.’nın doktor eşi N.A.’nın yerine atandığı ortaya çıkmıştır¹⁷⁹. İlgili haber paylaşımından yaklaşık üç yıl sonra birçok kez erişimin engellenmesi ve içeriğin yayından çıkarılması talebinde bulunan Ö.F.A., son olarak da isminin bu haberlerle ilişkilendirilmemesi hakkında sulh ceza hâkimliğine başvurmuştur. 19.11.2020 tarihli karar uyarınca, “*Talep eden Ö.F.A. isminin, internet adresleri ile ilişkilendirilmemesi için Google, Yandex, Yahoo ve Bing arama motorlarına gerekli bildirimlerin yapılması*”na karar verilmiştir¹⁸⁰.

Yukarıdaki karar örneğinde olduğu gibi verilen bu tür kararların uygulamadaki işleyişini açıklayan EngelliWeb¹⁸¹ isimli sivil toplum girişimi, Bing ve Yahoo arama

¹⁷⁷ 7253 sayılı Kanun Teklifi ve Gerekçeleri, Madde Gerekçeleri, m. 5/2.

¹⁷⁸ İFÖD, “EngelliWeb Analiz Raporu I-Diken’in ‘Görevden alınan doktorun yerine, görevden aldırın savcının eşi atandı’ Başlıklı Haberinin Erişime Engellenmesi, Yayından Çıkarılması ve Arama Motorları ile İlişkisinin Kesilmesi Süreci”, Aralık 2020, §6, s.2, (Çevrimiçi) https://ifade.org.tr/reports/IFOD_EngelliWeb_Analiz_Raporu_I.pdf, (e.t. 23.01.2021). (vurgu eklenmiştir)

¹⁷⁹ İFÖD, “EngelliWeb Analiz Raporu I”, §7, s.2.

¹⁸⁰ İFÖD, “EngelliWeb Analiz Raporu I”, §17, s.3. (vurgu eklenmiştir)

¹⁸¹ EngelliWeb, 2008 yılında çalışmalarına başlamış ve bu girişim kapsamında Türkiye’den erişimi engellenmiş web sitelerini tespit ederek, bu web sitelerini engelleyen mahkeme ve idari kararlarla ilgili bilgi ve istatistikleri kamuoyu ile paylaşan bir sivil toplum girişimidir. Tanım için bkz. Akdeniz, Yaman/Güven, Ozan; “EngelliWeb 2019: Buz Dağının Görünmeyen Yüzü”, İFÖD, Temmuz 2020, (Çevrimiçi) https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2019.pdf, (e.t. 23.01.2021).

motorlarına ilişkin uygulama örnekleri vermiştir¹⁸². Buna göre, Bing arama motorunda aratılan bir URL bağlantısı, Bing Almanya sunucusunun arama sonuçlarında gözükmektedir; Bing Türkiye sunucusunda gözükmemekte ve “*Bazı sonuçlar kaldırıldı*” şeklinde bir uyarı ifadesi ile karşılaşılmaktadır. Bir başka örnek olarak Yandex arama motoruna bakılacak olursa, Yandex.com’da aratılan bir URL bağlantısı, arama sonuçlarındaki yerini korurken, aynı bağlantı Yandex.com.tr’deki sonuçlarda gözükmemektedir.

5651 sayılı Kanun m. 9 hükmünde düzenlenen on birinci ve son fıkrada ise, sulh ceza hâkimi tarafından madde kapsamında verilen kararın, maddede belirtilen şartlara uygun olarak ve süresinde yerine getirilmemesi hâlinde uygulanacak yaptırım düzenlenmiştir. Buna göre, içeriğin yayından çıkarılması ve/veya içeriğe olan erişimin engellenmesi kararlarını belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yerine getirmeyen içerik, yer ve erişim sağlayıcılarının sorumluları, beş yüz günden üç bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılacaktır¹⁸³.

c. Sosyal Ağ Sağlayıcılarına Getirilen Yükümlülükler

7253 sayılı Kanun ile birlikte, 5651 sayılı Kanun’a ilâve bir ek madde öngörülerek, günlük erişimi bir milyondan fazla olan yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarına ilişkin hukukî yükümlülükler getirilmiştir. İlgili maddenin eklenme gerekçesi, tıpkı m. 9/10 fıkrasının düzenlenişinde esas alınan husus gibi, bireylerin kişilik haklarının daha etkin korunmasına yardımcı olabilmektir. Zira madde gerekçesinde ifade edildiği üzere, sosyal ağların kullanımı neticesinde ilgili mecralarda yaşanan sorunlar artış göstermekte ve fakat ilgili sosyal ağa ilişkin bir muhatabın bulunmaması nedeniyle yapılan kullanıcı başvurularında etkili sonuçlar alınamamaktadır¹⁸⁴.

Bu anlamda, 5651 sayılı Kanun ek madde 4/1 düzenlemesi ile sosyal ağ sağlayıcılarına getirilen ilk yükümlülük, yurt dışı kaynaklı olan sağlayıcılara ilişkindir. Buna göre, günlük erişimi bir milyondan fazla olan yurt dışı kaynaklı sosyal ağ

¹⁸² bkz. EngelliWeb Twitter hesabının Bing ve Yahoo arama motorlarına ilişkin paylaşımları, (Çevrimiçi) <https://twitter.com/engelliweb/status/1295042976440291329?s=21> ve <https://twitter.com/engelliweb/status/1295043053653303299?s=21> (e.t. 23.01.2021).

¹⁸³ 5651 sayılı Kanun, m. 9/11.

¹⁸⁴ 7253 sayılı Kanun Teklifi ve Gerekçeleri, Madde Gerekçeleri, m. 6/1.

sağlayıcılarının; 5651 sayılı Kanun kapsamında ilgili makamlarca gönderilecek taleplerin yerine getirilmesi, kişiler tarafından yapılacak başvuruların cevaplanması ve Kanun'dan doğan diğer yükümlülüklerin yerine getirilmesinin temini için, yetkili en az bir kişiyi Türkiye'de temsilci olarak belirleyerek Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'na ("BTK") bildirmesi zorunludur¹⁸⁵. Temsilci belirleme ve bildirme yükümlülüğünü yerine getirmeyen sosyal ağ sağlayıcılarına uygulanacak tedbirler, ek maddenin ikinci fıkrasında öngörülmüştür¹⁸⁶.

Fıkraya göre ilk etapta, yükümlülüğe aykırı davranan sosyal ağ sağlayıcısı BTK tarafından yapılacak bir bildirim vasıtasıyla uyarılacaktır. Bildirimden itibaren otuz gün içinde yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde, ilgili sosyal ağ sağlayıcısına on milyon Türk lirası idari para cezası verilecektir. Otuz günün ardından hâlâ temsilci belirlemeyen sosyal ağ sağlayıcısı hakkında, otuz milyon liralık ikinci bir idari para cezasına hükmedilecektir. İkinci kez verilen idari para cezasının tebliğinden itibaren otuz gün içinde de temsilci belirleme ve bildirme yükümlülüğüne uymayan sosyal ağ sağlayıcılarına reklam yasağı getirilecektir. Reklam yasağı uyarınca, Türkiye'de mukim vergi mükellefi olan gerçek ve tüzel kişilerin ilgili sosyal ağ sağlayıcısına yeni reklam vermesi yasaklanacak ve bu kapsamda yeni sözleşme

¹⁸⁵ 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/1.

¹⁸⁶ 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/2: "*Birinci fıkra düzenlenenden temsilci belirleme ve bildirme yükümlülüğünü yerine getirmeyen sosyal ağ sağlayıcısına, Kurum tarafından bildirimde bulunulur. Bildirimden itibaren otuz gün içinde bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde sosyal ağ sağlayıcısına Başkan tarafından on milyon Türk lirası idari para cezası verilir. Verilen idari para cezasının tebliğinden itibaren otuz gün içinde bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde otuz milyon Türk lirası daha idari para cezası verilir. İkinci kez verilen idari para cezasının tebliğinden itibaren otuz gün içinde bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde Başkan tarafından Türkiye'de mukim vergi mükellefi olan gerçek ve tüzel kişilerin ilgili sosyal ağ sağlayıcısına yeni reklam vermesi yasaklanır, bu kapsamda yeni sözleşme kurulamaz ve buna ilişkin para transferi yapılamaz. Reklam yasağı kararının verildiği tarihten itibaren üç ay içinde bu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde Başkan, sosyal ağ sağlayıcısının internet trafiği bant genişliğinin yüzde elli oranında daraltılması için sulh ceza hâkimliğine başvurabilir. Başvurunun kabulüne ilişkin hâkim kararının uygulanmasından itibaren otuz gün içinde söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi hâlinde Başkan, sosyal ağ sağlayıcısının internet trafiği bant genişliğinin yüzde doksan oranına kadar daraltılması için sulh ceza hâkimliğine başvurabilir. Hâkim ikinci başvuru üzerine vereceği kararında, yüzde elliden düşük olmamak kaydıyla, sunulan hizmetin niteliğini de dikkate alarak daha düşük bir oran belirleyebilir. Bu kararlara karşı Başkan tarafından 5271 sayılı Kanun hükümlerine göre itiraz yoluna gidilebilir. Hâkim tarafından verilen kararlar erişim sağlayıcılara bildirilmek üzere Kuruma gönderilir. Kararların gereği, bildirimden itibaren derhâl ve en geç dört saat içinde erişim sağlayıcıları tarafından yerine getirilir. Temsilci belirleme ve bildirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi hâlinde; verilen idari para cezalarının dörtte biri tahsil edilir, reklam yasağı kaldırılır ve hâkim kararları kendiliğinden hükümsüz kalır. İnternet trafiği bant genişliğine yapılan müdahalenin sona erdirilmesi için erişim sağlayıcılara Kurum tarafından bildirim yapılır.*"

kurulması ile buna ilişkin para transferi yapılması engellenecektir¹⁸⁷. Reklam yasağı kararının verildiği tarihten itibaren üç ay içerisinde de temsilci belirleme ve bildirme yükümlülüğüne aykırı davranan sosyal ağ sağlayıcıları, bant genişliğinin yüzde elli oranında daraltılması tehlikesi ile karşı karşıya gelecektir. Bant daraltma talebinin sulh ceza hâkimliği tarafından kabulünden itibaren otuz gün içerisinde de temsilci belirlemeyen sosyal ağ sağlayıcıları, bu kez bant genişliğinin yüzde doksan oranında daraltılması yaptırımına uğrayacaklardır. Bant daraltma talebi ile kendisine ikinci kez başvurulmuş hâkim, yüzde elliden düşük olmamak kaydıyla, sunulan hizmetin niteliğini de dikkate alarak daha düşük bir oran belirleme konusunda takdir yetkisine sahiptir¹⁸⁸. BTK Başkanı'nın, hâkimin vereceği bant daraltma kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilme hakkı saklıdır. Dolayısıyla, Türkiye'de bir temsilci belirlemeyen yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarına olan erişim, neredeyse tamamen engellenmiş olacaktır. Temsilci belirleme ve bildirme yükümlülüğünün yerine getirilmesi hâlinde ise; verilen idari para cezalarının dörtte biri tahsil edilecek, reklam yasağı kaldırılacak ve hâkim kararları kendiliğinden hükümsüz kalacaktır¹⁸⁹.

Doktrinde, temsilci belirleme ve bildirme yükümlülüğüne uyulmaması nedeniyle öngörülen bant genişliğinin daraltılması ve hatta erişimin neredeyse tamamen engellenmesi, ölçüsüz olduğu gerekçesiyle eleştirilmiştir¹⁹⁰. İlgili görüşte; mevcut düzende, temsilci olmasa da kişilik hakkına yönelik müdahalelerin önlenmesinin mümkün olduğu ve bunun için de ilgili içeriğin kaldırılmasının yeterli olduğu ifade edilmiştir. Dolayısıyla, temsilci atanarak yalnızca bu korumanın güçlendirilmesi için tüm sitenin erişilmez hâle getirilmesi ve haber alma özgürlüğünün ortadan kaldırılmasının, ölçüsüz ve hukuka aykırı olduğu ileri sürülmüştür¹⁹¹.

Söz konusu düzenleme uyarınca Türkiye'deki mevcut duruma bakmak gerekirse, 7253 sayılı Kanun'un 8. maddesi uyarınca, 5651 sayılı ek madde 4 hükmü 01.10.2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Dolayısıyla, sözü edilen tarih; sosyal ağ sağlayıcılarının temsilci belirlemesi için son gündür ve bu tarih itibarıyla BTK tarafından uyarılarak otuz günlük süreler başlamıştır. Kasım 2020 tarihine

¹⁸⁷ 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/2.

¹⁸⁸ 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/2.

¹⁸⁹ 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/2.

¹⁹⁰ Dülger/Özkan, "Sosyal Medya Yasası", s.7, 9.

¹⁹¹ Dülger/Özkan, "Sosyal Medya Yasası", s.7, 9.

gelindiğinde; Facebook, Instagram, Twitter, Periscope, Youtube, TikTok ve LinkedIn gibi otuz günlük süre zarfında henüz temsilci belirlememiş ve bildirmemiş olan sosyal ağ sağlayıcılarına onar milyon liralık idari para cezası verilmiş ve yükümlülüklerini yerine getirmeleri için otuz gün süre tanınmıştır. Aralık 2020’de ise yukarıda bahsi geçen sosyal ağ sağlayıcılarının, temsilci belirlememe yönündeki kararlarını sürdürmeleri nedeniyle otuzar milyon para cezası verilmiş ve yine ilgili yükümlülüklerini yerine getirmeleri için otuz gün süre tanınmıştır.

Verilen cezanın ardından Youtube tarafından yapılan açıklamada, Türkiye’de yakın zamanda değiştirilen 5651 sayılı Kanun’dan kaynaklanan yükümlülüklerle uyulacağı ifade edilmiş ve Türkiye’ye yerel bir temsilci atamasının yapılacağı bildirilmiştir. Ardından, temsilci belirleme yükümlülüğüne ilişkin olarak bir açıklama da TikTok isimli sosyal ağ sağlayıcısından gelmiş ve Türkiye’de tüzel kişi bir temsilci belirleneceği ifade edilmiştir¹⁹². Tanınan otuz günlük süre dolmak üzere iken gelen son iki açıklama LinkedIn ve Facebook Inc.’e aittir. Her iki sosyal ağ sağlayıcı tarafından da, öngörülen yasal yükümlülüğe uyulacağı duyurulmuş olup; Facebook Inc.’in yapmış olduğu açıklamada, topluluk kuralları ve ifade özgürlüğünün korunması konularında uygulanacak herhangi bir baskı hâlinde, temsilcinin geri çekileceği açıkça ifade edilmiştir¹⁹³. Pinterest, Twitter ve Periscope/Scope isimli sosyal ağ sağlayıcıları ise, otuz günlük süre içerisinde de temsilci belirleme ve bildirimde bulunma yükümlülüklerini yerine getirmemiştir. Dolayısıyla, ilgili sosyal ağ sağlayıcıları hakkında uygulanacak reklam yasağı kararları, 19.01.2021 tarih ve 31369 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır¹⁹⁴.

Üç aylık sürenin bitimine az bir süre kala, hakkında reklam yasağı uygulanmış sosyal ağ sağlayıcılarından biri olan Twitter, Türkiye’de tüzel kişiliğe sahip yasal bir

¹⁹² **TikTok**, “Türkiye’de TikTok ile ilgili yeni bilgiler gelişmeler”, 08.01.2021, (Çevrimiçi) <https://newsroom.tiktok.com/tr-tr/an-update-on-tiktok-in-turkey-tr>, (e.t. 10.01.2021).

¹⁹³ **LinkedIn**, “An update on LinkedIn in Turkey”, 15.01.2021, (Çevrimiçi) <https://news.linkedin.com/2021/january/linkedin-turkey-update-2021>, (e.t. 17.01.2021). **Tuncay, Ebru/Küçükgökmen, Ali/Butler, Daren/Evans, Dominic**; “Facebook says starts process of appointing Turkey representative”, REUTERS, 18.01.2021, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-turkey-facebook/facebook-says-starts-process-of-appointing-turkey-representative-idUSKBN29N18X/>, (e.t. 24.01.2021).

¹⁹⁴ **T.C. Resmî Gazete**, Çeşitli İlanlar, 19.01.2021, (Çevrimiçi) <https://resmigazete.gov.tr/ilanlar/eskiilanlar/2021/01/20210119-4-1.pdf>, (e.t. 24.01.2021).

temsilci belirleyeceğini kamuoyuna duyurmuştur¹⁹⁵. Yapılan açıklamada, bu kararın; Türkiye’deki Twitter kullanıcılarının herhangi bir erişim kısıtlaması yaşamaması adına alındığı ifade edilmiş ve hâlihazırdaki şirket politikalarının devam edeceği belirtilerek, şeffaflık ve ifade özgürlüğüne vurgu yapılmıştır¹⁹⁶. Periscope/Scope’un, 31.03.2021 tarihi itibarıyla, tüm dünyadaki faaliyetlerine son vereceğini ilân etmesi¹⁹⁷ ile birlikte, Türkiye’de temsilci bulundurma ve bildirme yükümlülüğüne uyması beklenen bir tek Pinterest kalmıştır. Beklenen açıklama Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Ömer Fatih Sayan tarafından kişisel Twitter hesabı aracılığıyla yapılmış ve 09.04.2021 tarihinde Pinterest’in Türkiye’de temsilci belirlediği kamuoyuna duyurulmuştur¹⁹⁸. Böylelikle, Türkiye’de günlük erişimi bir milyondan fazla olan yurtdışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcıları arasında, temsilci bulundurma ve bildirme yükümlülüğünü yerine getireceğini bildirmeyen kalmamıştır.

Bu noktada Twitter adına bir parantez açmak gerekirse; Twitter’ın Türkiye’de yasal bir temsili bulundurmaya karar vermiş olması, bir önceki başlığımızda yer verdiğimiz Diken haber sitesi örneği¹⁹⁹ ile erişim engeli getirilen birçok kullanıcı hesabı için önem arz etmektedir. Zira bahsi geçen kararda, habere konu kişinin ismi ve haber içeriğinin ilişkilendirilmemesine yönelik olarak Google ve Yandex arama motorlarının yanı sıra Twitter’a da bildirim yapılmasına karar verilmiştir²⁰⁰. Yapılan bu ve benzeri bildirimlere ilişkin her sene Twitter tarafından hazırlanan Şeffaflık Raporları, içerik kaldırma talepleri hakkında önemli ipuçları vermektedir. Örneğin, Ocak-Haziran 2020 tarihleri arasında mahkeme kararları kapsamında Türkiye’den 513 adet içerik kaldırma başvurusu yapılmıştır²⁰¹. Yapılan başvurular içerisinde, Twitter tarafından doğrulanmış hesap sahibi gazeteci ve basın kuruluşlarını konu alan erişimin engellenmesi ve/veya içeriğin çıkarılması kararları da bulunmaktadır. Bahsi geçen

¹⁹⁵ **Twitter Public Policy**, “An update on Twitter in Turkey”, 19.03.2021, https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2021/update-twitter-turkey.html, (e.t. 19.03.2021).

¹⁹⁶ **Twitter Public Policy**, “An update on Twitter in Turkey”.

¹⁹⁷ **Periscope**, “Farewell, Periscope”, 15.12.2020, (Çevrimiçi) <https://periscope.medium.com/farewell-periscope-164db2742b7c>, (e.t. 16.12.2020).

¹⁹⁸ Ulaştırma ve Altyapı Bakan Yardımcısı Ömer Fatih Sayan’ın, kişisel Twitter hesabından yapmış olduğu 09.04.2021 tarihli paylaşım için **bkz.** (Çevrimiçi) <https://twitter.com/ofatihsayan/status/1380454606057144321?s=20>, (e.t. 09.04.2021).

¹⁹⁹ **bkz.: yuk.** Üçüncü Bölüm, I. F. 2. b. Başlık.

²⁰⁰ **İFÖD**, “EngelliWeb Analiz Raporu I”, §15, s.3.

²⁰¹ **Twitter Şeffaflık Merkezi**, Ocak-Haziran 2020 Şeffaflık Raporu, Türkiye’den Gelen İçerik Kaldırma Talepleri, (Çevrimiçi) <https://transparency.twitter.com/en/reports/countries/tr.html>, (e.t. 24.01.2021).

başvuruları değerlendiren Twitter, bu başvuruların onaylanması hâlinde ifade ve basın özgürlüğünün ihlâl edileceğini gerekçe göstererek mahkeme kararlarına itiraz etmiş ve fakat itirazlarının hiçbirini kabul edilmemiştir²⁰². Kanaatimizce, Twitter'ın Türkiye'de yasal bir temsilci belirleme kararının ardından topluluk kural ve politikalarını uygulama konusundaki bağımsızlığını ne ölçüde sürdürebileceği, ilerleyen günlerde önemli bir tartışma konusu olacaktır.

Temsilci belirleme ve bildirme yükümlülüğünün ardından sosyal ağ sağlayıcılarına getirilen bir sonraki yükümlülük, sosyal ağ sağlayıcılarının kendilerine yöneltilen başvuruları cevaplandırma yükümlülüklerine ilişkindir. Bir önceki başlıkta bahsettiğimiz m. 9 kapsamındaki içerikler hakkında, sosyal ağ sağlayıcılarına yöneltilecek başvurular ve sosyal ağ sağlayıcılarının ilgili başvuruları cevaplandırma yükümlülükleri, maddenin üçüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre, yurt içi ve yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarına yöneltilen başvurular; başvuru tarihinden itibaren en geç kırk sekiz saat içinde olumlu ya da olumsuz şekilde cevaplanmalı ve olumsuz cevaplar gerekçeli şekilde verilmelidir²⁰³. Bu fıkra kapsamındaki yükümlülüğünü yerine getiremeyen sosyal ağ sağlayıcılarına, BTK Başkanı tarafından beş milyon Türk lirası idari para cezası verileceği ifade edilmiştir²⁰⁴.

İlgili düzenleme, doktrinde iki yönden eleştirilmiştir. İlk olarak, hâkim ya da hukukçu kimliği olmayan -ve olması da gerekmeyen- temsilcilerin; her gün kendilerine gelen sayısız başvuru arasından ret kararı vereceği başvurular hakkında ve en geç kırk sekiz saat içerisinde nasıl gerekçeli karar yazabilecekleri tartışma konusu olmuştur²⁰⁵. İkinci olarak, içeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi kararlarının ifade özgürlüğünü kısıtlayıcı nitelikte olduğu hatırlatılmış ve bu yöndeki başvuruların olumsuz şekilde yanıtlanmasının ise kısıtlayıcı olmadığı ifade edilmiştir²⁰⁶. Bu bağlamda, kural olarak, temel hak ve özgürlükleri kısıtlayan kararların gerekçeli olarak verilmesi gerekirken; ifade özgürlüğüne herhangi bir

²⁰² **Twitter Şeffaflık Merkezi**, Ocak-Haziran 2020 Şeffaflık Raporu, Doğrulanmış Gazeteciler ve Haber Kaynakları, (Çevrimiçi) <https://transparency.twitter.com/en/reports/removal-requests.html#2020-jan-jun>, (e.t. 24.01.2021).

²⁰³ **5651 sayılı Kanun**, Ek Madde 4/3.

²⁰⁴ **5651 sayılı Kanun**, Ek Madde 4/6.

²⁰⁵ **Dülger/Özkan**, “Sosyal Medya Yasası”, s.4.

²⁰⁶ **Dülger/Özkan**, “Sosyal Medya Yasası”, s.4.

müdahalede bulunmayan kararlar için getirilen “*gerekçeli olma*” zorunluluğu eleştirilmiştir.

Maddenin dördüncü fıkrasına göre, yurt içi ve yurt dışı sosyal ağ sağlayıcılarının; gerek kendisine bildirilen içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi kararlarının uygulanmasına gerekse üçüncü fıkra kapsamındaki başvurulara ilişkin altı aylık periyotlar hâlinde olmak üzere yılda iki kez BTK’ya rapor sunma yükümlülüğü getirilmiştir²⁰⁷. Bu yükümlülük uyarınca, üçüncü fıkra kapsamındaki başvurulara ilişkin hazırlanan raporun, kişisel verilerden arındırılmak suretiyle sosyal ağ sağlayıcının kendi internet sitesinde de yayınlaması gerekmektedir²⁰⁸. İlgili fıkarda düzenlenen yükümlülüğünü yerine getirmeyen sosyal ağ sağlayıcılarına, BTK Başkanı tarafından on milyon Türk lirası idari para cezası verileceği öngörülmüştür²⁰⁹.

Beşinci fıkarda ise, yine yurt içi ve yurt dışı sosyal ağ sağlayıcılarının, Türkiye’deki internet kullanıcılarının verilerini Türkiye sınırları içerisinde barındırmalarına yönelik tedbirleri almaları işaret edilmiştir²¹⁰. Getirilen bu yükümlülük, yurt dışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarının Türkiye’de temsilci bulundurma yükümlülüğünü destekler niteliktedir.

5651 sayılı Kanun m. 9 hükmünü açıklarken bahsettiğimiz üzere, maddenin son fıkrasında sulh ceza hâkiminin ilgili madde kapsamında verdiği kararın, öngörülen süre ve usule uygun olarak yerine getirilmemesi hâlinde uygulanacak yaptırım düzenlenmiştir²¹¹. İlgili kararların sosyal ağ sağlayıcıları tarafından da yerine getirilmemesi ihtimali nedeniyle, ek maddenin yedinci fıkrasında sosyal ağ sağlayıcılarına özgü bir yaptırım kararlaştırılmıştır. Buna göre m. 9/11 hükmünde öngörüldüğü şekilde sulh ceza hâkiminin ilgili madde kapsamındaki kararlarını, belirlenen süre ve usule uygun olarak yerine getirmeyen sosyal ağ sağlayıcılarına, elli bin gün adli para cezası verilecektir²¹². Ek olarak, hukuka aykırılığı hâkim veya mahkeme kararı ile tespit edilen içeriğin sosyal ağ sağlayıcıya bildirilmesine rağmen,

²⁰⁷ 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/4.

²⁰⁸ 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/4.

²⁰⁹ 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/6.

²¹⁰ 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/5.

²¹¹ bkz.: yuk. Üçüncü Bölüm, I. F. 2. b. Başlık.

²¹² 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/7.

yirmi dört saat içinde ilgili içeriği çıkarmayan veya erişimi engellemeyen sosyal ağ sağlayıcının, doğan zararların tazmin edilmesinden sorumlu olacağı ifade edilmiştir²¹³.

Sonuç olarak, 7253 sayılı Kanun ile sosyal ağ sağlayıcılarına getirilen tüm bu yükümlülükler, kanun koyucunun unutulma hakkına olan bakış açısını ortaya koymaktadır. Zira, ilgili yükümlülükler çerçevesinde ifade özgürlüğünün kullanımını kısıtlayıcı tedbirlerin alındığı ve yarışan hakların dengelenmesi hususunda kişilik hakkının -ve dolayısıyla unutulma hakkının- daha ön planda tutulduğu anlaşılmaktadır. Ancak kamuoyu ve doktrinde, kişilik hakkının korunmasını amaçlayan bu yükümlülüklerin; aynı zamanda, ifade özgürlüğünü ölçüsüz, orantısız ve hukuka aykırı bir şekilde kısıtladığına yönelik endişe ve eleştiriler de bulunmaktadır. Dolayısıyla, unutulma hakkının uygulanabilirliği kapsamında önem arz eden bu yükümlülükler kapsamında verilecek kararlarda; ifade özgürlüğünün orantısız bir şekilde kısıtlanmamasına ve hatta özüne dokunularak, kullanılamaz hâle gelmemesine mutlak özen gösterilmelidir.

II. YARGI KARARLARI

Unutulma hakkının, bir yargı organı tarafından ilk kez tanındığı *Google-İspanya* kararı ile birlikte, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türk hukukunda da hakkın konu alındığı birçok karar verilmiştir. Unutulma hakkının açıkça ifade edilerek değerlendirildiği Yargıtay ve AYM bireysel başvuru kararlarını ele alacağımız bu başlıkta; Türk yargı makamlarının hakka olan bakış açısı ve yaklaşımını ortaya koyabileceği düşünülen kararlar tercih edilmiştir.

A. Yargıtay Kararlarında Unutulma Hakkının Görünümü

Türk yargısında “*unutulma hakkı*” teriminin açıkça kullanıldığı ve tanımının yapıldığı ilk karar, çalışmamızda sıkça atıf yaptığımız YHGK’nun 17.06.2015 tarihli kararıdır. Verilen bu karar neticesinde unutulma hakkı, Türk hukukunda ilk kez

²¹³ 5651 sayılı Kanun, Ek Madde 4/8.

tanınmıştır. Bu karardan yaklaşık iki sene sonra verilen Yargıtay 19. CD.'nin 05.06.2017 tarihli kararında ise, unutulma hakkının çevrimiçi ortamdaki görünümü değerlendirilmiştir. Sözü edilen kararlar, sıradaki başlığımız altında incelenecektir.

1. YHGK'nun 17.06.2015 Tarihli Unutulma Hakkı Kararı

a. Olayın Özeti ve Mercî Görüşleri

Karara konu olay; cinsel taciz suçu hakkındaki bir kararın, altı ciltten oluşan bir ceza hukuku kitap serisinde yayımlanması sırasında, suçun mağduru olan davacının isminin açıkça yazılmasına ilişkindir²¹⁴. Mağdurun uğradığı sözlü ve fiziksel taciz sonrasında yürütülen yargı sürecinin anlatıldığı bölümde, hem davacının hem de olayla bağlantısı bulunan diğer kişilerin isimleri, herhangi bir anonimleştirme ve/veya rumuzlama olmaksızın yayımlanmıştır. Dolayısıyla, ilgili eserde tüm açıklığı ile yer alan olay, adliye çalışan mağdurun iş ve sosyal çevresindeki herkes tarafından öğrenilmiştir. Mağdur, maruz kaldığı tacizin bütün detay ve aktörleri ile alenî hâle gelmesi üzerine, ilgili olay nedeniyle ikinci bir mağduriyet yaşamış ve bu mağduriyetinin giderilmesi talebiyle manevî tazminat davası açmıştır.

Davaya bakan İzmir 3. Asliye Hukuk Mahkemesi, söz konusu olayın anlatımında isimlerin açıkça belirtilmesinin kitap içeriğine bir fayda sağlamadığını ve karar hakkındaki hüküm tahsis edilirken, olayın hassasiyeti ile Türk toplumunun yapısının göz önünde tutulması gerektiğine işaret etmiştir²¹⁵. Bu anlamda, ülkenin her yerinde dağıtımı ve satışı yapılan bir kitapta, davacının isminin açıkça zikredilmesinin davacının kişilik hakkını zedelendiğine karar vererek, davayı kısmen kabul etmiştir.

Yerel mahkeme tarafından verilen kararın taraflarca temyiz edilmesi üzerine temyiz incelemesini yapan Yargıtay 4. HD., adı geçen eserin bilimsel nitelikli bir çalışma olduğunu dikkate almıştır. Kamuya açık hâle gelen bir Yargıtay kararının, bilim ve araştırma özgürlüğü kapsamında akademik bir çalışmada yayımlandığını ifade etmiş ve uyuşmazlık konusu olayda davacının kişilik haklarına bir saldırı gerçekleşmediğine karar vermiştir²¹⁶. Bu kapsamda, yerel mahkeme tarafından verilen

²¹⁴ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²¹⁵ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²¹⁶ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

kısmen kabul kararını bozan Yargıtay 4. HD., dosyayı yerel mahkemeye geri göndermiş ve fakat yerel mahkeme kararında direnmiştir. Direnme kararının neticesinde, karar YHGK önüne taşınmıştır.

b. Taraf Beyanları

Davanın tümüyle kabul edilmesi talebiyle temyizde bulunan davacı taraf; yayımlanan kitapta hem kendi hem de olayla bağlantısı olan herkesin isminin açıkça yer alması nedeniyle, geçmişte yaşadığı kötü olayları tekrar hatırladığını ve psikolojik sıkıntılar çektiğini ifade etmiştir. Geçmişte güçlükle saklayabildiği bir olayın, yakın çevresi ile sınırlı kalmadığını ve tüm kamuoyu tarafından öğrenildiğini vurgulayarak, iffetinin tartışılır hâle geldiğini ileri sürmüştür²¹⁷. Yayımlanan eserin, uzun yıllar boyunca geniş kitleler tarafından okunmaya devam edecek bir bilimsel çalışma olduğunu belirten davacı, tüm bu gerekçeler ışığında, isminin yazılı olduğu kitapların toplatılması ve manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur²¹⁸.

Kitabın toplatılması istemi ve manevi tazminat talebine itiraz eden davalılar, bilimsel eser niteliğindeki kitaplarda geçen fail ve mağdur isimlerinin herhangi bir hukuka aykırılık içermediğini tekrarlamış ve ceza hukuku kitaplarının esas kaynağının, konuya ilişkin yargı kararları olduğunu ifade etmişlerdir²¹⁹. Davacının, eserin geniş kitlelere ulaşacağına yönelik iddiasına karşı ise; eserin yalnızca ceza hukuku alanında çalışan meslek gruplarına ve dolayısıyla sınırlı bir kitleye hitap ettiği görüşünü savunmuşlardır. AİHM ve Anayasa kararlarının yanı sıra Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde de taraf isimlerinin açıkça yazıldığına atıfta bulunan davalılar, kitapta bahsi geçen olayların halihazırda alenî olduğunu ileri sürmüşlerdir. Baskı hatasından kaynaklanan sorunun düzeltilerek, davacının isminin anonim hâle getirildiği bir nüshanın davacı tarafa ulaştırıldığını ekleyen davalılar, tüm bu açıklamaların ışığında davanın reddedilmesini talep etmişlerdir²²⁰.

²¹⁷ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²¹⁸ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²¹⁹ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²²⁰ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

c. YHGK'nun Değerlendirmesi

YHGK, somut uyuşmazlıktaki hukukî problemin; unutulma hakkı ve kişisel verilerin korunması hakkı kapsamında bireylerin kişilik hakkı ile bilim ve sanat özgürlüğü arasında adil bir dengenin sağlanması gerekliliğine dayandığını tespit etmiştir²²¹. Bu tespit neticesinde ilk olarak, kişisel verilerin korunması hakkının bilgi toplumlarındaki önemine değinen YHGK, unutulma hakkını da kişisel verilerin korunması hakkı ile bağlantılı bir biçimde ele almıştır. Hukukî dayanağın, başta AIHS m. 8 olmak üzere AY m. 20 ve TMK m. 24 hükümleri olduğu kararda; unutulma hakkının tanım, amaç ve kapsamı hakkında çeşitli çıkarımlarda bulunmuştur. Ayrıca, 108 sayılı Sözleşme ile 95/46/EC sayılı Direktif'te yer alan kişisel veri tanımlarından yararlanmıştır. Bu kapsamda, YHGK'nun yaptığı tanıma göre unutulma hakkı:

“Üstün bir kamu yararı olmadığı sürece, dijital hafızada yer alan geçmişte yaşanan olumsuz olayların bir süre sonra unutulmasını, başkalarının bilmesini istemediği kişisel verilerin silinmesini ve yayılmasının önlenmesini isteme hakkıdır.”

Kurul'un yaptığı tanımdan anlaşılacağı üzere, unutulma hakkının uygulanabilmesi, üstün bir kamu yararının olmaması şartına bağlıdır. Şartın gerçekleşmesi hâlinde unutulma hakkına başvuran kişi, hatırlanmasını istemediği birtakım olayların silinmesi talebinde bulunarak geçmişini kontrol edebilecektir²²². YHGK'na göre; bireylerin fotoğraf, internet günlüğü gibi kendileri hakkındaki içerik paylaşımları ve geçmişteki cezalarına ilişkin bilgileri unutulma hakkının kapsamındadır²²³. Dolayısıyla, unutulma hakkının ileri sürüleceği yükümlü taraf da, bireyin bu talebini yerine getirebilmek adına gerekli önlemleri almakla mükelleftir. Kurul'un unutulma hakkına ilişkin bu açıklamaları ışığında, hakkın negatif ve pozitif yükümlülük barındırdığını ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu çerçevede hakkın negatif yükümlülüğü, kişilerin *unutulmayı isteme* talebine yöneliktir. Pozitif yükümlülüğü ise, söz konusu *isteme* eylemi neticesinde, hakkın öngördüğü güvencenin sağlanması ve kişinin hatırlanmasını istemediği olayların silinmesi amacıyla getirilen yasal tedbirlere ilişkindir.

²²¹ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²²² YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²²³ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

Hakkın tanımına dair daha önce yapılan tanımlardan farklı bir yol izlediğini belirten YHGK, hakkın diğer temel hak ve özgürlükler ile arasındaki ilişkiyi dikkate almış ve -isabetli bir şekilde- yalnızca internet ortamındaki kişisel verilerin değil, kamunun kolayca ulaşabileceği bir konumda bulunan kişisel verilerin de hak kapsamında yer aldığını tespit etmiştir²²⁴. Böylece, davacı gibi geçmişte yaşadıkları olumsuz olayların toplum hafızasından silinerek hayatlarında *yeni bir sayfa açmak* ve geleceklerini serbestçe şekillendirmek isteyen kişiler, unutulma hakkı ile hedefledikleri bu amaca ulaşabilecektir²²⁵.

Yapmış olduğu genel açıklamaların ardından değerlendirmelerine geçen YHGK; ABAD tarafından verilen *Google-İspanya* kararına atıfta bulunarak, verinin kamu hayatında oynadığı rolü ve halkın ilgili veriye olan ilgisini incelemiştir. Buna göre, somut olayda üstün kamu yararını gerektiren özel bir sebebin bulunmadığını ve dolayısıyla, davacıya ait kişisel verilerin anonim hâle getirilmeksizin veya rumuzlanmaksızın kullanılmaması gerektiğini tespit etmiştir²²⁶. Sonuç olarak; kişinin unutulma hakkını ve bunun neticesinde özel hayatın gizliliğini ihlâl ettiğine karar veren YHGK, davacı lehine manevî tazminat koşullarının doğduğuna hükmetmiştir²²⁷.

d. Karara İlişkin Tartışılan Hususlar

YHGK kararının ardından, kararda belirlenen hukukî problem ve unutulma hakkı temel alınarak kurulan hüküm eleştiri konusu olmuştur. Karara ilişkin yaygın doktrin görüşü²²⁸ uyarınca, davacının ihlâl edilen hakkı, unutulma hakkı değil; kişisel verilerinin korunması ile özel hayatının gizliliği ve korunması hakkıdır. Davanın konusu açık ve net bir biçimde özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması menfaatlerine yönelik iken, yapılan itirazların “*geçmişte yaşanan olumsuz bir olayın yeniden gündeme getirilmesi*” odaklı oluşu, Kurul’un unutulma hakkına ilişkin bir değerlendirmede bulunmasına yol açtığı düşünülmektedir.

YHGK’nun değerlendirmesinin hangi yönüyle hatalı olduğunun anlaşılabilmesi için, unutulma hakkını oluşturan unsurlar ışığında bir açıklama

²²⁴ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²²⁵ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²²⁶ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²²⁷ YHGK, E. 2014/4-56, K. 2015/1679, 17.06.2015.

²²⁸ Sözüer, Unutulma Hakkı, s.189-190.; Yavuz, İnternet’teki Arama Sonuçları, s.135-139.; Küzeci, Kişisel Verilerin Korunması, s.451.

yapmak yerinde olacaktır²²⁹. Bu çerçevede, çalışmamızın ilgili başlığında yer verdiğimiz üzere hakkın unsurları bilgi ve zaman olmak üzere iki başlık altında toplanmaktadır²³⁰. Kararı bilgi unsuru açısından ele almak gerekirse, kitapta geçen bilgilerin bir yargı kararından aktarılması nedeniyle doğru nitelikte bir bilgidir bahsedildiği şüphesizdir. Bu bakımdan, söz konusu bilgiler hukuka uygun olarak edinilmekle birlikte, hukuka uygun olarak alenî hâle gelip gelmedikleri konusu önem arz etmektedir. Dolayısıyla karara konu olaydaki esas hukukî problem; kişinin adı ve soyadına ilişkin kişisel verileri ile özel hayatına ilişkin bilgilerin hukuka aykırı şekilde alenî hâle gelmesidir²³¹.

Zaman unsuru bakımından ise davacının mağduru olduğu suçun ağırlığı göz önüne alındığında, kitapta yer alan kararın doğruluğunu, güncelliğini veyahut toplumsal değerini ve ilgisini kaybetmiş olduğu söylenemeyecektir. Ayrıca davacının talebinin, olayın üzerinden belli bir zamanın geçmesine bağlı olarak ortaya çıkmadığı görülmektedir²³². Nitekim, kitabın yayımlanacağı sırada kişinin ismi anonim hâle getirilseydi, somut uyuşmazlığın meydana gelmeyeceği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla değerlendirilmesi gereken esas mesele kişinin isminin açıkça zikredilmesi olup; unutulma hakkının ihlâl edildiği yönünde verilen kararın isabetli olmadığı düşünülmektedir.

2. Yargıtay 19. CD.’nin 05.06.2017 Tarihli Unutulma Hakkı Kararı

a. Olayın Özeti ve Merci Görüşleri

Yargıtay 19. CD. tarafından verilen karara konu olay; ulusal ölçekte yayın yapan iki gazetenin çevrimiçi haber sitelerinde yayımlanan birtakım haberlerin, başlık ve içeriklerinde kullanılan ifadelerle ilişkindir. Davacılar, İzmir Emniyet Müdürlüğüne 2007 yılında gerçekleştirilen “köprü operasyonu” kapsamında gözaltına alınan ve düzenlenen iddianame neticesinde “suç örgütü üyeliği, fuhuş ve insan ticareti” suçları kapsamında yargılanmış kişilerdir²³³. Milliyet Gazetesi ve Hürriyet Gazetesi’nin çevrimiçi haber sitelerinde davacıların yakalandıkları operasyon

²²⁹ Benzer görüş ve yaklaşım için bkz. Sözüer, Unutulma Hakkı, s.189.

²³⁰ bkz.: yuk. Birinci Bölüm, II. A. ve B. Başlıkları

²³¹ Sözüer, Unutulma Hakkı, s.189.

²³² Sözüer, Unutulma Hakkı, s.189-190.

²³³ Yargıtay 19. CD., E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017. (vurgu eklenmiştir)

hakkında; “*Manken olmak için geldiler, fuhuş batağına düştüler*”, “*Uluslararası fuhuş davasında 3 tahliye*”, “*İnsan ticareti operasyonunda 8 kişi tutuklandı*” başlıklı haberler yayımlanmıştır²³⁴. Gazetelerin birinde, gözaltına alınan ve tutuklanan şüphelilerin isimleri açık bir biçimde yazılırken; diğerinin yayımladığı haber içeriğinde ise şüphelilerin isimleri yalnızca baş harflerine yer verilerek anonimleştirilmiş ve fakat operasyonun yapıldığı yerin sahibi oldukları belirtilmiştir.

Yapılan erişim engeli başvurusunu değerlendiren İzmir 1. Sulh Ceza Hâkimliği; haberlerin yapıldığı tarih itibarıyla gerçeğe uygun ve güncel olduğuna karar vermiş ve kişilik haklarını ihlâl eden bir ifadenin bulunmaması nedeniyle başvuruyu reddetmiştir²³⁵. Davacıların itirazı sonucunda dosya İzmir 2. Sulh Ceza Hâkimliğine taşınmış ancak kararda usul ve yasaya aykırılık olmadığı gerekçesiyle itirazın reddine karar verilmiştir²³⁶. Ancak Adalet Bakanlığı’nın talebi doğrultusunda kanun yararına bozma yoluna gidilmiş ve verilen bozma kararının neticesinde dosya Yargıtay 19. CD. önüne taşınmıştır.

b. Davacı Tarafın Beyanları

Haklarındaki yargılama sürecinin sonunda suçlardan beraat eden ve beraat kararları onanan davacılar; haber sitelerinde yer alan haber başlıkları ve içeriklerde kullanılan ifadelerin, kişilik haklarına saldırı içerdiğini iddia etmişlerdir. Davacılar, yaptıkları erişim engeli başvurusu ve başvurunun reddedilmesi sonrasındaki itirazlarında, haberin üzerinden dokuz yıl geçtiği ve güncelliğini yitirdiğini vurgulamışlardır. Dolayısıyla, haberlerin yayım tarihi üzerinden geçen süre ve ilgili suçlardan beraat etmiş olmalarına rağmen, isimlerinin açıkça yazıldığı haberlerin hâlâ erişilebilir olmasının; lekelenmeme hakkı, kişisel verilerin korunması ve unutulma hakkına aykırı olduğunu ileri sürmüşlerdir²³⁷.

c. Yargıtay 19. CD.’nin Değerlendirmesi

Yargıtay 19. CD.’ne göre somut uyuşmazlıkta çözüme kavuşturulması gereken iki hukukî problem bulunmaktadır. Bunlardan ilki, yaklaşık dokuz yıldır erişime açık

²³⁴ **Yargıtay 19. CD.**, E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017. (vurgu eklenmiştir)

²³⁵ **Yargıtay 19. CD.**, E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

²³⁶ **Yargıtay 19. CD.**, E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

²³⁷ **Yargıtay 19. CD.**, E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

olan haberlerin güncelliğini yitirip yitirmediğinin belirlenmesine ilişkindir. Haberlerin güncelliğini yitirdiği tespit edilir ise; doğru ve gerçek bilgi içermelerine rağmen, yalnızca güncel olmamaları nedeniyle davacıların kişilik hakları üzerinde bir ihlâl yol açıp açmadıklarının tespit edilmesi gerekecek ve böylece, ikinci problem ortaya çıkmış olacaktır²³⁸. Yargıtay 19. CD., belirlediği bu hukukî problemlerin çözümü için başta AİHM olmak üzere AYM ve Yargıtay kararları ışığında; ifade ve basın özgürlüğü ile kişisel verilerin korunması bağlamında unutulma hakkı arasındaki adil dengeyi sağlamaya çalışmıştır.

Bu çerçevede, unutulma hakkının Anayasa’da açıkça düzenlenmediğini ifade eden Yargıtay 19. CD., çalışmamızın ilgili bölümlerinde yaptığımız açıklamalara benzer şekilde²³⁹, unutulma hakkının AY. m. 5, 17 ve 20 hükümlerinin doğal bir sonucu olduğunu ifade etmiştir²⁴⁰. Mahkeme’ye göre; internet sayesinde kolayca erişilen ve uzun süre saklanan kişisel veriler, toplum tarafından bir ön yargı oluşturabilme riski taşımakta ve kişinin, manevî varlığının korunması ve geliştirilmesi karşısında bir engel teşkil etmektedir²⁴¹. *İlhan Cihaner ve Kadir Sağdıç* bireysel başvuru kararlarına atıfta bulunan Yargıtay; unutulma hakkının, kişilerin manevî varlıklarını geliştirmelerine bir fırsat verilmesi kapsamında devletin pozitif yükümlülüğünün bir sonucu olduğunu ifade etmiştir. Atıflarına *N.B.B.* bireysel başvuru kararı ile devam ederek, ifade ve basın özgürlükleri ile şeref ve itibarın korunması arasındaki dengenin unutulma hakkı ile sağlanacağını ileri sürmüştür.

Bahsi geçen içtihatlar ışığındaki genel açıklamaların ardından, Yargıtay’ın üstünde durduğu ilk husus; başvuru konusu haberlerin yayımlandıkları tarihte, haber dilinde davacıları hedef gösterici, küçük düşürücü veya aşağılayıcı herhangi bir eleştiri ya da yorumun bulunmadığıdır. Yargıtay’a göre söz konusu haberler, ifade ve basın özgürlüğü çerçevesinde olup; davacıların kişilik haklarına karşı bir saldırı ya da ihlâl gerçekleştirmemiştir²⁴². Ancak davacıların yargılandıkları suçlardan beraat ettikleri ve aradan dokuz yıl gibi bir sürenin geçmiş olduğu hususunu da dikkate alan Yargıtay 19. CD., haberin güncellik unsurunu yitirmesi nedeniyle haberin o tarihte gerçekliği ve

²³⁸ **Yargıtay 19. CD.**, E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

²³⁹ **bkz.: yuk.** Üçüncü Bölüm, I. A. Başlık.

²⁴⁰ **Yargıtay 19. CD.**, E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

²⁴¹ **Yargıtay 19. CD.**, E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

²⁴² **Yargıtay 19. CD.**, E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

doğruluğunun da anlam ve önemini yitirdiğine hükmetmiştir²⁴³. Benzer şekilde, habere konu olan yargılama sürecinin tüm aşamalarıyla sona erdiğine ve davacıların, habere konu suçlardan aklandığına dikkat çekmiştir. Dolayısıyla, haber içeriklerinin hatırlanması konusunda üstün bir kamu yararı bulunmadığını tespit eden Yargıtay, haberin yayında kalmasının toplumun ilerlemesi ve gelişmesine herhangi bir katkı sağlamayacağına kanaat getirmiştir. Hatta, haber içeriklerinin erişilebilir kalması hâlinde, davacıların ilgili suçları işledikleri bilgisinde gerçeklik ve doğruluk payı varmış gibi ifşa edilmesi anlamına gelebileceğini, dolayısıyla adı geçen habere istenildiği zaman ulaşılmasının, toplum açısından yanlış algılamaya yol açabileceğini ifade etmiştir²⁴⁴. Davacıların kamusal rolleri hakkında da değerlendirmelerde bulunan Yargıtay, haber içeriğini oluşturan davacıların; siyasetçi, sanatçı veya aydın gibi davranışları toplumu ilgilendiren kişiler olmadıkları gerekçesiyle suç geçmişlerine dair bilgilerin, kamuyu ilgilendirmediklerine karar vermiştir²⁴⁵. Bu çerçevede, davacı tarafların ad-soy ad bilgilerinin açıkça yazılması ve “*örgüt, fuhuş ve insan ticareti*” gibi suçlarla birlikte anılmaya devam edilmesinin, şeref ve haysiyetin korunmasına aykırı olduğuna hükmetmiştir. Sözü edilen görüş ve değerlendirmeler neticesinde, dava konusu haberlerin erişimde kalmaya devam etmesinin davacıların kişilik haklarını zedelediği kanaatine varan Yargıtay 19. CD., İzmir 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin vermiş olduğu itirazın reddi kararını bozmuştur²⁴⁶.

B. AYM’nin Bireysel Başvuru Kararlarında Unutulma Hakkının Görünümü

Yargıtay’ın unutulma hakkını ele alan kararlarının ardından, hakkın uygulanabilirliği adına AYM’nin tutumu ve bakış açısı bir hayli önem arz etmektedir. Bu kapsamda, unutulma hakkını Anayasa’da sayılan ve koruduğu menfaatler gereği yakın ilişkide olduğu temel hak ve özgürlükler çerçevesinde ele aldığı anlaşılan AYM; hakkın çatışmakta olduğu diğer haklar ile arasındaki adil ve hassas dengeyi de sağlamaya çalışmıştır. Şimdiki başlığımızda, ilk olarak, unutulma hakkının uygulamasında emsal niteliği taşıyan *N.B.B.* bireysel başvuru kararı detaylıca ele

²⁴³ Yargıtay 19. CD., E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

²⁴⁴ Yargıtay 19. CD., E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

²⁴⁵ Yargıtay 19. CD., E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

²⁴⁶ Yargıtay 19. CD., E. 2016/15510, K. 2017/5325, 05.06.2017.

alınacak olup; ardından, somut uyuşmazlığın koşulları gereği kabul edilemezlik kararı verilen bireysel başvurulara değinilecektir. Böylelikle, Mahkeme'nin bu zamana dek geliştirdiği farklı içtihatlardan örnekler verilerek, AYM'nin bireysel başvuru kararlarında unutulma hakkının görünümü ortaya koyulacaktır.

1. N.B.B Bireysel Başvuru Kararı

N.B.B. bireysel başvuru kararı, unutulma hakkının AYM tarafından açıkça tanındığı ilk karar olması sebebiyle, Türk hukukunda oldukça önemli bir yere sahiptir. Unutulma hakkının uygulanabilirliği kapsamında birtakım ilke ve kriterin belirlendiği kararda hak, temel bir insan hakkı olarak ele alınmıştır. Bu anlamda, Türk hukuku ve unutulma hakkı adına mihenk taşı niteliğinde olan *N.B.B.* bireysel başvuru kararı, tüm hususları ile bu başlık altında incelenecektir.

a. Olayın Özeti ve Merci Görüşleri

Başvuru, ulusal ölçekte yayınlanan bir gazetenin çevrimiçi haber arşivinde yer alan haber içeriklerini konu almaktadır. 1998 ve 1999 yıllarına ait haberlerde, başvurucunun uyuşturucu kullandığı iddiasıyla yürütülen bir ceza kovuşturması ve hükmedilen adli para cezasına yönelik bilgiler yer almaktadır²⁴⁷. Başvurucu, sözü edilen haberlerin çevrimiçi haber arşivinden kaldırılması için gazeteye talebini açıklayan bir ihtarname göndermiş fakat olumlu bir sonuç elde edememiştir. Bunun üzerine içeriklerin yayından kaldırılması talebi ile İstanbul 36. Sulh Ceza Mahkemesi'ne başvurmuş ve Mahkeme tarafından, haberlerin güncelliğini yitirdiği ve gündemde kalmalarında hukukî bir yarar bulunmadığına karar verilerek başvurucunun talebi kabul edilmiştir²⁴⁸. Karara yapılan itiraz; içeriklerin kişinin şeref ve haysiyetini ihlâl eder nitelikte olmayıp, görünür gerçekliğe uygun oldukları gerekçesiyle İstanbul 2. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından kabul edilmiş ve İstanbul 36. Sulh Ceza Mahkemesi kararının kaldırılmasına hükmedilmiştir²⁴⁹. Böylece olağan hukuk yollarını tüketen başvuru, 2013 yılında AYM'ye bireysel başvuruda bulunmuştur.

²⁴⁷ *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §10.

²⁴⁸ *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §11-12.

²⁴⁹ *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §13.

b. Taraf Beyanları

Başvurucu, topluma mal olmuş ünlü bir kişi olmamasına rağmen ilgili haber içeriklerinin erişilebilirliği nedeniyle, başta aile yaşamı olmak üzere iş ve sosyal hayatının olumsuz etkilendiğini ifade etmiştir²⁵⁰. İçeriklerin kaldırılması yönündeki talebinin kabulüne ilişkin kararın, itiraz merci tarafından kaldırıldığını belirten başvurucu; haberlerin yayımlanmaya devam etmesi nedeniyle başta kişinin maddî ve manevî varlığının korunması hakkı olmak üzere birçok temel hak ve özgürlüğünün ihlâl edildiği iddiasında bulunmuştur²⁵¹.

Adalet Bakanlığı, AYM'ye sunduğu görüş yazısında; AİHM'in özel hayata saygı hakkı kapsamındaki içtihadında benimsenen ilkelerin, başvurunun değerlendirilmesinde göz önünde bulundurulması gerektiğini işaret etmiştir²⁵².

c. AYM'nin Değerlendirmesi

Başvuruyu ilk olarak kabul edilebilirlik yönünden inceleyen AYM; başvurucunun olağan başvuru yollarını tükettiğini belirlemiş ve gerek iddia ettiği şikâyetlerin açıkça dayanaktan yoksun olmaması gerekse başka bir kabul edilmezlik şartının bulunmaması nedeniyle, başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar vermiştir²⁵³. Bunun üzerine esasa ilişkin değerlendirmelerine geçmiş ve unutulma hakkının Anayasa'da açıkça düzenlenmediğini ifade etmekle beraber, birtakım madde hükümlerinde yer alan düzenlemeler ışığında hakka ilişkin pozitif yükümlülüklerden söz edilebileceğini öngörmüştür. Bu çerçevede başvuru konusu uyuşmazlığı; devletin temel amaç ve ödevlerini açıklayan AY m. 5 hükmü başta olmak üzere, kişinin manevî bütünlüğünü koruyan AY m. 17/1 ile kişisel verilerin korunması hakkını düzenleyen AY m. 20/3 hükümleri kapsamında ele almıştır²⁵⁴.

Mahkeme, manevî varlığın korunması hakkını açıklarken AY m. 5 ve m. 17/1 hükümlerini birlikte değerlendirmiştir. Zira AYM'ye göre, AY m. 5 hükmünde yer alan “*insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya*

²⁵⁰ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §10, 29.

²⁵¹ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §21.

²⁵² N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §30.

²⁵³ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §27-28.

²⁵⁴ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §22, 42.

çalışmak” ifadesinin, kişinin manevî bütünlüğünü korumak adına Devlet’e pozitif bir yükümlülük verdiği anlaşılmıştır²⁵⁵. Benzer şekilde AY m. 17/1 hükmü uyarınca; Devlet’in, bireyin manevî varlığının bir parçası olan kişisel şeref ve itibara keyfi olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerden gelecek saldırıları önlemekle yükümlü olduğu öngörülmüştür²⁵⁶. İlâve olarak, somut olayda olduğu gibi internet ortamında yayınlanan bir haberi ulaşılabilir kılan her türlü kişisel verilerin işlenmesi, AY m. 20/3 hükmünün de dikkate alınmasını zorunlu kılmıştır²⁵⁷. Kişisel verilerin korunması hakkı ile sağlanan güvencenin, yalnızca verilerin kaydedilmesi ve depolanmasına ilişkin olmadığını ileri süren Mahkeme; daha temelde insan onuru ve kişiliğin serbestçe geliştirebilmesi gibi değer ve menfaatlerin korunması amaçlandığını ifade etmiştir. Dolayısıyla, bu kapsamda ele alınacak bir unutulma hakkı talebinin olumsuz yanıtlanması hâlinde; internet vasıtasıyla uzun süre saklanan kişisel verilerin, ilgili kişi hakkında ön yargı oluşturabileceğini ve kişinin onurlu bir hayat sürdürmesi ile manevî bağımsızlığını sağlaması önünde sürekli engel teşkil edeceğini tespit etmiştir²⁵⁸. AYM’ye göre bahsi geçen haklar birlikte düşünüldüğünde, devletin, kişinin geçmişte yaşadıklarının başkaları tarafından öğrenilmesini engelleme ve “*yeni bir sayfa açma*” olanağı verme hususunda bir sorumluluğu olduğu anlaşılmıştır²⁵⁹. Bu bağlamda unutulma hakkının, her ne kadar Anayasa’da açıkça düzenlenmemiş olsa da açıklanan tüm bu hususlardan hareketle, AY m. 5, 17 ve 20 hükümlerinin ve bilhassa kişinin manevî varlığının doğal bir sonucu olduğu çıkarımında bulunulmuştur²⁶⁰.

Kişisel şeref ve itibarın korunması hakkına ilişkin yapmış olduğu genel açıklamalarda, AİHM’in de yerleşik içtihatlarına yer veren AYM; şeref ve itibara yönelik bir saldırıdan bahsedilebilmesi için, saldırının belirli bir ağırlık eşiğini aşması ve öngörülebilir şekilde kişinin kendi eylemleri sonucu ortaya çıkmaması gerektiğini tekrarlamıştır. Fakat yine Mahkeme’ye göre, bu koşulların internet üzerinden uzun süredir devam eden yayınlar açısından farklı değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira, çevrimiçi ortamın farkını ortaya koyan “*ulaşılabilirlik*”, “*yaygınlık*”, “*haber ve fikirlerin depolanmasındaki ve muhafazasındaki kolaylık*” gibi unsurlar dikkate alan

²⁵⁵ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §47. (vurgu eklenmiştir)

²⁵⁶ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §33.

²⁵⁷ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §43.

²⁵⁸ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §47.

²⁵⁹ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §47. (vurgu eklenmiştir)

²⁶⁰ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §47, 49.

AYM; yayımlandığı tarihte belirli ağırlık eşiğini aşmayan veya kişinin kendi eylemlerinden kaynaklanan haberlerin de, kişilerin şeref ve itibarını zedeleyebileceğini tespit etmiştir²⁶¹. Yaptığı tüm bu tespitler ışığında; kişinin şeref ve itibarına yönelik müdahalenin internet ortamında gerçekleşmesi hâlinde, klasik anlayıştan farklı olarak konuya daha geniş bir perspektifle yaklaşılması gerektiğini ifade etmiştir²⁶².

Mahkeme'ye göre, çevrimiçi haber arşivlerinin basın özgürlüğünün koruması kapsamında olup olmadığının tespiti gerekmektedir. Bu bağlamda, ifade özgürlüğü hakkındaki eski içtihatlarından yararlanan AYM, ifade özgürlüğünün haber ve fikirlere ulaşma özgürlüğünü de kapsadığını işaret etmiş ve bu bağlamda internetin haber ve fikirlerin yayılması üzerindeki önemli rolünü vurgulamıştır²⁶³. Halkın erişimine açık ve ücretsiz bir çevrimiçi haber arşiv hizmetinin; basının, “*kamunun bekçi köpeği*” işlevinin bir sonucu olduğunu ifade eden Mahkeme, bu sayede haberlere daha kolay erişilebileceği ve araştırma faaliyetleri için yeni kaynakların yaratıldığını da tespit etmiştir²⁶⁴. Dolayısıyla, çevrimiçi haber arşivlerini ifade ve basın özgürlükleri kapsamında kabul ederek, yayından kaldırılmalarına ilişkin alınacak bir tedbirin basın özgürlüğüne müdahale oluşturacağını belirtmiştir²⁶⁵.

Mahkeme, temel hak ve özgürlükler hakkındaki temel açıklama ve yaklaşımlarının ardından, sağlanması gereken adil ve hassas dengeye dikkat çekmiştir. Bu çerçevede, internet ve geleneksel kitle iletişim araçları arasındaki farkı sıklıkla vurgulayan AYM, bilgilerin analog ve çevrimiçi ortamdaki raf ömrüne değinmiştir. Mahkeme, internetin yaygın olarak kullanılmasından önce, kişilerin geçmişlerine ilişkin özel yaşamları kayıt altına alınmış olsa dahi zaman içinde daha kolay kaybolduğu tespitinde bulunmuştur²⁶⁶. Ancak zaman içerisinde basının da interneti aktif bir şekilde kullanmaya başladığına dikkat çeken AYM, haber arşivlerinin çevrimiçi ortama taşınması ile birlikte, eski tarihli birçok haberin kolaylıkla ulaşılabilir hâle geldiğini ileri sürmüştür. Mahkeme'ye göre, haber arşivlerine erişimin

²⁶¹ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §37, 44. (vurgu eklenmiştir)

²⁶² N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §44.

²⁶³ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §60.

²⁶⁴ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §61. (vurgu eklenmiştir)

²⁶⁵ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §61.

²⁶⁶ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §45.

kolaylaşması neticesinde; kişiler hakkında yapılan haberin unutulmasına fırsat vermeyen bir sanal ortamın meydana geldiği ve kişilerin geçmişte yaptıkları ancak hatırlanmasını istemedikleri hususların sürekli olarak karşılırlarına çıkma ihtimâlinin arttığı anlaşılmıştır²⁶⁷. Dolayısıyla AYM, ifade ve basın özgürlükleri ile şeref ve itibarın korunması arasındaki eşitlik ve dengenin, ilkinin lehine bozulduğunu ifade etmiştir²⁶⁸. Haklar arasında kurulması gereken adil ve hassas denge konusunda ABAD'ın *Google-İspanya* kararına atıfta bulunmuş ve unutulma hakkının, haklar arasındaki denge için olmazsa olmaz bir nitelik taşıdığını vurgulamıştır²⁶⁹.

Çevrimiçi bir haberin unutulma hakkı kapsamında internetten çıkarılabilmesinin, haklar arasındaki adil ve hassas dengenin sağlanmasına bağlı olduğunu sık sık ifade eden AYM, bu kapsamda başvurulabilecek bir dizi dengeleme kriteri belirlemiştir. Buna göre; yayının içeriği, yayında kaldığı süre, güncelliğini yitirme, tarihsel bir veri olarak kabul edilememe, toplumsal açıdan haberin değeri ve geleceğe ışık tutan niteliği kapsamında kamu yararına katkısı, habere konu kişinin siyasetçi veya ünlü olup olmadığı, haber veya makalenin konusu, bu bağlamda haberin olgusal gerçekler ya da değer yargısı içerip içermediği, halkın ilgili veriye yönelik ilgisi gibi hususların her somut olay açısından incelenmesi gerekmektedir²⁷⁰. Somut olayın koşullarını dikkate alan Mahkeme, bahsi geçen haber içeriklerinin gerçeğe aykırı veya yalan olduğuna ilişkin herhangi bir iddia bulunmadığını belirlemiştir. Mahkeme'ye göre çözüme kavuşturulması gereken hukukî problem, kişinin geçmişte yaşadığı ve gerçeğe aykırı olmayan olumsuz olayları konu alan haberlere erişim engeli getirilip getirilemeyeceğidir²⁷¹.

Dengeleme kriterlerini somut olaya uygulayan AYM, başvuru hakkındaki ceza yargılamasını konu alan 1998 ve 1999 tarihli haberlerin, başvuru tarihi itibarıyla yaklaşık on dört yıl öncesine dayandığı ve dolayısıyla güncelliğini yitirdiğini tespit etmiştir²⁷². Bu kapsamda, başvurucunun uyuşturucu kullanımı hakkındaki haberlerin, basının arşivcilik faaliyeti çerçevesinde arşivde erişilebilir hâlde tutulmasını

²⁶⁷ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §45.

²⁶⁸ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §46.

²⁶⁹ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §46.

²⁷⁰ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §50, 66.

²⁷¹ N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §43.

²⁷² N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı, §73.

gerektiren tarihi, istatistiksel veya bilimsel bir amacı bulunmadığını ileri sürmüştür²⁷³. Başvurucunun kamusal rolü ele alındığında siyasi veya medyatik bir kişiliğe de sahip olmadığını ifade eden AYM, ilgili haberlerin çevrimiçi haber arşivinde erişilebilir kalmaya devam etmesinin başvurucunun itibarını zedelediğini belirtmiştir²⁷⁴. Sonuç olarak; ifade ve basın özgürlükleri ile kişinin şeref ve itibarının korunması hakkı arasında adil bir dengeden söz edilebilmesi için, anılan haberlere olan erişimin engellenmesi ve başvurucu hakkında yapılan haberlerin unutulma hakkı kapsamında değerlendirilmesine karar verilmiştir²⁷⁵.

2. Kabul Edilemezlik Kararı Verilen Bireysel Başvurular

AYM, ilk kez *N.B.B.* bireysel başvuru kararı ile tanıdığı unutulma hakkını, benzer uyuşmazlık konusuna sahip başvurularda da ele almayı sürdürmüştür. Ancak Mahkeme'nin, *N.B.B.* bireysel başvuru kararı sonrasında içtihat değişikliğine gittiği ve kişinin şeref ve itibarının korunması yerine kamu yararının devamlılığını ön plana aldığı görülmektedir. *C.K.* bireysel başvuru kararında ise, öne sürülen usulî gerekçeler ışığında başvurunun esasına ilişkin bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda aşağıdaki başlıklarda değineceğimiz kararlar, Mahkeme'nin yeni içtihadının örneklerini oluşturmaktadır.

a. Açıkça Dayanaktan Yoksunluk Kriterine Dayanan Kabul Edilemezlik Kararları

N.B.B. bireysel başvuru kararının ardından unutulma hakkının değerlendirildiği ve *açıkça dayanaktan yoksun oldukları* belirtilerek, oybirliği ile kabul edilmezlik kararı verilen başvurular sırasıyla; *G.D. (2)*²⁷⁶, *Asım Bayar ve Veysel Bayar*²⁷⁷, *Asli Alp ve Şükrü Alp*²⁷⁸, *Gözde Yiğit*²⁷⁹ ve *Fahri Göncü*²⁸⁰ başvurularıdır. Sözü edilen kararlardaki somut olaylar ve koşulları birbirinden farklılık arz etse de, sahip oldukları ortak hukukî problem neticesinde her birinde benzer yaklaşımlar izlenmiştir. Nitekim,

²⁷³ *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §73.

²⁷⁴ *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §73.

²⁷⁵ *N.B.B. Bireysel Başvuru Kararı*, §74.

²⁷⁶ *AYM, G.D. (2) Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/1808, 04.10.2017.

²⁷⁷ *AYM, Asım Bayar ve Veysel Bayar Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/4141, 04.10.2017.

²⁷⁸ *AYM, Asli Alp ve Şükrü Alp Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/18260, 04.10.2017.

²⁷⁹ *AYM, Gözde Yiğit Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/16026, 05.10.2017.

²⁸⁰ *AYM, Fahri Göncü Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/17943, 05.10.2017.

şeref ve itibarlarına müdahale edildiğini ileri süren başvuruçuların şikâyetleri; AY m. 17’de düzenlenen kişinin maddî ve manevî varlığının korunması hakkı ile m. 26 ve 28 hükümlerinde korunan ifade ve basın özgürlükleri çerçevesinde ele alınmıştır²⁸¹. Bu bağlamda AYM, *N.B.B.* bireysel başvuru kararında belirlediği dengeleme kriterlerine uygun şekilde adil, makul ve hassas bir denge kurulması gerektiğini belirtmiş ve yine *N.B.B.* bireysel başvuru kararının unutulma hakkını tanımlayan paragraflarına atıfta bulunmuştur²⁸². Çevrimiçi haber arşivlerinde erişilebilir durumda olan haberleri konu alan başvurulardaki ortak hukukî problem; ilgili haberlerde aktarılan bilgilerin, başvuruçuların şeref ve itibarını zedeleyerek, güncelliğini ve toplumsal değerini kaybedip kaybetmediğidir. Mahkeme, belirlemiş olduğu dengeleme kriterlerinden yola çıktığı değerlendirmelerinde; söz konusu haberlerin içeriği, yayında kaldığı süre ve başvuruçi kişilerin kimlikleri ve kamusal rollerini dikkate alarak bir karara varmıştır²⁸³.

G.D. (2), Asım Bayar ve Veysel Bayar ile Gözde Yiğit başvurularında, başvuruçuların aktif siyaset yaptıkları dönemlerde yaşanan olayları ve suç isnatlarını konu alan haberler ele alınmıştır. Başvurulara konu haberleri değerlendiren AYM; ilgili haberlerin yayımlanmasındaki amacın, toplumun ilgisine mazhar başvuruçular hakkında kamuoyunu bilgilendirmek olduğunu ifade etmiştir²⁸⁴. Zira Mahkeme’ye göre; yapılan haberlerin konusu ve içeriği, başvuruçuların siyasetçi kimlikleri ile doğrudan ilişkilidir ve bu kimlikleri nedeniyle sahip oldukları kamusal rol, her üç karar için de bilhassa belirleyici niteliktedir. Dolayısıyla, haber içeriklerinin toplumsal değerinin devam ettiğini belirten AYM; unutulma hakkını hayata geçirecek şartların oluşmadığını ifade etmiş ve başvuruların *açıkça dayanaktan yoksun* olmaları nedeniyle, oybirliğiyle kabul edilemez olduklarına karar vermiştir²⁸⁵.

²⁸¹ *G.D. (2) Bireysel Başvuru Kararı*, §27.; *Asım Bayar ve Veysel Bayar Bireysel Başvuru Kararı*, §21.; *Aslı Alp ve Şükrü Alp Bireysel Başvuru Kararı*, §22.; *Gözde Yiğit Bireysel Başvuru Kararı*, §25.; *Fahri Göncü Bireysel Başvuru Kararı*, §22.

²⁸² *G.D. (2) Bireysel Başvuru Kararı*, §28.; *Asım Bayar ve Veysel Bayar Bireysel Başvuru Kararı*, §22.; *Aslı Alp ve Şükrü Alp Bireysel Başvuru Kararı*, §23.; *Gözde Yiğit Bireysel Başvuru Kararı*, §26.; *Fahri Göncü Bireysel Başvuru Kararı*, §23.

²⁸³ *G.D. (2) Bireysel Başvuru Kararı*, §34.; *Asım Bayar ve Veysel Bayar Bireysel Başvuru Kararı*, §25, 27.; *Aslı Alp ve Şükrü Alp Bireysel Başvuru Kararı*, §28.; *Gözde Yiğit Bireysel Başvuru Kararı*, §29, 31.; *Fahri Göncü Bireysel Başvuru Kararı*, §28-30.

²⁸⁴ *G.D. (2) Bireysel Başvuru Kararı*, §34.; *Asım Bayar ve Veysel Bayar Bireysel Başvuru Kararı*, §25.; *Gözde Yiğit Bireysel Başvuru Kararı*, §29.

²⁸⁵ *G.D. (2) Bireysel Başvuru Kararı*, §34.; *Asım Bayar ve Veysel Bayar Bireysel Başvuru Kararı*, §27.; *Gözde Yiğit Bireysel Başvuru Kararı*, §31.

Asli Alp ve Şükrü Alp ile Fahri Göncü başvurularında ise, başvuru haklarındaki ceza yargılamasını konu alan haber içerikleri incelenmiştir. Başvurulara konu haberleri değerlendiren AYM; haberlerin ilk yayım tarihi üzerinden geçen sürelerin, habere konu olan bilgilerin güncelliği ve kamuoyu ilgisini yitirmesi için yeterli olmadığı kanaatindedir²⁸⁶. Zira AYM'nin tespitine göre, *Asli Alp ve Şükrü Alp* başvurusundaki haberlerde kasten adam öldürme suçunun işlendiği bir olay hakkında; *Fahri Göncü* başvurusunda ise kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkına ilişkin bir hukukî problem ve Yargıtay'ın, bu probleme olan yaklaşımı hakkında bilgi verildiği görülmektedir. Her iki başvurudaki haberlerin başlıklarını ve içeriklerini inceleyen Mahkeme; yapılan haberler ile hedeflenen amacın, toplumun ilgisine mazhar bir olay ve/veya konu hakkında kamuoyunu bilgilendirmek olduğuna hükmetmiştir²⁸⁷. Dolayısıyla, *Asli Alp ve Şükrü Alp ile Fahri Göncü* başvurularında da toplumsal değeri devam eden içeriklerin, unutulma hakkı kapsamında değerlendirilmesini zorunlu kılacak koşulların oluşmadığını ifade eden AYM; başvuruların *açıkça dayanaktan yoksun* olmaları nedeniyle, oybirliğiyle kabul edilemez olduklarına karar vermiştir²⁸⁸.

b. Başvuru Yollarının Tüketilmemesi Kriterine Dayanan Kabul Edilemezlik Kararı: C.K. Bireysel Başvuru Kararı

N.B.B. bireysel başvuru kararının ardından unutma hakkının değerlendirildiği ve kabul edilemezlik kararı verilen son başvuru örneği *C.K.* bireysel başvuru kararı²⁸⁹'dır. Başvuru, belirlenen hukukî problem itibarıyla önceki başvurularla örtüşmekte olup; çevrimiçi haber arşivlerinde başvuru hakkında yapılan haber içeriklerinin, kişinin şeref ve itibarına haksız bir müdahale oluşturup oluşturmadığına ilişkindir. Sözü edilen haberlerin içeriği ise; başvuru sahibinin olduğu mankenlik ajansına bağlı olarak çalışan ve kamuoyundaki tanınırlığı bir hayli yüksek olan bir mankenin, aşırı dozda uyuşturucu kullanımından hayatını kaybetmesi hakkındadır. Ancak, yukarıda ele alınanlardan farklı olarak bu başvuruda, *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle ve oyçokluğu ile kabul edilemezlik kararı verilmiştir. Zira, değerlendirmesinde 5651 sayılı Kanun'un m. 9 hükmüne ayrı bir başlık açan AYM;

²⁸⁶ *Asli Alp ve Şükrü Alp Bireysel Başvuru Kararı*, §28.; *Fahri Göncü Bireysel Başvuru Kararı*, §28.

²⁸⁷ *Asli Alp ve Şükrü Alp Bireysel Başvuru Kararı*, §26.; *Fahri Göncü Bireysel Başvuru Kararı*, §28.

²⁸⁸ *Asli Alp ve Şükrü Alp Bireysel Başvuru Kararı*, §28-29.; *Fahri Göncü Bireysel Başvuru Kararı*, §29-30.

²⁸⁹ *AYM, C.K. Bireysel Başvuru Kararı*, Başvuru No. 2014/19685, 15.03.2018.

kişilik haklarına saldırı nedeniyle başvurulana erişimin engellenmesi yolunun, ifade ve basın özgürlüklerine orantısız bir müdahale oluşturması ihtimali nedeniyle istisnai bir yol olduğunu ifade etmiştir²⁹⁰. Bu usulün ancak internet yayınının kişilik haklarını apaçık bir şekilde ihlâl ettiğinin daha ilk bakışta anlaşıldığı durumlarda işletilmesi gerektiğinin altını çizen AYM²⁹¹, internette yer alan çevrimiçi içeriğin, her koşul ve şartta erişime engellenmeyeceğini belirtmiştir. Ülkemizde kişilik haklarına yapılan müdahaleler için hem cezai hem de hukukî birçok koruma yolu öngörüldüğünü tespit eden²⁹² Mahkeme'ye göre, kişilik haklarının korunması için başvurulabilecek tek çözüm yolu erişimin engellenmesi talebinde bulunmak değildir ve sulh ceza hâkiminin vereceği kararlar da uyuşmazlığın tümüyle çözümlendiği anlamına gelmemektedir²⁹³. Bu bağlamda, başvurucunun, sulh ceza hâkimliklerinin görevinde bulunan içeriğin yayından çıkarılması dışındaki daha etkili diğer koruma yollarına başvurmadığını ifade eden AYM, *başvuru yollarının tüketilmemesi* nedeniyle, oyçokluğu ile kabul edilemezlik kararı vermiştir²⁹⁴. Ancak üye hâkimlerden Hicabi Dursun ve Muammer Topal çoğunluk görüşüne katılmamıştır.

Üye hâkimlerin yazdıkları karşıoy gerekçesinde, *N.B.B.* bireysel başvuru kararına atıf yapılmış ve başvuru, unutulma hakkı temelli olarak ele alınarak AY m. 5, 17 ve 20/3 hükümlerine ilişkin yerleşik açıklamalar yinelenmiştir. Ardından, sulh ceza mahkemeleri nezdinde bulunan içeriğin yayından çıkarılması ve erişimin engellenmesi yolunun, şeref ve itibar hakkını konu alan şikâyetler için etkili bir başvuru yolu olup olmadığı değerlendirilmiştir²⁹⁵.

Yapılan değerlendirmede, başvurucunun isminin arama motorlarına yazılması neticesinde, hayatını kaybeden eşi ve manken ile ilgili haberlere çevrimiçi haber arşivleri üzerinden kolayca ulaşılabilirdiği ve bu şekilde başvurucunun şeref ve itibarına yönelik müdahalenin uzun süredir devam ettiği belirtilmiştir²⁹⁶. Başvurucunun şeref ve itibar hakkının, bu yayının bir an önce

²⁹⁰ C.K. Bireysel Başvuru Kararı, §30.

²⁹¹ C.K. Bireysel Başvuru Kararı, §33.

²⁹² C.K. Bireysel Başvuru Kararı, §35.

²⁹³ C.K. Bireysel Başvuru Kararı, §37.

²⁹⁴ C.K. Bireysel Başvuru Kararı, §43-44.

²⁹⁵ C.K. Bireysel Başvuru Kararı, AYM üye hâkimleri Hicabi Dursun ve Muammer Topal'ın karşıoy gerekçesi.

²⁹⁶ C.K. Bireysel Başvuru Kararı, AYM üye hâkimleri Hicabi Dursun ve Muammer Topal'ın karşıoy gerekçesi.

kaldırılması ile korunacağı dikkate alınmış ve dolayısıyla, sulh ceza hakimliğine başvuru yolunun somut olayın koşulları açısından etkili bir yol olduğu kabul edilmiştir²⁹⁷. Nitekim eski içtihatlarla da atıfta bulunularak, hukuk mahkemelerindeki çekişmeli bir yargı yolunun; somut olaydaki şeref ve itibarın korunması hakkına yönelik müdahaleyi gecikmeksizin ve süratle bertaraf edebileceği görüşüne karşı çıkılmıştır²⁹⁸. İnternet ortamında uzun süre erişilebilir durumda kalan haber içeriklerine yönelik ise *N.B.B.* bireysel başvuru kararındaki tespitlerden yararlanılmış ve kişinin manevî varlığının *N.B.B.* bireysel başvuru kararına nazaran daha fazla örselendiği bu olayda da unutulma hakkı odaklı bir değerlendirme yapılması gerektiği ileri sürülmüştür²⁹⁹.

Sonuç olarak, başvurucunun bahsi geçen haberlere yönelik erişim engeli taleplerinin reddedilmesi nedeniyle kişilik haklarının zarar gördüğü ve Anayasa m. 17'nin ihlâl edildiğine ilişkin şikayetlerin açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ifade edilmiştir³⁰⁰. İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliği'nin kararına itiraz edilmek suretiyle başvuru yollarının tüketilmiş olduğu ve ayrıca başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı için başvurunun kabul edilebilir olduğu sonucuna varılmıştır³⁰¹.

²⁹⁷ *C.K. Bireysel Başvuru Kararı*, AYM üye hâkimleri Hicabi Dursun ve Muammer Topal'ın karşıoy gerekçesi.

²⁹⁸ *C.K. Bireysel Başvuru Kararı*, AYM üye hâkimleri Hicabi Dursun ve Muammer Topal'ın karşıoy gerekçesi.

²⁹⁹ *C.K. Bireysel Başvuru Kararı*, AYM üye hâkimleri Hicabi Dursun ve Muammer Topal'ın karşıoy gerekçesi.

³⁰⁰ *C.K. Bireysel Başvuru Kararı*, AYM üye hâkimleri Hicabi Dursun ve Muammer Topal'ın karşıoy gerekçesi.

³⁰¹ *C.K. Bireysel Başvuru Kararı*, AYM üye hâkimleri Hicabi Dursun ve Muammer Topal'ın karşıoy gerekçesi.

SONUÇ

Dünya üzerindeki siyasi, sosyal, ekonomik ve teknolojik gelişmeler; menfaatler üzerindeki güç dengesinin değişmesine ve dolayısıyla bu dengenin yeniden kurulmasını sağlayacak hakların doğmasına neden olmaktadır. Çalışmamızın konusu olan unutulma hakkı da, bu güç eşitsizliğinin dengelenebilmesine ilişkin devam eden tartışmanın en güncel parçasıdır. Zira, güncel teknolojik gelişmelerin ışığında kişilerin; maddî ve manevî varlıklarını, özel hayatlarının gizliliğini ve kişisel verilerini koruyarak kişisel özerkliğini sürdürebilmelerinin neredeyse imkânsız hâle geldiği anlaşılmaktadır. Bu bağlamda kişinin kendisine ait bilgiler üzerindeki kontrol yetkisini yeniden sağlamayı hedefleyen unutulma hakkı, temelde, bireyin kişiliğini koruyarak sahibi olduğu bilgilerin geleceğini belirleyebilmesi ve gelecekte bu bilgilerin olumsuz etkisinden kurtulabilmesine imkân sağlamaktadır.

Her ne kadar hakkın gündeme gelmesi ve bir ihtiyaç olarak fark edilmesi yaklaşık on yıl önceye dayanıyor olsa da, dijital çağın öncesinde de hakkın kökenlerine rastlanmaktadır. Ancak hakkın koruduğu menfaatler ve hedeflediği amaçlar ile internetin bilgiye olan erişimde üstlendiği kritik rol doğrultusunda, hakkın tanınmasına yönelik kamuoyu bilincinin henüz yeni yeni yerleşmeye başladığı görülmektedir. Bu bilinç ve farkındalığın yansıdığı uluslararası ve ulusal yargı kararları ile, unutulma hakkının temel bir insan hakkı olarak kabulüne dair bir yaklaşımın geliştiği gözlemlenmektedir. İlgili durumla paralellik gösterecek şekilde hakkın gelişimine bakıldığında da, içtihat kaynaklı bir hak olduğu anlaşılmaktadır. Fakat, hakkın açıkça ele alındığı yasal düzenlemelerin henüz yeni yeni oluşmaya başlaması; başta hakkın tanımı ve terminolojisi olmak üzere, hedeflediği amaçlar ve uygulamadaki karşılığına dek birçok ikilemi beraberinde getirmektedir.

Bu çerçevede çalışmamızda, öncelikli olarak unutulma hakkının unsurlarının belirlenmesinin; diğer temel hak ve özgürlüklerle arasındaki ilişkinin kurulabilmesi

bakımından büyük önem taşıdığı düşünülmüştür. Unutulma hakkının gelişimi doğrultusunda, hakkın “bilgi” ve “zaman” olmak üzere iki unsuru olduğu tespit edilmiştir. Bilgi unsuru uyarınca; unutulma hakkına konu edilen bilgi, doğru ve gerçek olup hukuka uygun olarak yayılmış olmalıdır. İlgili özelliklerden birinin dahi sağlanamadığı durumlarda, örneğin bilgi açığa çıktığı ilk anda doğru nitelikte değilse ya da doğru nitelikte olsa bile işlenmesi, kaydedilmesi ve alenî hale gelmesi gibi aşamalardan herhangi biri hukuka uygun değilse, unutulma hakkının gündeme gelmeyeceği ifade edilmelidir. Hakkın zaman unsuru ise, hukuka uygun olarak yayılmış gerçek ve doğru bilginin; belli bir sürenin geçmesi sonucunda ya toplumsal önem ve değerini yitirmesi ya da ilgili kişiyi doğru ve güncel şekilde temsil edemez hâle gelmesi hususuna ilişkindir. Kamu çıkarları doğrultusunda paylaşılmayı gerektiren bilgi, ilk kez paylaşıldığı tarihin üzerinden geçen zamana bağlı olarak, edinilmesindeki kamu yararını yitirmekte ve böylelikle, toplumsal önem ve değerini kaybetmektedir. Geçen zamana bağlı olarak güncelliğini de kaybedecek olan bilgi; bireyi doğru bir şekilde temsil edemez hâle gelerek, bireyin kişilik haklarına zarar verme riskini taşımaktadır. Bu anlamda zaman unsuru, gazetecilik faaliyeti ile veri koruma arasındaki sınırın çizilmesine ve dolayısıyla birey ile toplum menfaatleri arasındaki dengenin korunmasına yardımcı olmaktadır. Açıklanan unsurlar uyarınca unutulma hakkının; geçmişte hukuka uygun olarak yayılmış, güncel, doğru ve gerçek nitelikteki kişisel verilerin; belli bir süre sonra sahip olduğu hukuka uygunluk nedenlerini yitirmesi ve kişinin, bu verilere olan erişimin engellenmesini ya da verilerin kaldırılmasını talep edebilme hakkı olarak tanımlanması mümkündür.

Unutulma hakkının öznesi ve yükümlüsünün incelendiği bir sonraki başlıkta, bilhassa tüzel kişilerin hakkın öznesi olup olamayacağı hakkındaki tartışma üzerinde durulmuştur. Buna göre, kişisel verilerin neredeyse sınırsız bir raf ömrüne sahip olduğu ve dolayısıyla itibara yönelik tehditlerin kolayca ortadan kaldırılamadığı çevrimiçi ortamlarda, tıpkı gerçek kişiler gibi tüzel kişilerin de unutulma hakkının da öznesi olabileceği savunulmaktadır. Hakkın yükümlüsü ile ilgili olarak ise; hakkın yerine getirilmesi ödevinin özel bir arama motoru şirketlerine veya internet kullanıcısı kişilere verilmesinin, objektif ve bağımsız kararların alınması adına endişe verici olacağı düşünülmektedir. Gerek bir insan hakkı olmanın getirisi olarak gerekse unutulma hakkı ile diğer haklar arasındaki adil ve hassas dengenin sağlanabilmesi için,

kamu gücüne sahip bir hak yükümlüsünün belirlenmesinde fayda görülmektedir. Bu kapsamda, bilhassa devletlerin hakkın yükümlüsü olarak tanınması gerektiği düşünülmekte olup; idarî organlar ve mahkemelerin, halkın neleri “*unutabileceği*” konusunda başvurulacak bir yargı mekanizması işlevi görmesi gerektiği öngörülmektedir.

Yukarıda bahsi geçen tespitlerin ardından, hakkın bağlantılı olduğu diğer temel hak ve özgürlükler ile ilişkisine de değinmenin yerinde olduğu düşünülmüştür. Uluslararası ve ulusal yargı makamlarının değerlendirmeleri ışığında, hakkın; başta kişinin maddî ve manevî varlığı olmak üzere, özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması hakları ile ortak bir felsefeye dayandığı ve ilgili haklara ilişkin düzenlemeler kapsamında bir uygulama alanı bulabileceği anlaşılmaktadır.

Bu çerçevede, ilk olarak kişinin maddî ve manevî varlığının korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında her iki hakkın da; benzer amaçlar taşıyarak, insan onuru ve bireysel özerklik gibi değerleri korudukları tespit edilmiştir. Ardından, özel hayatın gizliliği ve korunması hakkı bakımından hakkın uygulamasında dinamik ve evrimsel bir yaklaşımın tercih ediliyor olmasının, dönemin ihtiyaçları ışığında gelişen unutulma hakkının uygulanabilirliği adına önem arz ettiği vurgulanmıştır. Çalışmamızda, içerisinde birçok hukukî menfaati barındıran özel hayatın gizliliği ve korunması hakkının, unutulma hakkı ile olan ilişkisi ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Bu bağlamda, özel hayatın gizliliği hakkı kapsamında korunan hukukî menfaatlerden üç tanesi ile unutulma hakkı arasında yakın bir ilişki olduğu görülmektedir. Bunlar; bireyin şeref, şöhreti ve itibarının korunması, mahremiyet ve bireyin kimliği ve kişiliğinin şekillendirilmesine ilişkindir. Nitekim, unutulma hakkının sunduğu koruma kapsamında, bireyin, kişisel verileri üzerindeki kontrolü yeniden sağlaması ve geçmişe sünger çekmesi neticesinde; başta şöhret ve itibarı olmak üzere, mahremiyet ve kişiliği üzerinde doğacak olası zararların önüne geçilmesi mümkündür.

Unutulma hakkı ile kişisel verilerin korunması hakkı arasındaki ilişkinin ise, veri koruma hukuku kapsamında ön plana çıktığı anlaşılmıştır. Buna göre, unutulma hakkı başvurularının dayandırılabilceği veri koruma ilkeleri uyarınca; verilerin hukuka ve dürüstlük kurallarına uygun olması, doğru ve gerektiğinde güncel olması, belirli, açık ve meşru amaçlar için işlenerek belirlenen amaçla bağlantılı, sınırlı ve

ölçülü olması, amaç için gerekli olan süre kadar muhafaza edilmesi ve veri öznesi olan ilgilinin katılımı gerekmektedir. Verinin doğası ve ilgili kişinin veri işleme sürecine katılımını işaret eden bu ilkeler, hakkın hayata geçirilmesi için gereken bilgi ve zaman unsurları ile birbirlerini tamamlar niteliktedir. Dolayısıyla, unutulma hakkı ile kişisel verilerin korunması hakkı arasındaki ilişki, her iki hakkın da uygulamaya geçirilebilmesi noktasında kendini göstermektedir.

Unutulma hakkının bağlantılı olduğu haklara ilişkin, -korudukları menfaatler gereği- ifade özgürlüğü ile aralarında bir rekâbet ilişkisinin olduğu ve bu sebeple aralarında adil bir dengenin sağlanması gerektiği tespit edilmiştir. Zira, kişi unutulmak istediği müddetçe toplumun bilgi alma hakkının; halk bilgi ve haber almak istediği müddetçe de kişinin unutulma hakkının zedelendiği anlaşılmaktadır. Sözü edilen durum ise, unutulma hakkının sansür ve hatta tarihin yeniden yazılması sonuçlarını doğurarak, ifade özgürlüğünü zedeleyeceğine dair eleştirilere neden olmaktadır. Her iki hakkın da mutlak olmadığı ve somut olayın koşulları uyarınca adil bir şekilde dengelenmeleri gerektiği hususunda, yargı organları tarafından belirlenen dengeleme kriterlerinin rehberlik edeceği düşünülmektedir. Bu kriterlerden bilhassa önem arz eden ve belirleyici olanları; kamu yararı ve toplumsal ilgi, bilgilerin öznesi olan kişinin durumu ve haklardan birine yapılacak olan müdahalenin demokratik bir toplumda gerekli ve ölçülü olmasıdır. Unutulma hakkı ile ifade özgürlüğünün adil, hassas ve makul bir dengeye kavuşabilmesi titiz bir değerlendirmeyi gerektirmekte ve çalışmamızda ele aldığımız tüm kriterler de bu anlamda birer rehber niteliği taşımaktadır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde, unutulma hakkının uluslararası hukuk çerçevesindeki normatif dayanakları ve yargı kararları irdelenmiştir. Bu kapsamda, başta OECD olmak üzere; BM, Avrupa Konseyi ve AB bünyesindeki veri koruma hukuku güvenceleri ele alınmış ve hakkın çerçevedeki uygulanabilirliği tartışılmıştır. Söz konusu sistemlerde kabul edilen uluslararası metinlerin değerlendirilmesi sonucunda, unutulma hakkının -farklı yaklaşımlarla olsa dahi- hayata geçirilebileceği sonucuna varılmıştır. Bu kapsamda, bilhassa Avrupa Konseyi ve AB sistemlerinde kabul edilen; 108 sayılı Sözleşme, 95/46/EC sayılı AB Direktifi ve AB Genel Veri Koruma Tüzüğü'ndeki düzenlemeler dikkate alınmıştır. Buna göre, 95/46/EC sayılı AB Direktifi m. 14 hükmü ile veri öznesine genel bir itiraz hakkı tanınmışsa da hakkın

uygulanabilir olduğu alanın bir hayli sınırlı olduğu sonucuna varılmaktadır. Özellikle kişinin rızasını geri aldığı durumlarda, verilerinin işlenmesine itiraz etmesinin tek başına yeterli güvenceyi sağlamıyor olması, hakkın uygulanması bakımından önemli bir eksikliktir.

AB Genel Veri Koruma Tüzüğü ise, unutulma hakkının açıkça düzenliyor olması sebebiyle, hakkın hayata geçirilmesi adına en önemli ve en güncel normatif dayanak olma niteliğini taşımaktadır. Tüzük'ün uygulanabilmesi ve unutulma hakkının ileri sürülebilmesi için; veri işleme faaliyetinin AB sınırları içerisinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğine bakılmaksızın, veri sorumlusu veya işleyicisinin Birlik içerisinde faaliyet göstermesinin yeterli olacağı kabul edilmektedir. Bu anlamda, veri öznesi kişinin AB vatandaşlığının bulunup bulunmadığı önem arz etmemektedir. Zira dikkate alınacak tek husus, veri sorumlusu veya işleyicisinin ekonomik faaliyetini AB sınırları içerisinde icra edip etmediğinin belirlenmesine ilişkindir. Dolayısıyla, Tüzük'ün kapsamının tespiti bakımından veri öznesinin vatandaşlığı yerine, veri işleyen tarafın genel işletme faaliyetini nerede gerçekleştirdiğinin dikkate alınması; yalnızca belirli bölge ya da ülkeler ile sınırlı kalmayan küresel bir politika ile daha kapsamlı ve tutarlı bir yaklaşımın benimsendiğini göstermektedir. Bu yaklaşım neticesinde, metnin ve dolayısıyla unutulma hakkının AB sınırlarını aşan geniş kapsamlı bir uygulama alanına sahip olabileceği öngörülmektedir.

Tüzük'ün unutulma hakkının düzenlendiği m. 17 hükmüne göre, verilerin doğruluğu ve gerçekliğini kaybetmesi sonucunda da hedeflenen amaç ile olan bağı kopmakta ve buna rağmen saklı tutulmaya devam eden veri, kişi için potansiyel bir zarar unsuru hâline gelmektedir. Unutulma hakkı kapsamında öngörülen hukukî güvence ile birlikte, bahsi geçen potansiyel zararların önüne geçilebilmesi hedeflenmektedir. Ancak, hakkın açıklandığı madde başlığında “*silme hakkı*” ifadesine de yer verilmesinin, bir dilemmaya neden olduğu anlaşılmaktadır. Kanaatimizce, bireylerin kişilik hakları ile toplumun bilgi alma hakkının ve dolayısıyla ifade özgürlüğünün dengelenmesi hususunda, -silme hakkına nazaran- unutulma hakkının daha işlevsel ve adil sonuçlar doğuracağı ifade edilmelidir.

Hakkı konu alan yargı kararlarının incelenmesine gelindiğinde ise, ABAD tarafından verilen ve hakkın bir yargı makamı tarafından tanındığı ilk karar olan *Google-İspanya* kararı; hem çalışmamız özelinde hem de genel olarak unutulma hakkının değerlendirilmesinde mihenk taşı niteliğindedir. Zira karar; unutulma hakkının çevrimiçi görünümüne ışık tutarak arama motorlarının hakkın yükümlüsü olarak tespit edilmesi ve bilhassa insan hakkı odaklı bir yaklaşımın tercih edilmesi bakımından önem arz etmektedir. Öte yandan, kararda hakkın uygulanması konusundaki yetki ve sorumluluğun; kamu otoritesi ve gücünü elinde bulunduran tarafsız bir organ yerine kâr amacı güden arama motoru şirketlerine verilmesinin, isabetli olmadığı düşünülmektedir. Kanaatimizce, doğru ve güncel bir bilgi barındırmayıp, işleme amacını aşan bağlantıların tespiti ve bu bağlantıların arama sonuçları listesinden kaldırılmayı hak edip hak etmediğinin değerlendirilmesi, titiz bir dengeleme testini gerektirmektedir. Bu kapsamda çalışmamızda, unutulma hakkının tahsisine ilişkin yetki ve sorumluluğun, daha bağımsız ve tarafsız bir merciye tanınması gerektiği ifade edilmektedir.

Etkisi Avrupa sınırlarını aşan *Google-İspanya* kararı sonucunda, dünyanın birçok ülkesinde hakkın konu olduğu yargı kararları verilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda çalışmamızda, *Google-İspanya*'dan esinlenen ülke kararlarından birtakım örnekler verilmiş ve böylelikle, unutulma hakkının ele alınışındaki farklı yaklaşımlar aktarılmıştır. Öyle ki, başvuru dengeleme kriterleri aynı ve/veya benzer olmakla birlikte; gerek somut olayın koşulları gerekse sahip olunan ülke dinamiklerindeki farklılıkların, ihlâl iddiasına ilişkin verilen kararların da birbirinden farklı olmasına yol açabildiği görülmüştür.

Unutulma hakkının ele alındığı AİHM kararlarından *M.L. ve W.W./Almanya* kararı; unutulma hakkının düzenlendiği AB Veri Koruma Direktifi m. 17'ye dayanılması ve *Google-İspanya* kararı ile 29. Madde Verilerin Korunması Grubu tarafından oluşturulan kılavuz kriterler listesine atıfta bulunulması nedeniyle bilhassa önemlidir. Gelişmekte olan bir hak olan unutulma hakkının, şimdiye dek AİHM bünyesinde konu olduğu başvuru sayısı düşünüldüğünde, henüz yerleşik bir içtihadın varlığından söz edilmesi mümkün değildir. Öte yandan, unutulma hakkı talebini konu alan başvurularda, AİHM'in özel hayatın gizliliği hakkı ile ifade özgürlüğü arasında adil bir dengenin kurulmasına ilişkin yerleşik içtihadına atıfta bulunduğu

görülmektedir. Bu kapsamda, Mahkeme'nin kabul ettiği dengeleme kriterlerine, hakkın hayata geçirilebilmesi noktasında da başvurulabileceği anlaşılmaktadır. Ayrıca, teknolojik gelişmelerin -zamanla- veri koruma hukuku üzerindeki etkilerinin artması ve dolayısıyla hakka yönelik başvuruların çoğalması neticesinde, daha istikrarlı bir AİHM içtihadının oluşacağı düşünülmektedir.

Çalışmamızın üçüncü ve son bölümünde ise, unutulma hakkının Türk hukukundaki normatif çerçevesi ve uygulaması incelenmiştir. İnceleme sonucunda, hakkın henüz bağımsız ve müstakil bir düzenlemesinin olmadığı görülmüş olsa da, bu durum, unutulma hakkının Türk hukukunda yasal bir dayanağı olmadığı ve uygulama alanı bulamayacağı anlamına gelmemektedir. Özellikle, kişinin maddî ve manevî varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı ile özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması hakkının düzenlendiği Anayasa hükümlerinin, unutulma hakkına dayanak teşkil edebileceği düşünülmektedir. Ayrıca hakkın, medeni hukuk çerçevesindeki “*kişilik hakkı*” bağlamında ve ceza hukukunda ise TCK m. 138 hükmü ile düzenlenen “*verileri yok etmeme suçu*” kapsamında bir uygulama alanı bulabileceği öngörülmektedir.

Veri korumasına ilişkin Türk hukukundaki ilk kanunî düzenleme olan 6698 sayılı Kanun'un ele alındığı başlıkta; veri koruma hukukunda kabul edilen ilkeler ve veri sahiplerine tanınan haklardan biri olan kişisel verilerin silinmesi, yok edilmesi veya anonim hâle getirilmesi hususları irdelenmiştir. Bu irdeleme neticesinde, 6698 sayılı Kanun'daki hukukî güvencelerin, unutulma hakkının uygulanabilirliği kapsamında elverişli oldukları tespit edilmiştir. Kişisel Verilerin Korunması Kurulu'nun yakın bir tarihte verdiği ve ilgili hukukî güvencelerin unutulma hakkını sağlamaya hizmet eden araçlar olduğuna ilişkin karar da, yapmış olduğumuz tespiti destekler niteliktedir. Çalışmamızda, adli sicil kayıtlarının silinmesinin hükme alındığı Adli Sicil Kanunu'na da değinilmekte ve ilgili hüküm kapsamında, cezaî geçmişleri silinen eski hükümlülerin unutulma hakkını ileri sürebilecekleri anlaşılmaktadır.

Hakkın normatif dayanakları kapsamında son olarak, 5651 sayılı Kanun ile Kanun hakkında değişiklik yapılmasını öngören ve bu anlamda kamuoyunda tartışma yaratmış olan 7253 sayılı Kanun ele alınmıştır. İnternette yer alan içerikler hakkında usul ve esasları belirleyen 5651 sayılı Kanun, 2020 yılının Temmuz ayında yapılan

değişiklik neticesinde sosyal medya sitelerini de kapsamına alarak daha geniş bir uygulama alanı kazanmıştır. 7253 sayılı Kanun ile yapılan bu değişikliklerin çalışmamız açısından önem arz eden tarafı, unutulma hakkına olan etkilerinin neler olduğunun ve kanun koyucunun hakka olan bakış açısının anlaşılabilmesidir. Bu bağlamda; 5651 sayılı Kanun’a “sosyal ağ sağlayıcı” kavramının eklenerek yurtdışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcılarına getirilen yükümlülükler ile başvuranın adının ilgili internet adresleriyle ilişkilendirilmemesi hükmü üzerinde durulmuştur. Sözü edilen düzenlemeler arasında -kamuoyu ve doktrinde bilhassa tartışılması sebebiyle- en dikkat çekici olanının, yurtdışı kaynaklı sosyal ağ sağlayıcıların Türkiye’de temsilci bulundurma zorunluluğu olduğu düşünülmektedir. Nisan 2021 itibarıyla Türkiye’ye temsilci atayacağını bildirmeyen bir sosyal ağ sağlayıcısının kalmadığı dikkate alındığında; temsilcilerin, kendilerine yöneltilen başvuruları yanıtlarken şirket kural ve politikalarından ödün verip vermeyeceği hususunun, ilerleyen günlerin önemli tartışma konularından bir tanesi olacağı anlaşılmaktadır.

Başvuranın adının ilgili internet adresleriyle ilişkilendirilmemesi hükmü ise, tıpkı *Google-İspanya* kararında ABAD’ın tespit etmiş olduğu gibi, arama motorlarına hukukî bir yükümlülük getirilmesine ilişkindir. Kanun koyucunun, arama motorlarının bilgiye erişimdeki kritik rolünü göz önüne aldığı ve ihlâl konu içerik ile ilgili kişinin adının ilişkilendirilmemesini sağlayarak daha etkin bir korumayı amaçladığı anlaşılmaktadır. Fakat, bu zamana dek, unutulma hakkı ile kişilik hakkının korunması gerekçesiyle verilen içeriğin çıkarılması ya da erişim engeli kararları dikkate alındığında; ilgili kararlara konu olan içeriklerin önemli bir çoğunluğunun, erişilmesinde kamu yararı bulunan ve güncel nitelikte oldukları görülmektedir. Bu çerçevede, bireyin kişilik hakkının korunması esnasında, bir başka temel hak ve özgürlükler olan ifade ve basın özgürlükleri ihlâl edilmektedir. Dolayısıyla, başvuranın adının ilgili internet adresleriyle ilişkilendirilmemesi kararlarının da ifade ve basın özgürlüğüne ilişkin hususların yeterince dikkate alınmadan verilmesi hâlinde; kişi ve toplum menfaatlerinin adil, hassas ve ölçülü bir şekilde dengelenmesinden söz edilemeyeceği ifade edilmelidir.

Unutulma hakkının Türk hukukundaki normatif dayanaklarını takiben, hakkın talep edildiği Yargıtay ve AYM bireysel başvuru kararları ele alınmıştır. Bu anlamda, unutulma hakkının Türk yargısında tanındığı ilk karar olan YHGK kararı, kararda

belirlenen hukukî problem ve unutulma hakkı temel alınarak kurulan hükmün isabetli olmaması nedeniyle eleştirilmiştir. Zira somut olay incelendiğinde, unutulma hakkının bilgi ve zaman unsurlarının doğmadığı anlaşılmaktadır. Kararın konusu açık ve net bir biçimde özel hayatın gizliliği ve kişisel verilerin korunması menfaatlerine yönelik iken, davacı tarafından yapılan itirazların “geçmişte yaşanan olumsuz bir olayın yeniden gündeme getirilmesi” odaklı oluşunun, Kurul’un unutulma hakkına ilişkin bir değerlendirmede bulunmasına yol açtığı düşünülmektedir. Hakkın çevrimiçi görünümünün değerlendirildiği Yargıtay 19. CD’nin 05.06.2017 tarihli kararında ise; unutulma hakkının, AY. m. 5, 17 ve 20 hükümlerinin doğal bir sonucu olduğu belirtilmiş ve böylelikle, hakkın anayasal bir dayanağı olduğu ifade edilmiştir. Sıklıkla AYM’nin yerleşik içtihatlarına atıf yapıldığı görülen kararda; unutulma hakkının, kişilerin manevî varlıklarını geliştirmeleri kapsamında devletin pozitif yükümlülüğünün bir parçası olarak kabul edildiği ve bu bağlamda, insan hakkı odaklı bir yaklaşımın benimsendiği anlaşılmaktadır.

Unutulma hakkının Anayasa Mahkemesi’nin bireysel başvuru kararlarındaki yeri ve görünümünün açıklanmasına ise, *N.B.B.* bireysel başvuru kararı ile başlanmıştır. Unutulma hakkının AYM tarafından açıkça tanındığı ilk karar olması sebebiyle Türk hukukunda oldukça önemli bir yere sahip olan kararda; hakkın, temel bir insan hakkı olarak ele alındığı gözlemlenmektedir. Mahkeme’nin bu yaklaşımı, unutulma hakkının günümüz itibarıyla temel bir insan hakkı olduğuna ilişkin görüşümüzü destekler niteliktedir.

Çalışmanın ilk bölümünde ortaya koyulan haklar arasındaki dengenin sağlanmasına yönelik birtakım kriterler belirleyen karar neticesinde, unutulma hakkının anayasal dayanaklara sahip olduğu ve bu dayanaklar çerçevesinde ileri sürülebileceği düşünülmektedir. Nitekim ilgili kararın ardından, hakkın talep edildiği birçok bireysel başvuru olduğu görülmektedir. Anayasa Mahkemesi karşısına gelen tüm bu başvurularda *N.B.B.* bireysel başvuru kararına ve kararda belirlenen dengeleme kriterlerine atıf yapmakla birlikte, somut uyuşmazlığın koşulları uyarınca kabul edilemezlik kararları verdiği anlaşılmaktadır. Öte yandan, *C.K.* bireysel başvuru kararındaki karşı oy gerekçesinde işaret edilen hususlar, unutulma hakkına dair hak temelli bir yaklaşımın varlığını ispatlar niteliktedir.

Sonuç olarak, unutulma hakkının henüz bağımsız ve müstakil bir hak olarak düzenlenmemiş olması, uygulanabilirliği karşısında bir engel teşkil etmemektedir. Zira, unutulma hakkı ile amaçlanan koruma ve güvence, hâlihazırda yürürlükte olan insan hakları hukuku belgeleri ve yüksek yargı kararlarında mevcuttur. İlgili durum, unutulma hakkının bir insan hakkı olarak temellendirilmesi yönündeki yaklaşımı yansıttığı gibi, hakkın açıkça zikredilerek tanındığı bir yasa metnine olan ihtiyacı da gözler önüne sermektedir. Dolayısıyla, geliştirilecek yasal düzenlemelerle hakkın usul ve esasları belirlenmediği sürece etkin ve yeknesak bir uygulamadan bahsetmek oldukça güç olacaktır. Benzer şekilde, gerek hakkın kötüye kullanılmasının önlenmesi gerekse temel hak ve özgürlükler ile arasında adil bir dengenin sağlanabilmesi adına, hakkın kapsamı ve sınırlarının tespit edilmesi gerekmektedir. Öte yandan, unutulma hakkının tam anlamıyla hayata geçirilebilmesi için, yasal düzenlemelerin yanı sıra hakkın kamuoyu nezdinde benimsenerek toplumsal farkındalığın oluşturulması ve teknik tedbirlerin hakka elverişli hâle getirilmesi hususları da, bir hayli önem arz etmektedir. Bu anlamda, unutulma hakkına duyulacak ihtiyacın, teknolojik gelişmelerin sosyal hayatımıza olan etkilerinin gelecek yıllarda daha da artacağına altını çizmek ve bu konudaki farkındalığı oluşturmak gerekmektedir. İşaret edilen tüm bu hususlar neticesinde, unutulma haklarını güçlendirmeye yönelik adımların atılacağı ve bu adımların toplumsal karşılığını bulacağı ümit edilmektedir.

KAYNAKÇA

AKDENİZ, Yaman/**ALTIPARMAK**, Kerem; İnternet: Girilmesi Tehlikeli ve Yasaktır-Türkiye’de İnternet İçerik Düzenlemesi ve Sansüre İlişkin Eleştirel Bir Değerlendirme, 1. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara, Kasım 2008. (E-Book) (Türkiye’de İnternet İçerik Düzenlemesi)

AKDENİZ, Yaman/**GÜVEN**, Ozan; “EngelliWeb 2019: Buz Dağının Görünmeyen Yüzü”, İFÖD, Temmuz 2020, (Çevrimiçi) https://ifade.org.tr/reports/EngelliWeb_2019.pdf, (e.t. 23.02.2021).

AKGÜL, Aydın; “Kişisel Verilerin Korunmasında Yeni Bir Hak: ‘Unutulma Hakkı’ ve AB Adalet Divanı’nın ‘Google Kararı’ (New Right for Protection of Personal Data: ‘Right to be Forgotten’ and The ‘Google Decision’ of The EU Court of Justice)”, TBB Dergisi, Ocak-Şubat 2015, S.116, s.11-38. (“Unutulma Hakkı”)

AKKURT, Sinan Sami; “17.06.2015 Tarih, E. 2014/4-56, K. 2015/1679 Sayılı Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı ve Mukayeseli Hukuk Çerçevesinde “Unutulma Hakkı”, AÜHFD, C.65, 2016, S.4, s.2605-2635. (“Yargıtay Hukuk Genel Kurulu Kararı”)

AKKURT, Sinan Sami; Sosyal Medyada Gerçekleşen İhlaller Karşısında Kişilik Hakkının Korunması, 2. Baskı, Seçkin Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2020. (Sosyal Medyada Gerçekleşen İhlaller)

AKKURT, Sinan Sami; ““Unutulma Hakkı’nın Kişilik Hakkı Kapsamındaki Kişisel Değerlerle İlişkisi (The Relationship Between ‘The Right to be Forgotten’ and Related Personal Assets Under the Right of Personality), KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.3, Ocak 2018, S.1, s.81-104. (“Kişilik Hakkı”)

AKYÜZ BİLGE, Canan; “Unutulma Hakkı ve Türk Hukuku’ndaki Görünümü”, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2019.

ALDANMAZ, Orhan; “İnsan Onuru Işığında Kişisel Özerklik ve Yerellik İlkesi”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XIV,2010, S.1-2, s.79-109. (“Kişisel Özerklik”)

AMBROSE, Meg Leta: “A Digital Dark Age and the Right to Be Forgotten”, Journal of Internet Law, Vol.17, 2013, No.3, p.8-20. (“A Digital Dark Age”)

AMBROSE, Meg Leta: “It’s About Time: Privacy, Information Life Cycles, and the Right to Be Forgotten”, Stanford Technology Law Review, Vol.16, 2013, No.2, p.101-154. (“It’s About Time”)

AMBROSE, Meg Leta/**AUSLOOS**, Jef; “The Right To Be Forgotten Across The Pond”, Journal of Information Policy, The Pennsylvania State University Press, Vol.3, 2013, p.1-23. (“Across The Pond”)

ANDRADE, Norberto Nuno Gomes de; “Oblivion: The Right to Be Different from Oneself - Reproposing the Right to Be Forgotten”, VII International Conference on Internet, Law & Politics, Revista de Internet, Derecho y Política. No. 13.02.2012, p.122-137, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=2033155>, (e.t. 02.04.2020) (“Oblivion”)

ARSLAN ÖNCÜ, Gülay; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde Özel Yaşamın Korunması Hakkı, 1. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, 2011. (Özel Yaşamın Korunması Hakkı)

ARSLAN ÖNCÜ, Gülay; Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı, Anayasa Mahkemesine Bireysel Başvuru El Kitapları Serisi-8, Avrupa Konseyi Ankara Program Ofisi, Ankara, Ocak 2019. (Özel Yaşama ve Aile Yaşamına Saygı Hakkı)

ARSLAN, Kahan Onur; “İnsan Onuru Kavramı ve Koruma Tedbirleri Bağlamında Temel Bir İlke Olarak İnsan Onurunun Korunması (The Concept of Human Dignity and The Protection of The Human Dignity As A Basic Principle of Measures of Precaution)”, TBB Dergisi, 2015, S.120, s.155-172. (“İnsan Onuru Kavramı”)

ATASOY, Kemal; “Kişilik Hakkı Kapsamında Sosyal Medyada Kişisel Verilerin Korunması ve Veri Sahibinin Rızası (Protection of Personal Data in Social Media with

regard to Personality Right and Consent of the Data Owner)", MÜHF-HAD (Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan), C.22, 2016, S.3, s.269-301.

AUSLOOS, Jef; "EU Internet Regulation After Google Spain", University of Cambridge, 27.03.2015, (Çevrimiçi) https://www.cels.law.cam.ac.uk/sites/www.law.cam.ac.uk/files/images/www.cels.law.cam.ac.uk/documents/google_spain_conference_report_-_16.12.2015.pdf, (e.t. 20.02.2020). ("EU Internet Regulation")

AUSLOOS, Jef; "The 'Right to be Forgotten'- Worth Remembering?", Computer Law & Security Review, Vol.28, April 2012, Issue 2, p.143-152. ("Worth Remembering")

AYAN, Mehmet/**AYAN**, Nurşen; Kişiler Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2016. (Kişiler Hukuku)

AYDIN, Sedat Erdem; AİHM İçtihatları Bağlamında Kişisel Verilerin Kaydedilmesi Suçu, 12. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2015.

BARANIUK, Chris; "Tim Cook blasts 'weaponisation' of personal data and praises GDPR", BBC, 24.10.2018, (Çevrimiçi) <https://www.bbc.com/news/technology-45963935>, (e.t. 29.10.2020).

BERNAL, Paul A.; "A Right to Delete?", European Journal of Law and Technology, Vol.2, 2011, No.2 p.1-18. ("A Right to Delete?")

BENNET, Steven C.; "The 'Right to Be Forgotten': Reconciling EU and US Perspectives", Berkeley Journal of International Law, Vol.30, 2012, Issue 1, p.161-195.

BIASIOTTI, Maria Angela/**FARO**, Sebastiano; "The Italian perspective of the right to oblivion", International Review of Law Computers & Technology, Vol.30 March-July 2016, Issue 1/2, p.5-16. ("The Italian Perspective")

BLANCHETTE, Jean-François/**JOHNSON**, Deborah G; "Data Retention and the Panoptic Society: The Social Benefits of Forgetfulness," The Information Society, C.VIII, 2002, No.1, p.33-45. ("Data Retention and the Panoptic Society")

BOZKURT, Nejat; Kant-Fikir Mimarları Dizisi-2, 3. Baskı, Say Yayınları, İstanbul, 2010.

BUITELAAR, J. C.; “Privacy and Narrativity in the Internet Era”, The Information Society An Informational Journal, Vol.30, 2014, Issue 4, p.266-282. (“Privacy and Narrativity”)

BUITELAAR, J. C.; “Privacy: Back to the Roots”, German Law Journal, Vol.13, March 2012, Issue 3, p.171-202.

BULUT, Nihat; “Eski Yunan’dan Aydınlanma Çağına İnsan Onuru Kavramının Gelişimine Genel Bir Bakış”, Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XII, 2008, S.3–4, s.1-12. (“Eski Yunan’dan Aydınlanma Çağına”)

CANNATA, Joseph A.; “Report of the Special Rapporteur on the right to privacy, (Advance Unedited Version)”, Human Rights Council, Thirty-first session, A/HRC/31/64, 08.03.2016, (Çevrimiçi) <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/RegularSessions/Session31/Documents/A-HRC-31-64.doc>, (e.t. 06.12.2020).

CARBONE, Chelsea E.; “To Be or Not To Be Forgotten: Balancing The Right to Know With The Right To Privacy In The Digital Age”, Virginia Journal of Social Policy & the Law, Vol.22, 2015, Issue 3, p.526-560. (“To Be or Not To Be Forgotten”)

CHAMPEAU, Guillaume; “Une charte sur le droit à l’oubli numérique sans Google ni Facebook”, Numerama, 13.10.2010, (Çevrimiçi) <https://www.numerama.com/magazine/17044-une-charte-sur-le-droit-a-l-oubli-numerique-sans-google-ni-facebook.html>, (e.t. 11.12.2020).

COOK, Lyndsay; “The Right To Be Forgotten: A Step In The Right Direction For Cyberspace Law And Policy”, Journal of Law, Technology & the Internet Vol.6, 2015, s.121-132. (“A Step In The Right Direction”)

ÇEKİN, Mesut Serdar; Avrupa Birliği Hukukuyla Mukayeseli Olarak 6698 Sayılı Kanun Çerçevesinde Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, 2. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ekim 2019. (6698 Sayılı Kanun)

ÇELİK, Yeşim; “Özel Hayatın Gizliliğinin Yansıması Olarak Kişisel Verilerin Korunması ve Bu Bağlamda Unutulma Hakkı”, TAAD, Ekim 2017, S.32, s.391-410. (“Unutulma Hakkı”)

ÇIRAK, Ezgi; “Dijital Çağda Sonsuza Kadar Hatırlamaya Karşı: Unutulma Hakkı (Remembering Forever at the Digital Age Against to Right to be Forgotten)”, Ceza Hukuku Dergisi, C.13, Nisan 2018, S.36, s.161-189. (“Dijital Çağ”)

DE TERWANGNE, Cécile; “Internet Privacy and the Right to Be Forgotten/Right to Oblivion”, VII International Conference on Internet, Law & Politics, Revista de Internet, Derecho y Política, No.13, February 2012, p.109-121, (Çevrimiçi) <https://idp.uoc.edu/articles/10.7238/idp.v0i13.1400/galley/1122/download/>, (e.t. 04.02.2020). (“Right to Oblivion”)

DEĞİRMENCİ, Olgun; “Yargısal İçtihatların Ortaya Çıkardığı Bir Hak: Unutulma Hakkı (Çerçevesi ve Hak Üzerine Düşünceler)”, Terazî Hukuk Dergisi, C.13, Ağustos 2018, S.144, s.153-163. (“Hak Üzerine Düşünceler”)

DEL NINNO, Alessandro; “La sentenza del Tribunale di Roma n. 23771 del 3 Dicembre 2015: gli scenari applicativi pratici del c.d. “diritto all’oblio”, 12.12.2015, (Çevrimiçi) https://www.alessandrodelninno.it/upload/art_articoli/documenti/00000081.pdf, (e.t. 26.12.2020). (“La sentenza del Tribunale di Roma n. 23771 del 3 Dicembre 2015”)

DEMİRBAŞ, Harun; “Sosyal ve Ticari İtibarına Yönelik Saldırlara Karşı Tüzel Kişilerin Kişilik Hakkının Korunması”, BUHFD, C.9, Temmuz-Ağustos 2014, S.119-120, s.133-166. (“Tüzel Kişilerin Kişilik Hakkı”)

DODGE, Martin/**KITCHIN**, Rob; ““Outlines of a world coming into existence’: pervasive computing and the ethics of forgetting”, Environment and Planning B: Planning and Design, Vol.34, 2007, p.431-445.

DOĞAN, İlyas; “Alman Öğretisinde İnsan Onuru ve Güncel Sorunlar Hakkında Kısa Bir Giriş”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, , C.13, 2005, S.2, s.51-59. (“Alman Öğretisinde İnsan Onuru”)

DÜLGER, Murat Volkan; “İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler Bağlamında Kişisel Verilerin Korunması (Personel Data Protection in The Context of Human Rights and Fundamental Rights and Freedoms)”, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, 2018, S.1, s.71-143. (“İnsan Hakları ve Temel Özgürlükler”)

DÜLGER, Murat Volkan; Bilişim Suçları ve İnternet İletişim Hukuku, 8. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Haziran 2020. (Bilişim Suçları)

DÜLGER, Murat Volkan; Kişisel Verilerin Korunması Hukuku, 3. Baskı, Hukuk Akademisi Eğitim ve Yayıncılık, İstanbul, Haziran 2020. (“Kişisel Verilerin Korunması Hukuku”)

DÜLGER, Murat Volkan/**ÖZKAN**, Onur; “Sosyal Medya Yasası Meclisten Geçti: Peki Şimdi?”, Academia.edu, s.1-10, (Çevrimiçi) https://www.academia.edu/43746570/Sosyal_Medya_Yasası_Meclisten_Geçti_Peki_Simdi, (e.t. 22.01.2021). (“Sosyal Medya Yasası”)

DÜRIG, Günter; “Der Grundrechtssatz von der Menschenwürde: Entwurf eines praktikablen Wertsystems der Grundrechte aus Art. 1 Abs. I in Verbindung mit Art. 19 Abs. II des Grundgesetzes”, Archiv des öffentlichen Rechts, Vol.81, 1956, No.2, p.117-157, (Çevrimiçi) <https://www.jstor.org/stable/44303797>, (e.t. 02.04.2020)

EIJK, Nico Van; “Search Engines: Seek and Ye Shall Find? The Position of Search Engines in Law”, IRIS Plus, Legal Observations of the European Audiovisual Observatory, 2006, Issue 2, (Çevrimiçi) <https://www.ivir.nl/publicaties/download/569.pdf>, (e.t. 20.11.2020).

ELMALICA, Hasan; “Bilişim Çağının Ortaya Çıkardığı Temel Bir İnsan Hakkı: Unutulma Hakkı (The Right to be Forgotten as a Fundamental Human Right that the Information Age Has Discovered)”, AÜHFD, C.65, Aralık 2016, S.4, s.1603-1636. (“Bilişim Çağı”)

ERDOĞAN, İhsan/**KESKİN**, A. Dilşad; Türk Medeni Hukuku (Başlangıç Hükümleri-Kişiler Hukuku), 3. Baskı, Gazi Kitabevi, Ankara, Ekim 2020. (Türk Medeni Hukuku)

ESEN, Egemen; İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi İçtihatları Işığında Takdir Marjı Doktrini, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Şubat 2020. (Takdir Marjı)

FLEISCHER, Peter; “Foggy thinking about the Right to Oblivion”, 09.03.2011, (Çevrimiçi) <http://peterfleischer.blogspot.com/2011/03/foggy-thinking-about-right-to-oblivion.html>, (e.t. 08.07.2020). (“The Right to Oblivion”)

FLEISCHER, Peter; “The Right To Be Forgotten, or How To Edit Your History”, 29.01.2012, (Çevrimiçi) <http://peterfleischer.blogspot.com/2012/01/right-to-be-forgotten-or-how-to-edit.html>, (e.t. 03.11.2020).

GARCIA-MURILLO, Martha/**MACINNES**, Ian, “The Right to Be Forgotten: Its Weaknesses and Alternatives”, International Telecommunications Society Biennial Conference in Rio de Janeiro, 2014, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=2529396>, (e.t. 26.05.2020). (“Its Weaknesses and Alternatives”)

GRAFANAKI, Sofia; “Autonomy Challenges in the Age of Big Data”, Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal, Vol.27, Summer 2017, Issue 4, p.803-868. (“Age of Big Data”)

GÜLENER, Serdar; “Dijital Hafızadan Silinmeyi İstemek: Temel Bir İnsan Hakkı Olarak Unutulma Hakkı”, TBB Dergisi, Eylül-Ekim 2012, S.102, s.219-240. (“Dijital Hafıza”)

GÜMÜŞ, Ali Tarık; “Türk Anayasasında Kişinin Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkı”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.13, 2005, S.2, s.133-172. (“Kişinin Maddi ve Manevi Varlığı”)

GÜRAL BOZKURT, Aslıhan; “Yeni Kanun Tasarısı Kapsamında Whatsapp-Skype-Facebook-Twitter”, Göçük Hukuk Bürosu, (Çevrimiçi) <http://www.gocuk.com.tr/yeni-kanun-tasarisi-kapsaminda-whatsapp-skype-facebook-twitter/>, (e.t. 22.01.2021).

HENKOĞLU ŞEREFÖĞLU, Halise; “Unutulma Hakkı: Dijitalleşme Sürecinde Bilgiye Erişim Özgürlüğünü Tehdit Eder Mi?”, in: Bilgi Sistemleri ve Bilişim Yönetimi: Beklentiler ve Yeni Yaklaşımlar, (Ed.: Fahrettin Özdemirci, Zeynep

Akdoğan), Ankara Üniversitesi Bilgi Yönetim Sistemleri Belgelendirme Merkezi (Bil-Bem), Ankara, 2017, s.191-212. (E-book)

HORNUNG, Gerrit/**SCHNABEL**, Christoph; “Data protection in Germany I: The population census decision and the right to informational self-determination”, Computer Law & Security Review, Vol.29, 2009, p.84-88. (“Data protection in Germany”)

JONES, Meg Leta; Ctrl+Z: The Right to Be Forgotten, New York University Press, New York and London, 2016. (E-Book) (Ctrl+Z)

KABOĞLU, İbrahim Ö.; Anayasa Hukuku Dersleri (Genel Esaslar), 15. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2020. (Anayasa Hukuku Dersleri)

KAMA IŞIK, Sezen; Avrupa Veri Koruma Hukukuna Anayasal Bir Bakış (2016/679 Sayılı GVKT (GDPR) ile 6698 Sayılı KVKK’nın Detaylı Analiz ve Karşılaştırması ile), 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Ocak 2020. (Avrupa Veri Koruma Hukuku)

KANT, Immanuel; Ahlâk Metafiziğinin Temellendirilmesi (Grundlegung zur Metaphysik der Sitten) (çev.: İoanna Kuçuradi), Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara 2002.

KAYA, Mehmet Bedii; “Avrupa Birliği Adalet Divanı’nın 13 Mayıs 2014 Tarihli Google Unutulma Hakkı Kararı”, Küresel Bakış Çeviri Hukuk Dergisi, Nisan 2015, S.17, s.23-57. (“Google Unutulma Hakkı Kararı”)

KAYA, Mehmet Bedii; “Unutulma Hakkı: AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı (AİHM M.L. ve W.W. v. Almanya Kararının İncelenmesi)”, s.1-24, (Çevrimiçi) <https://www.mbkaya.com/hukuk/unutulma-hakki-aihm-insan-haklari-hukuku.pdf>, (e.t. 02.01.2021). (“AİHM’in Unutulma Hakkına Yaklaşımı”)

KILINÇ, Doğan; “Anayasal Bir Hak Olarak Kişisel Verilerin Korunması”, AÜHFD, C.61, 2012, S.3, s.1089-1169.

KOOPS, Bert-Jaap; “Forgetting Footprints, Shunning Shadows: A Critical Analysis of the Right to Be Forgotten in Big Data Practice”, SCRIPTed: A Journal of Law,

Technology and Society, Vol.8, December 2011, Issue 3, p.229-256. (“Forgetting Footprints”)

KORENHOF, Paulan/**GORZEMAN**, Ludo; “Who is Censoring Whom? An Enquiry into the Right to Be Forgotten and Censorship”, 15.07.2015, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=2685105>, (e.t. 02.04.2020). (“Who is Censoring Whom?”)

KORFF, Douwe; “Study on the protection of the rights and interests of legal persons with regard to the processing of personal data relating to such persons”, Commission of The European Communities (Study Contract ETD/97/B5-9500/78), Final Report, p.57, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=1288583> (e.t. 01.10.2020).

KORKMAZ, İbrahim; “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Bir Değerlendirme (An Assessment of the Law on Protection of Personal Data)”, TBB Dergisi, Ankara 2016, S.124, s. 81-152.

KORKMAZ, Ömer; Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü ve Sınırları, 1. Baskı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2014. (Düşünceyi Açıklama Özgürlüğü)

KORKMAZER, Gülsüm; “Unutulma Hakkına Dair Avrupa Birliği Adalet Divanı Google Kararının Değerlendirilmesi (An Evaluation of Google Decision by the Court of Justice of the European Union on the Right to be Forgotten)”, TÜHAD, C.1, Temmuz 2016, S.2, s.125-129.

KÖMÜRCÜ, Mehmet; “Adli Sicil Kayıtları ve Adli Sicil Kayıtlarının Silinmesi”, Hukuk Gündemi Dergisi, 2006, S.5, s.28-29. (“Adli Sicil Kayıtları”)

KULK, Stefan/**ZUIDERVEEN BORGESIU**S, Frederik; “Google Spain v. González: Did the Court Forget about Freedom of Expression?”, European Journal of Risk Regulation (EJRR), Vol.5, 2014, No.3, p.389-398. (“Google Spain v. González”)

KULK, Stefan/**ZUIDERVEEN BORGESIU**S, Frederik; “Privacy, Freedom of Expression, and the Right to Be Forgotten in Europe”, in: The Cambridge Handbook of Consumer Privacy, (Ed.: Evan Selinger, Jules Polonetsky, Omer Tene), Cambridge University Press, April 2018, p.301-320. (“Privacy”)

KURU, Gonca; “Türkiye’de Demokratik Hukuk Devleti Düzeninde İnsan Onurunun Yeri”, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2012.

KÜÇÜK, Tevfik Sönmez; “Unutulma Hakkı Video Eğitimi”, Hukuk Eğitim, (Çevrimiçi) <https://www.hukukegitim.com/paketler.aspx?data=video>, (e.t. 06.12.2020).

KÜZECİ, Elif; “Avrupa Konseyi’nin 108 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Sözleşmesi Yenilendi! Sözleşme 108+, Carpenter kararı ve diğer bazı gelişmelere ilişkin bir değerlendirme”, Medium.com, 05.07.2018, (Çevrimiçi) <https://medium.com/@elfkzc/avrupa-konseyinin-108-sayili-kisisel-verilerin-korunmasi-sozlesmesi-yenilendi-bc8daad9decc>, (e.t. 08.12.2020).

KÜZECİ, Elif; Kişisel Verilerin Korunması, 4. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, Mayıs 2020. (Kişisel Verilerin Korunması)

LAÇİN, İrem; “Unutulma Hakkı”, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, (Doç. Dr. Melike Batur Yamaner’in Anısına Armağan), C.13, Ocak 2014, S.1, s.391-418. (“Unutulma Hakkı”)

LEE, Edward; “The Right to Be Forgotten v. Free Speech”, I/S: A Journal of Law and Policy for the Information Society, Vol.12, 2015, Issue 1, p.85-111. (“Free Speech”)

LOCASCIO, Steven M.; “Forcing Surope to Wear the Rose Colored Google Glass: The Right to Be Forgotten and the Struggle to Manage Copmpliance Post Google Spain”, Columbia Journal of Transnational Law, Vol.54, 2015, Issue 1, p.296-331. (“Wear the Rose Colored Google Glass”)

MANNING, Rita C.; “Liberal and Communitarian Defenses of Workplace Privacy”, Journal of Business Ethics, Vol.16, 1997, p.817-823. (“Liberal and Communitarian Defenses”)

MANTELERO, Alessandro; “The EU Proposal for a General Data Protection Regulation and the roots of the ‘right to be forgotten’”, Computer Law & Security

Review, Vol.29, June 2013, Issue 3, p.229-235. (“The EU Proposal for a General Data Protection Regulation”)

MARSHALL, Jill; Personal Freedom Through Human Rights Laws?: Autonomy, Identity and Integrity Under the European Convention on Human Rights, International Studies in Human Rights Series, Martinus Nijhoff Publisher, Leiden, Boston, 2009. (Autonomy, Identity and Integrity) (E-book)

MAYER-SCHÖNBERGER, Viktor; Delete: The Virtue of the Forgetting in the Digital Age, Princeton University Press, 2009. (E-book) (Delete)

MCLUHAN, Marshall; The Gutenberg Galaxy: The Making of Typographic Man, University of Toronto Press, 1962. (E-book)

MILOSAVLJEVIĆ, Marko/**POLER**, Melita/**ČEFERIN**, Rok; “In the Name of the Right to be Forgotten: New Legal and Policy Issues and Practices regarding Unpublishing Requests in Slovenian Online News Media”, Digital Journalism, 15 April 2020, (Çevrimiçi) <https://doi.org/10.1080/21670811.2020.1747942>, (e.t.16.07.2020). (“Slovenian Online News Media”)

MONCAU, Luiz Fernando; “Causa n° 22243/2015 (Apelación) Resolución n° 36142 of Corte Suprema”, Stanford Center for Internet and Society World Intermediary Liability Map (Stanford CIS WILMAP), 21.01.2016, (Çevrimiçi) <http://wilmap.law.stanford.edu/entries/causa-no-222432015-apelacion-resolucion-no-36142-corte-suprema>, (e.t. 31.12.2020).

NALBANTOĞLU, Seray; “Bir Temel Hak Olarak Unutulma Hakkı (Right to be Forgotten As a Fundamental Right)”, TAAD, Temmuz 2018, S.35, s.583-605. (“Temel Hak”)

NEUMANN-DUESBERG, Horst ; “Dokumentarfernsehsendung ‘Soldatenmord von Lebach’ unter persönlichkeitsrechtlichen und verfassungsrechtlichem Aspekt”, JuristenZeitung, 28. Jahrg., Mai 1973, No.9, p.261-263. (“Soldatenmord von Lebach”)

NUNZIATO, Dawn Carla; “The Fourth Year of Fear of Forgetting: The Troubling Expansion of the Right to Be Forgotten”, University of Pennsylvania Journal of

International Law, Vol.39, 2018, Issue 4, (Ayrıca **bkz.** George Washington University Law School Public Law Research Paper No. 2018-30 and George Washington University Legal Studies Research Paper No. 2018-30), p.147, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=3191068>, (e.t. 30.12.2020).

NYS, Herman; “Towards a Human Right ‘to Be Forgotten Online’?”, European Journal of Health Law, Vol.18, 2011, Issue 5, p.469-475. (“Right to Be Forgotten Online”)

O’CALLAGHAN, Patrick/DE MARS, Sylvia; “Narratives about privacy and forgetting in English law”, International Review of Law, Computers & Technology, Vol.30, March-July 2016, Issue 1/2, p.42-56. (“English Law”)

O’CALLAGHAN, Patrick/DE MARS, Sylvia; “Privacy and Search Engines: Forgetting or Contextualizing”, Journal of Law and Society, Vol.43, June 2016, Issue 2, p.257-284. (“Privacy and Search Engines”)

O’HARA, Kieron; “The Right to Be Forgotten: The Good, the Bad, and the Ugly”, IEEE Internet Computing, Vol.19, July-Aug. 2015, Issue 4, p.73-79.

OCAK, Ayşenur; “Hakları Dengelemek: Unutulma Hakkı İfade Özgürlüğüne Karşı (Balancing Rights: The Right To Be Forgotten v. Freedom of Expression)”, TAAD, Ocak 2018, S. 33, s.507-535. (“Hakları Dengelemek”)

OGHIA, Michael J.; “The right to be forgotten risks becoming a tool to curb free press”, 09.07.2018, (Çevrimiçi) <https://www.opendemocracy.net/en/right-to-be-forgotten-risks-becoming-tool-to-curb-free-press/>, (e.t. 31.07.2020). (“A tool to curb free press”)

OĞUZMAN, Kemal/SELİÇİ, Özer/OKTAY-ÖZDEMİR, Saibe; Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler), 14. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014. (Kişiler Hukuku)

OYMAK, Hasan; “7253 Sayılı ‘İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun’ın Getirdikleri”, Yeni Medya Dergisi, Güz 2020, S.9, s.129-141.

ÖNCEL, Osman Hakan; “Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararları Kapsamında Türk Hukukunda Fikir ve İletişim Özgürlüğü”, İKÜHFD, C.16, 2017, S.2, s.463-482. (“Fikir ve İletişim Özgürlüğü”)

ÖNOK, R. Murat; “Kişisel Verilerin Korunması Bağlamında Unutulma Hakkı ve Türkiye Açısından Değerlendirmeler (“Das Recht auf Vergessen” im Rahmen des Schutzes Personenbezogener Daten und die Beurteilung in Bezug auf die Türkei)”, İKÜHFD, C.16, 2017, S.1, s.155-188. (“Unutulma Hakkı ve Türkiye”)

ÖZBEK, Veli Özer/**DOĞAN**, Koray/**BACAKSIZ**, Pınar/**TEPE**, İlker; Türk Ceza Hukuku - Özel Hükümler, 15. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Ekim 2020. (Türk Ceza Hukuku)

ÖZDEM Berk Hasan, “Alman Anayasacılığında İnsan Onuru Kavramı (The Notion of Human Dignity in German Constitutionalism)” Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2019, S.1, s.241-289.

ÖZTÜRK, Bahri/**ÇALIŞKAN**, Elif Altınok; “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu Hakkında Genel Değerlendirmeler ve Anayasaya Aykırılık Sorunu (General Assessments on the Personal data Protection Code and Unconstitutionality Problem)”, Fasikül Aylık Hukuk Dergisi, Mart 2018, S.100, s.277-336. (Kanun Hakkında Genel Değerlendirmeler)

PA MEDIAPOINT, “Free speech concerns over possible extension of 'right to be forgotten' concept”, PressGazette, 10.09.2018, (Çevrimiçi) <https://www.pressgazette.co.uk/free-speech-concerns-over-possible-extension-of-right-to-be-forgotten-concept/>, (e.t. 26.12.2020).

PAGALLO, Ugo/**DURANTE**, Massimo; “Legal Memories and the Right to Be Forgotten”, in: Protection of Information and the Right to Privacy-A New Equilibrium?, (Ed.: Luciano Floridi), Law, Governance and Technology Series, Vol.17, Springer International Publishing, Switzerland 2014, p.17-30. (“Legal Memories”)

PESCHKE, Lutz; “‘The Web Never Forgets!’: Aspects Of The Right To Be Forgotten”, GÜHFD, C.XIX, 2015, S.1, s.151-160.

PINO, Giorgio; “The Right to Personal Identity in Italian Private Law: Constitutional Interpretation and Judge-Made Rights”, in: The Harmonization of Private Law in Europe, (Ed.: Mark Van Hoecke, François Ost), Hart Publishing, Oxford, 2000, p.225-237.

POULLET, Yves; “Data protection legislation: What is at stake for our society and democracy?”, Computer Law & Security Review, Vol.25, 2009, p.211-226.

PROSSER, William L. “Privacy”, California Law Review, Vol.48, August 1960, No.3, p.383-423.

REDING, Viviane; “Building Trust in Europe’s Online Single Market”, American Chamber of Commerce to the EU, Brussels, 22.06.2010 (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/speech_10_327/SPEECH_10_327_EN.pdf, (e.t. 20.02.2020). (“Building Trust”)

REDING, Viviane; “The EU Data Protection Reform 2012: Making Europe the Standard Setter for Modern Data Protection Rules in the Digital Age”, Innovation Conference Digital, Life, Design, Munich, 22.01.2012 (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/speech_12_26/SPEECH_12_26_EN.pdf, (e.t. 26.02.2020). (“The EU Data Protection Reform 2012”)

REDING, Viviane; “The upcoming data protection reform for the European Union”, International Data Privacy Law, Vol.1, February 2011, Issue 1, p.3-5. (“The upcoming data protection reform”)

REDING, Viviane; “Your data, your rights: Safeguarding your privacy in an connected world”, Privacy Platform “The Review of the EU Data Protection Framework”, Brussels, 16.03.2011 (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/speech_11_183/SPEECH_11_183_EN.pdf, (e.t. 17.06.2020). (“Your data, your rights”)

REICHERTS, Martine; EU Justice Commissioner, “The Right to be Forgotten and the EU Data Protection Reform: Why We Must See Through a Distorted Debate and Adopt Strong New Rules Soon”, IFLA World Library and Information Congress,

Lyon, France 18.08.2014, (Çevrimiçi)
https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/SPEECH_14_568, (e.t.
10.11.2020). (“The Right to be Forgotten and the EU Data Protection Reform”)

REYMOND, Michael José; “The Future of the European Union ‘Right to be Forgotten’”, Latin American Law Review, 2019, Issue 2, p.81-98. (“Right to be Forgotten”)

ROSEN, Jeffrey; “The Right To Be Forgotten”, Stanford Law Review Online, Vol.64, 2011-2012, p.88-92.

ROUVROY, Antoinette/**POULLET**, Yves; “The Right to Informational Self-Determination and the Value of Self-Development: Reassessing the Importance of Privacy for Democracy”, in: Reinventing Data Protection?, (Ed.: Serge Gutwirth, Yves Poullet, Paul de Hert, Cécile de Terwangne, Sjaak Nouwt), Springer Netherlands, 2009, p.45-76. (E-book)

SAĞLAM, Mehmet; “Ekim 2001 Tarihinde Yapılan Anayasa Değişiklikleri Sonrasında Düzenledikleri Maddede Hiçbir Sınırlama Nedenine Yer Verilmemiş Olan Temel Hak ve Özgürlüklerin Sınırı Sorunu”, Anayasa Yargısı Dergisi, C.19, 2002, s.233-266.

SALİHPAŞAOĞLU, Yaşar/**DEĞİRMENCİOĞLU**, Burcu; “Unutulma Hakkının Bir ‘İnsan Hakkı’na Dönüşme Yolculuğu” Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.XXIV, 2020, S.2, s.361-388. (“İnsan Hakkı”)

SANCHEZ ABRIL, Patricia /**LIPTON**, Jacqueline D.; “The Right to Be Forgotten: Who Decides What the World Forgets?”, Kentucky Law Journal, Vol.103, 2014-2015, No.3, p.363-390. (“Who Decides What the World Forgets”)

SCHIEDERMAIR, Stephanie; “Das Recht Auf Vergessenwerden Im Recht Der Europäischen Union (Avrupa Birliği Hukuku’nda Unutulma Hakkı)”, İKÜHFD, C.16, Ocak 2017, S.1, s.69-83.

SCHULZE, Elizabeth; “Mark Zuckerberg says he wants stricter European-style privacy laws-but some experts are questioning his motives”, CNBC, 01.04.2019,

(Çevrimiçi) <https://www.cnn.com/2019/04/01/facebook-ceo-zuckerbergs-call-for-gdpr-privacy-laws-raises-questions.html>, (e.t. 29.10.2020).

SCHULZE, Elizabeth; “Microsoft CEO Satya Nadella: Tech companies need to defend privacy as a human right”, CNBC, 01.11.2018, (Çevrimiçi) <https://www.cnn.com/2018/11/01/microsoft-ceo-tech-companies-need-to-defend-privacy-as-a-human-right.html>, (e.t. 29.10.2020).

SCOTT, Mark; “Google Appeals French Privacy Ruling”, The New York Times, 19.05.2016, (Çevrimiçi) <https://www.nytimes.com/2016/05/20/technology/google-appeals-french-privacy-ruling.html>, (e.t. 26.12.2020).

SIMITIS, Spiros; “Das Volkszählungsurteil oder der lange Weg zur Informationsaskese - (BVerfGE 65, 1)”, Kritische Vierteljahresschrift für Gesetzgebung und Rechtswissenschaft (KritV), Vol.83, 2000, No.3/4, p.359-375.

SIRY, Lawrence; “Forget Me, Forget Me Not: Reconciling Two Different Paradigms of the Right to Be Forgotten”, Kentucky Law Journal, Vol.103, 2014-2015, No.3, p.311-344. (“Forget Me, Forget Me Not”)

SOLON, Olivia; “EU ‘right to be forgotten’ ruling paves way for censorship”, WIRED.CO.UK, 13.05.2014, (Çevrimiçi) <http://www.wired.co.uk/news/archive/2014-05/13/right-to-be-forgotten-blog>, (e.t. 10.11.2020).

SOLOVE, Daniel J.; “A Taxonomy of Privacy”, University of Pennsylvania Law Review, Vol.154, January 2006, Issue 3, p.477-564. (“A Taxonomy of Privacy”)

SOLOVE, Daniel J.; “Conceptualizing Privacy”, California Law Review, Vol.90, 2002, No.4, p.1087-1156.

SOLOVE, Daniel J.; The Future of Reputation: Gossip, Rumor and Privacy on the Internet, Yale University Press, New Haven and London, 2007. (E-book) (The Future of Reputation)

SOYSAL, Tamer; “Unutulma Hakkının Avrupa Birliği’nin Genel Veri Koruma Tüzüğü Çerçevesinde İncelenmesi (Examining The Right To Be Forgotten In The

Framework Of The European Union's General Data Protection Regulation)", Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, Haziran 2019, S.13, s.339-422.

SÖZÜER, Eren; "Geçmişe Sünger Çekmek: Unutulma Hakkı", *Lexpera Blog*, 26.03.2018. ("Geçmişe Sünger Çekmek") (Çevrimiçi) <https://blog.lexpera.com.tr/gecmise-sunger-cekme-unutulma-hakki/#fn4>, (e.t. 16.04.2020).

SÖZÜER, Eren; Unutulma Hakkı: İnsan Hakları Perspektifinden Bir İnceleme, On İki Levha Yayıncılık, Ekim 2017. (Unutulma Hakkı)

SZEKELY, Ivan; "The Right to Forget, the Right to be Forgotten: Personal Reflections on the Fate of Personal Data in the Information Society", in: European Data Protection: In Good Health?, (Ed.: Serge Gutwirth, Ronald Leenes, Paul De Hert, Yves Poulet), Springer Science + Business Media B.V., 2012, p.347-363.

ŞİMŞEK, Oğuz; "Anayasa Hukukunda İnsan Onuru Kavramı ve Korunması", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İzmir 1999.

ŞİMŞEK, Oğuz; Anayasa Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması, 1. Baskı, Beta Yayıncılık, Ankara 2008. (Anayasa Hukuku)

TANÖR, Bülent/ **YÜZBAŞIOĞLU**, Necmi; 1982 Anayasasına Göre Türk Anayasa Hukuku, 19. Baskı, Beta Yayıncılık, İstanbul, Eylül 2019.

TEFFER, Peter; "Europeans give Google final say on 'right to be forgotten'", EUobserver, Brussels, 08.10.2015 (Çevrimiçi) <https://euobserver.com/investigations/130590>, (e.t. 26.12.2020).

TEZCAN, Durmuş; "Bilgisayarın Hukukta Kullanılması ve Özellikle Adli Sicil Sisteminin Mekanik Hale Dönüştürülmesi", Adalet Dergisi, 1979, No.1-2, s.53-79.

TEZCAN, Durmuş/**ERDEM**, Mustafa Ruhan/**SANCAKDAR**, Oğuz/**ÖNOK**, Rifat Murat; İnsan Hakları El Kitabı, 7. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2018. (İnsan Hakları El Kitabı)

TIBERI, Giulia; “The ‘right to be forgotten’ as the right to remove inconvenient journalism? An Italian perspective on the balancing between the right to be forgotten and the freedom of expression.”, E-conférence, droit à l’oubli en Europe et au-delà/E-conference Right To Be Forgotten in Europe and beyond-Part 2 : Material Aspects on the right to be forgotten in Europe, Blog Droit Européen, Mai 2017, p.3, (Çevrimiçi) <https://blogdroiteuropeen.files.wordpress.com/2017/05/article-giulia-26-mai-final.pdf>, (e.t. 11.03.2020). (“The right to be forgotten and journalism”)

TOKAT, Esra, “Sansür yasasının insan hakları mücadelesine etkisi: ‘Hak ihlalleri görünmez hale gelecek’”, dokuz8HABER, 29.07.2020, (Çevrimiçi) <https://dokuz8haber.net/gundem/sansur-yasasinin-insan-haklari-mucadelesine-etkisi-hak-ihlalleri-gorunmez-hale-gelecek/> (e.t. 22.01.2021).

TURHAN, Ayşe Melek; “Kişiliğin Korunması ve Veri Koruma Hukuku Kapsamında Unutulma Hakkı”, İstanbul Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2018. (“Kişiliğin Korunması”)

TUNCAY, Ebru/**KÜÇÜKGÖKMEN**, Ali/**BUTLER**, Daren/**EVANS**, Dominic; “Facebook says starts process of appointing Turkey representative”, REUTERS, 18.01.2021, (Çevrimiçi) <https://www.reuters.com/article/us-turkey-facebook/facebook-says-starts-process-of-appointing-turkey-representative-idUSKBN29N18X/>, (e.t. 24.01.2021).

TÜRKARSLAN, Süleyman; “Adli Sicil Kayıtlarının Hukuki Niteliği ve Silinme Koşulları”, Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi, 2014, S.4, s.19-46.

ULUTÜRK, G. Hande; “Basın Özgürlüğü Çerçevesinde Haber Verme ve Haber Alma Hakları (The Rights to Announce and Receive News Within the Frame of Freedom of Press)”, BUHFD, C.13, Temmuz-Ağustos 2018, S.167-168, s.69-151. (“Basın Özgürlüğü”)

UZ, İdil; “Sosyal Medya Düzenlemesi ile Neler Getirildi?”, Erdem&Erdem Hukuk Postası, Ağustos 2020, (Çevrimiçi) <http://www.erdem-erdem.av.tr/yayinlar/hukuk-postasi/sosyal-medya-duzenlemesi-ile-neler-getirildi/> (e.t. 22.01.2021).

ÜNKER, Pelin; “Türkiye’de internet özgürlüğü düzenleme kısılacında”, Deutsche Welle Türkçe, 02.07.2020, (Çevrimiçi) <https://www.dw.com/tr/türkiyede-internet-özgürlüğü-düzenleme-kısılacında/a-54029934>, (e.t. 22.01.2021).

VAN CALSTER, Geert/**GONZALEZ ARREAZA**, Alejandro/**APERS**, Elsemiek; “Not just one but many ‘Right to be Forgotten’”, Internet Policy Review, Vol.7, 15.05.2018, Issue 2, p.1-18, (Çevrimiçi) <https://policyreview.info/pdf/policyreview-2018-2-794.pdf>, (e.t. 30.12.2020).

VARDAR, Çiğdem; “İnsan Onurunun Anayasal Düzeyde Korunması”, Akdeniz Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.2, Haziran 2012, S.1, s.105-114. (“İnsan Onuru”)

VOSS, W. Gregory/**CASTETS-RENARD**, Celine; “Proposal for an International Taxonomy on the Various Forms of the Right to Be Forgotten: A Study on the Convergence of Norms”, 14 Colorado Technology Law Journal, Vol.XIV, 2016, No.2, p.281-344.

WARNER, Jeremy; “The Right to Oblivion: Data Retention from Canada to Europe in Three Backward Steps”, University of Ottawa Law & Technology Journal, Vol.2, 2005, p.75-104.

WARREN, Samuel D./**BRANDEIS**, Louis D., “The Right to Privacy”, Harvard Law Review, Vol.4, 1890, Vol. 4, No.5, p.193-220.

WEBER, Rolf H.; “The Right to Be Forgotten More Than a Pandora’s Box?”, JIPITEC, Vol.2, 2011, Issue 2, p.120-130. (“Pandora’s Box”)

WERRO, Franz; “The Right to Inform v. The Right to be Forgotten: A Transatlantic Clash”, in: Haftungsrecht im dritten Millennium - Liability in the Third Millennium/Liber Amicorum Gert Brüggemeier, (Ed.: Aurelia Colombi Ciacchi, Christine Godt, Peter Rott, Leslie Jane Smith), Nomos Verlagsgesellschaft, 1st Edition, Baden-Baden, 2009, s.285-300, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=1401357>, (e.t. 01.04.2020). (“The Right to Inform v. The Right to be Forgotten”)

WU, Philip Fei; “The Privacy Paradox in the Context of Online Social Networking: A Self-Identity Perspective”, Journal of the Association for Information Science and Technology (JASIST), Vol.70, March 2019, Issue 3, p.207-217.

XANTHOULIS, Napoleon; “Conceptualising a Right to Oblivion in the Digital World: A Human Rights-Based Approach”, 22.05.2012, (Çevrimiçi) <https://ssrn.com/abstract=2064503>, (e.t. 26.02.2020). (“Conceptualising a Right to Oblivion”)

YAVUZ, Can; “Bilişim Çağında Yeni Bir İnsan Hakkı: Unutulma Hakkı”, İstanbul Barosu Dergisi, C.89, Mart-Nisan 2015, S.2, s.250-299. (“Bilişim Çağı”)

YAVUZ, Can; İnternet’teki Arama Sonuçlarından Kişisel Verilerin Kaldırılması: Unutulma Hakkı, 3. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, Eylül 2020. (İnternet’teki Arama Sonuçları)

YILDIZ, Tuba; “Unutulma Hakkının Uygulanışı Açısından Arama Motorlarının Rolü (The Role of Search Engines in Terms of Implementation of the Right to be Forgotten)”, Çankaya Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.4, Ekim 2019, S.2, s.399-431. (“Arama Motorlarının Rolü”)

YILMAZ, Sabire Sanem; “Kişisel Verilerin Korunması Regülasyonu ve Unutulma Hakkı (The Regulation of Personal Data and the Right to be Forgotten)”, Terazi Hukuk Dergisi, C.13, Haziran 2018, S.142, s.116-121. (“Kişisel Verilerin Korunması Regülasyonu”)

Çevrimiçi Kaynakça

29. Madde Veri Koruma Grubu, “Guidelines On The Implementation of The Court of Justice of The European Union Judgment on ‘Google Spain and Google Inc v. Agencia Española De Protección De Datos (AEPD) and Mario Costeja González’ C-131/12”, 26.11.2014, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/newsroom/article29/document.cfm?action=display&doc_id=64437, (e.t. 21.05.2020).

29. Madde Veri Koruma Grubu, “Letter from the Article 29 Working Party addressed to Vice-President Reding regarding the Article 29 WP’s reaction to the Commission Communication ‘A comprehensive approach to personal data protection in the EU’”, Brussels, 14.01.2011, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/other-document/files/2011/2011_01_14_letter_artwp_vp_reding_commission_communication_approach_dp_en.pdf, (e.t. 13.12.2020).

29. Madde Veri Koruma Grubu, “Opinion 1/2010 on the concepts of ‘controller’ and ‘processor’”, 16.02.2010, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2010/wp169_en.pdf, (e.t. 04.10.2020).

29. Madde Veri Koruma Grubu, “Opinion 15/2011 on the definition of consent”, 13.07.2011, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/justice/article-29/documentation/opinion-recommendation/files/2011/wp187_en.pdf, (e.t. 10.12.2020).

Avrupa Birliği, “Why do we need the Charter?”, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/info/aid-development-cooperation-fundamental-rights/your-rights-eu/eu-charter-fundamental-rights/why-do-we-need-charter_en, (e.t. 09.12.2020).

Avrupa Komisyonu, “Commission proposal on new data protection rules to boost EU Digital Single Market supported by Justice Ministers – Press Release”, Luxembourg, 15.06.2015, (Çevrimiçi)

https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_15_5176/IP_15_5176_EN.pdf, (e.t. 16.12.2020).

Avrupa Komisyonu, “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the Economic and Social Committee and the Committee of the Regions - A comprehensive approach on personal data protection in the European Union”, COM (2010) 609 final, Brussels, 04.11.2010, (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2010:0609:FIN:EN:PDF>, (e.t. 13.12.2020).

Avrupa Komisyonu, “Factsheet on the ‘Right to be Forgotten’ ruling (C-131/12)”, (Çevrimiçi) https://www.inforights.im/media/1186/cl_eu_commission_factsheet_right_to_be-forgotten.pdf, (e.t. 09.03.2020).

Avrupa Komisyonu, “Impact Assessment Accompanying the General Data Protection Regulation and Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and the free movement of such data”, SEC(2012) 72 final, Brussels, 25.01.2012, p.74 vd., (Çevrimiçi) https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/59702/att_20130508ATT65856-1873079025799224642.pdf, (e.t. 18.12.2020).

Avrupa Komisyonu, “Myth-Busting: The Court of Justice of the EU and the ‘Right to be Forgotten’”, 2014, (Çevrimiçi) https://dzlp.mk/sites/default/files/u4/factsheet_rtbf_mythbusting_en.pdf, (e.t. 26.12.2020).

Avrupa Komisyonu, “Proposal for a Regulation on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation)”, COM (2012) 11 final, Brussels, 25.01.2012, (Çevrimiçi) <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2012:0011:FIN:EN:PDF>, (e.t. 13.12.2020).

Avrupa Komisyonu, “Progress on EU data protection reform now irreversible following European Parliament vote”, MEMO, Strasbourg, 12.03.2014, (Çevrimiçi) https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fr/MEMO_14_186, (e.t. 09.03.2020).

Avrupa Konseyi, “Chart of signatures and ratifications of Protocol amending the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data (Treaty 223)”, (Çevrimiçi) https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/223/signatures?p_auth=onrKuNzN, (e.t. 08.12.2020).

Avrupa Konseyi, “Explanatory Report to the Convention for the Protection of Individuals with regard to Automatic Processing of Personal Data”, Strasbourg, 28.01.1981, (Çevrimiçi) <https://rm.coe.int/16800ca434>, (e.t. 08.12.2020).

Avrupa Konseyi, “Modernisation of Convention 108”, (Çevrimiçi) <https://www.coe.int/en/web/data-protection/convention108/modernised>, (e.t. 08.12.2020).

Avrupa Parlamentosu, “European Parliament legislative resolution of 12 March 2014 on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (General Data Protection Regulation) (COM(2012)0011 — C7-0025/2012 — 2012/0011(COD))”, P7_TA(2014)0212, 12.03.2014, (Çevrimiçi) https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-7-2014-0212_EN.pdf, (e.t.16.12.2020).

Avrupa Toplulukları Komisyonu, “First report on the implementation of the Data Protection Directive (95/46/EC)”, COM (2003) 265 final, Brussels, 15.05.2003, (Çevrimiçi) <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2003/EN/1-2003-265-EN-F1-1.Pdf>, (e.t. 12.12.2020).

BM İnsan Hakları Komitesi, “CCPR General Comment No.16: The Right to Respect of Privacy, Family, Home and Correspondence, and Protection of Honour and

Reputation”, 08.04.1988, (Çevrimiçi)
http://ccprcentre.org/page/view/general_comments/27798, (e.t. 06.12.2020).

BM İnsan Hakları Konseyi, “The right to privacy in the digital age”, Resolution adopted by the Human Rights Council, Twenty-eighth session, A/HRC/RES/28/16, 01.04.2015, (Çevrimiçi) <https://undocs.org/A/HRC/RES/28/16>, (e.t. 06.12.2020).

CNIL, “[Infographic] Scope of M. PLAINTIFF's right to be delisted according to Google”, 24.03.2016, (Çevrimiçi) <https://www.cnil.fr/en/infographic-scope-m-plaintiffs-right-be-delisted-according-google>, (e.t. 26.12.2020).

İFÖD, “EngelliWeb Analiz Raporu I-Diken’in ‘Görevden alınan doktorun yerine, görevden alıran savcının eşi atandı’ Başlıklı Haberinin Erişime Engellenmesi, Yayından Çıkarılması ve Arama Motorları ile İlişkisinin Kesilmesi Süreci”, Aralık 2020, s.1-5, (Çevrimiçi) https://ifade.org.tr/reports/IFOD_EngelliWeb_Analiz_Raporu_I.pdf, (e.t. 23.01.2021). (“EngelliWeb Analiz Raporu I”)

İFÖD, “EngelliWeb-Erişime Engellenen Websiteleri, Haber ve Sosyal Medya Hesap ve İçerikleri”, (Çevrimiçi) <https://ifade.org.tr/engelliweb/>, (e.t. 22.01.2021).

KVKK, “Kişilerin Ad ve Soyadı ile Arama Motorları Üzerinden Yapılan Aramalarda Çıkan Sonuçların İndeksten Çıkarılmasına İlişkin Değerlendirmede Dikkate Alınacak Kriterler”, (Çevrimiçi) <https://kvkk.gov.tr/SharedFolderServer/CMSFiles/68f1fb19-5803-4ef8-8696-f938fb49a9d5.pdf>, (e.t. 20.01.2021).

KVKK, “Kişilerin Ad ve Soyadı ile Arama Motorları Üzerinden Yapılan Aramalarda Çıkan Sonuçların İndeksten Çıkarılmasına Yönelik Talepler Hakkında Kamuoyu Duyurusu”, 17.07.2020, (Çevrimiçi) <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/6777/Kisilerin-Ad-ve-Soyadi-ile-Arama-Motorlari-Uzerinden-Yapilan-Aramalarda-Cikan-Sonuclarin-Indeksten-Cikarilmasina-Yonelik-Talepler-Hakkinda-Kamuoyu-Duyurusu>, (e.t. 26.12.2020).

KVKK, “Kişilerin Ad ve Soyadı ile Arama Motorları Üzerinden Yapılan Aramalarda Çıkan Sonuçların İndeksten Çıkarılmasına Yönelik Talepler ile ilgili olarak Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 23/06/2020 Tarihli ve 2020/481 Sayılı Kararı”,

(Çevrimiçi) <https://kvkk.gov.tr/Icerik/6776/2020-481>, (e.t. 20.01.2021). (“Kişisel Verileri Koruma Kurulunun 23/06/2020 Tarihli ve 2020/481 Sayılı Kararı”)

KVKK, Kişisel Verilerin İşlenmesine İlişkin Temel İlkeler, s.5, (Çevrimiçi) <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4189/Kisisel-Verilerin-Islenmesine-Iliskin-Temel-Ilkeler>, (e.t. 03.11.2020).

KVKK, “Kişisel Verilerin Korunması Alanında Uluslararası ve Ulusal Düzenlemeler”, (Çevrimiçi) <https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/4183/Kisisel-Verilerin-Korunmasi-Alaninda-Uluslararası-ve-Ulusal-Duzenlemeler>, (e.t. 17.01.2021).

KVKK, “Kişisel Verilerin Korunması Kanunu ve Uygulaması”, (Çevrimiçi) <https://www.kvkk.gov.tr/yayinlar/KİŞİSEL%20VERİLERİN%20KORUNMASI%20KANUNU%20VE%20UYGULAMASI.pdf>, (e.t.17.01.2021).

OECD, “OECD Guidelines on the Protection of Privacy and Transborder Flows of Personal Data”, 23.09.1980, (Çevrimiçi) <http://www.oecd.org/digital/ieconomy/oecdguidelinesontheprivacyandtransborderflowsofpersonaldata.htm>, (e.t. 06.12.2020).

OECD, “The OECD Privacy Framework”, 11.07.2013, (Çevrimiçi) http://www.oecd.org/sti/ieconomy/oecd_privacy_framework.pdf, (e.t. 06.12.2020).

T.C. Resmî Gazete, Çeşitli İlanlar, 19.01.2021, (Çevrimiçi) <https://resmigazete.gov.tr/ilanlar/eskiilanlar/2021/01/20210119-4-1.pdf>, (e.t. 24.01.2021).

Türkiye Barolar Birliği İnsan Hakları Merkezi, İnsan Hakları Raporu (2019-2020), Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 1. Baskı, Ankara, Aralık 2020, (Çevrimiçi) <http://tbbyayinlari.barobirlik.org.tr/TBBBooks/650.pdf>, (e.t. 22.01.2021).

Twitter Şeffaflık Merkezi, Ocak-Haziran 2020 Şeffaflık Raporu, Doğrulanmış Gazeteciler ve Haber Kaynakları, (Çevrimiçi) <https://transparency.twitter.com/en/reports/removal-requests.html#2020-jan-jun>, (e.t. 24.01.2021).

Twitter Şeffaflık Merkezi, Ocak-Haziran 2020 Şeffaflık Raporu, Türkiye’den Gelen İçerik Kaldırma Talepleri, (Çevrimiçi)
<https://transparency.twitter.com/en/reports/countries/tr.html>, (e.t. 24.01.2021)

Diğer Çevrimiçi Kaynaklar

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?docid=218105&doclang=EN>

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=152065&doclang=EN>

<http://dergi.uyusmazlik.gov.tr/>

<http://dergiler.ankara.edu.tr>

<http://ejlt.org/>

<http://kazanci.com.tr/gunluk/hgk-2014-4-56.htm>

<http://peterfleischer.blogspot.com>

<http://wilmap.law.stanford.edu/map>

http://www.abgm.adalet.gov.tr/abadaletdivani/belgeler/karar_13.pdf

<http://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1397m.htm>

<https://archive.google.com/advisorycouncil/>

<https://blog.lexpera.com.tr>

https://blog.twitter.com/en_us/topics/company/2021/update-twitter-turkey.html

<https://dergipark.org.tr/tr/>

<https://dokuz8haber.net/gundem/sansur-yasasina-dur-de-tepkisi-sosyal-medyada-giderek-buyuyor/>

<https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/>

https://en.wikipedia.org/wiki/Offshore_company

https://es.wikipedia.org/wiki/Instituto_Nacional_de_Transparencia,_Acceso_a_la_Informaci3n_y_Protecci3n_de_Datos_Personales

<https://globalfreedomofexpression.columbia.edu/cases/p-h-v-o-g/>

https://home.inai.org.mx/?page_id=1626

<https://iku.libguides.com/az.php>

<https://jurix.com.tr>

<https://news.linkedin.com/2021/january/linkedin-turkey-update-2021>

<https://newsroom.tiktok.com/tr-tr/an-update-on-tiktok-in-turkey-tr>

<https://papers.ssrn.com/>

<https://periscope.medium.com/farewell-periscope-164db2742b7c>

<https://static.googleusercontent.com/media/archive.google.com/tr//advisorycouncil/advisement/advisory-report.pdf>

https://support.google.com/legal/contact/lr_eudpa?hl=tr-gb&product=websearch

https://support.google.com/transparencyreport/answer/7347822?hl=tr&ref_topic=7295796

<https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview>

<https://twitter.com>

<https://uknowledge.uky.edu/>

<https://wilmap.law.stanford.edu/entries/national-institute-access-information-inai-carlos-sanchez-de-la-pena-v-google-mexico-s-de>

<https://www.bbc.com/news/technology-16677370>

<https://www.birgun.net/haber/sosyal-medya-duzenlemesine-tepki-sansuryasasinadurde-309953>

<https://www.birgun.net/haber/sosyal-medyaya-sansur-yasasi-neleri-kapsiyor-uzmanlar-nasil-yorumluyor-310019>

<https://www.birgun.net/haber/tecavuzden-hukum-giyen-guresci-hakkindaki-haberlere-unutulma-hakki-gerekcesiyle-erisim-engeli-312527>

<https://www.brettwilson.co.uk/blog/nt1-nt2-v-google-inc-seek-delisting-search-engine-results-following-first-english-decision-right-forgotten/>

https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/DE/1983/12/rs19831215_1bvr020983.html

<https://www.cairnlegal.be/right-forgotten-officially-recognized-supreme-court/>

<https://www.huntonprivacyblog.com/2010/10/articles/french-government-secures-right-to-be-forgotten-on-the-internet/>

<https://www.huntonprivacyblog.com/2016/06/01/belgian-court-of-cassation-rules-on-right-to-be-forgotten/>

https://www.huntonprivacyblog.com/wp-content/uploads/sites/28/2016/06/download_blob.pdf

https://www.ifla.org/files/assets/clm/statements/rtbf_background.pdf

<https://www.jipitec.eu/>

<https://www.kisiselverilerinkorunmasi.org/akademik>

<https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/2030/Rehberler>

<https://www.kvkk.gov.tr/Icerik/5423/2018-131>

<https://www.mbkaya.com/hukuk/unutulmahakki.pdf>

<https://www.oecd.org/>

<https://www.researchgate.net/publication/>

<https://www.sciencedirect.com/science/>

<https://www.stanfordlawreview.org/online>

<https://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0541.pdf>

<https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-3050.pdf>

<https://yayin.taa.gov.tr/dergiler/taad>

